

ועדים לחתנים ולנשואים

טיוטה

אלול תשע"ח

מהדורת ניסן תשע"ח

'תוכן עיניים' מפורט

בסוף החוברת

פרק ראשון: במעלת הנישואין

האם נישואין הם רק בדיעבד?

מאוד מקובל בישיבות המעלות של שטייגן של ימי הבחרות, ויש איזה אווירה בישיבות שאולי אפי' כדאי לאחר את הנישואין. וכמדו' שגם גדולי ראשי הישיבות הורו כך לתלמידיהם: "כל שלא קשה לו מצב הבחרות עדיף להמשיך בבחרות!" זה מצטייר כאילו נישואין זה איזה דיעבד, רק ההכרח לא יגונה. וכמעט כעין תחילת החורף שעוד לא מתאים ללבוש סוודר עד שזה נהיה מוכרח, שאין ברירה מפני מי המבול. ההרגשה שמצטיירת בישיבות שכל עוד הוא לא צריך ולא מוכרח, אז עדיף להמשיך את השטייגן של הבחרות. אם כך הוא המצב; באיזה הרגשה באמת בחור ילך לנישואין!?

בשביל מה צריכים בכלל ילדים?

אבל בוא נראה; כמדו' שאפי' הבחור הכי שטייגיניס'ט והכי בן עליה יבין; למה זוג נשוי רוצה ילדים, למרות שגידול ילדים גוזל הרבה יותר זמן וכוחות, ואף בחור לא יגיד שיש איזה היעדר ברצון לילדים. לכאורה למה, הרי ילדים לוקחים יותר זמן ממה שאשה לוקחת? וכל התירוצים שהם כביכול סיבה לא להתחתן, זה שייך גם לגבי לעשות איזה לאו על ענין ילדים. האם לא מספיק לך תורה? שקיעות בלימוד היא לא יותר עדיפה וחזקה כשאין ילדים? מה תגיד, צריך ילדים כדי שלא יהיה עצוב בבית. למה שתהי' עצוב, הרי תלמד יותר טוב בלי ילדים?! וגם שהרי בסופו של דבר, הרבה גם כשיש להם ילדים מטילים את הכל על נשותיהם והוא בורח מהבית לתורה, בשביל מה הוא צריך אותם בכלל? מה באמת הנכון בכל הענין?

המטרה בחיים היא רק לעשות את רצון ה' בשלימות!

אלא אנחנו באנו לעולם כדי לקיים רצונו יתברך, והקב"ה ברא בנו כל מיני טבעים מסויימים ושונים, כל מיני עניני טבעים שהקב"ה הטביע בנו בנפש ובגוף, והכל בשביל לעבוד את הקב"ה עם כל הכוחות גוף ונפש שהוא נטע בנו, ורק כשיש שלימות בהנהגה ובניצול של כל הכוחות שקיימים באדם, רק אז תורתו משתמרת.

אם נתבטא באופן קיצוני כמעט שאפשר לומר; שלפחות יש בחורים שבבחרותם א"א לקרוא להם עובדי ה'. הם לומדי תורה ודאי שזה חשוב מאוד: "תלמוד תורה כנגד כולם" (פאה א-א), אבל לפעמים המצב וההרגשה היא כעין מה שגדולי ישראל אמרו איזה הגדרה על המזרחי; שאצלם התרי"ג מצוות זה תרי"ג 'בעיות' בחיים שצריך לדעת איך לפתור אותם כדי שהם לא יפריעו לנו לחיות - כך אצלם המהלך. יש כאלה אם נתבטא קיצוני; שאצלם התרי"ב מצוות זה כעין איזה בעיה שמפריעה למצוה של ת"ת. עוד לא נבנה אצלם בעצם המהלך שיהודי החי נכון, כל כללות עניני החיים שלו וכל פרטי החיים שלו אין בזה שום שתי רשויות, הכל זה שלימות אחת שכולה מהלך של תורה; לא רק זמני הלימוד אלא גם הצורת חיים של תורה, התורה היא תורת חיים שבעצם התורה מלמדת אותנו איך אמור להיראות החיים. [לגבי מלך שמצווה שיהיה לו ב' ס"ת וכו' כתוב "וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו" (דברים יז, יט) הנה פתח בלשון נקיבה "והיתה" וסיים בלשון זכר "בו". וכתב הרמב"ן שם: "ועל דרך האמת - והיתה עמו - התורה עצמה תהי' עמו", עכ"ל. וביארו בזה דה"פ, דע"י שתהי' התורה עמו ויהגה בה הנה זה יגרום שהוא עצמו יהא תורה עד שנעשו ב' כליותיו כב' מעיינות, ואז יקרא "בו" בגופו שכולו תורה מתוך עצם הנהגתו. ומסיים שם הרמב"ן: על דרך "וְהָיָה כְּתוּב לְשׁוֹן הַתּוֹרָה" (מלכים א' ה, כו) ואומר "וַיִּשֶׁבֶט לְשׁוֹן הַתּוֹרָה עַל כֶּסֶף ה'" (דברי הימים א' כט, כג) - פירוש דשלמה עצמו גופו נתקדש בחכמת התורה שעצם דעתו והנהגתו היא תורה והיא כסא ה']. יהודי שמרגיש ביטול תורה בדברים שבעצם הם מוטלים עליו לעשות ומביאים אותו לשלימות - יש לו בעיה בהשקפה שלו בסיגנון היהדות שלו והוא לא חי נכון ע"פ תורה.

חיים עם שלימות זה רק אחרי הנישואין.

רואים אצל גדולי הת"ח וגדולי תורה שכל מציאות החיים שלהם זה שלימות אחת שכוללת את כל הענינים, כל מצב וכל שלב איך על פי תורה אמור להיות המבט וההסתכלות וההנהגה וההתנהלות, ואין אצלם איזה זמנים מזמנים שונים שכאילו יש זמנים שהם גדר דיעבד, ויש זמנים שהם בגדר ההכרח לא יגונה. אין אצלם כזה מהלך! אלא הכל מהלך של שלימות חיים של תורה שכולל תורה ותפילה ומידות, ושזה לא רשויות נפרדות אלא הכל מביא לשלימות אחת.

ובעצם לשלימות הזאת מגיעים בנישואין וכפי שבעזר ה' יבואר. כי בעצם לפני הנישואין קיימים הרבה כוחות שקיימים באדם שהם בהיחבא, הם לא יצאו עדיין מן הכח אל הפעל, והשלימות של האדם כפי שנראה בעזר ה' שגורמת לו למצות את הכוחות ולהשלים את עצמו בשלימות כפי איך שבעצם אמורה להביא אותו לשלימות שלו, זה הצורה איך שהקב"ה ברא את העולם ש"לא טוב היות האדם לבדו אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ". (בראשית ב, יח).

ונתבונן מה באמת קורה בכל המציאות הזאת של נישואין, ונסה להבין את הענין. דהנה בקרא כתוב: "לא טוב היות האדם לבדו אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ" (שם). וכפי שהזכרנו הרבה בחורים בני עלייה שואלים את עצמם: מה לי ולצרה הזאת, בשביל מה אני צריך בכלל להתחתן? מה היה חסר לי? הרי אני בס"ד יושב בישיבה, ספון בד' אמות של תורה, יראה, והלכה, ומידות, ודיבוק חברים, ושימוש חכמים. וכל כך הרבה שמעתי על מעלת שטייגן של ימי הבחורות, ושכאילו נישואין זה איזה ירידה בשקיעות בלימוד, ואיזה מצב של ההכרח לא יגונה, וכעין דיעבד.

עד כדי שאם באמת נשאל את החתנים, בשביל מה בעצם מתחתנים? הנה יש שיגידו: כדי לקיים עשה דפרו ורבו; יש שיגידו: כדי להנצל מיצה"ר; יש שיגידו: ההורים רוצים ודוחפים; ויש שיגידו: הוועד מתרוקן ולא נשאר כי אם פרט ועוללות; וכהנה יגידו סיבות שונות ומשונות. אך מהי הסיבה והמציאות האמיתית, הדוחפת אותנו לישא אשה?

רוק מבוגר זו בעיה מסוימת באישיות של האדם

והנה הבה נתבונן שכאשר אנו מכירים אצל אלטערר בחור, הנה מציאותו היא שמשוהו בעייתי אצלו, אישיותו בעייתית, משוהו מסובך לו, יש בו איזשהי בעייתיות, כל מיני דברים לא מסתדרים לו, מסובך לו, תקוע, ופה לא נוח לו, ופה כואב לו.

והמציאות הזאת שאלטערר בחור, יש משוהו תקוע בעצם אישיותו, ולא רק שלא נתחתן עדיין, הנה נא לדעת שזה קיים לא רק אצל בני ישיבות, שהוא נשאר בודד, 'ואיותר רק אנוכי לבדי ומעמים אין איש איתי', והוא עזוב ובודד, אלא המציאות הזאת שאלטערר בחור הוא בבעיה, זה קיים לא רק כשהוא בחברה שהמוסכמה היא להתחתן כבר, והוא נשאר לבד, אלא כך הוא המצב אף בשאר אומות ולשונות, אף בכאלה שאינם חיים בחברה שכבר כולם נתחתנו, אלא חי בסוג חיים אחרים, מ"מ במבוגרים רווקים חסר משוהו באישיותם, והם בבעיה, כך ידעתי אל נכון מחכמים מביני מדע, היודעים זאת בידיעה ובבירור, עד שאפילו אם למשל נגדל דור של ילדים מקטנותם בלא שיכירו שקיים מין נשים ונישואין, הנה לכשיתבגרו תהי' אצלם בעיית האלטער'רס! והרי הכתוב "לא טוב היות האדם לבדו" נאמר טרם שהיה בעולם מין נשים.

הרי לך שהמינוסים הקיימים אצל רווקים מבוגרים אינו רק כתוצאה ממוסכמה חברתית, אלא הפסוק צווח: "לא טוב היות האדם לבדו אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ" זה מציאות טבועה בנפש, והיינו שזה לא רק משום מצוה או צורך קיום העולם, אלא הטביע זאת הבורא ית"ש בטבע האיש, שלא טוב היותו לבדו, ולכך כהאמור אף מי שלא ידע מעולם על מין הנשים, בכ"ז יגיע מצב שיתחיל להסתבך, ולחוש שחסר לו משהו, והרבה פעמים אפילו לא יודע להסביר מה חסר לו, ובחור שיותר קשוב לעצמו ויש לו מודעות עצמית, הוא מרגיש שחסר לו קשר יותר קרוב, ויותר חם, ורצון להעניק ולאהוב, ולהיות אהוב, והוא כבר מרגיש שלא מספיק לו המציאות שלו בישיבה בחברותות לימוד וחברים, והנה צורך זה שמרגיש שחסר לו, נדגיש שזה לאו דוקא משום יצרא דעריות, אלא אף בלא זה כלל, גם מרגיש צורך רגשי פנימי נפשי, לפי שהמציאות הזאת של לא טוב היות האדם לבדו, זה מציאות טבעית, נפשית, רגשית, שכך ברא אותנו הבורא ית"ש, במצב של חסר!

הבה נבדוק בשטח את ההבדל בין אברך בן שלושים וחמש טרוד וסחוף בטרדת החיים בפרנסה וגידול הילדים לבין אלטערר בחור בגיל זה, מי מביניהם במצב נפשי רגשי יותר טוב? ומי מביניהם יש לו יותר קשיים? והנה יותר קשיים יש להאברך, ואעפ"כ הוא במצב רגשי נפשי יותר טוב ויותר מאוזן! וזה חלק מביאור הכתוב "לא טוב היות האדם לבדו אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, יח) - הרי לך כמה לא טוב היותו לבדו, יותר מכל הקשיים הנ"ל כשיש לו עזר כנגדו.

לצערנו קורה פעמים שהבעל הצעיר אינו מרגיש הערכה והכרת הטוב לאשתו, ואומר בליבו: 'יותר טוב היה לי בבחורותי, ולמה אכיר טובה כשהנני מרגיש שלא חסרתי דבר בבחורותי!' וזה קורה פעמים כשנשא אשה קודם שהרגיש בנפשו את מציאות ד"לא טוב היות האדם לבדו", ולא נתעורר אצלו עדיין הרגשת חסר בקשר קרוב יותר וכו'.

ואמנם יש לדעת, שאדם שאין לו צורך נפשי בנישואין הרי זה גורם לבעיות בשלום בית, ולא רק מקשה להכיר טובה אלא גורם קושי ומניעה בקשר בריא בין איש לאשתו. והנה דבר זה הוא חסרון באדם הבא מאיזה חסר בתכונות

הגבר שבאיש, ואמנם האומרים כן אומרים זאת בצורה של גאות ומקרינים גבורה כאילו יש צד חולשה בחבריו הזקוקים לנישואין לצורך חייהם הבריאים ושבלא נישואין הרי הם מתייבשים, והוא כאילו אין לו את חולשה הזאת, והוא מסתדר ומחזיק מעמד אף בלא אשה, עד אשר אצלו אשה היא כאדם שבע שאינו רוצה לאכול זולת משהו טעים ביותר דרווחא לבסימא שכיח. אך ראוי לו לידע! שאיש אשר אצלו הצורך באשה אינו כצורך עיקר סעודה שהיא פת, הרי הוא בבעיה ואינו בצורה הטבעית שבראו השי"ת, שהרי מקרא מלא "כי אם הלחם אֶשֶׁר הוא אוֹכֵל" (בראשית לט, ו) - זו אשתו (רש"י שם), ולא כתיב כי אם המגדנות אשר הוא אוכל, הרי לך דהצורך באשה הוא עיקר סעודה... והצורה הנכונה שבראנו השי"ת היא, שאשה רגילה זה עושה טוב לבעלה, ובלא זה הוא חסר ולא טוב לו, כמאמר הכתוב "לא טוב היות האדם לבדו", ואשה מיוחדת זה תוספת מעלה והשבחה יתירה.

עכ"פ ראוי לו לידע שהמכריז שאינו צריך אשה הרי הוא מכריז על עצמו שהוא בעל מום, ולכך כדאי לו שלא יכריז כן בגלוי... ונשאל אותו; האם אדם היה מוכן להתחתן עם אשה שבאופן עקרוני אינה זקוקה לנישואין ולקשר רגשי עם בעל... כי העדר צורך באשה הוא נגד טבע האדם שנברא חסר וצריך להעזר כנגדו. עוד יש לו להתבונן, וכי יוכל עתה להסתדר מבלעדי אשתו, ולאן יחזור?! ועוד, כמה זמן היה יכול להמתין עוד בבחרותו מבלעדי נישואין, וכי היה רוצה להחזיר הגלגל אחורנית ולהמשיך בבחרותו רווקותו עד אשר יגיע ליבשות דאלטרר בחור, והרי אותה יבשות הוא הגיע לזה מחמת רוב הצורך באשה, דהרי לולי שהיה צריך אשה למה יגיע ליבשות כשהוא שרוי בלא אשה? נמצא דהיבשות היא הראיה הכי גדולה להצורך בנישואין, שמרוב יבשות נתקלקל ה"גבר" שבו ואינו מרגיש כ"כ רצון לנישואין מרוב העדר "חיות"?! וזה עצמו מום גדול להיות במצב כזה!

וזהו לא טוב היות האדם לבדו

וזהו משאחז"ל "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה, בלא תורה, בלא חומה, בלא שלום" (יבמות סב,ב). ואין זה שייך ליצרא דעירות, דכמו דכל אחד מבין שהצורך הנפשי רגשי, והקושי שעוברים חשוכי ילדים, אינו שייך כלל לאיזה יצה"ר, וגם בודאי שאינו רק כי לאחרים יש ילדים, ואמא המתרפקת על תינוקה, אינו שייך כלל ליצרא דעירות, אלא רגש אמהי דנתינה של אהבת אב ואם לילדיהם, ואם אמור יאמרו להאם אנו נדאג לילדך, היא לא תסכים אלא תאמר אני רוצה ליתן ולהעניק, וזה צורך נפשי פנימי שברא הבורא ית"ש בנפשינו, שאנו רוצים וצריכים להעניק אהבת הורים לילדיהם, וכן הדבר, העניק לנו הבורא ית"ש, מציאות בטבע נפשינו של לא טוב היות האדם לבדו, והוא נצרך לעזר כנגדו, וכל הענינים הקיימים בין איש לאשתו, הן מבחינה רגשית, והן משאר בחינות, הכל קיים אצלנו בעצם טבעינו, עד כדי שאנו חסרים בהעדרו.

ואמנם יש אשר אנו מתארסים עוד בטרם הבשילו אשכולתיה ענבים, בהיותנו עדיין ירוקים ובוסר קצת, מבחינת הרגשת הצורך בחיי נישואין, דהיינו מבחינת הבשילות הבגרותית לצורך בחיי נישואין, ומ"מ אנו התארסנו, או מחמת ההורים שדחקו בנו; או כי כבר אנו בגיל; וכדומה משאר סיבות. ובכה"ג 'בבאין כאחד' יגיע לנישואין ולצורך בהם! אך לו היו נותנים לנו קצת 'רעה עד שיתאבב...' כבר היינו רוצים מעצמינו להנשא. ולכך ראוי לידע שבראש ובראשונה, הנה הסיבה שאנו מתחתנים, זה בגלל המציאות הטבעית שבראנו הבוית"ש, שהזכר צריך למצוא את האבידה שלו, והנקיבה צריכה למצוא את אשר תהיה לו לעזר, ויפרוס כנפיו וטליתו עליה.

ואמנם צורך טבעי זה הוא כתוצאה מ'אסתכל באורייתא וברא עלמא' (זוה"ק תרומה - קסא), אך ענין זה דומה למש"כ הר"מ בפרק ו' משמונה פרקים, בענין מי עדיף, ה"חסיד"- דהיינו מי שבטבעו ובהשתוקקות הלב נמשך לקיום המצוות ולמניעה מהלאוין, או ה'מושל בנפשו"- דהיינו שבטבעו הוא נמשך לרע אלא שכובש את יצרו ונמנע מעבירות ומקיים העשין, והר"מ שם מכריע דמצוות שכליות אמורים להיות בהרגשת הלב, ובהשתוקקות טבעית, והוא כותב שמי שאין לו משיכה ורצון טבעי לחסד או למניעה מלהזיק ולגנוב וכו', מהמצוות השכליות, הנה הוא פחות בעל מעלה, אף שמקיים הכל מחמת מצוה, אך לא מרצון עצמי, והוא פחות טוב מהרוצה והמשתוקק, כי יש מצוות ולאין שהם לא רק נכתבו בתורה בעשין ול"ת, אלא הקב"ה הטביע את עניניהם בטבע האנושי היהודי, ויש עשין ול"ת שלא הוטבעו בעצם הטבע וזה החוקים, אך עניני בין אדם לחבירו הוטבעו בנפש, עד שהמקיימן רק משום מצוה חסר לו בשלימות.

צריך שיהיה רגש לדבר הזה ולא רק כמצווה ועושה

ומעתה ק"ו שמציאות הטבעית של זכר ונקבה ברא אותם, ולא טוב היות האדם לבדו וכו', לבוא ולהגיד שאנו עושים זאת רק בגלל דינים וחובה וכו' זה חסרון בשלימות הענין, כהא דהעושה חסד ממצוה, ולא מרגש הלב חסר לו בשלימות, ואמנם זה מצוה, אך המעולה הוא שיהי' התעוררות רגשית נפשית לזאת! ואמנם ודאי דיש עשין וחיובים, אך בעצם זאת

שהטביע הבורא ית"ש בטבעינו הטוב, השתוקקות למצוות שכליות, זה מראה על אופי וצורת עשיית המצוות הללו, בשונה ממצוות וחוקים שלא הוטבעו בטבע הנפש. והחזו"א אמר, שהעושה חסד כצורת מצוה דבין אדם למקום משחית את מידותיו, דאיך יראה בצרת חבירו והוא ליבו בקיום מצוה ואינו מרגיש את חבירו?!

ואמנם צריך בשילות ובגרות לנישואין, וזה גם קשור לרמת העצמאות של הבן והבת, ובזה שונה דור מדור בצורת התרבות שגורם את זמן הבגרות, ובזה ודאי שבדורות קודמים שהחיים היו יותר בטבעיות פשוטה, ולא בצורה המונית מלאכותית, ופחות מורכבים בכל הטכניקות של החיים כיום, לכך היה גיל הנישואין כבזמן חז"ל, שהיו כבר בשלים לחיי הנישואין, ורק היום מכל מיני סיבות יש העדר עצמאות ליכולת התנהלות לבד בגיל צעיר, וזה גרם לאיחור בגיל הנישואין, וכמובן דזה קשור גם למוסכמות חברתיות.

[ומ"מ כבר ידוע שהחזו"א לא האמין כלל במציאות של בחורים בישיבות גדולות, והיה סבור שראוי להאריך עוד שנה או שתיים בישי"ק ולעשות שיעור ד' ו-ה', ואחר כך להנשא, וטעמו ונימוקו הוא; לפי דהמציאות בישיבות גדולות, שהרבה נופלים מאשר היו בישי"ק, לאשר אין מספיק מסגרת בישי"ג, והחזו"א אחז שמסגרת חיי הנישואין שומרת יותר, ולו היו מוסיפים קצת בצורת ישי"ק, והיו נישאים צעירים, היה טוב יותר].

העדר נישואין זה לא רק העדר מעלה אלא שלילי בחיוב

ועכ"פ נישואין הוא מציאות טבעית מוטבעת בנו, ובלא זה הנפש חסירה ובמינוס, דהעדר נישואין אינו רק העדר מעלה, אלא שלילי בחיוב. וכמאחז"ל (כתובות י"ב); אשריכם ישראל, כשאתם עולים, עולים מעלה מעלה, וכשאתם יורדים, יורדים מטה מטה. אשר קשה; מהו האשריכם, שכשאתם יורדים, יורדים מטה מטה? ואמר הגרש"ר זצ"ל בזה דהנה ציפור ללא כנפיים אינה יכולה לחיות כשאר בע"ח ההולכים על רגליהם לבד, אף דלכאורה דל מהכא כנפיה, והרי היא כשאר בע"ח שאין להם כנפיים אלא רגליים, אך אנו רואים שלא כן הוא, והיינו דמחמת מעלת הציפור שיש לה כנפיים, הנה הכנפיים אצלה אינם רק בתור תוספת מעלה, אלא עצם עצמיותה, עד שבלא הכנפיים היא חסירה. וה"נ אשריכם ישראל, שמעלתכם היא בעצם עצמיותכם, עד שבלא המעלה אתם יורדים מטה מטה, וזהו האשריכם, שזה מגלה שמעלתכם היא בעצם עצמיותכם, עד שבלא המעלה אתם יורדים מטה מטה, וזהו האשריכם, שזה מגלה שמעלתכם היא בעצם ולא רק תוספת, עד שבהעדרה יורדים מטה מטה. וה"ה מציאות נישואין שכשזה קיים וכהוגן עולים עי"ז מעלה מעלה, ובהעדר נישואין זה לא רק העדר מעלה, אלא יורדים מטה מטה, לפי שנישואין זה לא רק תוספת מעלה, אלא מעלה שהיא בעצם המציאות של האדם, שבהעדרה הוא במצב שלילי בחיוב.

על ידי הנישואין הבעל מקבל רגש

עוד זאת יש מעלה שיוצאת לפועל מעת וע"י הנישואין, והוא אשר הבעל מתחיל להרגיש הרגשים, ולחווה חוויות שמעולם לא הכירם, ושבעצם אותם חוויות והרגשים בונים את הנפש, מבחינת שלווה נפש, מנוחת נפש, שמחת נפש, דהמציאות הקיימת בנישואין שמקרין חום ואהבה לאשתו וילדיו, זה מיצוי ורוממות לנפש, ומגלה עולמות שלא הכיר וזה בונה אותו, ורואים במציאות שהרמה בלימוד של אברך היא יותר משל בחור, ואפשר להרגיש הבדל בין שטיקל תורה של בחור לשל אברך, ויהודי ת"ח מבין שידבר עם אברך בלימוד בטלפון יידע להגיד שהוא אברך, ולא בחור ושהוא בהבנה של אברך, דכהא שדיברנו דמעת שהבשיל לנישואין ולא נשא אשה, הנה זה מוריד את האדם, וזה מסבכו, וקשה הריכוז, והכוחות נפש רדומים, ויבש, וסחבת, וזה בצד השלילי של רווקות מתמשכת, אך אין הפשט רק שרווקות יוצרת שלילה, אלא דמערכת נישואין תקינה מעצימה את כוחות הנפש של האדם, ואת מערכת הרגשות שלו, דהיינו שמתאים לנפש האדם מבחינה פסיכולוגית להיות נשוי, וזה בונה את המערכות הרגשיות והנפשיות של האדם.

ובזה נבין משאחז"ל: שרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, בלא שמחה, בלא ברכה, שזה ודאי חלק מהענין, וכהא דמבינים כולם שיש מצב של אברך שכבר צריך לשטל"א ובלא זה אין מצבו הנפשי טוב, והשטל"א ממלא ומשלים לו את נפשו, להעמידו במצב חי ונכון ומתפקד בריא.

האם נישואין שייך לעבודת המידות?

יש כאלה שהם מדברים וזה ודאי נכון, שהמציאות של חיי נישואין יש בזה עבודת המידות, זה תיקון המידות! כמדומני שאומרים "זכה" עזר - זה לשון זיכור, שהנישואין מזכר אותו והוא מגיע לזיכור, אפשר לחשוב שהכונה היא; שאנחנו הולכים כעת להיכנס לאיזה כור היתוך כדי לזכך את עצמנו, ושמשמעות ענין הנישואין לפי זה היא איזה עבודת

המידות איך לוותר ואיך להסתדר בחיים, כאילו זה המציאות, שהרי "זכה" מלשון זיכוכ, ומסתמא יש עוד איזה מאמרים שמישך שייכי לענין הזה, שמדברים על החלק הזה שצריך עבודת המידות, ושנישואין זה תיקון המידות וכו'.

אולי נשאל איזה שאלה רגע בנושא אחר לגמרי אבל נבין ממנו את הענין, בוא נשאל שאלה; לכאורה היה לנו אולי איזה הצעה יותר מוצלחת לכל מציאות החיים של תורה ועבודת ה', לכאורה כל המציאות של בין אדם לחבירו זה איזה בעיה, וכי לא היה הכי טוב אילו היינו יכולים ללכת לאיזה יער להתבודד שם; בתורה, בעבודה, בדביקות, באהבה, ביראה, בשלימות הכי גדולה, כמו שהחזו"א עשה בוילנא, כמו שהרב אלישיב עשה באהל שרה, וכמו שמספרים על הסבא מנובהרדוק שהוא נכנס לאיזה חדר אטום והוא אטם אפילו את הפתח, והשאיר רק שני חורים אחד לחלבי אחד לבשרי שם היה מישהו מביא לו איזה ארוחה, ושם בנה את עצמו והגיע לדרגות הכי גבוהות, אלא מה נגיד, טוב מה אפשר לעשות אנחנו בני אדם ולא לכל אחד יש מישהו שיסדר לו שם איזה ביתן עם שני חורים, אז האם בעצם החיים זה דיעבד?! הקב"ה ברא איזה עולם של דיעבד ואחרי שיש ריבוי אנשים אז יש ממילא כמה עשין ולא תעשה בעניני בין אדם לחבירו, אבל מה לנו ולצרה הזאת, וכי לא היה יותר טוב שבכלל לא יהיה בני אדם, ויהודי יוכל ללמוד תורה ולהיות דבוק באהבה ויראה אמונה ובטחון וכו', ולהיפטר מחברת בני אדם, וכל המגבלות הקשורות בקשר עם בנ"א? מה תאמר, הוא צריך חברותא "או חברותא או מיתותא" תענית כג,א), בסדר אז בתור חברותא נמצא איזה פיתרון אחר, ומי שמסתדר בלי חברותא, מי שיודע ללמוד בלי חברותא ויודע במיניה וביה ללמוד, אז וכי רק בגלל 'או חברותא או מיתותא' נבראו חברת וריבוי של בני אדם? מה תגידו; אחרי שיש בני אדם אז זה יוצר מצב שצריך כל מיני עשין ולא תעשה ועניני בין אדם לחבירו, וכי צורת הבריאה זה באיזה שטיקל דיעבד, זה הפשט? מה קורה כאן?

יש ע"ז ריבוי דברים ולא כעת המקום, אבל קוטב הענין הוא; אם באמת אדם ילך ויתבודד ביער וזה יהיה צורת החיים שלו, והוא יהיה דבוק בתורה וירא"ש ואהבת ה', וכל כולו יהיה קודש לה', הכל יהיה טוב, אבל דבר אחד לא יהיה, הוא כל היום עם עצמו, אני דבוק בקב"ה, ואני בעל תורה, ואני בעל יראה, ואני בעל אהבה, ואני בעל דביקות, הוא כל הזמן עסוק עם האנוכיות שלו, בטח הוא עם האנוכיות שלו בבילתי לה' לבדו, אבל הוא כל הזמן עסוק עם עצמו, הוא לא יוצא מהאנוכיות שלו, אין אפשרות שאדם יצא מעצמו יצא מהקליפה שלו, והצורה שהקב"ה ברא אותנו כדי שנזכך את עצמנו ונתקן את עצמנו, זה יכול להיות רק ע"י חיכוך עם בני אדם, דרך המציאות של החיכוך עם בנ"א מחייב התחשבות ומחייב לבוא לקראת השני, אחרת הוא יהיה מרוחק בחברה, הוא יהיה מנודה ומופרש ומרוחק מן החברה, המציאות של חיים בין בנ"א גורם לבנ"א לצאת מהאגו שלו לצאת מהגאווה שלו לצאת מהאנוכיות שלו אם הוא בוחר בטוב, זה מציאות חברתית שמגרה אדם שחי נכון להיות טוב, להיות טוב לב, להיות אוהב, לחמול, לרחם, להתחסד, להיטיב, לבוא לקראת, להתחשב, ועי"ז אדם מתדמה לקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא גומל חסדים אף אתה וכו', עי"ז הוא באמת מזכך את עצמו, הוא נהיה טוב, הוא נהיה מתוקן, והוא ראוי להיות דבוק בשכינה כי יש בו מידות קונו, מה הוא רחום אף אתה רחום, בלי זה כל מעלות העליונות של צלם אלוקים לא יבואו לידי ביטוי, הוא לא רחום לא חנון ולא ארך אפיים, כי הוא פשוט עסוק עם עצמו, הוא לא שייך בכלל לאחרים, זה צורת הבריאה, זה תורה תחילתה חסד וסופה חסד, כי בלי זה אין כאן את הכלי בכלל, איפה תהיה התורה? מה יהיה הכלי מחזיק ברכה? איפה יהיה הקיום שלו? אם הוא יצא מעצמו ויחיה איך שבהקדמה לנפש החיים רבי יצחק מוולוז'ניר כותב: "וזה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם, לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרני ככל אשר ימצא בכוחו לעשות", עכ"ל. יש הרבה מה להאריך בזה אבל זה שורש הענין.

ומעתה הבה נתבונן, וכי הסיבה שאני חבר של החברים שלי זהו כדי לעבוד על המידות? יש לי חברים זה עבודת המידות? דהן אמנם אמת נכון הדבר שמציאות של חיי חברה מתקנים זה מתקן את המידות, כי אין מציאות של חיי חברה מתקנים בלי מידות טובות, אם המצב הוא בחברה של כוונות ושליטה זה לא מצב חברתי, זה מצב של כוונות, זה מצב של כל דאלים גבר, יחסי חברה של אהבה ואחוה ושלוה ורעות בצורה שהנאה לתרוויהו זה מציאות של מידות טובות, זה מציאות שמחייב מידות טובות, כי בלי מידות טובות אנשים לא רוצים להיות בקשר אחד עם השני, אנשים רבים ומתקוטטים אחד עם השני, וכי משום זה נאמר שההסתכלות על כל עניני ידידות וחברה זה עבודת המידות?! נכון שיוצא מזה מציאות של מידות ובלי זה אין לי אפשרות לעבוד על המידות, אבל האם אני צריך להרגיש בקשרי חברה שאני כעת עושה עבודת המידות? מי שעושה כך הוא משובש! אבל זה נכון שאין דבר שמתקן את המידות כמו מצב של קשר עם השני ושלשני מאוד טוב, זה ממילא מתקן את המידות, אם אני בקשר עם השני ולהוא מאוד טוב והוא מאוד נעים לו בחברתי, סימן שאני מתנהג איתו במידות מאוד טובות, אחרת לא יהיה לו בכלל נעים, זה פשוט.

הוא הדין והוא הטעם בנישואין שזה קשר הכי קרוב שרק יכול להיות, פה בא הכי לידי ביטוי הענין בעצם של מידות מתוקנות, כי לחיות את עצם החיים, לא איזה שכבות של קשר חיצוני בחיים, כי חברות וידידות זה במידה מסויימת

מעגל חיצוני בחיים, זה לא מחייב לגמרי מלב ללב מעומק השיתין קשר וידידות, ידידות יש בכל מיני רובדים, זה לא חייב להיות בעומק הנפש ובעומק ההתדבקות רוחא ברוחא עד הסוף, אבל קשר של נישואין אין לו שלימות בכלל אם זה לא התדבקות רוחא ברוחא בדביקות הכי גדולה ברמה שאנחנו ממש אחד, וריבוי אהבה גורם שיוכל לתת את עצמו כל אחד בשביל השני בשלימות מתוך הרגשה ורצון שהוא עוד מקבל בזה שהוא נותן, זה הרגשה הכי גדולה של אהבה ושל חיבור, וזה מתקן את המידות בצורה הכי מושלמת לאחד שחי כן, אדם שחי נישואין בצורה נכונה וטובה ממילא מידותיו הם באיזה מצב של תיקון נפלא.

אבל זה לא הכונה שאנחנו הולכים כעת להתחתן לעשות כדי עבודת המידות, כמו שאנחנו לא חברים כי זה עבודת המידות, וכמו שבין חברים ובין נשואים ובין כל מצב של בני אדם בעולם זה בשביל שנגיע לתיקון המידות, שנגיע לממש ולהוציא מהכח לפועל את הצלם אלוקים שבנו, כי בלי זה הצלם אלוקים שבנו, דהיינו של הי"ג מידות של רחמים שטבעם בנו השי"ת, שעל ענין זה נסוב כל ספר תומר דבורה שהוא מתאר את ה"הוי דומה לו", ואת ה"הדבק במידותיו" את הענין של הצלם אלוקים של הי"ג מידות שהם נבראו באדם, והם לא יבואו לידי ביטוי רק ע"י חיכוך וקשרי חברה, ונישואין, ורב ותלמיד, ובין הורים לילדים, דבאמת כל מציאות של קשר בין בני"א זה מציאות של תיקון המידות, ולכך מי שלוקח את זה בתפיסה הזאת זה בסדר, אבל לחשוב שכעת אני מתחתן לעשות איזה עבודה, זה שיבוש גדול, זה לכאורה תורף הענין הזה.

זוגיות מאושרת לא תמיד תלויה במידות טובות

ואגיד חידוש; דאמנם בכללות זוגיות מאושרת אינה קשורה בדוקא למעביר על מידותיו ומידות טובות, דהרי יש גויים שמעולם לא למדו מוסר ועבודת המידות, ויש להם זוגיות נהדרת, דנראה דעיקר זוגיות טובה, זה כשקולט ומבין את מהלך הענין, דאז ממילא יש התנהגות טובה. ואמנם באמת שבתוצאה אכן התנהגות טובה בקשר הזוגי היא השתמשות במידות טובות, אך חלק עיקרי מאוד במה אשר ייטב להם וישמחו ויהנו יחדיו, אינו קשור רק למידות טובות אלא להבנת והרגשת הנדרש, וראיה לכך, דהנה אנו רואים במציאות שיש ב' בני זוג שהם בעלי מידות נפלאים, ומ"מ סובלים הרבה וזוגיותם חולה, ומה פשר הדבר, הרי הם צדיקים ובעלי מידות נפלאים? הא על כרחך דאין הבנה והרגשה בהנדרש והנצרך, וזה אשר יסב סבל וקושי רב. הגע עצמך! דור ההפלגה אחד מבקש פטיש והלה מביא לו לבינה, וכי פלא הוא שיעיף אותה על ראשו?! ומה היה הבעיה שם, הנה היה שם בעיה בתקשורת, שלא הבין איש את שפת רעהו, ומשם נפוצו על פני כל הארץ וזהו כשלא קולטים אחד את השני, ולא מבינים את ההלוך ילך, וזה גורם בעיות עד לב השמים גם אם המידות טובות ומתוקנות.

כי זאת צריך לידע שהאדם אינו המעביר על מידותיו, אלא האדם הוא המידות שלו עצמו, דאני זה מידותי, רק יש פה ושם מְבַצְעִים של מעביר על מידותי, דאי זה כל המהלך שלי מעביר על מידותי, א"כ זה כבר המידות שלי בעצמם, ויש לי כבר מה להעביר מעל זה, דהרי יש גם דרגא מעל המעביר על מידותי שלי, ומי אני? ומה המעביר? ואנא אל נרמה את עצמינו, דיש את הטבעיות של האדם עצמו, ויש את אשר יכבוש עצמו כל אחד לפי ענינו מחוץ לעצם אישיותו, ויש דברים שאצלי צריך גדר כבישה, ואצל אחר זה פשוט, ויש ההיפך, וכל אחד לפי ענינו, וכל אחד מציאותו היא לפי מה שהוא, רק מבין שצריך פה ושם לוותר.

והצלחת חיי נישואין אינה קשורה רק למידות טובות, אלא למיומנות ולתובנות נכונות להכיר נפשה של אשתי, לידע הדרך אלך והמעשה אשר אעשה. ולמשל, לוי צדיק במידותיו כה"ח יתעסק עם ילדים קטנים, והוא לא ידע מאיזשהי סיבה שילדים קטנים שונים ממבוגרים, והוא מתנהג בצדיקות וחסידות ומידות דה"ח, והנה הם אומללים וסובלים מאוד, אף שאין כאן שום חיסרון מידות. וזהו בעצם ענין זוגיות שהעיקר שיקלטנה ויבין המהלך, וממילא יעשה את אשר יהי' טוב, אך כשלא יודע, ואם הוא לא חכם ונכנס לבית עם אנחה, ויוצא מהבית עם אנחת רווחה, והרי לנשים יש סי-טי עלינו, הנה שלא יתפלא לאן זה יוביל ולכך אף שהוא בעל מידות, אך לא קלט את המקצוע!

ודוגמא לדבר; שנתלונן בפני אב כלה אחת על בתו, שהיא אנוכית ואגואיסטית עד למאוד, עד שלא נעים לחיות עמה, והוא מודאג איך ייראו חייה עם בעלה. וראה זה פלא שכמשלש חדשים אחרי חתונתה סיפר לי בשמחה שבתו חיה עם בעלה בטוב ובנעימים בשמחה ובאהבה, וזהו מתוך שהיא הכניסה את בעלה לתוך האנוכיות והאגואיסטיות שלה עד שהוא נעשה חלק מזה, אך היא נשארה אותה אנוכית כלפי אחרים - הנה לך כי זוגיות טובה אינה קשורה רק למידות טובות! ונומיתיו לו; לעיין בהקדמת הגרש"ש בשע"י שמבאר בזה גדר "וְאֶהְבֶּתְּ לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח) - דאדם אוהב עצמו יותר מאחרים, וגדר המצוה להכניס האחרים באנוכיות, יעו"ש שהאריך בדרגות בזה.

קשר שבין איש לאשתו צריך שייעשה באופן טבעי ולא מתוך 'עבודת המידות'

עוד זאת יש לידע מענין לענין באותו הענין, בכל עניני קשר חברתי, והחיים השיתופיים שבין איש לאשתו שהם מקבילים לכל עניני קשרי חברה ושותפות, דכמו שבכל שאר קשרי אנוש אינו מחשבן שיהיה מתוך עבודת המידות אלא בטבעיות הקשר הרי זה כפי דרגת מידותיו וכו', והמחשבן עניני מידות בקשרי חברה הרי זה גורם בעייתיות בהקשר, לפי שכל קשרי אנוש אמורים להיות בצורה טבעית וזורמת. כך גם במציאות של חלק הקשר החברתי שבין איש לאשתו אמור להיות בטבעיות המתאימה לסגנון מהלך דאיש ואשתו, טבעי וחי וללא חשבונות של עבודת המידות ומעביר על מידותיו. ואמנם ככל שהאדם מידותיו מתוקנות יותר כן חברתו יותר נעימה וחביב יותר להיות עמו בקשר, אך שורש כל עניני קשר הם טבעיים אצל כל אחד כפי דרגתו.

ואמנם שונה קשר חברתי בין חברים לבין קשר שבין איש לאשתו וכפי כל אשר אנו שומעים בהדרכות, וכפי ששונה קשר עם מבוגרים לקשר עם ילדים או עם זקנים, אך בסה"כ בסופו של דבר אחר כל המעשים וההדרכות יש חוט שני שמחבר בין כל עניני קשר שבין סוגי בני אדם שהם בצורה טבעית וזורמת בלא חשבונות, ורק כשזה בצורה טבעית יכון הקשר בהאופן והצורה הנכונה והראויה. וכבר הזכרנו שכל הצורך ברובי ההדרכות הוא רק לאור זאת שהרגילות כהיום בצורת החינוך והחיים של גיל הבחרות להיות מנותקים לגמרי מהכרת מין בנות ונשים, וזה גורם לצורך בההדרכות כגילוי מילתא בעלמא להגיע להצורה הטבעית של מציאות כל עניני קשר שבין איש לאשתו.

* * *

פרק שני: ההבדלים שבין האיש לאשתו

לפעמים בהדרכת חתנים מצטייר אצל החתן שכעת עליו ללמוד להתמודד עם אתגר עצום וגדול

הנה בדרך כלל; יש נושא כללי שרגילים לדבר עליו הרבה בהדרכות, וזהו ענין ההבדל בין איש לאשה, וכמה הם שונים זה מזה בכל טבעיהם. והצורה שמצטיירת לחתנים היא; שזה בעצם מפחיד, שאני הולך לחיות עם יצור מכוכב אחר, ואיך בעצם אתמודד עם זה? והם שואלים את עצמם: האם אני הולך לחיות את חיי הנישואין בחיים טבעיים, או באיזה שהם חיים בהתמודדויות? עד כדי שמצטייר לחתנים בהדרכה כאילו באים לומר להם, שחלק מה'על כרחך אתה חי' הוא לישא אשה. והבה נדריך אותך; איך לעבור את החיים עם פחות תקלות, וניתן לך כל מיני עצות ותכסיסים; איך להתמודד עם המציאות המורכבת של חיי הנישואין, וחיים עם אדם כ"כ שונה, ואיך נצליח להגיע במציאות הנישואין ל'ויבא יעקב שלם' - שלם בתורתו, שלם בגופו, שלם בממונו? האם אכן כך הוא הענין? [יבואר בס"ד בהמשך].

עוד סבורים הרבה חתנים; שיש משהו כללי מאוד שכאילו כל העם הגברי הוא מקשה אחת, וכל העם הנשי הוא מקשה אחת, ואת השוני בין העם הזה להעם הזה, ושעל החתן ללמוד זאת.

המציאות היא לא כך, אלא יש גברים שטבעם כנקיבות וכן להיפך

ואמנם הרי כולנו בתוך עמי אנוכי יושבת, ואנו רואים שאין כל הגברים מקשה אחת, אלא יש כאלה שאפשר להמליץ עליהם את מש"כ המאירי (קידושין פב,ב) על הגמ' 'אוי למי שבניו נקיבות' (פסחים סה,א): "ואף על פי שפשוטו של דבר כך הוא יש להוסיף בפירושו שבניו נקיבות שהזכרים פחותים וחסירים ואשרי מי שבניו זכרים שנמצא בהם השלמות המכוון בהם". וכן כתב בפלא יועץ (ב - בת) "שיש בנים שהם כנקיבות". דכולנו מכירים גברים שתש כוחם כנקיבות מבחינה אישיותית, דיש זכרים שהם מסיטרא דנוקבא, ויש נקיבות שהן מסיטרא דדיכרא, ויש כל מיני צירופים וערבוביות בתוך מין הגברים ובתוך מין הנשים, עד שאין שייך לדבר על זה, רק באופן כללי.

חוץ מההסתכלות וההדרכה הכללית, יש צורך לכל אחד להכיר את בן זוגו

ואמנם יש מה לדבר גם על ההבדלים הכלליים המצויים, כדי שלא יסבור החתן כשייכנס לחיים עם אשתו, שהיא איזשהי אשה חריגה, אפילו מכלל ענין מין הנשים, כמו שאנו כבר יודעים מכבר שלא כל איש זה מה שמדברים בכללות על מין הזכרים, ולכך צריך לידע דיותר מאשר מוטל על כל חתן וכלה להכיר את השני, לידע ההבדל בין גברים לנשים זה חשוב בכללות הענין, אך לא זהו עיקר צורך הפרטי שלי ושל כלתי, אלא עיקר צורך הפרטי שלי ושל כלתי הוא, שנכיר כל אחד את השני, ואז ייטב לנו וכמובן שזהו מתוך פרטיות כלתי מתוך עם הנשים הכללי, כפרטיותי האישית מתוך עם הגברים.

וכדי להמחיש עד כמה ההסתכלות אינה כללית, הנה יסופר בזה, על איזה אברך לא חכם, שבא שנתיים אחר החתונה, ותלונתו בפיו; שכל כך אמרו לו הרבה בהדרכות, שנשים מרבות לבכות דנשים דמעתן מצויה, ואילו אצלו אשתו לא בכתה אפילו פעם אחת מהחתונה, וטען לא קיבלתי אשה נשית אלא קיבלתי אשה גברית, כאילו יש כלל שכל הנשים כולו בחדא מחתא מחתינהו, ושאלתי; בא רגע ונעזוב מה שאמרו לך בהדרכות, ותסביר לי אולי, מה בעצם הבעיה שלך בזה שאינה בוכה, אולי תשמח בזה שאינה בוכה, דיש לך פחות עול להרגיעה מדמעוטיה, ונתברר שבעצם כל בעייתו הוא שזה לא הסתדר לו, עם מה שסבר שצריך להיות, לפי מה שאמרו לו בהדרכות... ומי אמר שכך אמור להיות, דאמנם זה מצוי ואולי רוב נשים כן, אך יש כאלה ויש כאלה, ואין הדבר מסור לכלל, ואין למידין מן הכללות.

הרי דאמנם הרי המדריכים בעצם אינם מכירים בפרטות את אופי הפרטי של חתן דנן וכלה דנן, ולכך הם מדברים בכללות, על מין הגברים והנשים, אך צריך לידע שלא כל אשר נשמע על נשים, זה אשר נראה כשנגיע לשטח, ולא כל אשר כלותינו שומעות, זה אשר תראינה כשתגענה לשטח.

קשר בין איש לאשתו הוא דבר טבעי ואין כל כך מה לחשוש מזה

והנה זאת ראוי לידע שלענין מה שאנו פעמים כל כך חוששים מהמורכבות של חיי נישואין, הנה ראוי לידע אשר מציאות חתן וכלה, איש ואשתו, זכר ונקבה ברא אותם, זה המציאות הכי טבעית, וטבועה בגופינו ובנפשינו וברגשותינו, ואין צריך כאן ליצור יצירה חדשה, אלא מוטבע בטבע האיש והאשה כל אשר נדרש ושייך לעניני כל חלקי הנישואין, והקשר שבין איש לאשתו, ובעצם זה גדר מהיכ"ת לחשוש שיהי' בעיות, דמאחר שהכל קיים בטבעינו, ואנו שומעים רובי

ההדרכות, שבעצם מגלים לנו את אשר קיים בנו, רק שלא הורגלנו עדיין לזה, ולכך בודאי מי שינהג ויעשה כמשפט המורים אשר הורוהו באלו הדברים, ועוד יוסיף לקח מדעתו לתאם בין מה ששמע בהדרכות הכלליות לבין מה ששייך לפרטיות הוא ואשתו, הנה ודאי בס"ד יראה רוב ברכה ושלוש ונחת.

קשר שבין איש לאשתו זה לא דבר שאנו רגילים לראותו כיון שזה דבר שנעשה בהסתר ולכן אין לנו בזה מסורת מההורים

עוד זאת נדבר אשר א"א להתעלם ממצואות צורת החיים הרגילה אצל אברכים שאנו גדלנו, הנה אין לנו הילדים כ"כ שימוש איך צורת חיי איש ואשתו, לאשר ההורים חיים בצניעות גדולה, בכל עניני קשר איש ואשתו, עד שידוע שבנות צנועות שגדילות בבתי מסגנון שלנו, הנה הרבה פעמים אינן מבינות עד חתונתן למה רק אחרי החתונה יש ילדים... אנחנו רואים את ההורים שלנו כאבא ואמא ולא כבעל ואשה. והנה מצב זה גורם שכשאנו נכנסים לחיי נישואין, הנה אנו כעין בעלי תשובה שאין להם מסורת אבות, וגירסא דינקותא, ושימוש בצורת הנהגת עניני יהדות, והנהגת בית, דאף שידועים הכל אך מ"מ שימוש אין. ואמנם לא אכחד לומר שצורת החיים הנהוגה היום אצל בני תורה [אשכנזים] היא צורת החיים שהיתה נהוגה בימי חז"ל, אך לא לנו לקבוע ולשנות סדרי בראשית ולתקן העולם, אך מצואות החיים שבה גדלנו יוצרת איזה מיגבלה, לפי שאנו נוחתים ונכנסים לאיזה סוג מצב וקשר שלא תמיד חשנו בבית איך זה נראה. עוד זאת שא"א ללמוד מצורת התנהלות של ההורים שהם בני ארבעים ומעלה איך נראה חיים של זוג בני עשרים, שהרי הוותק של חיי הנישואין יוצר התנהלות המתאימה לכל גיל וגיל אף שהשורש אחד.

וגם לא נוכל להתעלם מכך שלא תמיד אנו סבורים שהצורה שראינו בבית ההורים, הוא דגם לחיקוי, או הצורה האידיאלית שכך ראוי להיות, שהרי יש כל מיני בתי שיש שם כל מיני קשיים, ואנו איננו מצפים ליקח המצבים הקשים ולהעתיקם לבית שלנו, אלא עז רצונו לבנות בית שלם ומתוקן וטוב, וחיים נעימים, ולזה נדרש אכן כל עניני ההדרכות, אך סה"כ ההדרכות הם גילוי מילתא בעלמא, על אשר קיים בנו, ולא ליצור מצואות חדשה.

[ואמנם זאת ראוי כן לעורר דאף שנהוג בסגנון צורת בתי בני תורה להצניע חיבת איש ואשתו, מ"מ ראוי שירגישו ילדיהם שאכן יש אהבה בין אביהם לאמם, וראוי להקרין לילדים את ברק האהבה המתנוצץ מעיני ההורים זל"ז, וד"ל].

והנה יש איזה נקודה שמתרשמת אצל הרבה חתנים כששומעים ההדרכות, שכאילו בעצם מהות ההדרכה היא ללמוד כל מיני טכניקות וטקטיקות, איך מסתדרים עם היצורים האלו ששם נשים, איך אצליח לעבור את החיים הללו, שחלק מה'על כרחך אתה חי' זה לישא אשה? ואיך נעבור דרך חתנות זו, ונשאר 'ויבוא יעקב שלם': שלם בגופו; שלם בתורתו? איך בעצם נתמודד עם המציאות הזאת? וכאילו כל תורת הדרכת הנישואין, זה בעצם איך נמצא עצות להסתדר, ושלא יהיו התנגשויות ושהעסק לא יחרוק, ולא יהיו בעיות.

דוקא ע"י השוני בין בני הזוג האדם מצליח יותר להתפתח

הבה נתבונן האם באמת כך הם פני הדברים!

הנה על הפסוק: "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, יח); דרשו חז"ל: 'זכה עזר, לא זכה כנגדו'. ויש להעיר דבדרך כלל חז"ל לא דורשים פסוקים בשונה ממשמעותם הפשוטה, והנה פשטותא דקרא משמע ענין אחד, שאעשה לו 'עזר כנגדו', וחז"ל דורשים שיש כאן בעצם ב' ענינים; זכה 'עזר', לא זכה 'כנגדו', היפך המשמעות הפשוטה של הפסוק?

אך לכשנתבונן נמצא ענין נפלא, ובעצם דרשת חז"ל היא כפי המשמעות הפשוטה של הפסוק, דה"ק 'אעשה לו עזר כנגדו' דהיינו שהעזר יהיה בזה שהוא כנגדו, דהיינו דיש רמה של שלימות שאדם מגיע אליה ע"י עבודה עצמית, וכפי שאנו רואין ומכירין לבני עליה ששוקדים ועולים בתורה, ירא"ש, מידות, תפילה, ועולים ומתעלים שלימות אחר שלמות.

אך יש רמה של שלימות, שהאדם לא יכול להגיע ע"י עצמו בלא שיהיה לו משהו כנגדו, כמאמר חז"ל: "חָרַב אֶל הַבָּדִים וְנִגְלוּ" (ירמיהו נ, לו) - ולא עוד אלא שמתפשים (תענית ז, א). וכר"ח בב"מ (פד, א) דכשנח נפשיה דר"ל לא נתישבה דעתו בר"א בר פדת, דאטו לא ידענא דשפיר קאמינא?! אלא צווח; היכא את ריש לקישא? דכי הוה אמינא מילתא הוי מקשה לי עשרים וארבע קושיתא, ומפרקינא ליה עשרים וארבע פירוקא וממילא רווחא שמעתתא - הנה חזינן שרק על ידי המציאות שיש לו משהו כנגדו, עם כיוון אחר, ומהלך אחר, זה בעצם מפרה אותו, ונותן לו הסתכלות, ומבט חדש, שלא חשב על זה כלל, דהוא הרי נמצא בתוך הקונכיאה של עצמו, ובתוך הבועה של עצמו, שהרי כל דרך איש ישר בעיניו, והוא בתוך המציאות של עצמו. אך כשהוא חי בחיים יחד עם מישהו שונה ממנו, במבט אחר, בהסתכלות אחרת,

והרגשה אחרת, הנה זה נותן לו הרחבת הדעת, ומבט הרבה יותר רחב מכיוונים שכלל לא עלו על דעתו קודם, ולא יכל להגיע לזה כלל לבד, וזהו שאמר הפסוק: "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ", דהיינו דאעשה עזר במה שיש לו משהו כנגדו מבחוץ, שרק ע"י מציאות דכנגדו מבחוץ, הוא דיוכל להתקדם לפסגות שאינו מכיר, ושלא היה בידו להגיע לזה לבד בפני עצמו.

ועתה לו חכם ישכיל זאת ויבין, והם זכו, שהכנגדו הלזה הוא עזר, הנה הם כל הזמן לומדים אחד מהשני, ואדרבה לומדים כל אחד מהשני, ומהייחודיות של השני. וזה גורם חיבור של אהבה שאין כמותו, דהרי אם אני מכיר מישהו, שיש בו איזשהי מעלה שאין בי, ועל ידו אני נכנס לעולם, שלא היה קיים בי עד עתה, הנה זה גורם לי חיבור ואהבה אליו.

למשל מי שתופס אותו אמונה תמימה של אנשים פשוטים, ורואה שהוא עם כל חכמתו אין לו תמימות האמונה כלאותו אדם פשוט וטוב, וזה מרגש אותו, הנה זה מחברו אליו והוא מעריכו ואוהבו. והיינו שיש כאן בעצם משהו כנגדו מבחוץ שגורם לו חיבור ואהבה, מתוך שלומד ממנו ומתעלה על ידו, והרי הכנגדו הלזה נכנס לו לקואליציה.

דוגמא לדבר שהאשה מיישרת את בעלה בדבר שיש שוני ביניהם

דוגמא לדבר; הנה גברים בטיבעם יותר נוטים לעניני רושם, וכבוד, ומעמד, וקרירה, יותר מטבעי הנשים לימשך אחר אלו [א"כ נתקלקלו הנשים כבר ויצאו מטיבעם] דטבע האשה שהיא בירכתי ביתה צנועה, שרה באוהל, והנה אנו רואים פעמים גברים שמתחילים מידי להתעסק ברושם ובמעמד, ויש לו שם 'כנגדו', ואשתו אומרת לו מה יצא לך מזה?! ולא שהיא אמורה להיות משגחת על בעלה, דזהו עיוות גדול שתהי' האשה משגיח על בעלה. אך מציאות צניעותה הפשוטה, מאזנת אותו ומחזירתו למקומו, חלף שהיה מחטיא המטרה ויוצא חוץ למחיצה, ומציאות היותו בעל אשה, והיא צנועה ופשוטה, גורם לו להבין שיש משהו יותר אמיתי ופנימי, ולא להתעסק מידי בחיצוניות, הנה כי כן ה"כנגדו" היה לו לעזר.

וכפי שנתבאר זכה עזר, שמקבל זאת ונהנה מללמוד אחד מהשני, ושניהם מרויחים מזה, לא זכה ואינו רואה זאת כעזר הנה נשאר כנגדו, דמאחר שלא הכניס אותה לקואליציה, הנה נתהפך הדבר לאופוזיציה לוחמת, שחלף שילמדו ויגדלו אחד מהשני, יצא העזר ונשאר הכנגדו.

והנה ריו"ח דשף דעתיה מדוכתיה כשמת ריש לקיש עד דבעו רבנן רחמי אריו"ח ומת (ב"מ - פד,א) ומה היה חסר לו? הנה היה חסר לו חברותא שיקשה לו שאלות, די ששלימות גדול כשיש מישהו כנגדו, המחייבני לחשוב ולהתבונן יותר מאשר קיים בי מצד עצמי, עד שחיינו של ריו"ח לא היו חיים ללא ר"ל, וכמה קשר ואהבה היה בין ריו"ח לר"ל מכוח ה"כנגדו" שהיה בזה ל"עזר".

זוג מתאים היינו כשהשוני יוצר התאמה

מה זה זוג מתאים? הנה יש בורג ויש אום, כאשר הבורג מתאים לאום זה מתברג, וכשהאום מידי צר לא נכנס, וכשהאום מידי רחב זה לא נתפס, ורק כשהאום מתאים לבורג זה התאמה, שני ברגים שווים זה לא התאמה, אין קשר ביניהם, הם לא נעשים "אחד", הנה המציאות של זוגיות, וההתאמה של זוגיות זה דוקא השוני, שהשוני יוצר השלמה, לאשר הבורג צריך את האום, והאום צריך את הבורג, ובזה נעשים לאחד והיו בשר אחד.

למשל גבר כפי שרגילים לתאר את הגברים כשכלתני, ואת האשה כרגשית, הנה כמה יש להם ללמוד אחד מהשני, הרי הגבר הזה כשיראה את הרגש של אשתו איך שהיא מרגישה בצער של השני איך שהיא מרגישה אמונה, איך שהיא מתפללת, הוא יראה אצלה משהו פנימי, איך שהיא מדברת עם הקב"ה, הוא רואה אצלה משהו שאין אצלו כ"כ וזה מלמדו! וכן לה יש מה לקבל הגיון ושכל בעלה, לא להיסחף מידי ע"י הרגש, ושיהי' עוגן של שכל והבנה, נמצא שבעצם יש כאן השלמה מזה לזה, דהמציאות היא שזוג נשוי בטובה הם לא נשארים אותו דבר, אלא הם מתמזגים, ויש שם איזשהי בילה, ושניהם נהיים משהו אחר, שניהם משתדרגים. ופה עיקר ההדגשה לידע לא איך אני מסתדר עם השוני, אלא איך אני מתחבר להשוני, זה לא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, וכל אחד צריך הדרכה איך להסתדר עם השני, אלא אנו הולכים לחיות ביחד - "והיו לבשר אחד", והביחד הזה מגיע מתוך מה שיש לשנינו להחכים וללמוד מהשוני, וכמובן שכל זה יקרה בטבעיות החיים, ולא איזה דין תלמיד ורב אלא בטבעיות.

וביתר ביאור והרחבה! נתבונן מה הם חיי נישואין, מהי זוגיות טובה? ומה היא צריכה לעשות לאדם?

הנה כתוב בתורה (בראשית פרק ב, כב כה): וַיֵּבֶן ד' אֱלֹקִים אֶת הַצֶּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֵל הָאָדָם, וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עֵצָם מֵעַצְמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִשׁ לָקַחָהּ זֹאת, עַל כֵּן יִעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד.

האדם והאשה הם אחד, אחד שנשבר לשנים אמנם, אבל אחד. האיחוד בין שני החלקים נקרא – אהבה. וכש"כ במכתב מאליהו חלק ג' עמוד 33 שאהבה מתפתחת יותר בין אלה שיש להם צדדים מנוגדים רבים, שכן דוקא בגלל השוני משלימים הם זה את זה, וזה שורש אהבתם, עכ"ל.

אם נמשול משל לכלי שבור לשנים, הנה כשכלי שבור לשנים בדרך כלל לא נשבר בצורה ישרה אלא בצד אחד יש שקעים ובצד השני יש בליטות, ובדרך כלל בכל חלק מן הכלי השבור יש בחלקו שקעים ובחלקו בליטות. לשם חיבור הכלי צריך ליזהר מאד שהשקעים והבליטות ישארו בשלימותם, קורה גם לפעמים שהבליטה נשברת או שהשקע מעמיק, ואז גם כשיחברו את שני חלקי הכלי יצטרכו למלאות את החורים באופן מלאכותי, אך גם אם שמרו היטב על כל השקעים והבליטות צריך להעמיד את שני החלקים בצורה הנכונה, אם יחברו את שני החלקים נכונה, כל בליטה תיכנס לשקע וכך יושלם הכלי ויהי לתפארת. מה שאין כן אם יעמידו את שני החלקים באופן שאחד לא על יד השני, שקע יהי מול שקע ויצור חור, בליטה תעמוד מול בליטה ותגרום נתק יותר גדול בין שני החלקים.

הנמשל - האדם והאשה הם שני חלקי כלי שנשברו, השקעים הם המידות הרעות והבליטות הם המידות הטובות. פעמים שאף שאדם נולד עם טבעים טובים כשחי חיים לא נכונים משתנים המידות הטובות שלו לרעות, כגון "בושה" שהיא מסימני אומה זו, אך כשהבושה גורמת לו להיות בכלל "לא הביישן למד" הנה נהפכה לו לרועץ. ופעמים המידות הרעות משתנות לטובה על ידי עבודה עצמית, כגון "עז פנים לגיהנום", אך כשמשתמש עם העזות להיות "עז כנמר לעשות רצון אבינו שבשמים" הנה נשתנתה המידה לטובה. וכך שני חלקי הכלי מוצאים אחד את השני ומתחילים לעבוד על חיבור שני החלקים. כמו שנזכר היכן שיש בליטה לזה, יש שקע לשני, וכן להיפך, צריך לעבוד נכון להעמיד כל שקע ליד הבליטה שלו וכך להשלים את שני החצאים לאחד שלם, והוא האיש והאשה – והיו לבשר אחד. פעמים כמו שהזכרנו, נשתבש משהו בזמן שהכלי הי' שבור, ושקיעה הפכה לבליטה ובליטה הפכה לשקע, ואז ישנה עוד עבודה לתקן את המידות ועל ידי זה יוכלו לחבר בחזרה את הכלי לאחד.

וכעת נעבור לשפת המעשה - לכל אחד יש מעלות ויש חסרונות, אין אדם שלם. טבע האיש הפוך בדברים הרבה מהטבע של האשה. ההפכים הללו צריכים במשך החיים להשתנות ולתרום האחד לזולתו, אם האיש חסר רגשות ואינו מרגיש מספיק והאשה לעומתו מידי רגישה ומידי בעלת רגשות, צריכה הזוגיות להביא את מצבם של השנים לאיזון, לא שהאשה תהפך לאיש, ולא להיפך, האיש ישאר איש והאשה תישאר אשה, אלא שההרמוניה של השנים תגרום לכך שמבחינה מעשית חוסר הרגישות של האיש ועודף הרגישות של האשה לא תצא מכלל איזון, וחוסר פרופורציה. הבעיה שכאשר מתגלים השינויים שבין השניים הדבר מהווה מכשול לזוגיות מושלמת, האשה מרגיזה את האיש, והאיש את האשה, אם האיש לא מבין שעליו להשתנות על ידה, והאשה לא תבין שעליה להשתנות על ידי האיש, כל השינויים יהיו לנגף. מה שאין כן אם האיש יבין שצריך להשתנות וכן האשה, הרי הם ישמחו על כל שינוי ועל אף הקושי להתגבר עליו, יהנו ויגיעו לשלימות על ידי השינוי.

בתקופה שבין האירוסין לחתונה, או אפילו בתחילת חיי הנישואין בני הזוג לא שמים לב עדיין לשינויים שביניהם, ודווקא בטוחים שהם דומים ממש אחד לשני, וככל שעל פי הדמיון נראים בעיני עצמם דומים זו לזה וזה לזו, הזוג יותר מאושר. וכשמפסיקה ההצגה של הזוג הטרי, כשנכנסים לחיים האמיתיים שם פתאום מגיע השינוי שביניהם ומתנפצים להם כל החלומות מול העיניים. ואז מתחילה העבודה האמיתית.

הדבר תלוי במהירות התפיסה של בני הזוג, מהירי תפיסה ישכילו למהר להבין את השינויים, - נמצא איפה שכל שבני הזוג פחות חכמים הם יותר 'מאוהבים', בתחילת הקשר שלהם. - לעומת זאת ככל שבני הזוג מהירי תפיסה יגיעו לשלימות ולהרמוניה של אהבה אמיתית, אהבה של שלימות שבין השניים.

כמו שנתבאר כבר, לפעמים השינוי הנראה לעין בין בני הזוג תורם דוקא למהירות הקשר האמיתי שביניהם, כי השינוי הנראה לעין גורם להשכיל להבין את השינוי וממילא ליצירת קשר של אמת.

קשר של אמת – זו היא – אהבה.

זוג דומה מידי – פירושו של דבר שאינם מתקנים אחד את השני, אם כן אינם נעשים זוג "אחד" עם השני.

הנה כי כן, כל עניני ההדרכות הם לא איך אסתדר עם הבן זוג, דא"כ האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, אלא איך אתחבר עם הבן זוג, איך נלמד לחיות ביחד, כאחד שלם, ולא כשנים זה ליד זה.

ההדרכה היא לא איך אסתדר עם הבן זוג, אלא איך אתחבר עם הבן זוג

ולהמחיש השוני בין איך אסתדר עם השוני לבין איך אתחבר להשוני, הנה שמעתי מת"ח אחד, דאמר; מהו המבחן להדרכת חתנים נכונה? הנה זה אי יהי' המדריך מוכן שיהי' עזר"נ להכלות לשמוע איך החתנים מודרכים! וזה שייך רק כשמהות ההדרכה היא איך להתחבר, ולא כשהנושא הוא איך להסתדר, ודו"ק.

להתבונן מה השוני תורם לי, ולא מה השוני מפריע לי

עוד יש להתבונן בעניין; דהנה בעצם הדרך האמיתית להגיע לזוגיות טובה ומאושרת, זה רק אם יגיע להבין באמת שדוקא הדברים האלה שהוא מתנגד לנשיות זה מה שאמור לעזור לו, ז"א זה ברור שיש שוני, וצריך להשכיל להבין מה השוני הזה יכול לתרום לי, ולא כמה השוני הזה מפריע לי, במקום להתמקד במה שהוא מרגיש ששם מפריע לו, שיבדוק מה נראה לו דמות לא נכונה בדמות הנשית, שיעשה לעצמו רשימה וינסה להסתכל מהכיוון ההפוך; למה הדברים האלה מציקים לו? איזה דברים בטבע הנשי הוא בעצם הפוך ממה שהוא חושב שצריך להיות? ולמה זה מפריע לו? ואם הוא יחשוב ע"ז טוב, הוא ישים לב שרוב הדברים האלה שבעיניו מפריעים לו בדמות הנשית זה בעצם חולשות שלו! אלא מה? הכי קל לאדם להישאר עם חולשותיו וזה גורם לו התנגדות לדבר שמראה לו את חולשותיו, אבל אם הוא בעצם רוצה באמת ללמוד להתקדם, ישכיל להבין שכל הדברים שבעצם לא טוב לו בהם - זה דברים שהוא בעצם ישלים את עצמו בהם ויהנה מזה.

למשל, איזה תלונות יש לגברים על נשים:

א. אישתו ריגשית מידי - נמאס לו מזה שהיא ריגשית, מידי כל דבר מרגש אותה, היא מתלהבת - מה הקטנוניות הזאת?! זה נראה לו קטנוניות.

ב. פטפטנית (על דברים לא חשובים כ"כ - מדברת על דברים שאין בהם תכלית) - הוא מדבר איתה על דברים חשובים, מה היא שמה לב בכלל לפרטים האלה?! למה היא בכלל צריכה לספר על דברים שקרה איתה בעבודה, דברים שאין בהם שום תכלית?! מה זה חוסר הענייניות שלה?!

ג. רגישה מידי - נפגעת מהר, כל מילה צריך לחשוב לפני שאומרים לה - בכיינית - בוכה כמו תינוקת, שוב פעם זה קשור לרגישות שלה.

ד. חיצונית מידי - מה היא כ"כ לא יכולה לצאת החוצה אם היא לא מאה אחוז בדיוק?! אז מה אם יש לה חלוק אז תלך תעשה סיבוב עם חלוק, מה מפריע לה כ"כ?! מה הקטע שהיא צריכה להיראות כ"כ טוב?!

ה. קשה להתפייס - למה פתאום היא נזכרת בדברים מלפני חודשים ארוכים? נכון שפעם אמרתי לה משהו ונפגעה, אבל למה היא לא שוכחת?

ו. לא משופשפת - מה זה התמימות הזאת?! א"א לדבר עמה פוליטיקה כמו שצריך.

אפשר להתייחס לזה כך בצורה מזלזלת, אבל הבה ננסה לראות מכיוון ההפוך, שינסה להיות אישה לרגע, ויחשוב; מה אישה חושבת? היא חושבת בדיוק הפוך! שיעמוד רגע בצד של האישה, שיעשה רשימה כנגד הששה דברים האלו שיש לנו, ויעשה את הרשימה מהצד של האישה, והוא יכול לעשות בדיוק את אותם נושאים, שבנושאים שהוא מתלונן עליה היא מתלוננת עליו, דהיינו שהאישה חושבת:

א. מה זה שהוא הבעל שום דבר לא מרגש אותו?! אח שלו מתחתן ולא איכפת לו! הולך להיות לנו איזה משהו מיוחד והוא אדיש לזה, ואיך הוא התייחס ללידה שלי, שום דבר הוא לא התרגש, האם הוא אבן?!

ב. למה הוא לא מספר אף פעם את מה שקורה איתו?! למה הוא לא חוזר אף פעם מהכולל ומספר מה שקורה איתו?! למה הוא תמיד מדבר רק דברים ענייניים הוא אף פעם לא יכול לקשקש סתם?! למה הוא לא מספר לי מה שקורה איתו, מה קורה איתו?! מה, הוא לא חי? האם החיים עוברים לו ליד האוזן, והוא לא בתוך החיים?

ג. גם זה שהוא לא נפגע כלום וכל דבר עובר אצלו כמו כלום הוא כמו אבן כמו קיר, לא מעניין אותו, היא רוצה לפגוע בו וזה לא הולך, מה זה, הוא גס?! מה קורה איתו?!

ד. למה לא איכפת לו להיראות כמו שצריך, מה זה ההזנחה הזאת, למה הוא מוזנח?! למה הוא לא כמוני?! אני רוצה ללכת עם בעל שיראה טוב, למה לא איכפת לו איך, אם הכובע שלו למעלה, אם הכובע שלו למטה, אם החליפה שלו מסודרת, כך הוא יוצא איתי, מה זה הדבר הזה?!

ה. איך זה שאני אמרתי לו לפני חצי שנה משהו והוא לא זוכר את זה?!

ו. מה זה הערמומיות הזאת?! למה בכל דבר הוא מיד רואה את הרע?! למה בכל דבר הוא מיד יודע לחשבן איפה פה הקונץ איפה פה הבעיה?! מה זה, הוא פוליטיקאי?! מה זה עודף השיפשוף שלו?!

כל הדברים שמפריעים אצל האישה בגבר, מפריעים אצל הגבר באישה!!! קודם כל תראו יש פה איזה משהו מעניין, תשימו לב שבדיוק מה שמרגיז אתכם, בעצם מרגיז את האישה ג"כ אצל הגבר, שבעצם זה מפריע לשניהם באותה מידה.

אז כאן נשאלת השאלה: אז מה הפשט שהקב"ה ברא את העולם בכזאת צורה משונה, שהוא לקח שני יצורים כ"כ שונים ומשונים שמרגיזים אחד את השני ואמר להם לחיות ביחד? ומה זה כתוב: "זכה עוזרתו, לא זכה כנגדו" (יבמות א,ג) וקאן הבן שואל; למה הקשר צריך להיות עם אישה, למה עם דבר כ"כ שונה ממני? הקשר שלי עם חבר לכאורה לי נראה בעיניים שלי, של בחור, שהקשר עם החברה הרבה יותר מועיל לי, הרבה יותר תומך זה שיש לי חבר שהוא כמוני בדיוק מאשר הנישואים שהוא נראה אדרבה קשר שהוא ללא השתוות, זה לא לעניין, זה מין בשאינו מינו?

על הבני זוג להבין שבעצם כל אחד בעצמו חסר

התשובה ע"ז: שאדם צריך להבין שבעצם הוא חסר! בעצם בדיוק כמו שכל הדברים שמרגיזים את האישה בבעל זה בעצם מראה שהבעל הוא אדם חסר, זה באמת חסרונות של הגבר, כך להיפך, הדברים שמפריעים לגבר באישה זה חסרונות של האישה, ואנחנו יודעים שירדנו לעולם בשביל להשלים את עצמינו, לא בשביל סתם, אנחנו ירדנו לעולם לעבוד, ז"א הקב"ה ברא את הגבר עם חסרונות מסויימים, והוא צריך לעבוד ולהשלים אותם שלא יהיה לו את החסרונות האלה, אם האישה ירדה עם חסרונות פירושו של דבר שהיא צריכה להשלים את החסרונות האלה.

ובעצם הצורך הנפשי של אדם לקשר הוא לא קשר כמו שמובן בעיניים של בחור - צורך בחבר טוב, צורך במישהו שיהיה לידו ויבין אותו, אלא הצורך בקשר - הוא צורך להשלים את החסר שבי! אדם זועק, יש כאן נפש זועקת, לי יש כאן משהו שחסר לי, יש לי משהו שבור באישיות שלי שאני זקוק להשלים אותה, והנפש קוראת לאדם ואומרת תשלים את החיסרון שלך, והקריאה הזאת נוצרת בצורה שקוראת לאדם; תשלים את זה! איך תשלים את זה? שתיקח את ההיפך שלך! תיקח את זה שיש לו בדיוק את הנתונים ההפוכים ממך ותשלים את עצמך ע"ז, ולכן דוקא זה שמפריע כ"כ הרבה דברים אחד מהשני, זה בעצם מראה את ההשלמה.

ההשלמה הזאת יוצרת אהבה וחיבור אמיתי

וההשלמה הזאת היא גם מה שיוצר את החיבור האמיתי ואת האהבה האמיתית, כי כאשר האדם מושלם ע"י מישהו, כאשר ניתנת לו השלמה ע"י מישהו, זה מה שיוצר את האהבה, וזה הצורך האמיתי שהנפש דורשת לקשר, כשאתה נמצא עם חבר אתה יכול לנייע'ס איתו, אתה יכול לפטפט איתו, אבל הוא לא משלים אותך בכלל, כיף לך לשבת ולפטפט איתו, אבל הוא לא משלים לך שום חיסרון, ולעומת זאת האישה דוקא בגלל ההפכים שלה, דוקא בגלל הדברים הכ"כ שונים, היא גורמת לך להשתלם.

זה שאתה נמצא עם אדם לא ענייני שמדבר על דברים לא חשובים, יהפוך אותך קצת לפחות ענייני, כן, זה חיסרון שלך שאתה כ"כ תכליתי! אדם שהוא כ"כ תכליתי הוא מפספס בידיים חוויות אמיתיות והרגשות שהוא היה יכול ללמוד מהם הרבה ולעשות מהם הרבה. וכן אדם שהוא לא מספיק רגיש פירושו של דבר שהוא גס, והוא חייב לעדן את עצמו. וכן הלאה, אפשר לעבור על כל אחד מהשש הדברים שדיברנו, ואפשר למצוא בכל אחד מהם, לעבור בכל אחד ואחד ולראות כמה באמת זה חיסרון אמיתי שנפש האדם אמורה להשתלם בזה ולא להיות כזה.

זה הפשט "עזר כנגדו" - עזר כנגדו הכוונה משהו שיכול להביא את הבן אדם, להביא אותו למצב של שלימות אמיתית, שתשלים אותו להיות אדם שלם ולתקן את מה שנחסר ממנו בצורה שהוא ירד.

גם זכירת דברים שהיו היא דבר נצרך

גם הרעיון לזכור דברים שכבר היו, זה גם דבר שהוא בעצם נצרך וטוב, דאמנם המציאות הזאת שאדם שוכח זה חיובי מצד אחד, אבל בעצם זה נובע מחוסר עדינות, מחוסר שימת לב, איך אתה מעביר את זה, זה היה? אז נכון שיש דברים שזה לא נכון, לא נאמר שתמיד צודקות הנשים, יש דברים שצריך להעביר, צריך לשכוח - אבל מצד שני יש דברים שצריך לדעת שדבר שקרה צריך לתקן אותו, זה יכול לפגום, יכול לקרות לבן אדם, זה כמו שאנחנו רואים שכשקרה לאדם חטא, החטא פוגם בבן אדם ועד שהוא לא מתקן את החטא אז החטא נשאר בו, למה זה נשאר בי, הרי מהיום אני אהיה ילד טוב, מהיום אני אעשה הכל כמו שצריך, אמנם חטאתי לפני חצי שנה, עשיתי חטא, אז מה, אבל חזרתי בתשובה, נשתנית, ומהיום אני אהיה אחרת, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא עוד? אך זה לא מספיק, צריך כפרה! צריך למחוק את מה שהיה, וזה ע"י וידוי וחרטה מלבד קבלה לעתיד, כי דברים נחרטים. ובזה האשה ס"ה מעוררת אותנו להבין איך אנו אמורים להתנהג גם בבין אדם למקום וגם בבין אדם לחבירו. בפסיכולוגיה יודעים את זה, לפעמים יכול לעבור על אדם איזה אירוע, וזה יכול להיחרט בנפש ולגרום לה אחרי הרבה שנים לנזקים, זה בעצם מראה שכל דבר הוא בעצם כך, רק במידה מסוימת, אז מה אתה מעביר? תתקן!

אם הבעל הזדהה נכון עם המצוקה של אשתו, היא תשכח מזה

ובאמת אם הבעל הזדהה נכון ממש על מצוקות שלה ועל דברים שהוא פגע בה, אז אישה שוכחת, וזה שהיא חוזרת ומזכירה את זה כי בשעתו זה לא טופל, בזמנו הוא פגע בה, הוא אמר איזה מילה לא בסדר והוא לא טיפל בזה ולא פייס אותה, וזה לא בסדר, לא מזניחים דברים, אמנם זה נכון שהיא מגזימה, מהצד שלה היא מגזימה, אבל הקב"ה ברא אותה עם כזה מזג כדי לעורר אותך לדעת שיש מקרים שזה לא בסדר, כי זה ברור שברגע שאתה בטיבעך שוכח, פירושו של דבר שבסוף אתה גם מזניח דברים שאסור להזניח.

הצורה הזאת של הצגת הדברים יכולה לעשות משהו מעניין מאוד, זה מעמיד ממש את המצב האמיתי, אתה יכול לקחת את אותם הדברים, בדיוק אותם דברים שאותנו מרגיז, להם זה מרגיז בנו, אז בוא נחשוב מה זה.

לסיכום נעמיד כעת את כל הדברים זה מול זה:

האשה - א. אישתו ריגשית מידי - נמאס לו מזה שהיא ריגשית, מידי כל דבר מרגש אותה, היא מתלהבת - מה הקטנוניות הזאת? זה נראה לו קטנוניות.

הגבר - א. מה זה שהוא הבעל שום דבר לא מרגש אותו?! אח שלו מתחתן ולא איכפת לו! הולך להיות לנו איזה משהו מיוחד, איך הוא התייחס ללידה שלי, שום דבר הוא לא התרגש, הוא אבן?!

מה האמת?

האמת נמצאת באמצע, היא מידי רגישה מתלהבת מכל דבר, הוא לא מתלהב מכלום ודברים שאמורים לרגש אותו לא מרגשים אותו, המיזוג של שתי הטבעים זה עם זה מביאים למיזוג של התנהגות, לאט לאט היא תידבק קצת מחוסר ההתלהבות והרגש שלו, והוא ידבק קצת מן הרגש שלה ומן ההתלהבות שלה וכך יהיה מינון נכון לשניהם.

גם בדברים שהם לא ישתנו, בחינוך הילדים לדוגמא, תהא ההתרגשות שלה וההתלהבות שלה פעמים רבות לעזרה וחשיבות רבה בחינוך הילדים, היא תתרגש יותר מתעודה טובה או כל התקדמות של הילד, היא תדע יותר לשים לב לצרכים ולרגשות של ילדיה.

ולעומת זאת, הוא יגרום שלא תהיה היסטריה מכל מיני מקרים, הוא יתן את האיזון הנכון לא להתרגש מאיזה מקרה שקרה, הוא יגרום לאשתו להפחית את ההתלהבות שלה מילדיה, שפעמים והתלהבות יתר גורמת לגאווה אצל הילדים שהוריהם כל הזמן מתרגשים ממעשיהם והצלחתם. וכיוצא באלו הרבה הרבה יש בענייני הבית ששילוב זה הוא פשוט שילוב מנצח.

האשה - ב. פטפטנית (על דברים לא חשובים כ"כ - מדברת על דברים שאין בהם תכלית) - הוא מדבר איתה על דברים חשובים, מה היא שמה לב בכלל לפרטים האלה?! למה היא בכלל צריכה לספר על דברים שקרה איתה בעבודה, דברים שאין בהם שום תכלית?! מה זה חוסר הענייניות שלה?!

הגבר - ב. למה הוא לא מספר אף פעם את מה שקורה איתו?! למה הוא לא חוזר אף פעם מהכולל ומספר מה שקורה איתו?! למה הוא תמיד מדבר רק דברים ענייניים הוא אף פעם לא יכול לקשקש סתם?! למה הוא לא מספר לי מה שקורה איתו, מה קורה איתו?! מה, הוא לא חי? האם החיים עוברים לו ליד האוזן, והוא לא בתוך החיים? שוב האמת נמצאת באמצע, עודף ההתעניינות והצורך לספר כל דבר של האשה, וחוסר העניין של הגבר לספר ולשים לב למה שקורה לידו, אינם נכונים! והשילוב של שניהם יחד יכולים לגרום למיזוג נכון של התעניינות בפרטים שצריכים התעניינות וחוסר עניין במה שלא צריך להתעניין.

האשה - ג. רגישה מידי - נפגעת מהר, כל מילה צריך לחשוב לפני שאומרים לה - בכינית - בוכה כמו תינוקת, שוב פעם זה קשור לרגישות שלה.

הגבר - ג. גם זה שהוא לא נפגע כלום וכל דבר עובר אצלו כמו כלום הוא כמו אבן וכמו קיר, לא מעניין אותו, היא רוצה לפגוע בו וזה לא הולך, מה זה, הוא גס?! מה קורה איתו?!

גם כאן האמת נמצאת באמצע, היא נפגעת כי יש לה אישיות עדינה יותר, היא חיה את עצמה ויש לה מודעות עצמית יותר גבוהה, לו אין מודעות עצמית והוא לא נפגע ולא שם לב למה שעושים לו, אין צורך להפגע, אבל לא להפגע בגלל שאתה לא חלי ולא מרגיש זו לא מעלה, אדם שלא נפגע בדרך כלל גם פוגע, צריך ללמוד להתעניין בזולת ולהיות רגיש כלפי הזולת. רק בשיתוף פעולה של אשה רגישה מידי ובעל פחות מידי רגיש יתכן להגיע לשביל הזהב.

אשה - ד. חיצונית מידי - מה היא כ"כ לא יכולה לצאת החוצה אם היא לא מאה אחוז בדיוק?! אז מה אם יש לה חלוק אז תלך תעשה סיבוב עם חלוק, מה מפריע לה כ"כ?! מה הקטע שהיא צריכה להיראות כ"כ טוב?!

גבר - ד. למה לא איכפת לו להיראות כמו שצריך, מה זה ההזנחה הזאת, למה הוא מוזנח?! למה הוא לא כמוני?! אני רוצה ללכת עם בעל שיראה טוב, למה לא איכפת לו איך, אם הכובע שלו למעלה, אם הכובע שלו למטה, או אם החליפה שלו מסודרת, כך הוא יוצא איתי, מה זה הדבר הזה?!

האמת שוב באמצע, אדם שלא איכפת לו מהמראה של עצמו, [או שאיכפת לו רק מזניח את זה] הוא מזניח דבר חשוב באישיות. הזנחה של הגוף פירושה גם הזנחה של הנפש - של האישיות, כי הוא לא מודע לעצמו וחוסר לו חיים אנושיים, ואדם שאין לו את עצמו חסר לו גם בקשר הסביבתי, כי משהו אצלו לא מפותח, כי אדם בטבעו הנורמלי הוא רוצה להיראות טוב, והמציאות היא שבכל סיגנונות שונים של חִבְרוֹת בני אדם לא נוח לאדם כשהוא לא נקי ולא נראה טוב, כי להיות נקי ומסודר זה בטבע האנושי, ואנו רואים שאדם שחסר קשרי חברה וסביבה הוא יותר מוזנח גם מבחינת הופעה חיצונית, הרי לך דהזנחה גופנית היא קשורה לנפש, ולכך גם רואים שחולי נפש מזניחים הופעה חיצונית, וכבר אמרו בנדרים (פא, א): הזהרו בערבוביתא. ובר"ן שם: כלומר הזהרו בתכבוסת וברחיצה. ושם בגמ': ערבוביתא דמאני מתיא לידי שעמומיתא. ובר"ן שם: כשיש בבגדיו ערבובית של זוהמא שאינו מכבסן תמיד ולובשן כשהן מזהמין מביאו לידי שיעמום ותמהון לבב, ואמרו בחולין (פד, ב) ילבש ויתכסה במה שיש לו. דמאני מכבדוּתא (שבת ק"ג, א), ע"כ. עודף התעסקות עצמי ויפוי עצמי הוא גם חיסרון עצום, מודעות יתר לעצמך הוא חוסר מודעות לאחרים, שוב בשילוב של שני הצדדים יכולים להגיע לשביל הזהב.

אשה - ה. קשה להתפייס - למה פתאום היא נזכרת בדברים מלפני חודשים ארוכים? נכון שפעם אמרתי לה משהו ונפגעה, אבל למה היא לא שוכחת?

גבר - ה. איך זה שאני אמרתי לו לפני חצי שנה משהו והוא לא זוכר את זה?!

האמת שוב באמצע, אדם שמוכן להתרצות מייד ודברים עוברים לו ליד האוזן, הוא לא בן אדם הוא רובוט, מצד שני אדם שלוקח ללב יותר מידי הוא גם עלה נידף, השפעת הבעל על האשה והשפעת האשה על הבעל תגרום לאיזון הנכון בזה.

האשה - ו. לא משופשפת - מה זה התמימות הזאת?! א"א לדבר עמה פוליטיקה כמו שצריך.

הגבר - ו. מה זה הערמומיות הזאת?! למה בכל דבר הוא מיד רואה את הרע?! למה בכל דבר הוא מיד יודע לחשבן איפה פה הקונץ איפה פה הבעיה?! מה זה, הוא פוליטיקאי?! מה זה עודף השיפשוף שלו?!

האם צריך לפרש מה האמת?! האם לא כל אחד יודע בלבו שהתמימות הנשית הוא דבר יפה מאד?! האם אין לגבר קנאה באשתו התמימה לפעמים?! אבל אמת אי אפשר לנהל עניינים עם כזו תמימות, לצערינו אנחנו בעולם

השקר ואנו צריכים קצת לביקורת ולשנינות הגברית בשביל להתנהל כאן עלי חלד, אבל כמה טוב שעומדת לידינו אשה תמימה שנותנת לנו הצצת מה לעולם האמת הטהור והתמים!

אצל חבר אין את ה'אימון' הזה ולכן יותר כיף להיות עם הבחורים מאשר עם האשה

זה דבר שנראה שזה תחושה שאין מישהו שלא יבין את התחושה הזאת, התחושה הזאת היא תחושה מאוד חזקה, תשאל בחור למה אתה יותר נהנה עם החברה יותר מאשר עם אשתך? תצביע לי, מה הנקודה? אז כולם יגידו; מה?! זה כיף לשבת איתם! אפשר לשבת לנייעס ולפטפט איתם, הם בעצם רוצים להיות 'ישיבה בחורים' שלא מתקנים את עצמם כלום ורק יושבים עם החברה, ובעצם זה גופא ההבדל חלק עיקרי שבא לידי השלמה ותיקון מתוך מציאות של חיי הנישואין.

שאלו; מה עם שאר ההבדלים דברים שלא קשורים להבדל בין גבר לאישה, כמו מסודר ולא מסודר, רחפן ולא?

זה עוד פעם, בסופו של דבר הדבר שיש אדם צריך לנצל את זה לאיזון של עצמו, שהרי הרמב"ם אומר שבביל הזהב זה הדרך הישר - דרך הממוצע, וכמעט אין בן אדם שהוא ממוצע בהכל, וכל אדם צריך שישמר אצלו האיזון, ודוקא הדבר הזה, דוקא השוני גורם לשמירה של האיזון לשני הצדדים.

הנקודה הזאת של ההבדלים האחרים שמוצאים אחד בשני, בדרך כלל זה דברים שאפשר להשתלם על ידם, זה לא תמיד, אבל בדרך כלל זה כן, ואם לא, אז בן אדם צריך לדעת לא להיות מפונק ולא הכל בסדר, אנשים חושבים שהכל צריך להיות בסדר אצלם.

והנה שורש הדברים מצאנו להרב דסלר (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 33 - כח הכלליות) שהוא כותב את זה בצורה חזקה מאוד, לא ברמז אלא במפורש, הוא כותב שקשר שייך לשוני, וז"ל: "רבים טועים בענין האהבה לומר שבאה אם שני הצדדים שווים זה לזה. אך אין הדבר כך, אלא היא נמצאת בעיקר בין שנים שאינם דומים זה לזה; ויתר על כן היא עלולה להתפתח בין אלה שיש להם צדדים מנוגדים רבים, שכן דוקא בגלל השוני משלימים הם זה את זה, וזה שורש אהבתם" ע"כ.

חיי נישואין טובים מפעילים כל הזמן את המידות הטובות

הבה נתבונן; הנה כשחיי הנישואין טובים ומתוקנים, הנה איזה כוחות וטבעים של האדם פעילים בשטח, הנה הכוחות החיוביים שהרי אם אוהב, הוא חומל ומרחם והוא נותן, נמצא שכל הזמן המידות הטובות, הי"ג מידות של רחמים, שהם הצלם אלוקים הטבוע בהאדם, זהו הפעיל בשטח, נמצא שעי"ז האדם מתרומם, שתחת להיות עסוק במידות לא טובות, הקיימות ג"כ ביצר לב האדם רע מנעוריו, הנה הם עסוקים במידות טובות, בנעימות בהתחשבות, דהרי זוגיות טובה ותקינה, צריך להתחשב בצרכי השני, ואז נהיה טוב לשני, וממילא זה עושה טוב לראשון, וחוזר חלילה מעגל קסמים חיובי, שקורה כל פעם בין שני אוהבים, שכל אחד חושב על השני, הרי"ז עובד כאותו משל וסיפור, עם המזלגות הארוכים שכל אחד מאכיל את השני, ויש ביניהם הרמוניה, וכל גל מביא את הגל הבא, וכשזה בחיובי, זה בחיובי, וכשזה בשלילי זה ח"ו בשלילי, נמצא שבעצם חיי נישואין טובים, מפעילים כל הזמן מידות טובות, אף בלא שיחפש להיות בעל מידות טובות, אלא כך היא כל מציאות של קשר חברתי טוב ואהוב, שמופעל במערכת המידות הטובות של האדם.

וידוע מה שביאר הסבא מקלם ליישב שדברי הגר"א שכשיש תורה לא צריך מוסר, עם דברי רח"ו ז"ל דמדות קדם לתורה, די"ל דמי אשר כולו תורה באפן דהמידות רעות אינם פעילות הרי הם מתנוונות וכו', וה"נ כשחיים באהבה ובטובה, הנה המידות רעות מתנוונות מחוסר שימוש בהם...

כל אחד צריך ללמוד מהשני ולא 'לקבע' את עצמו

עוד זאת יש בנישואין את אשר הזכרנו, שלומדים אחד מהשני, מהשוני, למשל כשאחד מסודר, הנה יש תועלת גדולה באם השני אינו כ"כ מסודר, ויש בזה תועלת לשניהם, דהלא מסודר צריך מישהו מסודר לידו, כדי שהבלגן לא מידי יחגוג, והמסודר צריך את הלא מסודר כדי לא להפוך את הסדר למטרה, ולהיות עבד לסדר, שהרי הסדר כל מטרתו

היא להועיל להאדם, ולבסוף הוא נעשה עבד של הסדר, שהרי מה המעלה והענין להיות מסודר, הנה זהו לפי שהסדר יוצר נוחות ואירגון וניצול, וזה סה"כ אמצעי ולא מטרה, ויש מה לאזן בזה, ונמצא דיש לשניהם מה ללמוד אחד מהשני.

או הנה אחד רחפן ואחד מקורקע ופרקטי, הנה זה ממש זוג משמים, שהרחפן ודאי צריך מישהו שיקרקע אותו, והמקורקע צריך פעם להתרומם טפח מע"ג קרקע, קצת צריך השראה, קצת יצירה, לא כ"כ הכל לפי כלליה ופרטותיה.

או יש אשר אחד מבני הזוג מאוד טבעי וזורם, והאחר פחות טבעי, ומתנהל יותר בצורה מחושבנת. והנה בזה יש הרבה לכל אחד משניהם מה לאזן בעצמו מתוך השוני; שהטבעי והזורם צריך ללמוד לעצור לפעמים, והמחושבן אמור ללמוד גם להתחבר למציאות הטבעית של עצמו.

וכך בכל עניני טבעים ותכונות, הנה בכל ההבדלים והניגודים, הנה מי שיש לו דעת ואינו במוחין דקטנות, הנה הוא מתפעל ולומד מהשוני, וזהו איזהו חכם הלומד מכל אדם, ובפרט בבית לראות אי יש לי ללמוד מהשוני, וזה עובד טבעי, **אך לא כשמקבע עצמו** שהכל חייב להיות כפי שאני מבין, וכאילו אין מקום למהלך אחר, ומי שיש לו את הרחבות ליהנות מעוד כיוונים, יהיה לו הרבה תועלת. ואין להכנס ללחץ איך אלמד מהשוני ואני מרגיש קושי בהענין, דכבר אמר החכם; שההבדל בין מהות איש למהות אשה הוא כ"כ גדול ורב, עד ששאר ההבדלים הם קם ליה דרבא מיניה.

והנה בזה יש כמה חלקים דיש שכבר הוא בדרגה שהוא מרשה להאחר להיות כמות שהוא, ואף ע"ז לבד מגיע לו ייש"כ, שהרי יש שאין מסכים להשוני, אלא הוא חייב להיות כמותו, שהרי יש שסבורים שכשהם מתחתנים הם במטרה לעצב את הצד האחר בזוגיות, שיתאים עצמו אלי, ושיהיה כמוני, והנה כשמבין שאף אחד לא מתחתן כדי לסדר את השני, אלא כל אחד מקבל את השני כמות שהוא, ראשו על קרבו ועל כרעיו, וזה כבר מעלה ושלב א' שכל אחד מקבל את השני ומרשה לו להיות כמות עצמו.

ושלב שאח"ז הוא, האם אני מנסה גם לקבל מזה, להתקרב לזה, להתחבר לזה, לאהוב את זה, לאהוב דוקא את השינוי והגיוון הזה, ולראות היכן יש לי להתמזג אם הסגנון השונה הזה, ובזה יהיה ההפרש בין שלב א' לשלב ב', ששלב א' זה עדיין האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, רק למדתי איך להסתדר עם זה, אך שלב ב' זה יאחד אותנו להיות אחד עם ב' הצדדים, עם הגיוון, וזה גורם לחיבור, ולאהבה גדולה, מה שמתחברים כל אחד לאישיות ולסגנון של השני.

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

הנה זאת ראוי לידע שכשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות וכל אדם שונה מחבירו, וכלל בסיסי ועיקרי בענין נישואין שכל אחד מקבל את בן זוגו כמות שהוא, ראשו על קרבו ועל כרעיו, ודלא כהשמים להם מטרה; אני הולך לעצב מחדש את בת הזוג, שזה סתירה לכל המציאות של יכולת לחיות ביחד, שהרי זה נגד המציאות ובן אדם לא משתנה, רק דכל אדם כפי המציאות והמבנה של עצמו, הנה שייך בזה הרבה דרגות של רוממות וגדלות, וכן דרגות של פחיתות, אך הכל בתוך הבסיס האישי של האישיות של כל אחד, שכל אחד יש לו אישיות ייחודית יצירתית כפי מה שהוא. הגע עצמך! אדם שכלתני וקר רוח, וכי יש צורה שיהיה אדם חם מלא רגש ומשתפך?! או אדם חם ומלא רגש, וכי יש צורה שיהיה קר מזג ואדיש?! ולכך אם אמנם דבכל מבנה אישיותי יש ריבוי דרגות, שאדם יכול לפתח בעצמו כוחות וכישורים הקיימים בו בצורה חלשה, או למתן כוחות הקיימים בו בצורה חזקה, אך מ"מ משנה לא זזה ממקומה, וכל הדרגות הניתנות לשינוי הן לדרך עליה והן לדרך ירידה, הכל הוא בתוך הבסיס הייחודי של כל אחד ואחד כפי מה שהוא. ובכלל הדברים ראוי לדעת שכמספר האנשים בעולם כך מספר סוגי האנשים בעולם, והמתבונן יראה ויווכח שכל אדם הוא יצירה בפני עצמה שאין שני לו. ומה נואלו המנסים לחלק את כלל האנושות למספר סוגים של בני אדם, שלא כן הדבר, דאם כי יש קוים מאפיינים שווים בכל מיני סיגנונות של בני אדם, אבל הא מיהא דנברא האדם יחידי שאין יחידות כמוהו.

ואין לבן זוג לשנות את בן זוגו

וכל אחד מוטל עליו להתאים עצמו למציאות הזוגית - ואמנם מה שמפריע לכל אחד ראוי לשים על השולחן ולא לטאטא מתחת לשולחן, ונדבר בס"ד בהמשך כיצד - אך אין הכיוון לשנות את בת הזוג, וכך רגילים אנשי מקצוע בכירים ביותר, שכשמגיעים אליהם זוג ליעוץ, הנה טרם כל שיח ישאלום האם אתה מקבל את אשתך כמות שהיא? האם את מקבלת את בעלך כמות שהוא? וטרם תשובה חיובית ע"ז, אין על מה לדבר, ואם אחד מכם לא מוכן לקבל את בן הזוג כפי שהוא, הנה אין לי עסק בכם, ולכו לביתכם ותמשיכו לריב, ורק אחרי תשובה חיובית, הנה נתעסק איך לפתור את הקשיים.

לקבל את האשה כמות שהיא

טען אברך מה אעשה ואשתי לא נקיה ולכך יש נמלים בבית וזה מצער אותי, ואמרת לי: דע לך שאינך מקבל את אשתך כמות שהיא! ושאל אותי: למה אתה מאשים אותי, והרי יש כאן באמת בעיה כי נשאר נמלים, וזחלתי ואירא שמא אכשל ב'האוכל נמלה לוקה חמש'?

וענית לי: לא כן הדבר, הגע עצמך אם אשתך היתה נקיה ופדנטית כמותך, רק היתה לקויית ראייה, וזה היה גורם לכך שאין נקיות מושלמת בבית ויש נמלים, האם גם אז היית מרגיש כמו שאתה מרגיש כלפיה עכשיו? וענה: שלא, ואכן לא היה מרגיש בכה"ג אלא את קושי הנמלים ולא היה מרגיש שהנושא מתייחס אליה - הרי שהוא רימה עצמו כאילו הנושא הוא הנמלים, בזמן שהנושא הוא שאינו מרשה בליבו לאשתו להיות כאשר היא, ודו"ק.

ויש להמחיש זאת מדפי בדיקת דם ושתן וכדומה, שרשום טור של גבולות נורמה לנבדק לאותם שאין מבינים לקרוא הבדיקה, ועניינו הוא סוגריים הרחוקות זו מזו וסימון כוכבית, שכל עוד הכוכבית בתוך הסוגריים גם אם אינה באמצע ממש זה בתוך הנורמה, ורק כשהיא מחוץ לסוגריים מימין או משמאל זה מראה שיש כאן חסר או יתר, ושזה המינימום הוא דכל בן זוג שמסכים שבן זוגו בתוך הנורמה; א"כ איך אכפהו להיות כמותי?! אלא כל שהוא בתוך גבולות נורמה, הנה אין להתלונן עליו, או עליה, ואין שייך מציאות שיחדיו יהיו תמים שווים ממש כשני השעירים, ששוים במראה ובקומה, אלא כל אחד יקבל את השני כפי שהוא, ועם רעיון זה אפשר להשתמש לענין עוד נושאים ויבואר עוד.

ומעשה באברך אחד שנתלווה לאשתו לאיזה קנייה והיא נתווכחה עם המוכר, ונתמקחה עמו והוזיל המקח, והבעל נתלונן על הסגנון הלזה, שאין זה מתאים לאשה ושאלתיו מה אתה רוצה, הרי זהו כך בטבעה, שיש לה סמכותיות לגרום למוכר להוזיל המקח, ומה לך כי תליו, והיא גם היא עשתה זאת בפניך, ואי אינך מסכים הנה המשמעות הוא שאינך מקבלה כמות שהיא.

לפעמים קל לאשה ולפעמים קשה לה להתבטל לבעלה

ואמנם בשיעורי הבית היהודי בסמינרים מדברים הרבה על כך, שהבעל הוא מתווה הקו, וכך היא שמעה ולמדוה, וכך הוא הראוי, אך יש לדעת שלא כל דבר קל לאשה, ולא כל הרצוי מצוי, ולא לכל אשה קל הדבר, די שדברים שהושרשו בעומק רגשותיה, ולא קל לה לשנות, ורגש של יידישקייט חוזר עמוק לנפש האשה והיא אדוקה בזה, ולא כל אחד יכול להגיד; להיות כל איש שורר בביתו ואת אחרי, והרי בדברי הרשות אנו קולטים שיש לנשותינו רגישויות, שאנו מבינים שצריך להתחשב בזה, ולכך גם בעיני יידישקייט, אנו צריכים להבין להתחשב, כשכל כך קשה לה, דלא גרע מצוה מרשות.

ואמנם יש פעמים שזה הולך בקל, שקל לה להתמזג בבעלה, אך יש שדוקא ממעלתה ומעוצם אישיותה קשה לה מיד להתמזג. זאת ועוד אחרת שבעצם ככל שהיא מתחברת אליו ונבנה הקשר, ומרגשת בטוחה בו, ושהוא פורס טליתו עליה ואוהבה, כך ייקל בעיניה לשכוח עמה ומולדתה ובית אביה, ולדבוק בו ובמנהגיו. אך זה תהליך, וצריך לקרוא נכון את מצבי השטח, וכשתרגיש בטבעה שמתאים לה להיות דבוקה ואדוקה, הנה יש לפרש זאת לשבח. אך עד אשר תגיע למצב זה, הנה עצם הדבר שאנו יורדים לסוף דעתה ומתחשבים בזה, הנה זה מראה על אצילות מידותינו, ומרומם אותנו, וזה יזרז יותר את החיבור שלה לבעלה ברגש הפנימי שלה.

ויש דברים שצריך להסביר לה, שהרבה ענינים זה רק תרבות חרדית, וגדרים, ולא דבר עצמי ומהותי, וכשיהיה חכם ועקבי, ויוביל את הקו, הנה יצליח, ואמנם כשהוא אופי חזק, והיא אופי חלש, יהי קל לו להוביל, ואילו כשהוא חלש אופי, והיא אופי חזק, היא יותר מובילה, דענין מנהיגות תלוי באופי, ומ"מ אף כשהאשה יותר מנהיגותית, יש לבעל את החוזק, שגמר הדבר תלוי בו, שאין נוח לאשה שלא הוא יקבע לבסוף את אשר היא הובילה. וכבר אמרו: (תדב"א - ט) 'איזוהי אשה כשרה שעושה רצון בעלה', די שדביארו בדרך צחות; דהיינו שגורמת את רצון בעלה, ועושה רצון בעלה, הוא מלשון 'גדול המעשה יותר מן העושה...' (ב"ב ט,א), אך בטבעה תרצה לבסוף את רצונו והסכמתו.

ישנם בכלליות ג' סוגי זוגיות

והרבה דברים בצורת התקמות הזוגית, תלוי באופי ב' הצדדים, וגם בצורת החינוך וההנהגה, ויש בכללות ג' סוגי זוגיות אב ובת, אמא ובן, שני חברים. וכבר ידוע דברי הנצי"ב בהעמק דבר (בראשית כד, טו) על הפרש סגנון זוגיות אברהם ושרה, מול יצחק ורבקה, ובאיזה צורה שרה פונה לבעלה, "חַמְתִּי עֲלֶיךָ וכו'" (בראשית טז, ה), ואומרת ישיר את דעתה, וקרא מורה לאברהם ד"כל אִשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךְ שְׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ" (שם כא, יב), אברהם טפל לשרה בנביאות, ואילו

יצחק אין רבקה אשתו פונה אליו ישירות, אלא סחור סחור, מסדרת עם יעקב הצורה, איך לפעול ענין הברכות וכו', וביאר שם שזה קשור לתחילת ההיכרות של רבקה עם יצחק, ש'ותפול בעד הגמל', שנכנסה יראתו בה, והרי יצחק הוא גבורה ודין, ואברהם חסד וכו'.

וראוי לידע; שלא כל מה ששמענו בהדרכות יהיה לגמרי בשטח, דאנו שמענו דברים ומושגים כלליים, אך בפרטות כל זוג זוג שונה ומיוחד לפי טבעיהם ותכונותיהם ואופיים, וצורת סיגנון חינוכם, שצירוף כל הנ"ל קובע את סיגנון התרומות המהלך ואת צורת הקשר.

וצריך לידע שאשה שהיא דעתנית גדולה, א"א להכניסה לצינוק, אלא יבין שאשריו שזכה, ואין מה לדאוג, והדברים מתקמים לפי מצבם וענינם, ויש כל מיני סוגי צירופים, ולזכור שכל אחד צריך רק להכיר את אשתו, ושאשתו תכיר אותו, וידורו יחדיו באהבה שלום ושלוה.

הנה יש מקרים שהבעל חלשה דעתו בתחילת החיים [היינו קודם שנתחברו ונתקשרו זה בזה, דהרי בין שני אוהבים אין שייך כלל ענין תחרות] ממעלות שרואה באשתו, שאין בו, ולא חלי ולא מרגיש גברא שזהו כבודו שזכה לזה, והרי הוא דומה לעשיר גדול שיש לו בית חרושת או מפעל גדול, והשיג מנכ"ל חרוץ ומוכשר יותר ממנו, שהוא שמח שלא רק מפעל יש לו, אלא אף מנהל מוצלח יש לו, והכל לזכותו וטובתו, וכך הוא הדבר בנישואין, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, והנה הוא נשתדרג ע"י שזכה לאשה משכלת שבאיזה ענינים עדיפה ממנו ותועיל לו, וכי בעל הססן ונערוז'ר לא נעזר באשתו, והוא לא יודע להחליט, ואשתו מצילתו.

ויש ההיפך שהיא לא יודעת, אנה אפנה ואלך, והוא מוביל, וכך היא הדרך בכל זוג לפי ענינם, ובאמת שזהו מפלאי תמים דעים, שכשזוג חי טוב, תמיד אשה תתגאה בבעלה, באשר הוא, וכבר שמעתי לאשה שאמרה; איזה בעל נפלא יש לי, שכל אשר אומר ישמע לי, או איזה בעל טוב יש לי, שכשהוא שם יד בבישולים אין כמוהו, דדרכה של אשה להעריך את בעלה באשר הוא, או לפי שהוא מר בר רב אשי ות"ח, או צדיק או חכם, או "ציית לה" או "יודע בשל", וזהו כשהבורג נתברג טוב באום, ולא כשהעסק חורק, וההברגה לא כהוגן ומתקלקלת.

וכבר הכרתי זוג שהבעל הי' תמים ופשוט ואשתו משכלת אך כבדתו מאוד ככהן ע"ה, שישראל ת"ח מורהו בנגעים, והכהן אומר טמא או טהור, כן היה בכל נושא שהיתה נכנסת עמו לחדר ומורה לו, והוא הפוסק האחרון מה לעשות... וכל בניהם יצאו ת"ח.

אשה רגל ראשון רדופה לבית אביה

עוד זאת צריך להבין שאשה בתחילה, רגל ראשון רדופה לבית אביה, ומדוע זה כך? הנה בעצם מה קורה בנישואין? הנה מצד הבעל הוא רכש אשה וכונסה לביתו, והיא מפקרת עצמה, ועזבה בית אביה, ואף שם משפחתה נעלם ממנה, והיא מגעת לבית איש אחר, ונתונה לחסדו, והיא לא הכירתו מתמול שלשום, זולת כמה שעות של הפגישות עמו, וגורלה הוא בידי האדם הזה, והנה זו חיל ורעדה אוחזתה, והרי חזקה קמייטא שהי' לה חם וטוב ונעים בבית הוריה, ועתה בעצם נפקעת מחזקת בית הוריה לבית בעלה, ובודאי שהיא רוצה ומשתוקקת להתחתן, אך עדין האי איתתא בפחדא יתבה, וזה גורם לה להיות רדופה לבית אביה, וקשה לה להתנתק לגמרי, ומרגשת שצריכה הגנת הוריה.

ומצוי מאוד אצל אברכים צעירים שרוצים להרגיש העצמאות, ושתעזבי את הורייך ותהיי איתי, ויש שאינם חכמים גדולים ומעמידים לפני נשותיהם, תחליטי; האם את אשתי או בת של הורייך? ובמטותא מינייכו אנא אל תעמידו השאלה בנוסח כזה, כי כבר אפשר שתהיי התשובה הנני בת להורי ולא אשתך! כי טוב לי אז מעתה, ואין ספק מוציא מידי ודאי. ואף פעם לא יעמיד עצמו כאילו הוא בצד אחר מצד הוריה.

וכבר מעשה באברך מהישיבה שאמר; שבכל רגע פנוי אשתי הולכת לבית הוריה, והוא מתפוצץ מזה, ואמרתי לו; שהוא מצידו יראה למצוא לה עוד איזה רגעים כאלו שתוכל לילך להוריה, ושלא יקרין לה שזה תרתי דסתר, ואז לאט לאט ייבנה הקשר ביניהם ותעזוב הוריה, ו'מעט מעט אגרשנה מן הוריה', רק ע"י האופן החיובי שתרגיש בטוחה תחת חסות בעלה. ואין לבעל להיות נפגע מזה, שהרי בטבעה היא רוצה בבעלה יותר מהוריה, אך צריכה להגיע למצב שתרגיש זאת, ולא להקרין לה כאילו יש כאן צדדים מנוגדים. ואשר יעשה כן הנה פעמים ימנע מעצמו רעות רבות וצרות, ורק כשיש מצב בעייתי שההורים נכנסים מידי לחיי בני הזוג וכובלים אותם, או כשמאיזה סיבה נתפתח ונוצר תלותיות בין הבת לאמה או לאביה, הנה בזה צריך פעמים הדרכה, אך בכללות מתון מתון ד' מאות זוזי שויא, ולהבין ולגבות את זה שהיא רדופה לבית אביה, ואל לו לדאוג, ושיתן זמן ויגיע לזה מהר יותר בס"ד.

זאת ועוד אחרת שצרכיה הרגשיים מרובים, והוא גם בתחילת הדרך, וזה דורש ממנו הרבה כוחות נפש ועוז רוח להעניק לה את כל צרכיה הרגשיים, וישמח בכך שהיא רדופה לבית הוריה שזה קצת פוטרו בזמנים אלו.

עוד זאת ראוי לדעת שבדרך כלל יותר מצוי שהולכים לשבתות לבית הוריה מאשר לבית הוריו. וזה גם מחמת שרדופה לבית הוריה, וגם מחמת שלאשה יותר קשה בדרך כלל בבית חמותה מאשר להבעל בבית חמיו - וראוי להתחשב בקושי זה ולבא לקראתה.

ענין הרגש אצל האשה

הנה שאל חתן אחד; הרי אשה זה רגש, ומה אעשה עמה, ואיך אדון עמה והיא רגש רגש תפסה למילתא? וניחזי אן הנה במה שנתייחדו נשים לרגש, אין זה למעט ששכל אין להם, בודאי שאף לנשים יש שכל והבנה, כל אחת לפום חורפא דילה, ולא נפחת שכלן משל גברים, רק דאכן ענין הרגש מפותח אצל אשה יותר מאצל גברים, ואכן ענין הרגש מעורב אצל האשה בשיקול דעת יותר מאשר אצל גברים. ואנו כדרכינו על דרך כלל; אותם נשים שהם כמין הנשים, ולא על נשים שהם מסיטרא דדיכרא, דיצא לי לאחרונה להכיר זוג שהבעל כולו שכל ללא רגש, אך יש לו לב טוב, והוא גאה באשתו בזה שהיא אומרת שאין לה מה לעשות עם ילדיה הקטנים כשהם קטני קטנים, שהרי עדיין אינם עושים כלום חוץ מאכול ושתו ושינה ובכי ועדיין אין ניכר חכמתם, וזה היפך טבע אשה רגילה שאדרבה מתענגת בגידול יונק שדיים, ואותה אשה היא עובדת בבנק במשרה בכירה וכולה מסחר וכגבר ממש, אף שיש לה מידות טובות אך אין לה רגשות אנושיים, והכל אצל זוג זה בשכל וחשבון ולא בהרגשות אנושיות.

והנה אחז"ל: 'בינה יתירה ניתנה לנשים' (נדה מהב); ואחז"ל: 'אשה מכרת באורחין יותר מהאיש' (ברכות י, ב). וכמדומה שהביאור הוא; שהן אמנם שבעיני חו"מ, אכן אשה לא בת מידן לפי שעניני חו"מ, צריך יותר הבנה ושכל, מאשר רגש, ואינו מתאים לנשים, שעלולה לערב רגש, דנשים אין להם שייכות לשררה דחו"מ וכדומה, אך למשל בענינים הדומים לענינים השייכים לכעין מכרת באורחין, כגון הורים המגיעים לדון על עניני חינוך של ילד או ילדה שלהם, או עניני בעיות חינוכיות שיש בבית, הנה ברוב פעמים הרבה יש לשמוע יותר מהאמא, ופעמים רבות שהאבא אינו יודע כלל מה הוא שח, וכשהאב שח דאגתו על איזה קושי בחינוך, אני אומר לו; עשה עימי טובה ותגיע עם אשתך, כי טוב לשמוע את ב' ההורים, אך באמת זה הרבה יותר, כי משמיעת דברי האב בהרבה פעמים לא מובן הענין, וכששומעים את האמא התמונה מתבהרת, דבכל ענינים השייכים לרגש, נשים עדיפות.

ובכגון כל נושא השייך לאינטואיציה, הנה בדרך כלל נשים עדיפות בזה מגברים, דהיינו נושא שאינו שייך רק להבנה, וחשבון, ועמקות, דבזה באמת אין לנשי עדיפות, ואולי ההיפך, דגברים עדיפי, אך בנושא הצריך שילוב של שכל עם רגש, בזה שכל יבש לבד לא יקלוט את התמונה, הנה בזה נשים עדיפי יותר, וזהו בעניני חינוך ואנושיות ועניני החיים, בזה ודאי נשים לא פחותות, ואדרבה בדרך כלל עדיפים מגברים, וכמדומה דלכך קרו לזה חז"ל: 'בינה יתירה ניתנה לנשים', לפי שלהבין דבר מתוך דבר, אינו קשור רק לחשבון המתמטי של הנתונים, אלא לזה צריך לקלוט את נשמת הענין, וזה קשור גם לחכמת לב, ולא רק לחכמת שכל, ובזה אדרבה נשים שאצלם משתלב שכל ורגש, הנה הם עדיפות שזה משפיע יותר להבין דבר מתוך דבר.

ובכתובות (פה). בת רב חסדא קים בגווה מר [רב פפא] לא קים לי בגוויה, והנה בב' פרשיות בתורה הנשים ניהלו את העסק עם הילדים, הנה בענין יעקב ועשיו, רבקה ניהלה הענין בצורה המתאימה ליצחק ורבקה, ושרה ניהלה את העסק שבין הילדים יצחק וישמעאל במהלך של שרה, והבעלים בעצם ענו אחר נשותיהם מקודש מקודש, והנשים היו עיקר המובילות בהענין, ועל אברהם נאמר דהוא טפל לשרה בנביאות, ובסה"כ שם הנשים יזמו את המהלך, ורבקה סידרה את ענין הברכות, וזה קשור ל'אשה מכרת באורחין יותר מהאיש', ול'בינה יתירה ניתנה לנשים', ויש לנו על מה לשמוח שכשיש אשת חיל, הנה ממילא בטח לב בעלה ויכול ללמוד בשקט, ואשתו קולטת ומרגשת ועירנית, ויש לה רעיונות וכיוונים בהרבה ענינים, שיש לבעל מה לשמוע.

גבר מחפש פתרון לבעיה

הנה אשה בעיקר צריכה נשיאה בעול, והזדהות רגשית של בעלה, ושיפורס טליתו וחסותו עליה, דזאת למודעי וראוי לזכור זאת, שנשותינו אינם מחפשות עצות מבעליהן, ובזה חלוקים ב' גברים המשיחים זל"ז עניניהם ובעיותיהם לבין אשה לבעלה, דגבר מחפש פתרון ורעיון לפתור הבעיה, ולא תשומת לב או יחס, אך אשה אינה מחפשת עצות, אלא השתתפות בקושי הרגשי, ושישא עמה בעול, ורק בזה היא מרגשת שהוא אכן בעלה, ואז תסכים בעצם בשלב ב' לשמוע את דעתו ועצתו.

כי ראוי לידע דהך ד'יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא' (יבמות קיג,א) הנה זה לא רק בעת תחילת הנישואין, אלא כך הוא המצב בכל החיים, שהאיש יותר נוטה להיות יחידי, ולבדל עצמו, והיא יותר רוצה את הביחד, ואשה מנסה ובודקת כל הזמן, עד כמה בעלי עימי זוכריני לטובה, ומרגיש אותי. ושורש הדבר שהגבר נוטה ליחידנות הוא, לפי שהאיש הרי הוא המטרה והוא עיקר לעצמו, אלא שלא טוב לו לבדו והוא צריך לעזר כנגדו, אך מ"מ כיון שהוא לעצמו, הנה יש לו גם נטיה לבדלנות ויחידנות, ולכך בטבע הגבר שהוא יותר צריך זמנים להיות עם עצמו, ואילו האשה כיון שכל ענינה ומטרתה היא בתורת עזר לבעלה לכך היא נמשכת אחריו כולא שעתא. עוד בדרך צחות, הא אדם היה איזה זמן בעולם בלא אשה, ואילו חוה לא היתה רגע ללא בעל...

דרך משל, היא סיפרה לו בבוקר איזה נושא שעומד על הפרק היום עמה או בעבודה, או היתה צריכה לילך לאיזה מקום, והיה אם בעת היפגשם בצהרים, לו לא ישאלנה; נו איך עברת את זה? איך היה? הנה זה בעיניה זה מתפרש שלבעלי לא איכפת לו ממנה, וזה שבר גדול בשבילה, והיא מרגישה באותו זמן כאילו בעלי נטשני ועזבני לבדי, וזו הרגשה טבעית בכה"ג של סתם אשה, איך בעלי שכח שהיה לי ראיון עבודה, או מבחן, או בדיקה רפואית, ואז היא נפגעת וקוראה לו לסדר, ועכשיו ישלם כפל דו"ה, על פיוס, בזמן שלו חכם ישכיל במשפט אחד או שנים היה יוצא ידי חובה.

וראיתי בשער ספר בעניני זוגיות, שהיה שם קריקטורה הממחישה מצב עגום בזוגיות, ונראה שם גבר בורח ואשה רודפת אחריו נואשות, ובחולצתו בגבו בולטת חטוטרת כמשולש, ורגע אחד תפסה בחולצתו בקצות אצבעותיה, אך דודי חמק עבר, וכך היא הצורה כשיש קושי בזוגיות, דהגבר בורח והאשה רודפת. גם זאת דבעל הנפגע מאשתו כשנשאלו: מה מרגיש שהיא רוצה לעשות? יגיד לברוח..., ואשה הנפגעת מבעלה כשנשאלה: מה מרגישה שהיתה רוצה? היא תגיד כיונה הנביא אשאל נפשי למות, מאין אונים ומשברון והתמוטטות הקרקע מתחת רגלי.

כשהבעל מרגיש את אשתו היא תתן לו הרבה אפשרויות ללמוד

ומעשה באברך מהישיבה שגר באיזור הישיבה ומגיע אף לשחרית בישיבה, ונפשו מרה לו על שהולך לשחרית בישיבה וחוזר לביתו לארוחת בוקר, וחוזר לסדר א', וחוזר בצהרים לבית, וחוזר לישיבה לסדר ב', וחוזר בערב לביתו, ויאמר אלי: ולו לכהפ"ח לעשות גשר משחרית לסדר א', ולמה לי כל הביזבוז זמן הלזה, ואקח סנדויץ או מזונות, אמנם לכהפ"ח היה לו התבונה לשאול... ואמרתי לו: איעצך תמשיך הלאה כסדר הזה, ועתה תראה שבזמן לא כביר היא תציע לך להכין לך סנדויץ לארוחת בוקר, ותרמוס קטן עם קפה, כדי שלא תצטרך לחזור לבית לארוחת בוקר, אך אתה אל תסכים, ותאמר לה: לפרוש ממך איני יכול, ולא הצגה תעשה, אלא באמת שהרי מצד הקשר הקירבה והאהבה אתה רוצה לסעוד עמה אף פת שחרית, רק מה אעשה ותורה היא וללמוד אני צריך, והנה כך הוה, ולא נפל משערת הדברים ארצה, ונסתדר הענין על הצד היותר טוב.

והנה אחר זמן הוא מגיע ומספר, שאשתו עשתה לו מעצר בית, סדר שלישי אינך יוצא, אף שכבר כלתה לה שנה ראשונה, שישי שבת אתה לא יוצא, עד שאוי לו אם יפתח ספר בצהריים, שהיא אומרת וצועקת: עכשיו זה זמן שלי ותהיה איתי! ולא עת ללמוד עתה! ומה קרה? הנה הוא הפך את עורו, והקרין שהוא בעצם מחפש כבר לעזוב את הבית ולילך ללמוד, והיא ברגע שהרגישה שלבו בל עמה, הנה אף שלא נתכוין לרע, הנה היא הרגישה שלבו אינו עמה, והיא מנסה לאוחזו לכהפ"ח בלמעשה שיהי' בבית, ושלא יצא מהבית, ושלא ילמד בבית, ולא נתנה לו אף מה שאברכים אחרים רגילים, דכך היא המידה דכל שלבו עמה, הנה תפטרנו מהרבה מיסים וארנוניות, אך כשהוא בורח הנה היא רצה לתופסו. ואמרתי לו; הסכלת עשו, ולכך אף שהיתה אשה צדקת מאוד, עד שבעת השידוכים, מרוב שהוא טיפוס עילוי ושקוע לא היתה בת שנפגשה עמו יותר מפגישה אחת, ואילו היא נפגשה עם הרבה בחורים טובים מהישיבה ודחתה אותם בהרגישה שאינם שקועים מספיק בלימוד, ורק לו נשאת ואמרה שאל הנער הזה התפללתי, מ"מ איהו דאזיק אנפשיה שגרם לה להתנהג כך. דזאת למודעי דיש כאלה לצערינו שצורת ביאתם ושהייתם בבית היא ע"מ לצאת מהבית... וכמובן האשה מרגשת ונפגעת עמוקות מזה, אך הנכון הוא דהיציאה מהבית היא ע"מ לחזור ודו"ק.

והנה זה אנו מבינים שילדה קטנה שמראה לאביה איזה ציור מהגן, והיא מתרגשת והוא אומר לה אין לי זמן, הנה אנו מבינים שזה דרך אכזריות, שהרי אביה אתה, וילדה צריכה לאביה, וכך אשה לבעלה, ואי אינך בעל, לך ותהי' בן עזאי, ולמה נשאת אשה!?! ולכך כשאתה מראה שאינך מרוצה בבית, ואתה בא אל הבית ע"מ לצאת, שוב הנה היא אוחזת בך, ואם אתה חזק ממנה והצלחת, הנה אל תתפלל אח"כ למה קרה לה שוק לידה, או דיכאון שצריכה כדורים, וזה קרה לה, כי היא היתה עגונה ונשבר ליבה ונפשה מעט מעט, עד שהגיעה למצב של כדורים, והדברים הללו לא

לאיים באנו, אלא דע את האוייב, או דע את האוהב, דע איך היא צורת העסק, כדי לידע הדרך ילך בה, והמעשה אשר יעשה, ושיכיר מהות האשה שהרי 'נשים עם בפני עצמן הן' (שבת סב,ב).

אשה אינה משהו חיצוני לאדם אלא חלק ממנו

וח"ו לא להתנהג עם האשה בטקטיקות של מישהו שהוא מחוץ למערכת, אלא באופן ובצורה שמתנהגים עם אדם מתוך המערכת, דהיינו עם אדם שאני והוא מחוברים ושותפים, ורוצים כל אחד בטובת האחר, ובגמ' (שבת קמ,ב) "אמר להו רב חסדא לבנתיה וכו' נקיט מרגניתא בחדא ידיה, וכורא בחדא ידיה, מרגניתא אחוי להו, וכורא לא אחוי להו עד דמיצטערן, והדר אחוי להו", וברש"י שם: "כשבעלך ממשמש ביך להתאוות לך לתשמיש, ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת עד אותו מקום, הדדין המציאי לו שתתרבה תאוותו, ומקום תשמיש אל תמציאי לו מהר, כדי שיתרבה תאוותו וחיבתו ויצטער הדר אחוי ליה". והנה כאן נתן רב חסדא עצה לבנותיו מתוך המערכת, ואין זה איזה תחבולה שמתאים לעשותה עם אדם מהחוץ, אלא עם אדם מבפנים הקרוב אלי, ומתוך הקרבה, אף שיש כאן איזה כעין תחבולה, מ"מ אינו נגד האחר אלא אף לטובתו, והנה ודאי דאין ראוי להתנהג עם אשה בכעין טקטיקות שמתנהגים עם אדם מבחוץ, אך גם עם אדם קרוב יש טקטיקות! כהגמ' הנ"ל.

על הבעל לבטא את אשר בלבו כמו שהאשה עושה זאת בדר"כ

עוד נושא יש להתבונן, דהנה הנשים לא עושות עבודה על עצמן, מלהגיד את אשר על ליבן, אלא כן אומרות כל אשר יעיק להן, ואז הן באמת מקבלות את זכויותיהן מבעליהן, ואילו בהרבה פעמים הבעל עושה כל הזמן חשבונות האם ראוי לומר את אשר ארגיש, לא טוב או לא נוח, או אולי לעבוד על המידות, וזה לא נכון כן, ואנו רואים את אשר הנשים חיות יותר בצורה טבעית, ולא כהבעלים שהרבה פעמים חיים בחשבונות, ולא בטבעיות, ואין ראוי להבעל לבלוע ולסבול, ואח"כ בא להתלונן על סבלו, ורגילני לומר לו מי הפריע לך מלומר את אשר יעיק עליך, והרי בחובת הלבבות בפרק ב' משער הכניעה מדבר בגנאי אותם שיש להם הכנעת הבהמות, שלא דוחות מעליהם צער ועול שבעצם יש בכוחם לדחות, ומחמת כסילות לא ידחו, וזה מה שקורים היום 'פרייאר'.

וגם שמעתי מכמה נשים שאמרו מדשתקי רבנן ש"מ ניחא ליה, ולא ידעתי מעולם שקשה לבעלי, שהרי לא אמר, והנה כל אחד מבין; כששניים חיים ביחד, ואחד מגלה רצונותיו וקשייו, והאחר שותק ועוצר עצמו, הנה למי יהיה יותר טוב? פשיטא להמגלה. וראוי לידע שנשים מרוצות לשמוע מבעליהן את אשר יעיק עליהם, ואומרות: חשבתי שיש לי עסק עם מלאך! שנשים רוצות לשמוע מה בלב בעליהן. וגם נשים מרגישות קושי והעדר בקשר, בזה שאינו משוחח עמה על אשר יעיק לו ביניהם או בשאר עניניו, ואילו הוא עוד סבור שחסידותו היא זאת שגורמת לו לספוג ולהבליג.

לא לחשוב שהבן זוג צריך להבין מעצמו

וגם צריך לזכור, שמעולם אבל מעולם לא לנהוג חיי זוגיות לפי רעיון שהיה צריך השני להבין מעצמו, והרבה פעמים זה גורם אח"כ מתח והקפדה, למה השני לא הבין, וראוי לזכור שלא כל מה שמובן לאחד, מובן לשני, וכשאינו רואה שבן הזוג האחר לא שת ליבו, אין לי לבוא בטענות, איך לא הבנת, אלא יש כאן טענה על עצמי למה לא הסברתי, דפעמים שהמצב הוא דמאי דפשיטא ליה ל"מר" פשיטא ליה ל"מרת" איפכא.

וגם כשבעל נשא בעול עם אשתו ועזר לה, והיה לו קשה מאוד, ראוי שיזכיר זאת כדי שתכיר לו טובה על מאמצו בשבילה, וכשהוא מראה כאילו זה קל, וממילא היא לא תמיד מבינה להכיר לו טובה על כך, הנה שלא יתלונן למה לא הבינה, כי הא קמך שהיא לא הבינה, והטענה היא עליו, למה לא גילה אזניה כמה היא קשה, וכמה נתאמץ, ואמנם הוא סבר שכשהוא יגיד הנני, ואין שום בעיה, ומיד אעשה כל אשר תאמרי, דאמנם יש נשים דיחושו כמה הוא טוב אליהן, עד שאף בדבר קשה לו עשה אותו כקל, ויעריכוהו ע"ז הרבה ועוד יותר, מחמת שמשדר כאילו זה כ"כ קל, אך גם יש לידע שיש נשים שזה מתרשם להם שאכן כך זה קל לו, ואין לו שום בעיה, עד שכמעט לא ירגישו להעריך ולהכיר טובה על כך.

כל אחד צריך שיכירו לו טובה על מה שעשה

והבה נכיר את עצמינו, דאיננו כ"כ צדיקים לעשות טובות וחסדים שלא ע"מ לקבל פרס, וכשחז"ל אמרו לא לעשות טובה למי שאינו מכיר טובה, זה לאות כמה זה קשה לנותן הטובה כשלא מכירים לו טובה, ואמנם במקרה כזה אנו צריכים לעודד עצמינו על עצם עשיית החסד, וכמה מעלתו, אך אין אנו בדרגא של לבסס את נתינתנו בלא שיכירו לנו

טובה על כך, ובנו זה תלוי, ואחד שמרגיש שהיא לא מספיק מעריכה כשעושה בקל הנה צריך להתנהל בכבידות קצת, ושתצטרך להכביר עליו רעים, עד שיסכים כדי שתדע להעריך, והוא צריך לחיות לפי המדריגה של עצמו.

דבשלמא אם הוא בדרגא של עושים באהבה ושמחים בייסורים ניחא, אך אם לא נוח לו, למה נתנהג כך, ואח"כ צובר מרירות, ושלא יחשוב מילא, כי לבסוף זה יפרוץ החוצה, והיא לא תבין מאין זה נוחת עליה, ולמה עושה כן שכ"כ כועס, וזה בעצם בא מחמת שחי לא בטבעיות.

* * *

פרק שלישי: ענין הנשואין, וענין אשה ובעלה

שורש הנישואין הוא כי לא טוב לאדם להיות לבד

בתורה כתוב על קשר של זוגיות "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב, יח) - דהיינו שחסר לו משהו והוא צריך את הקשר, ולא כתוב "נתינה", שורש הזוגיות בתורה זה צורך אישי, והסיבה שהאיש חפץ באשתו הוא לפי שהוא חסר ורע לו להיות לבד, ומי אשר יגיד ששורש ענין הנישואין הוא בשביל לתת להאשה, ובאם הוא צריך את האשה לעצמו זה לא טוב, הנה הוא מכחיש את הכתוב שמתבאר ממנו דלא ירצה האיש את האשה אם טוב לו לבדו.

והנה בהך קרא חזינן ב' ענינים: א. דבלא אשה לא טוב לו. ב. שאין סיבה אחרת שירצה את האשה זולת משום שלא טוב לו לבדו, ואם טוב לו לבדו לא ירצנה, כך מבואר בקרא. ושהקב"ה לא ברא את האשה כדי שיהי' לה טוב מבעלה, אלא כדי שלבעלה יהיה טוב מהעזר שלה, ומעולם לא שמענו שהסיבה שאיש ירצה לישא אישה הוא בתורת רחמים על איזה אישה בודדה הזקוקה לבעל, [דאי נימא דסיבת הנישואין היא כדי להיטיב, א"כ כשאין איזה אישה מסכנה שמחפשת בעל שייטיב עמה לא יצטרך וירצה להתחתן, וזה משולל לומר כן. ומה שיש בחורים שלא מרגישים צורך להתחתן, הנה זה הרבה פעמים מפני שעשקנום בצורת החינוך לעקור מהם את מצבם הטיבעי].

והנה הפסוק הזה של "לא טוב היות האדם לבדו אַעֲשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ" נאמר על אדם הראשון קודם החטא שמלאכים צולין לו בשר ומסננין לו יין, ולאיזה עזר הוא נצרך כשהוא בגן עדן והכל מוגש אליו? אך הנה בפסוק כתוב לא טוב היות האדם לבדו, דהיינו שכשהוא במצב של לבד בלא קשר עם מישהו זהו הלא טוב, ובאמת לא כתוב לא טוב היות האדם ללא עזרה וסיוע, אלא לא טוב היות האדם לבדו, וכבר הבאנו דהך לא טוב וגו' נאמר קודם שנבראה מין אשה, ואעפ"כ האדם היה במצב חסר.

האשה אמנם נבראה לצורך הבעל, אבל זה על דעת שהבעל ישלם לה על כך

והנה בפסוק נאמר "לא טוב היות האדם לבדו אַעֲשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ" (בראשית ב, יח). הרי שהאיש עיקר, והאשה נבראה לו לעזר, והנה אמת נכון הדבר שהאיש הוא העיקר והאשה נבראה לו לעזר, ושמה מתוך הבנת מקרא זה יגרם לנו הגברים להיות אנוכיים אגואיסטים, כי הרי האישה נבראה לצרכינו? אך האמת הפשוטה שהיא אכן נבראה לצרכי, אך על דעת שאשלם ואקנה ממנה את צרכי, ומהו התשלום? אפלח ואיזון ואוקיר [אכבד] אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו וכו', והיא נבראה כדי שיהיה לי ממי לקנות את צרכי, כמו שחיטים ובגדים וכו' נבראו בשבילי, אך רק כדי שיתאפשר לי לקנות ולא ליקח בחינם, והנה אף כלפי האישה אשר נתן אלוקים עמדי, קיים ענין שונא מתנות יחיה, ולא לקחת ממנה חנינם אף אם היא רוצה כן.

עוד זאת יש, אשר חלק מהתשלום הוא שלא לדרוש ממנה את ה"עזר" כשלא נח לה או קשה לה וכו', וכשבכל זאת היא עושה בזמן או במצב שקשה לה ולא נח לה, הנה מהראוי שיגמול עמה ע"ז יותר מהרגיל, מתוך הרגשת בע"ח הפורע חובו ולא כנותן מתנת חנינם.

עוד יש דרגה גבוהה יותר, דכשיש הרוצה ליתן לי חנינם, איני אמור להיות מרוצה ולקבל חנינם, אלא לחשוב עליו שמיטיב עימי ואיך אגמול לו על הטבתו אלי.

עוד דרגה יש, שכשמארח שלי הכין לי סעודה שאין לי צורך בה, הנה כיון שטרח בשבילי ארצה לאכול כדי שלא תהיה טירחתי עבורי חנינם, וכמדומה דזהו הביאור במה שאחז"ל בירושלמי, הביאו המס"י (פרישות - יג') "שעתיד אדם ליתן דין לפני המקום על כל מה שראו עיניו ולא רצה לאכול ממנו"; דנראה דאין הפשט לפי שיש ענין ליהנות, רק דהנה הקב"ה הכין לך, ואתה לא לוקח?! וה"נ אמור להיות ההנהגה שבין איש לאשתו, שכשסברה להיטיב עם בעלה וטרחה עבורו ישתף פעולה ויודה ויעריך את אשר טרחה והכינה לו, רק דאמנם אין ראוי שלא יהיה גילוי לב בין איש לאשתו, ובמכנת בצורה שאינה נוחה לו ראוי באיזה זמן גללות אזנה על כך, וזה עושה לה הרגשה טובה שהוא מגלה את דעתו האמיתית, ואינו חי עמה בהסתרה שבתוך הסתרה.

ומי אשר עתה במצב שאינו אוהבה ומכבדה, והיא ממשכת לשמשו כדרך אשה לבעלה, אנא יידע! שכרגע הוא אוכל לחם חנינם והיא עתה מנוצלת על ידו, ודרך אנשים ישרים שלאשר הם מכירים בעצמם שלא תמיד בכוחם לגמול לה בהערכה ובשאר צרכיה כפי מה שהיא משקעת בניהול הבית לצורכו, לכך תמיד הם מרגישים עצמם בעלי חוב כלפיה, ובכל עת משתדלים להעניק לה יותר, ובתורת פירעון ולא כמתנת חנינם.

ובודאי זכורים דברי התוס' ב"מ (לא, ב - ד"ה אם): "וא"ת דפורע חובו דשרי למודר הנאה, וחשיב ליה מבריא ארי, אע"ג דברי היזיקא ואית ליה פסידא? וי"ל דהתם נמי אין מצילו מן ההפסד, דמה שמלוה טורף ממנו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו, ולכך חשיב כמבריא ארי" עכ"ד תוס' - הנה מבואר בתוס' דפריעת חוב היא שימוש לאדם ואין זה הפסד בשבילו, שהרי נתחייב ורוצה לפרוע, ואין מניעת פרעון נחשבת מניעת נזק דאדרבה רוצה לפרוע, וכך היא ההרגשה הישרה שרוצה לפרוע חובו וטוב לו בפרעונו את חובותיו.

עול אישה

ראיתי כתוב בספר "עלי שור" (חלק ב' עמ' ר"ח): "מידי פעם שואלים חתנים; מה עליהם לתת את דעתם ביום חתונתם? וזאת היא עצתינו להם! בעומדם תחת החופה יקבלו על עצמם לשאת את עול האשה עד מאה ועשרים בכל מצב שיהיה ולעולם לא יזרוק עולה מעל עצמם, הוא אשר אמרו חז"ל "טוב לגבר פי ישא על בנעוריו" (איכה ג, כז) זה עול אשה" - ז"א אין מציאות זמן שבו איש נשוי יכול לפטור את עצמו מעול אשה.

סיפר לי אחד שנזדמן לו לשוחח עם איזה מושבניק חילוני, והלה סיפר לו שהוא סיכם עם אשתו בעת חתונתם שבגיל שישים ושבע הוא יוצא לפרישה לשנת חופשה מהנישואין - 'פרישה מהעול אשה!' [בעת חתונתם גיל שישים ושבע בערך היה הגיל שיוצאים לפנסיה]. ואמנם זה בעצם נגד המציאות, דכמו שאף הורה אינו יכול לפטור בשום זמן מלהיות אבא ואם לילדיהם, אין מושג כזה שאבא ואם מתפטרים מהתפקיד של ההורות לילדיהם, כך אין מושג של להתפטר מאיזה משמעות של עול אשה המוטל על הבעל ביחס לאשתו, והן הן דברי ה"עלי שור" הנ"ל.

צורך נפשי לאשה לשרת את בעלה

ועתה ניתנה ראש ונשובה לשאלת חתן אחד ששאל; למה שבעצם אשתי תגיש לי את האוכל, אולי אני אגיש לה? וכו', הנה צריך לדעת שבמציאות הטבעית של אשה, רצונה לשרת את בעלה, וזה נדרש לה לצורך הנפש שלה, כמו שאמא רוצה לטפל בתינוקה, ואם יפטרו אמא מלטפל בתינוק היא לא תסכים, והיא רוצה לרוחצו, לסוכו, לחתלו, להאכילו, להלבישו, ומתענגת מכך, זולת פעמים כשתתעייף, ויהי' מי שיעשה במקומה, אך לא תרצה להפטר מזה לגמרי, דאין אמא שתסכים לוותר על גידול ילדיה, ושיהיו מלכים אומניק ושרותיהם מניקותייך, וכך אשה רוצה להכין לבעלה, והיה כי יעצרנה וימנענה ויגיד לעצמו מה פתאום שהיא תכין לי?! הנה המערכת לא תבנה בצורה מאוזנת, שהרי מתאים שאשה תעשה לבעלה את המלאכות שרגילות נשים לבעליהן וכו', וכשסירב הנה נתרקם כאן מצב לא נכון, וייתייב על דרך לא טוב, ובאיזה שהוא שלב זה יחסר לו. כי בדיוק כמו שאשה צריכה מבעלה רגש וכו', כך אנחנו צריכים מנשותינו את השירות והכבוד שאשה נותנת לבעלה, וזה הבנזין בשביל הגברים, כמו שאצל הנשים הבנזין הוא הרגש וההזדהות וכו', כך גבר צריך מעמד כבוד ושירות אשה לבעלה, ואין הזוגיות יכולה לעבוד חד סטרית, ואם בעצם נמנע ענין זה ונבנה מצב מערכתי בלא זה, הנה חסר כאן אבר שהנשמה תלויה בו בצורת הזוגיות, וזה יגרום שהעסק יסתבך, ולכך אנא ניתן לנשותינו להיות נשים שלנו, ולפחות לא להפריע לנשותינו להיות נשים לפי הרגלן, והצורה אשר הודרכו וכדומה, ולא בזה לחסוך לה.

כדאי לעזור בדברים שיש בהם התחדשות, אבל אין בזה כלל מוגדר

וכשתצטרך עזרה לפי הענין והמצב, הנה ודאי נכון כל מקרה לפי עניינו, ורק בכללות י"א שלא כ"כ כדאי שבעל יקח לעצמו תפקיד מסויים מוגדר, כי אז במשך הזמן נעשה כחובה, ואינה מעריכתו על העזרה הלזו שהוא מגיש לה, וגם כבר אין לו נס והמלטה מזה, ומרגיש בדבר זה שיעבוד שאינו נוח, לעומת זאת אי הוא עוזר לסירוגין כל פעם בנושא אחר הנה יש התחדשות כל הזמן והיא מכרת לו טובה והנאה לתרווייהו, אמנם אף זה לאו כלל הוא באופן מוחלט, ואין למידין מן הכללות, דבכגון שהיא חייבת לרוץ מיד מוקדם בבוקר לעבודה והוא יכול ליכנס למכולת לפי דרך הילוכו כשחוזר משחרית וכו' וכו', דאין הדברים אלא לפי ענין כל זוג וזוג, ורק לעורר באנו, שיותר כדאי לעזור בדברים שיש התחדשות וגיוון, ופחות בדברים קבועים כדי שלא ירגיש מנוצל, והמרגיש תחביב ויש לו הובי לאיזה ענין, הנה יעשה כפי שרוצה בהענין בכבוד רב.

מכבדה יותר מגופו

וענין "מכבדה יותר מגופו" (יבמות סב.) ביאר מהרש"א שיתן לה מלבושים יותר מאשר יעשה לעצמו, ובס"ד אין בעל שאין מהדר בזה, דהבגדי נשים עולים פי כמה וכמה מבגדי גברים, וגם ריבוי הגוונים והסוגים, ואנו הגברים מה יש לנו

לחדש בשחור לבן שלנו, והן הנשים חדשים לבקרים רבה אמונתך, כך שבענין מכבדה יותר מגופו לביאור מהרש"א אנו מהדרים הרבה, וכוונתו לפי דהרי "מאני מכבודתא", (ב"ק צא, ב) וע"ז נאמר מכבדה יותר מגופו.

וענין מכבדה לא סוף דבר בגדים אלא כל עניני החומר, דאצל אשה חשוב יותר עניני חומר מאשר אצל איש שהרי אשה חומר, ובעל צורה, ושייך בזה ענין כבוד, דאם כי בגדים זה סמל הכבוד, אך כל עניני חומר ורכוש הם כבוד לאדם בכלל ולאשה בפרט, ודו"ק. וכמש"כ "וּמֵאֲשֶׁר לְאִבְיָנוּ עָשָׂה אֶת כָּל הַכָּבֵד הַזֶּה" (בראשית לא, א), הרי דלשון כבוד על עניני רכוש. וכן על הפסוק "וַיֵּט אֱהֻלָּהּ" (שם יב, ח) כתב רש"י: בתחילה נטה [אברהם] את אוהל [שרה] אשתו ואח"כ את שלו. ובאמת בטבע לאשה יותר נדרש צורת הדיור הרגילה בו יותר מלהאיש. ובשפתי חכמים: דהיינו לפי דמכבדה יותר מגופו. וביבמות (סו, ב) "והמכבדה יותר מגופו" פירש"י דזילותא דאיתתא קשה מדגברא. ובסנהדרין (עו, ב) "והמכבדה יותר מגופו" פירש"י בתכשיטין נאים. ועיין כף החיים (ב-כב) וז"ל "וכן האר"י ז"ל לא היה חושש בעצמו להתכבד במלבושים נאים יותר מדאי, אבל במלבושי אשתו היה זהיר מאוד לכבדה ולהלבישה, והיה מפיק כל רצונה אף אם לא היתה ידו משגת".

והנה בדיוק כמו שגבר אינו צריך בעיקר את הסוג צרכים שאשה צריכה מבעלה, כך אשה אינה צריכה מבעלה בעיקר את הסוג צרכים שבעל צריך מאשתו, דהיא צריכה רגש ונשיאה בעול וכו', והוא צריך מעמד שירות והרגשה חמימה ונעימה, וכך כשיש רק מנה אחת הנה אם כל אחד יציע לשני יהיה נפלא, וששה מתכסין בטלית אחת ביאר הגר"ש ז"ל דכל אחד ניסה לכסות את השני ולכך לכולם היה חם, וכשיש רק מנה אחת פה מתאים מש"כ במכתב מאליהו: 'זיכרו רעים אשר תתנו זל"ז ולא תקחו זמ"ז וכו' ודו"ק.

ואמנם בכל ענינים שבין שניים, הנה כשלאחד יש משהו שהוא לו צורך גדול, ולהאחר אינו נצרך כ"כ, הנה בטבע הדברים אשר הנצרך יקח יותר, דתמיד המצב שכשלאחד יש ענין מיוחד בצד אחד ולהשני זה קרוב להשתוות, הנה ודאי דהרוצה יותר יגבר, וכך כל זוג זוג לפי ענינם יתקמו הענינים כטבעם ותכונותיהם. וכל ההדרכות זה כדי שכל אחד יכיר ויבין את צרכי השני, שהרי כפי שנתבאר כבר הנה גברים ונשים הם שני סוגים, וכמבואר בשבת (סו, ב): "נשים עם בפני עצמן הן", וכשלא יכירו כל אחד בשנייהם הנה יהי להם לא טוב, אך אין הכוונה שמישהו עבד של השני.

כשהאשה רוצה לכבד את בעלה

וידוע מש"כ החזו"א; דאין ראוי לרב שימנע בכל עת מתלמידו מלעמוד לו, ע"י שילך דרך עקלתון; דהיינו דהענין והעשה דכבוד התורה הוא גם ע"י הרב שמשתף פעולה עם זה, כעין ברכת כהנים דשניהם בכלל העשה, ואל תשאלוני מאיזה מעשה רב שעקף הדרך, אך החזו"א בא ללמדינו צורת הענין, וכן הדבר בכל יחס שבין אשה לבעלה ודאי ראוי דהבעל ישתף פעולה ולא יראה ענוה שאינה ראויה בהענין, דאיך תלמיד יכבד רב, אי כל הזמן הרב יברח מהכבוד, וכי ילחמו זב"ז וכדא"ג?

וכן כל ענינים שבין איש לאשתו זה מתאים לטבעיהם, וטיבעה להיכנע לבעלה וזהו מתאים לחוק נפשה, ואין להבעל לברוח מזה, והרבה בנות מבקשות חתן חזק, ולמה? הנה כי טבעם לרצות להיכנע לבעליהם ושיהי' שוה את זה... להיות מנהיג, ואמנם החלטותיו צריכים להיות בצורה שיגרום שיתקבלו הדברים על ליבה, ולא בצורה שמנחית פקודות, אלא לידע איך יגרום לה להסכים, וזאת ע"י שיבין אותה, ותרגיש קירוב דעת וכו' ולכולם זכור; ההוא דאמר לקריביה ואייה אמרה לקריבה, כפתיה [אייה] עד דאמר לקריבה, ושם היא קבעה...

והנה כבר הזכרנו דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא, דהיינו דאצל אשה הצורך בשותפות ובביחד, ובטב למיתב טן דו יותר מאצל האיש ואין זה רק בהשגת הנישואין בתחילה, אלא כך הוא המצב גם בכל מצב ימי החיים תוך היותם נשואים, דלהאשה יותר חשוב השותפות והביחד.

על הבעל לדון ולהתייעץ עם אשתו בהנהגת הבית

ומעשה בזוג שהיה איזה נושא שלא הגיעו להחלטה והוא הלך ועשה מעשה וקבע הענין והיא עשתה ע"ז ויצעקו, והיה גיוועלד גדול; האם אתה חי לבד או אתה נשוי? מה פירוש שעשית מחטף? וזה עשה משבר גדול, ואמנם לא הגיעו להסכמה, ושאל: מה יכולתי לעשות? ועניתי לו: במקרה כזה שכל אחד מתבצר בעמדתו, הנה צריך להחליט יחד מה עושים במצב כזה, אך אין מצב לעשות מחטף, אולי תלכו לאדם שלישי שיחליט לכם, אך אין מושג לקום ולעשות

מעשה, דמבחינת הרגשה של אשה משמעות הענין היא, בעלי חי בלעדי, אני לא קיימת אצלו, אני לא מעניינת אותו, וזה כמעט העוון הכי גדול בזוגיות.

וכן מעשה שהיה; בזוג שדיברו פעם אשר בעת שהמקפיא יתרוקן מאין מוצרים, ינתקוהו לחסוך בחשמל, והיה מעשה אחר פסח שהיה די ריק, והלך הבעל וריכז הנותר בפריזר של המקרר, וניתק את המקפיא, ואשתו ממש נקפה דמה, מכך שעשה כן מעצמו בלא לדון עמה, דהיא קשה לה עתה לנקות הפריזר מהפשרת הקרח שיווצר וכו', ואיך עשית כן על דעת עצמך בלא לדון עימי ע"ז, והרי"ז מילי דביתא, הלוא זה מראה שאינך שם עלי כלל.

על הבעל להכנס לעומק הענין ולא לומר לאשתו עשי כטוב בעיניך

והנה פעמים שאשה דנה עם בעלה על איזה ענין, והוא לא מעניין אותו ואין לו דעה, ויאמר לה: עשי כטוב בעיניך, אני חותם לך על הבלנק, לא משנה לי. והוא סבור; מה שייך יותר טוב מזה, שאמר עשי מה שאת רוצה?! אך מבחינת אשה זה רע מאוד, כי המשמעות היא; הוא לא בעלי! דאם אמנם אמת נכון הדבר, דלוי היא היתה רווקה, גרושה, או אלמנה, לא היתה צריכה לילך ליועץ להכריע ענין כזה, אלא היתה מסתדרת לבד, אך אצל אשה נשואה כל נושא קשור לזוגיות, דבכל אשר תעסוק לא רק במלבושיה אשר חינה על בעלה, אלא אף בדברים שהם צרכי הבית, ולא ענין אישי כלל, היא רוצה שיהיה ביחד.

ולכך הבעל צריך כעת לרדת ממרום גדולתו, ולהיכנס לעומק הענין ולרגשותיה בהענין, ולדון עימה בעובי הקורה ולהגיע להחלטה, ולא לעשות זאת בהצגה אלא להבין שזה אשר היא צריכה והוא בעלה, ועמה הוא בצרה וברוחה ובכל ענין, דהיא רוצה להרגיש שהנושא משותף, והוא חי עמה ברגשותיה, ובדבר שבאמת אין לו נפק"מ, הנה הרבה נשים שמחות כשבעליהם מכוונים לדעותיהם, ובזה במשך הזמן יקלוט את ראשה ויכוין כמותה, וגם זה אמת דמאחר שהוא רוצה לעשות רצונה ואהבתה, ולהי' נוח אם יסבור כמותה, א"כ אכן יש ענין כצד זה אשר היא נוטה אליו, ואמת הוא.

ואמנם מותר שיהי' נושא שיגיד הבעל שבנושא זה איני מתעסק, דמותר ללמד אשה שאני יושב ולומד, ויש נושאים שאיני מתעסק בהם, והכל לפי הענין בחכמה, בתבונה, ובדעת, והרגשת הלב, מתי לנהוג כן, ובדברים ובצורה והכל לפי הענין, אך שבכללות; תעשי מה שאת רוצה, זה חיי יחידנות, ומצערה עד מאוד, והכל לפי הענין; כמה חשוב לה, וכמה קשה לו וכו'.

כשהבעל חוזר הביתה, אשתו ממתינה לו כדי לשוחח איתו!

והנה אחז"ל (איכה רבה - ג, ט): "טוב לגָבֵר פִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵי־יָוִ" (איכה ג, כז); 'זה עול אשה' ומאי משמע? הנה אברך בא לביתו לעיתותי ערב, והוא בעצם מחפש כעת מנוחה.

ואמנם צריך להתבונן; דהנה ז"פ דאדם שמתעסק בלטיפול בצרות של אחרים, ולתקנם בעצה נכונה, הנה אי אפשר לומר שהוא סה"כ מפטט, אלא ודאי הוא עובד, וזה מאמץ, כי להיות נושא בעול עם חבריו, ועמו אנוכי בצרה, הנה אין זה בילוי, ואמנם הוא מתענג בזה בתורת הנאת הנתינה, ובזה שהוטב להאחר בגללו, אך התעסקות אשר כזאת, סוחטת כוחות ואנרגיות מהאדם. בכל התעסקות עם רגש של אחרים, אינו כעין בילוי של פטפטת נייעס ששם כל עניינה מנוחה ועונג, אך כל התעסקות רגשית יש בה ענין השקעה.

ולכך צריך לידע שכשבעל מגיע בסוף היום והוא מותש, יהיה לו מאוד קשה בעצם להיות עם אשתו בכל הסבלנות, דהנה היא ציפתה וחיכתה לו כל היום, מתי יבוא דודה לבית, ותשוח לפניו את אשר על ליבה, ואת אשר עברה במשך היום, והנה כשהוא מגיע ליבה הומה אליו, והוא אל השקט והמנוחה עיניו נשואות, וצריך לידע שיש לו בעצם שטעל"ע שלימה, וכמו שהוא יודע שכשהוא מגיע לסדר ב' והוא למד טוב בסדר א', הנה זה לא אומר שהוא לא צריך כוח כדי ללמוד בסדר ב', ובשביל זה באמת יש את מנוחת הצהריים, ואולי שייקח לעצמו גם איזה צורה, שתגרום לו להגיע הביתה רענן לתפקידו, ועם מנוחת נפש ולא שיחפש כעת את המנוחה והשקט, שהרי יש לו אשה שמחכה לו, וגם רוצה להרגיש שהוא חיכה לה, ויש לה מה להשיח לו, ורוצה להרגיש שהוא מרגיש אותה, וכל זה בכלל עול אשה, וזה בעצם סדר נוסף ביום כמו שיש סדר א' סדר ב' סדר ג', ואין מלכות נוגעת בחברתה, כך יש סדר אשה.

ולא שזה איזשהי עבודת פרך, אלא זה מביא עונג והנאה, וכמו להיות עם הילדים ולשמוע חלומותיהם ודבריהם וכו', אך כל אחד מבין שכשילדו הקטן או ילדתו הקטנה מספרים את החוויות מהגן וכדומה, הנה זה אינו איזה פטפטת בעלמא, אלא יש להאב או להאם תפקיד, שהרי יש כאן התעסקות שלימה שהילד רוצה תגובה רגשית, ואין זה בילוי

פשוט, ולא שזה עבודה וכפיה עצמית, אך צריך מוכנות לזה, ואדם עייף ומותש אין לו היכולות לזה, לאשר רגשותיו אטומים, ואינו מבקש עתה להרגיש אחרים, אלא שקט.

על האברך לדאוג שהוא יגיע הביתה עם כח ורעננות לשמוע את אשתו

וצריך לידע שבדבר הזה, הנה סתם אנשים פשוטים שיוצאים לפעלם ולעבודתם עדי ערב, בענין פיזי בכל עבודה בשדה; או בבנין; או איזה עבודה פיזית. הנה להם בסוף היום הם צמאים להעניק אהבה ורגש, לאשר נתעסקו כל היום רק בחומר, ובלבנים, ובגוף, אך הלומדים שנתעסקו כל היום במאמץ מחשבתי, ובלמודם, הנה הם מחפשים בסוף היום את השקט, וצריכים לידע זאת לסדר עצמם ויומם, אשר יגיעו הביתה בסבלנות, וברעננות, ובמאור פנים, ולא מותש, כדי שהעסק יהי' חי, בלב שלם, ובנפש חפצה, וכל אחד יראה בעיניו ובלבבו יבין, איך לסדר ולארגן היום, שלא יגיע בלב רגז, אלא בלב שמח, רענן כגן רטוב, למלא ציפיות אשתו שממתנת לו כל היום, נטרן לגוברייהו עד אתיין מבי מדרשא.

עוד זאת ראוי לעורר אשר נהוג כהיום שלא ללמוד בכלל ערב בשנה ראשונה וכו', דהנה זה יכול להתאים להחולכים לישן סביבות השעה אחת עשרה ובאים הביתה בין שבע לשמונה, אך אחר שבדרך כלל זוגות צעירים בתקופה שאחר החתונה החולכים לישן בין אחד לשתיים בלילה ובזה להתעסק כ"כ הרבה שעות, מתוך רגש ושמחת אהבת איש ואשתו, הנה זה מתיש הנפש דהבעל ואף האשה אינה צריכה כ"כ הרבה מבעלה אף הרגשנית הגדולה, ואין בזה צורך, ועוד שמצב כזה יוצר תחושות קשות, דאכול דבש דיך, ואחר כאלו ערבים ולילות צריך הבעל לצאת לנופש... מהמאמץ הריגשי, ולא זו הדרך ולא זו העיר, והנוהגים כן אין להם על מה שיסמוכו. וכן שמעתי מחכמים מביני מדע אשר לא זו בלבד שאין בזה צורך אלא עוד יש בזה בחינת כל המוסיף גורע, מלבד דבלא"ה לכל זוג וזוג לפי דרכו מתאים צורת הנהגה פרטית המתאמת לאופי ב' הצדדים בכל עניני הקשר הרגשי וכו', ואין כל הלבבות שווים.

ויש להרחיב ולהוסיף בזה דברים, והוא דתקשורת רגשית כשהיא שעות רבות וברצף דיום אחר יום הנה היא מתשת את האדם ולוקחת את רעננותו, כאשר פעמים שאף חתן בתקופת אירוסיו מרגיש כן אחר פגישה ארוכה עם הכלה, בכגון ששהו יחדיו הרבה לבחירת דירה או ריהוט או איזה טיול. ולכך מצוי לראות אברכים בתקופה ראשונה אחר חתונתם שנראים כעין חסרי חיות, וחבריהם הבחורים הרואים אותם סבורים שזהו לפי שאברכים נהיים רציניים וזהו סימן יבשות של אברכים, אך זה אינו, אלא המוח סחוט מריבוי רגש עד שיש אשר מרגישים חולשה ממש בשנה ראשונה, וזהו תשישות בעקבות תקשורת רגשית ממושכת ערב אחר ערב, דבשלמא אי היה כן יום אחד היה סגי בנח אח"כ ליום המחרת, אך כשזה ברצף ימים תקופתי פעמים רבות חש חולשה דכל המערכת נחלשה, ובפרט מי אשר סבל בעבר בבחרותו מלחצים או מקשיים רגשיים הנה מצב זה יכול להחמיר את קשייו ולחזור אחורה למצב הקושי. ופעמים שזה גורם שאין מצליח להכיל את אשתו והיא נפגעת, וזהו לפי שכשאדם תשוש הרי הוא יותר עם עצמו ואינו מחשב כ"כ את זולתו כי טבעיות התשוש עם עצמו לא עם אחרים, שהרי ביחס להאחרים פעמים צריך התבוננות להרגישם ופעמים צריך התחשבות לא לפגוע בהם במשפחתם ובהחוג אשר ממנו מוצאם, ובהחלשותו אין לו רחבות לב וכוחות לזה. ופעמים שמרגיש כן בעצמו שמצב זה יוצר קושי בשלום בית, אך אומר בליבו הא בלא"ה קשה לי להכיל אותה וזה דורש מאמץ גדול המקשה עלי לשאתו, ויהיה לי קושי וסבל מההשקעה בשלום עמה עד שנמצא שאף לחיות בשלום במצב זה אינו מיטיב עימי מרוב הקושי, ויותר קל לי להיות עם עצמי בזרימתי בלא להכילה אף שזה יפגע בשלום בית. גם יש שמחמת כן מתעצבנים עד מהרה כי הפתיל נהיה קצר... והעצה היעוצה לכל זה! לידע שסגי בשעתיים בערב להיות יחדיו וליילך לישון מוקדם, ובזה ישמחו וימצאו זה עם זה מנוחת אהבה ונדבה שלום ושלוה והשקט ובטח בס"ד.

והנה המציאות היא אצל אברכים חדשים אחרי החתונה בשלב של ההתפכות מהשכרון חושים והריחוף של אושר הנישואין והנחיתה אל קרקע המציאות ואל החיים עצמם, בזמן שפעמים מתחילים הויכוחים והריבים והקשיים, ומהו סוד הענין הנה מלבד מה שסבורים בפשיטות שעד עתה היינו שיכורים ועתה נתפקחנו ונחתנו לקרקע המציאות והחיים, אך ראוי לידע שחלק מהענין הוא, לפי שמעת נישואיו ישן פחות, והשקיע אנרגיות ברגש ונתעייף ונחלש, ואדם עייף וחלש עסוק עם עצמו והדומה והנח לו, וקשה לו להכיל את השונה, כאשר המציאות שאותו אברך בתקופה זו גם עם חברים אינו כ"כ בזרימה ובגמישות, והכל מאותו ענין, דו"ק בזה. ועל כן ידע שנדרשת לו מנוחה, וזהו ע"י הליכה ופעילות פיזית ושלא יהיה בעומס לימודים, כי אז ישוב במהרה לאיתנו הראשון, שלם בגופו, בתורתו, ובשלום הבית.

והנה כשהמצב הוא; שההרגשה שיש מידי זמן ביחד בערב, ואין כ"כ מה לעשות, הנה אי זה ההרגשה של שניהם א"כ שיישב קצת ללמוד בבית ולא יעבור איסור בזה, והכל לפי הענין, ומה יהי' באופן שנפשו חשקה בתורה, ונפשה

חשקה בו? הנה חכם עיניו בראשו שישקיע בה, והיא כבר תרגיש חשקו בתורה, ויקרין שרוצה וחושק בה, ולפרוש ממך איני יכול, אך מה לעשות ותורה היא, וללמוד אני צריך וכו'. וכשינהג כן באמת וברגישות לפי המצב, זה יגרום שהדברים יסתדרו, וצריך מתינות וסבלנות, והכל לפי הענין, כל שיקרין לה הרגשת הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, היא תשחררנו יותר, דככל שהיא מרגשת שליבו ועיניו בה, והיא בטוחה בקשר, יותר תשחררו וכו', וכדלעיל.

וצריך לידע שכשהאשה היתה במצב רגשי מסוים, והוא שוחח עמה ואורו עיניה, הנה יותר ממה שהיא קיבלה, הנה הוא מתענג מהנאת הנתינה ומזה שהרים את רוחה, כמו שאנו מרגישים שאם יצא לנו פעם לשוחח עם חבר או אדם שבור, ועודדנוהו ונרגע, הנה המשפיע מרגיש לא רק שנתן, אלא עונג רב, והאי נתינה קבלה היא, ואמנם הוא השקיע, אך הנה שכרו איתו ופעולתו לפניו.

ואמנם יש גם גברים שצריכים גם עידוד מנשותיהם על אשר עברו במשך היום, ולא כל הגברים אינם צריכים ענין זה מנשותיהם, אלא רק נותנים לנשותיהם בענין זה, אלא לא כולם שווים ויש כאלה ויש כאלה.

לשתף את האשה בחויית רוחניות

עוד זאת ראוי לידע וענין גדול הוא, לשתף את האשה בחויות רוחניות תורניות שעבר במשך היום, דבעל שחוזר הביתה ואשתו מרגשת שהוא מתוך הסוגיא, ופעמים אף ישתפה באיזה ענין הלכתי שלמד ונתחדש היום, הנה זה צורה לבנות בית של תורה, כי כבר יש אברכים שכל עיני הלימוד הם חוץ לבית, כי יש לכול כוללים, ויש כולל משכימי קום; ויש כולל מאחרי שבת; ויש כולל שישי שבת; וכולל חצות. וכמעט שלא לומדים בבית עד שנמצאת אשתו רק בידיעה שבעלה לומד, אך היכן היא רואה זאת בעצם החיים?! אך לעומת זאת אם חוזר ומקרין הרגשה טובה של מלאות בלימוד, וגם ישתפה באשר עבר עליו בחויות לימודיות, או באיזה סערה לימודית היה, או להביא איזה דין מעניין, ואין זה בכל סוגיא, וכשהוא מחובר הנה זה יסחף אף אותה.

וידוע בהגר"פ פרוסקין ז"ל שהעיר לאשתו באמצע הלילה להודיעה ולשמחה שהרמב"ם נתיישב, והמצב היה שהיא לא היתה סולחת לו אי ה' ממתין עד בוקר. וכמעשה בההיא סבתא שנפגעה, בגלל שלא העירוה לבשר על לידה, שהיא רצתה שיטלפנו אליה באמצע הלילה שנולד הנכד, ונפגעה משלא עשו כן אף דהיא ישנה, ובשעה שרגילה להתעורר מיד הודיעה, ומ"מ לא היה לה נח שלא הודיעה מיד. אך לא כל הנשים שוות בכך, דזה לאשה משכלת, אך יש נשים שזה נשמע להם כנודניקיות כשמתחיל לאלפם בינה מאשר למד היום, וכל אחד יכיר נפש אשתו וינהג בהתאם.

דאיך מחדירים ענין דקדוק הלכה לילדים, וכי בלהגיד עשה כך ואל תעשה כך, זה אסור וזה מותר?! הנה לא זו הדרך, אלא ילד שיחוש שאביו חי הלכה, ואיכפת לו מההלכה, וזה חשוב לו ושמח בזה הנה זה יקרין לו שמחה של מצוה, ויר"ש דקדוק הלכה, ואמנם אין הכוונה שכשיגיע הביתה יתחיל להשמי'ס לה על הרוחניות שלהם, כי היא רוצה כעת שיהיה עמה בעניניה, אך כל ערום יעשה בדעת, לשלב את התורה והרוחניות בחיים עמה, והיה אם תגיד לו עזבני עזוב, נשים פטורות מת"ת, הנה הוא לא יודע איך לעשות בצורה הנכונה, ויקבל שכר על הפרישה כעל הדרישה.

והנה סיפר אברך חשוב שלמד עירובין וראה שמן הראוי שאף נשים לא תטלטלנה, ולא לסמוך על עירוב העיר, הנה אם יגיע הביתה, ויפסוק הוראה מהיום את לא מטלטלת, הנה זה לא ילך לו, אך סיפר לי אברך ת"ח שעשה כדלהלן; ששח עם אשתו על הענין שכך יצא מהסוגיא וההלכה, אך מה נעשה וכי את צריכה להיות בבית סוהר, ולהיות כל השבת במעצר בית מאין יכולת לצאת מהבית בגלל התינוקות, א"כ איפה זאת אעשה כך וכך בנשיאה בעול במצב החדש, והוא גם משלם מס הלכה, הנה בדרך כלל האשה תשתף פעולה ותשמח בזה.

ואמנם צורת השיתוף שישתפנה בעיני לימודיו ומצבו הרוחני, אין ראוי שישתפנה בתורת בעלת דעה ומשגיחה בענין, אלא כצורת תלמידה, ולא שעושה אותה כבוחן ומאן דאמר, אלא הוא מעניק לה מהיבול התורני והרוחני של היום, כרב המעניק לתלמידיו מתורתו, ויראתו, ובענוות חן וצדק, אך בשום אופן לא שיתרקם החיים בצורה שהיא משגחת עליו והוא מושגח על ידיה, דח"ו כן ויזהר שלא יעמדו החיים בצורה כזו.

ובאמת דכל הדברים אשר נדבר ודיברנו הם דברים פשוטים, וזה מציאות טבעית דכל מהלך איש ואשתו זה טבעי לפי עניניהם, וכל אשר אנו צריכים כ"כ להדרכות זהו רק בגלל שאנו לא טבעיים, ואנו לא מכירים כלל; מה זה חיים? ומה זה חיי נישואין? כי צורת תרבות החיים כיום, אינה בצורה שמספיק מלמדת, ונותנת אפשרות שימוש להילדים, איך זה נראה, ולכך צריך הדרכה רבה, אך הכל להגיע שהכל יהיה רגיל וטבעי.

בהמשך השנים פוחת הצורך בסממנים חיצוניים להראות קשר ואהבה

ואמנם במשך הזמן אחרי שהזוגיות נתבססה ונבנתה היטב, ורמת האהבה, האימון, והבטחון ההדדי בצורה מושלמת, הנה במשך השנים רמת הצרכים של אחד מהשני פוחת, כי כבר נבנה הקשר כעין קירבת דם, שהצרכים בשטח פוחתים, אבל אין זה שהקשר נחלש, אלא אדרבה הקשר כ"כ עמוק ומהודק היטב, עד שהוא פחות מתבטא בדברים חיצוניים מרוב עומק הקשר, ולכך אין לנו לשפוט צורת קשר איש ואשתו ממה שאנו רואים אצל ההורים שלנו, וזאת דמעבר למה שכבר הערנו שהקשר הוא בצינעה, עד שאין ניכר כ"כ, הנה עוד זאת שאצל זוג מבוגר, יש פחות טקסים חיצוניים מאשר זוג צעיר בשנים הראשונות, וזאת לפי שהקשר כבר עמוק ופנימי, ויש דברים שמציאות החיים גורמת שינוי בהנהגה, בין שנים ראשונות לשנים יותר מבוגרות, אך אין זה שינוי במהות מציאות קשר הנישואין, אלא בסממנים החיצוניים - ואמנם מה שכן נכון וראוי כן, שיוקרן בבית, ושיכירו הילדים שיש אהבה, ועיניים בורקות בין האב להאם, וד"ל.

* * *

פרק רביעי: אהבה

אהבה לצורך עצמי

נדבר כעת באופן כללי על כל הענין הזה שנקרא אהבה, הדבר נוגע באהבת איש ואשתו וכן באהבת הורים לילדיהם, ונרחיב בזה על סוגי אהבות מהם היא אהבה חיובית ומה היא אהבה שלילית.

רגילים לדון מהי אהבה, והאם אדם שנהנה מהשני וחפץ בו להנאת עצמו האם אהבה כזאת יש לה שם של אהבה? ורגילים להביא דוגמא מאדם שאומר: אני אוהב דגים! ושואלים אותו: אם אתה כל כך אוהב אותם למה אתה אוכל אותם? אלא הסיקו מכאן שהאומר שאני אוהב את השני ונהנה להיות בחברתו, אכן אין לקרוא לזה אהבה, אלא בזה את עצמי אני אוהב, ואהבה היא רק כאשר אני אוהב ורוצה את טובת האחר ועסקי עמו היא בשבילו ורוצה אני את טובתו, אבל לא החלק הזה שאני מחובר עמו להנאתי ולטובת עצמי.

האם מצב כזה הוא דבר שלילי?

אמנם יש לדון בזה, אף אם ננקוט שאין זה אהבה, אך האם באמת מצב זה שאני אוהב את השני להנאת עצמי האם זה דבר שלילי, או האם זהו מצב לא טוב שצריך להפסיקו? מה באמת קורה עם ילד שהוריו אוהבים אותו ומשתעשעים עמו לשמחת עצמם והם נהנים במשחקם עמו, האם זה אכן לא טוב לנהוג כן?

והרי ידוע שהורים צריכים להעניק אהבה לילדיהם, וזה טוב לנפש הילד ומגדל אותו בצורה בריאה לחיים העתידיים שלו, ואם כן יש לדון בזה האם הנאת עצמם של ההורים מילדיהם נותנת לנפש הילד את החלק הזה אשר אהבת הורים מעניקה לנפש הילד?

והמציאות היא בפירוש שכן שהרי זה ודאי מענג את הילד ומשמחו ונותן לו את אשר נותנת החום והאהבה של הורים לילדיהם, אף שמרגיש בפירוש שהם לשמחת עצמם עושים ועוסקים עמו ולא כדי לגמול עמו טוב וחסד.

והרי עיקר המושג של אהבת הורים לילדיהם בכללות אצל אנשי העולם היא ניזונת משעשוע ההורים בילדיהם להנאת עצמם, ובלא זה היה בכללות הבריאה פירוד בין ההורים לילדיהם, שהרי אם חלק זה היה נעדר, א"כ היה חסר בקשר בין הורים לילדיהם אצל אנשי העולם אותם שאינם צדיקים ואינם יהודים.

קשר כזה באהבת איש ואשתו

וכן אהבת איש ואשתו, הנה אשה שיודעת שבעלה נהנה ממנה ואוהב לשוחח עימה זה עושה לה טוב על הלב, ואם המצב ביניהם הוא ממש חסר לו לצורכו הקשר עמה, זה עושה לה עוד יותר שמחה והנאת הלב, והיא מקבלת בזה בצורה טובה ושלימה את הצורך שלה בקבלת אהבה מבעלה.

הנה מכל זה אנו רואים שהחלק הזה שהאדם אוהב את האחר לצורך עצמו, הנה כלפי המקבל זה טוב לו ומהנהו, וגם יותר מזה, שזה נותן לו אהבה איכותית אשר הוא זקוק לה (וכמובן שלאור זאת בין נבין, שאין ראוי להימנע מחלק זה שבקשר ובאהבת איש ואשתו והורים בילדיהם, שלא רק שאין זה כעין ניצול האחר או לא חיובי ומועיל, אלא אדרבה זה טוב ומועיל יותר מאשר כשחלק זה ייעדר).

ומעתה בדבר השאלה: האם ראוי להימנע מאהבה שלצורך עצמי היא, באהבה ובקשר שבין איש לאשתו, ובין הורה לילדו, אם מפני שיש בזה כעין ניצול, או שעכ"פ אין בזה מעלה לטובת האהוב, התשובה היא שאין ענין להימנע מזה, וזאת מפני שזה כן נותן להאחר,

ולכן מי שכל ענין האהבה אצלו היא רק בתורת 'מצוה', ורוטן על המתענגים בעצמם משעשועם עם ילדיהם ונשותיהם שהם כייפנים ולא דואגים לילדיהם, שמא יגיע לטעות שבזה אינו מקיים מצוה, אך האמת היא כמו שבארנו שמי שדואג לטובת האחר הנה ודאי שנחשב הדבר לאהבה הראויה אף אם הוא גם כן נהנה מזה, ולא עוד אלא הנה שהוא יותר ישקיע בחלק הזה לאור זאת שזה המענג ומהנה את הנאהב ברמה גדולה.

אמנם יש בהאהבה ענין גדול יותר, והוא שצורת האהבה הנכונה היא שכל אחד מבני הזוג מבקש חפץ ורוצה בטובת חבירו ואינו עסוק בטובת עצמו, וכן אנו רואים פשוט באהבת עם לבנה שהיא מטבעה נותנת את עצמה לגמרי לילדיה, וזהו העונג הגדול שלה וכל מטרתה להעניק אהבת אם לילדיה.

וכן הוא בטבע הטוב של האדם שהעונג ומטרת חייו היא ליתן ולהעניק מטוב ונתינתו לאחרים, וכלשון הקדמת נפה"ח "האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרים". והאדם הטוב והאוהב כל מבטו ומגמתו ועונג חייו הוא להיטיב לאחרים, רק דכשאינו לו את צרכי עצמו הרי זה מונעו מליתן לאחרים, וזה כעין תנאי מעכב, אך צורתו הטובה והנעימה שבהיות לו את צרכיו, הנה כל רצונו אך להיטיב לאחרים, וכן הוא טבע האוהבים לרצות ולהרגיש ולנהוג כן לאהובם.

וכעין הרוצה ליסע לטיול הרי כל ענינו והנאתו ליסע להטיול אך לא ייסע אם לא יהיה לו די מאכל ומשתה לזמן הטיול, אף שלא האוכל והשתיה הם המטרה והרצון.

וכך היא צורת האהבה הנכונה שיהיה כל אחד מהאוהבים רוצה ולהוט בטובת האחר, ובכעין תנאי שהאחר אף הוא ינהג כן, ונמצא כל אחד מהאוהבים יש לו די מחסורו וצורכו ומעתה הוא פנוי שכל לבו ורצונותיו הם להעניק טוב חמלה ואהבה לאהובו, דו"ק היטב בזה עד כמה כן הוא בהטבע הפשוט הטוב שבהאדם, בהצלם אלוקים שבו שמחוק הטוב להיטיב וזה כל מטרתו ומגמתו ועונג חייו.

ניצול באהבה מול אהבה ראויה

והנה יש מושג של ניצול באהבה, וזאת כאשר הנאהב מרגיש וחש שהאוהב מתעסק אך ורק בטובת עצמו וכלל לא באהבתו אלי, וממילא הנאהב אינו מרגיש טוב בזה, אלא אדרבה מרגיש רק כאילו שמשתמשים בו ולוקחים ממנו ולא שהוא מקבל דבר, והנה דבר פשוט הוא שכזה מין אהבה אינה דבר חיובי אלא דבר שלילי, האם זה סותר את מה שדברנו מקודם?

התשובה היא שיש חילוק מהותי בין המקרים השליליים לבין המקרים החיוביים בזה, מפני שכאשר האדם אוהב את השני לצורך עצמו הנה כלל גדול יש בזה, שצריך שמצב האהבה יתאים לנפש הנאהב, והוא דכשאני אוהב לצורך עצמי בצורה המתאימה לנפש הנאהב, לא ירגיש הנאהב שמשתמשים בו ומנצלים אותו, אלא אדרבה מרגיש שהוא מקבל מאהבה זו.

אך אם ישתעשעו עמו או ינהגו עמו באהבה בצורה שאינה מתאימה לנפשו או לרגשותיו, הנה ירגיש בזה ניצול וכאילו שמשתמשים בו ומרגיש שמתעמרים בו, וזה מה שכתוב אצל שכם "וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ" - כדרכה, "וַיְעַנְהָ" (בראשית לד, ב) - זו ביאה שלא כדרכה, ולכן זהו עינוי כיון שהוא נהנה והיא לא, ולכך זה עינוי שמרגשת שמשתמש בה להנאת עצמו ולא לה ולטובתה, אך 'כדרכה' אף שיודעת שעושה להנאתו מ"מ כיון שזה בצורה המתאימה לנפשה זה עושה לה טוב. דוגמא לדבר: אדם המשתעשע עם ילד כדרך עם ילד, הנה הילד נהנה, אך המשתעשע עם ילד בוגר כמו שהוא עדיין רק ילד קטן, לא יהנה הילד מזה ומרגיש התעמרות, וזה לפי שזה לא מתאים לנפש הבוגר. וכפי שנבאר כעת להלן את סוגי האהבות שיש, אלו הן אהבות טובות ואלו שלא.

אהבה לצורך עצמי

הנה ברא הקב"ה בעולם טבע של אהבת איש ואשתו ואהבת הורים לילדיהם, והנה איך אפשר לדעת בברור שאכן יש כאן אהבה אמיתית לזולת, והרי יתכן שמה שהם אוהבים זה משום שכך הוא טבעם ליהנות מבן זוגם ומילדיהם ובעצם זה רק אהבת עצמם והם סתם אגואיסטים הדואגים להנאת עצמם, ואם כן איך תמצא אשה נחת מאהבת בעלה כשאפשר ואת עצמו הוא אוהב ולכן הוא מטיב עמה, וכן איך יאהב הילד שעשועי הוריו עמו כשאולי רק את טובת עצמם הם דורשים ואת עצמם הם אוהבים ופשוט נעים להם הדבר להשתעשע בבנם המתוק והחמוד!?

אהבה פשוטה היא לאהוב את השני ולרצות אותו 'כמות שהוא'

אלא שזה יהי' לך לאות ולסימן, שכאשר אדם מרגיש שהוא 'כמות שהוא' רצוי מאוד לאחר, ועד כדי כך הוא רצוי לו עד שהאחר אוהב אותו ונהנה ממנו ולכן הוא גם רוצה להיטיב לו, כיון שהרי אותו אחר אוהב את 'עצמו' וכתוצאה מכך שהוא אוהב את עצמו יש לו הנאה והאהבה לשני הזה שהוא אוהב אותו, וממילא הוא 'אוהב לאהוב את השני' דהיינו שהוא אוהב לאהוב את אשתו וילדיו, ואם כן הוא בעצם עסוק באהבת עצמו ולא באהבתם וטובתם, רק שהוא נהנה לאהוב אותם והוא מרגיש שהם ישתפו איתו פעולה כשהוא יאהבם ויטיב עמם בצורה שנוחה להם ולכן הוא מטיב עמם בצורה כזו.

והנה כשהאבא או הבעל אוהבים בכזה אופן הרי הילדים שלו או אשתו ייהנו מאוד מזה ויהיו שבעי רצון, שהרי השני חפץ בטובתם ומתקשר אליהם כמות שהם מחמת שהם מספקים לו את יצר האהבה שלו. דהיינו שאם אני מרגיש

שאני כפי שאני מצליח לספק לאחר את יצר האהבה והוא מתאים את אהבתו אלי ולדרישותי הנה זה יסב לי עונג ושמחה.

אהבה מבלי לקבל את השני כמות שהוא

אך הורה שאוהב ילד 'קטן' וכשהילד גדל והרי ההורה הזה הרי נהנה יותר מילד קטן והוא בכוונה משאיר את הילד שלו 'קטן' כדי שהוא יוכל ליהנות מ'קטן', הנה סוג האהבה הזאת לא תיטיב עם הילד, כי בעצם ההורה משתמש בו ואוהב אותו לא כפי איך שהוא באמת, אבל ילד קטן ממש שההורה אוהב להשתעשע בו כשעשוע שמשתעשעים בילדים קטנים הנה אדרבה זה כן ישמח את הקטן.

אהבה אגואיסטית

אבל פעמים יש מי שהוא 'אוהב לאהוב' ובא להשתלט על השני כדי להשתמש בשני לאהוב אותו, ולא ידאג לצורה הנוחה של השני בלתי אם לאהבתו לאהוב אף על כורחו של השני, וזהו בעצם האונס! כיון שאהבה קיימת רק כאשר אוהבים את השני בכל ענייניו, ואי אהב רק את גופו ולא את רצונותיו לזה 'משתמש' אקרא ולא אוהב וכו'. וזהו רעת האנס, אף שהוא אומר אני אוהב! אך לא ירגיש אדם שהוא אוהב על האחר באם האחר אוהב רק את גופו ולא את הרגשותיו ורצונותיו, דאדם מרגיש שחלק מה"אני" שלו זה הרצונות וההרגשות ולכך לא ירגיש נאהב אלא כשאוהבו מתחשב גם ברצונותיו והרגשותיו, ולכך אנס שאינו מתחשב ברצון האחר הרי הוא קוביוסטוס וגונב נפשות, ואכזר וכרוצח, והרגשת הנאנס היא שהאנס משתמש בו ומנצלו ולא שאוהבו, דרק כשהאוהב אוהב את השני לפי מכלול הרגשות ורצונות הנאהב הוא דירגיש אוהב.

והנה כשהאוהב אינו אוהב את השני מכח המעלות שיש בו אלא זה רק סוג של אהבה אגואיסטית דהיינו שהוא אוהב את השני כיון שהוא 'אוהב לאהוב' אך אין לו שום ענין בנאהב המסוים הזה ואינו מוצא בו איזה משהו ייחודי וכך לו הוא או אחר, הנה אהבה כזאת גם לא תספק את הנאהב, כיון שהוא אינו מרגיש שאישיותו כפי שהיא אוהבה לאוהבו.

משא"כ כאשר האוהב אוהב את הנאהב בגלל המעלות המיוחדות שהוא רואה בו, ומרוצה מהאישיות שלו כמות שהיא, ולכן הוא מעוניין שהנאהב יהנה ממנו, הרי שאף אם האוהב את 'טובת עצמו הוא דורש' שהרי הוא 'אוהב לאהוב', אבל מ"מ כיון שהוא נזהר לאהוב בצורה שאהובה לנאהב, כי האוהב אוהב שהנאהב יהנה מאהבתו אליו ולא יחפוץ לכפות אהבה ללא רצון מושלם של האהוב, והנה אף שהוא כולו באמת בטובת עצמו הוא מתעסק, אבל מ"מ הנאהב מרוצה בזה שהרי סו"ס האוהב מתחבר ודבק וחיפץ בו כפי מה שהוא, וזה עושה טוב לאדם כשחפצים בו אף לטובת עצמם.

אהבה מרוממת

ואמנם יש סוג אהבה אחר שהיא אהבה 'מרוממת', דהיינו שאני אוהב להיטיב עם השני ורוצה אני בטובתו מצד מידת הנתינה, ולא את הנאת עצמי אני מבקש אלא את הנאת האחר, שכך יסד הבורא יתברך שיש באדם כח ומידת נתינה בשביל השני לא בשביל עצמו, רק דאחרי כן ירגיש את הנאת הנתינה אך זה "תוצאה" ולא "סיבה", אך לא כולם כך, ויש אהבה אגואיסטית וכדלעיל.

אהבה היא תכונה אנושית

יש פעמים ובחור 'נדלק' על חבר, והחיוך של החבר עושה לו טוב ונעים, ובאים אליו בטענה ואומרים לו: מה זה הדבר הזה לאהוב?! זה ממש לא בסדר! זה עבירה, זה בזוי, צריכים רק ללמוד ולהתפלל, ואולי גם פה ושם לפטפט קצת, אבל לאהוב? הרי זה ניבול פה ומשהו גס, וצריך לנתק את זה באגרסיביות!

הנה לקחנו בן אדם עם תכונה אנושית טבעית וניתקנו אותו ממציאיותו, והרי זה כאילו שאנחנו באים ואומרים לו מי אתה שתאהב?! והלא אתה סה"כ איזה צאן, כבש, ועז, ותעשה מה שצריך וזהו זה! לבא ולהגיד לבחור 'מי אתה שתאהב בכלל, אין לך זכות לאהוב' הנה זהו בעצם שלילת האישיות שלו [ולא לחינם אמר י.ל. הגרופולוג ש'גערער בחרים' גאונים אך אישיותם מחוקה, וזהו ממהלך כזה שבאגרסיביות מוחקים את אישיותם].

ובעצם צורת הנישואין היא, שהאיש רואה אחת שחושק בה ומרגיש שהיא טובה לנפשו להשלים בה את הצורך בקשר נפשי עמוק, וכשהיא מסכמת הם נישאים זל"ז, וזה צורה טבעית בהאדם. והנה בחורים בלא נשים פעמים נתפס להם ענין זה על חבר נאה שגזרתו כעין אשה, והנה באמת שאין לשלול את הכח הלזה אלא את הצורה, אך עצם הענין נכון הוא וטבעי הוא.

ויש פעמים שנגרמת תלות רגשית וחברתית, והדבר הזה קורה כאשר הידידות והקשר לא מגיעים למיצוי הקשר, ולכך זה דבר המצוי לפעמים בחתן וכלה מצב של תלותיות זה בזה ושהם ממש משתגעים, כי הקשר ביניהם עדיין לא הגיע לידי מיצוי, אבל אחרי הנישואין כבר נרגע העסק, לפי שכל אחד מהם כבר בטוח בקשר שלהם, אך בחתן וכלה ההרגשה של כל אחד מהם היא: 'הרי עתה אין אני עמה כל הזמן, וכל יום שהולכת זה בעצם ניתוק', וזה גורם לתלותיות, אך כשזה במצב האופטימלי של הקשר ביניהם שוב אין תלותיות זב"ז, ולכן פעמים רבות יש חתן וכלה שהם תלתיים מאוד זב"ז בתקופת האירושין, ואחרי החתונה זה מסתדר כי כעת הם כבר במצב טוב ומאוזן.

כאשר אדם לא רגוע בכך שיהיה לו אוכל, הוא נעשה רעבתן

ודבר זה שייך גם בצרכים אחרים, וכמו למשל מי שלא יודע מתי יהי' לו אוכל, הנה הוא יותר להוט ומשוגע על אוכל ממי אשר יודע שארוחתו מוכנה תמיד בזמנה, וכל שאין לו 'פת בסלו' על ארוחתו הבאה מגיע לתאוות אכילה גבוהה. ובחור רעבתן אחד סיפר: שבביתו הוא אף פעם לא היה בטוח בארוחות, וגם כשהיה לו אוכל זה לא היה קבוע וטוב, וזה גרם לו ליצר הרעבתנות.

הכלל הוא דכשאינן לאדם את המצב הטוב, הנה הוא מתעוות ונהי' רעבתן ותאוותן או עם תלותיות משוגעת. ואביון אחד אמר, שהסיבה שהעניים שמנים, כי אין להם בטחון בארוחות הבאות, ולכן כל פעם שמזדמן להם אוכל, יאכלו הרבה עד שישמינו.

ההבדל בין 'אוהב' ל'בעל חסד'

הנה יש אחד כזה השוקד בעמל נפשו בטובת חברו, ויחפש להיטיב עמו ולמלאות כל מחסורו, אך כשהגיע המצב לידי כך שכעת כבר טוב לחברו ואין לו שום מחסור, שוב אין לו ענין בו ואין לו סיבה להמשיך איתו את הקשר, הנה זהו 'בעל חסד', אך זה לא 'חבר', שהרי אין למיטיב ענין בקשר עם המקבל, וכל שלא יהי' חסר להנותן להיות בקשר עם המקבל, ואין לו געגועים להמקבל, ולא חסר לו מה שאינו עמו, הנה אין כאן חבירות וקשר כלל, אלא אדם טוב ומיטיב ורב חסד, אך לא חבר. ואמנם הכרת הטוב עצומה יש לי כלפי הבעל חסד, שהרי הוא מיטיב עימי בלא לקבל מאומה, אך עדיין קשר וידידות אין בזה כל שאינו צריך אותי: וכבר אמר החכם: 'חבר' – מלשון 'מחובר'. ידיד - יד יד. רע - רעוע בלעדיו.

והנה מי שעושה לי טובות הרבה וגומל עימי חסד ונתינה אין סופיים אך אינו צריך אותי, הנה זה לא עושה לי טוב מבחינת קשר, אך אם אדע אשר אני חסר לו, דהיינו שהוא מרגיש צורך ורצון להיות עימי בקשר בתורת רצון וצורך שלו, הנה זה יעשה לי הרגשה מאוד טובה ואתקשר אף אני אליו, אך אם אדע אשר הוא בעצמו אינו מחפש הקשר עימי ואינו צריך לי כלל, ורק יחפוץ להיטיב עימי עד בלי די, הנה זה לא יגרום לי להתקשר אליו. כי עושה טוב לאדם כשהוא מרגיש שהשני חפץ בו וצריך אותו, דהרי כל קשר יכון כשהוא הדדי, והנה כמו שכששניהם לא צריכים זא"ז פשיטא שלא קיים קשר, כך גם כשאחד צריך להשני והשני אינו צריך לו הנה אין כאן הדדיות, ועל כן גם זה אינו קשר טוב וראוי.

והנה אנחנו רואים כמה סוגי קשרים שברא השי"ת בעולם, קשר איש ואשתו, אב וילדיו, רב ותלמידיו, ובכל סוגי הקשרים כן הוא שהקשר הוא הדדי, ואין זה בצורה כזאת שרק צד אחד דואג לשני ושהוא בעצמו אינו צריך לעצמו את הקשר, דבלא ששניהם צריכים זל"ז אינו קשר, ועוד שאף הצד החשוב והחזק שבקשר דהיינו הבעל, האב, הרב, צריך לעצמם את הקשר.

אהבה אינה חסד

וענין אהבה אינו כענין חסד דהרי כשאני נותן מטוב ליבי להשני את די מחסורו אשר יחסר לו, הנה משהושלם חסרונו, אפנה לחסד אחר מאחר שאין לי קשר עמו, אך אהבה זה מצב של נפשו קשורה בנפשו, והיה כראותו כי אין הנער ומת, וזאת מרוב חיבור אליו מאהבתו אותו, זאת ועוד אחרת; דכשבמאזן מצב הזוגיות יהיה אחד מבני הזוג נותן יותר מאשר מקבל, הנה הזוגיות היא במצב רעוע, דז"פ דאף אדם לא ישקיע בקופת גמל או קופת חיסכון, אם ההשקעה יותר מהריווח, דזבין וזבין תגרא איקרי? וזה בשווה; ההוצאה והריווח, שזה לא סוחר, וכ"ש כשהיציאה יתירה על השבח.

והצורה הנכונה של זוגיות; הנה ודאי עיקר גדול שכל אחד מתעסק בלדת, אך כנגד זה יש קבלה, דכשאחד נותן יש מעגל קסמים, שהמקבל ירחב לבבו ליתן גם, ונוצר כאן מעגל קסמים חיובי דהנותן נותן, והמקבל שקיבל הנתינה נותן להנותן, שמקבל את אותה נתינה וחוזר נותן וכו' וכו', ועיקר דברי הרב דסלר הוא, שאי אצל בני הזוג נוצר הסתכלות

על הזוגיות כהכשר איך אקבל, ותורת הזוגיות בעיניו, זה איך לקבל מהזוגיות, הנה כשעל זה כל עניניו סובבים, הנה אושרו מכאן והלאה, דאף אחד לא מוכן להיות כספומט שיוציאו ממנו כולא שעתא, דאם בעצם זנח את ההשקעה בבן הזוג, ומתעסק באיך לחלוב את האחר, הנה זה לא יכון, דאהבה ענינה הרמוניה, דנותן ומקבל, ורק כשיש איזון זה, דנותן ומקבל, הוא דתיכון האהבה.

אין אפשרות כל הזמן רק לתת ולא לקבל

וכבר היה מעשה במצב דזוגיות, שהאחד נתן ונתן ולא קיבל כהשקעתו, והוא גם אמר; לא, אין לי בעיה אני רק אתן ויהי' בסדר, או אספוג ויהיה בסדר, אך זאת יש לידע שתמיד ותמיד לבסוף העסק מתפוצץ! עד שאף אשתו לא הבינה מאין זה נחת עליה, כי כ"כ זמן רב היה מצויין מבחינתה, ומה קרה עתה? רק פשוט דאף דבתחילה אפילו לא הרגיש שהוא רק נותן, אך לאט לאט צבר מרירות עד שנתפוצץ, וזהו כדלעיל דהמציאות הטבעית של האדם, זה לא שכל צורת החיים היא התגברויות נגד עצמינו, דזה נגד המציאות הטבעית, שהאדם מחפש ליהנות ולהרגיש טוב, ולא שייך לבסס את צורת החיים על כבישה והתגברויות, אלא רק על הנאה ושמחה, ואמנם יש בתוך החיים גם מקרים שראוי להתגבר ולכבוש יצרו, אך לא זהו ביסוס ויסוד החיים, ולכך ודאי דעסק זה יקרוס.

ומצב בעיה זו יכולה להימצא גם מצד האשה, באופן דבזוגיות היא לא מקבלת את אשר צריכה, ולא חלי ולא מרגיש גברא, דבזה אף אי היא נכנעת וסובלת, הנה לבסוף תגיע לדיכאון, או שוק לידה ח"ו, או ביום בהיר אחד תברח מהבית! והוא לא מבין, למה?! ולכך זוגיות תקינה, ואהבה רבה, היא רק כשיש הרמוניה בין נתינה לקבלה, וכל אחד מבני הזוג ירגיש אשר יש לו רווחים יותר מההשקעה, ולא שמחשבתים בדקדוק, אלא שכך הוא הדרך.

מה מרגיש ילד שאביו כל כך צריך אותו

והנה ילד כזה שידע ומרגיש שנפש אביו קשורה בנפשו עד כדי כך שאביו ימות מצער באם בנו יילקח ממנו, האם הידיעה הזאת עושה לו טוב, והאם בכלל ראוי וכדאי שהאב יגלה את אוזן בנו על היות נפשו קשורה בנפשו והיות האב צריך לבנו, או שזה עלול לגרום לילד להרגיש כמנוצל? ועוד יש לדון בזה שהרי עיקר הקשר של אהבה צריך שיהיה באופן של 'נתינה' ואילו ה'קבלה' שמקבלים ממי שאוהבים באה רק כעין שכר וממילא, אבל כשאני צריך את השני לכאורה זה לא צורת הקשר ואף לא יתרום ואולי עוד ההיפך?

אך האמת היא שזה אינו נכון, אלא זה כן חלק מהקשר וזה דבר חיובי בקשר, כי האמת היא שאדרבה! ידיעה זו תגרום לילד קשר עצום וחזק עם אביו, ולמרות שאביו בעצם צריך בעצמו את הקשר, וביותר, דאדרבה בגלל שהבן מרגיש כמה זה עושה טוב לאביו הקשר איתו, הנה זה מחבר וקושר ביתר שאת את בנו אליו.

הקשר של יעקב אבינו עם בנו בנימין

דהנה כשהתורה מדברת על הקשר שבין יעקב אבינו לבנו בנימין, הנה לא מתואר שם שיעקב אבינו היה מוכן להיטיב עם בנו בכל מה שהוא יצטרך, אלא התורה מספרת את הקשר ואת הצורך של יעקב אבינו עצמו עם בנו בנימין. "וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אֲבִי אֱלֹהֵינוּ אֲתָם יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יְלָדָה לִי אִשְׁתִּי; וַיֵּצֵא הָאֱלֹהִים מֵאִתִּי אֶךְ טָרֵף טָרֵף וְלֹא רָאִיתִיו עַד הַנֶּה; וְלִקְחֶתֶם גַּם אֶת זֶה מֵעַם פְּנֵי וְקָרְאוּ אֶסֶן וְהוֹרְדֶתֶם אֶת שִׁיבְתִי בְרָעָה שְׂאֵלָה" (בראשית מד, כז-כח-כט) והיינו הצורך והחסר של יעקב אבינו עצמו בהעדר בנימין, ואין זה נקרא אנוכיות ואגואיסטיות אלא זו היא אהבת אב לבנו, ואמנם מדובר באבות הק' והשבטים שהם היו ברמה רוחנית הכי גבוהה, אך זה צורת הקשר שבין אב ובן ששייכת בכל הרמות! [וכמובן שזאת כשלא היה שם חיבוק דב או שלילת האישיות של הבן או מחיקתו כאילו הוא חפץ של אביו].

כשהבעל צריך את אשתו

מה קורה כשהבעל צריך את אשתו, מה זה עושה לאשה, טוב או לא? הנה כפי הנראה מהמציאות כשאשה מרגישה שבעלה קשור אליה וצריך אותה הנה זה מחזק את הקשר שלה עמו ונוסף בה כוחות חדשים ויתירים לעזר עבורו, וכן יש לבאר מה שאחז"ל (יבמות ס"ב) שריו בלא אשה, שריו בלא תורה, בלא שמחה, בלא ברכה, בלא חומה וכו', הנה כל הדברים הללו הם דברים שהבעל מרויח מהנישואין. והאם הבעל צריך לזכור זאת ולדעת זאת בהיותו נשוי, או להתעלם מכך, כי לכאורה אלו הדברים נטילה הם ולא נתינה והוא הרי אל הנתינה עיניו כפי אשר הורוהו כולם שעליו כל הזמן ליתן וליתן לאשתו? ועוד יש לדעת דהנה גמ' זו האם ראוי לכאורה שהאשה לא תדע מזה שבעצם בדברים מסויימים בעלה תלוי בה, או שכן טוב שתדע, או שאין ענין לכאן או לכאן?

ומעשה בחתן אחד מבני הישיבה אשר כל ימי אירוסיו שינן לעצמו שמוטל עליו החיוב לשמח את אשתו ולתת ולהעניק לה למען ייטב לה, וכן אחרי החתונה חיזק את עצמו בכל עת אף כשהי' חלש להחזיק עצמו חזק לתומכה ולסעדה, ויהי היום והוא לא חש כ"כ בטוב קודם בואו הביתה, והשיח ליבו לחברותא שלו שהי' גם אברך צעיר, מה יעשה היום והוא אינו מרגיש טוב, ואיך יגיע כך הביתה, ובמה ישמחה היום?

ויאמר לו חברו, אשר יש להאשה כח ויכולת שאת היות בעלה לא מרגיש טוב כ"כ, ואל תעשה הצגה. והנה הוא בא לביתו וסיפר לאשתו שהוא לא מרגיש כ"כ טוב, והיא מיד נזדרזה לסעדו, אולי אתה רוצה לשתות כוס תה או אוכל וכו' וכו'. ואמרה אח"כ האשה לבעלה שמהחנות לא היה לה שמחה כ"כ כאותו ערב, הרי לך דהיות הבעל צריך לאשתו זה עושה לה טוב.

אני לדודי ועלי תשוקתו

והנה יש פסוק בשיר השירים: "אֲנִי לְדָוִד וְעָלִי תְּשׁוּקָתוֹ" (שיר השירים ז, יא). והנה 'אני לדודי' אומרת האשה שרוצה את בעלה וכמו שכתוב: "אֲנִי לְדָוִד וְדָוִד לִי" (שיר השירים ו, ג), והנה יש לבאר את המשך הפסוק: "ועלי תשוקתו"; שהאם כוונת הפסוק שזה 'תמורה' שהיא מסכמת לתת לבעלה, או שזה חלק מהשמחה והרצון והשבח שלה? ובדאי שבאור הפסוק כך הוא שזה תוספת באור על הרצון שיש לה על בעלה ש'עליה תשוקתו' שכן הוא טבע האשה וזה מחמם ליבה לרצות בו יותר וכיון שהוא צריך אותה.

[בחור שנפגש עם בחורה, יש דבר שיכול מאוד לגרום לה לרצות אותו, אם היא רואה שהיא יכולה אף לתת לו באיזה פרט כיון שטבע האשה לרצות ולתת אף היא לבעלה. ויש בדבר הזה גם ידיעה כללית לכלל הנשים, כשהן רואות לפעמים בגברים שהם 'מיובשים' מעט, ועל הנשים לדעת שהן בחיותן ובחמימותן יש בכוחן להפשיר את האיש מעט והם מחממות אותו ובזה הן מוסיפות לו חיות, וכן ברצון להיות לו לעזר בהכנת מזון ובגדים, וסידור הבית ופרטיו, שהגבר לבד לא כ"כ מסוגל לדברים האלו, וע"י שהאשה דואגת לו ומתמסרת אליו היא נותנת לו חיות].

והנמשל של הפסוק הזה בשיר השירים, זה מלמד על הקשר שבין ישראל להקב"ה, שעם ישראל יודעים שהקב"ה לא רק שמסכים להיות עמם בקשר ונותן להם גמול על דברים טובים שעשו מפני שזה מגיע להם, אלא משתוקק אליהם וחושק בהם, וידיעה זו גורמת לעמ"י יותר להידבק אליו ית"ש. והנה זה להוציא מלב הסבורים שאין להקב"ה עסק וצורך בעמ"י, רק דבעושים מצוות מקבלים שכר, אך כאן בקרא כתיב "ועלי תשוקתו". וכן בחומש דברים כתוב הלשון: "תִּשְׁקֶה ה' בְּכֶם וְכוּ" (דברים ז, ז). וכן איתא במדרש (בראשית רבה - וישלח פר' פ') "בג' לשונות כו' בדביקה, בחשיקה, ובחפיצה", הנלמדים משכם. וכן כל שיר השירים מלא מדברי הדוד בשבח הרעיה המשמחים אותו דהיינו את הקב"ה.

מפני מה הנאהב רוצה להעניק לאוהבו?

ויש להתבונן מפני מה טבע האדם ליהנות מזה שחברו אוהבו לצורך עצמו ובעצם משתמש בו להנאתו? ונראה שיש בזה שתי סיבות לדבר:

סיבה ראשונה מפני שהנאהב הרי אוהב את רעהו והוא זקוק לו וחפץ שיהיה רעהו קשור עמו קשר אמיץ ואיתן ושלא יניחהו ולא יזנחהו, ואם החבר אינו צריך אותו גם כן, יש לו כל הזמן את החשש שמא הוא יעזוב אותו, ולכן רק בשעה שגם חברו צריך לו יש לו רוגע ובטחון שהוא יישאר אוהב שלו.

וסיבה נוספת כי הנה אחד שאוהב את חברו ורוצה וצריך את קרבתו, וחברו בטוב ליבו נותן לו רגש של ידידות, הרי אותו אחד הוא כאדם הנצרך ונזקק לבריות או לחבר מסוים והוא נותן לו נדבה, והרי"ז שפלות ובושה בשבילו הדבר הזה במידה מסוימת ואפילו שהוא מקבל את הדבר הזה מחבירו וידידו ולא מאדם זר, אבל כאשר גם חברו צריך אותו הרי אין כאן נתינת נדבה אלא שניהם זקוקים וצריכים זה לזה, ואז כל אחד מהם מקבל את ידידות חברו בהרגשה נעימה בלא בושה ובלא שיפלות, וזה כעין עיסקה בין שניהם ולא בתורת נדבה.

ואף בקשר שבין איש ואשה כך הוא, שהדבר הזה עושה נחת ושמחה לאשה כאשר בעלה צריך אותה, שאז היא דבר ראשון בטוחה שהוא לא יזנח אותה. ודבר נוסף הוא שהיא מרגישה שהיא לא מקבלת ממנו מתנת חינם אלא אף הוא צריך אותה. [ויתכן עוד לומר שזהו ביאור הלשון ב'ודבק באשתו', שצריך שיצטרכו שניהם זא"ז].

ומכל מקום על הבעל לעשות לאשתו אף מעבר למה שנצרך עבור הקשר ממידות טובות או מאהבה גדולה, ואף שהוא לא אוהב כל הזמן באהבה בכל זאת יעשה כן ממידות טובות ואפילו דברים כאלו שלא נדרש ממנו לעשות בשביל שיהי' קשר או מצרכי הקשר.

הבעל לא צריך לחשוש לירידת הערך שלו כתוצאה מזה

ויש כאלו חוששים שאולי ירד ערכם בעיני נשותיהם כאשר הן יחושו שבעליהם זקוקים להן, והנה הקב"ה לא חשש מזה במקראות שהבאנו הממשילים את הקב"ה וישראל לאיש ואשה, ולפי הסתכלותנו ודאי ה' מקום לחוש שאם יהי נראה שהקב"ה צריך לנו שירד לנו המורא ממנו והכבוד אליו ונחוש פחות לקיום תורתו, ואעפ"כ הקב"ה לא נהג כן. ובאמת המתבונן יראה, שאדם המרגיש שעשה נחת רוח לקב"ה יחפוץ להוסיף בזה יותר ויותר, ואילו אדם המרגיש שהקב"ה לא זקוק לו כלל והוא מתעסק עמו רק לטובת עצמו של האדם קשה עליו להתאמץ במצוות ובדביקות בה'.

וכן בקשר של האב עם בנו, טוב הוא שיראה האב לילדיו שהוא גם כן מקבל מהם ושהם נותנים לו ולא שהם כל הזמן רק מקבלים ממנו והוא תמיד עושה להם טובה וגומל להם חסד כאדם הגומל חסד לאדם זר מטוב ליבו בלא שיקבל ממנו דבר, אלא ראוי שהאבא יראה להם שהוא מקבל מהם והוא שמח מהם ובלעדיהם הוא חסר ואף הוא זקוק להם.

והנה זה גם דבר נכון ואמיתי שהרי האבא באמת מקבל מהילדים שלו, כי הרי אדם שאין לו בנים חשוב כמת וכל ימיו בחשכה, וכמו שכתוב בפסוק: "וְאֵל יִאמֶר הַסֵּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ" (ישעיהו נ, ג), ומשמע בפסוקים שם שאילולי תשובת הקב"ה המיוחדת לסריסים "אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ... וְנָתַתִּי לָהֶם..." (ישעיהו נ, ה), באמת טענתם טענה גדולה לפני ה'. וכך היא באמת המציאות שאדם בלא בנו מסכן הוא עד מאוד, ורק מהם ועל ידיהם באה לו כל שמחת חייו.

וזוה גם ענין דנהמא דכיסופא

ואף הקב"ה, במקומות שמתאר את ישראל - כבנים (האזינו), וכצאן (ירמיהו), וככרם חמד (שירת דודי), לא חש שירד ערכו בעיניו ותאר שם את צרכו כביכול אליהם, וגם שם בקשר הזה שבין ישראל לקב"ה יתכן פירושו וטעמו כמו שכתבנו, שאילו הקב"ה היה נוהג עם עמ"י בהנהגה כזו שהוא אינו צריך לישראל ורק ישראל צריכים לו, הרי זה היה מאבד את הקשר הטוב של עם ישראל אליו, הן מטעם שכביכול יחושו שמא יעזבם ויניחם, והן מטעם שירגישו שיפלות בקבלתם ממנו כאדם הנזקק לבריות וכמו שבארנו.

וכי תאמר; והלא הקב"ה הוא הנותן הגמור ואינו צריך לאף אחד, ואנו הברואים מקבלים ממנו, ואין זה בושה כלל, וכילד המקבל מאביו לחם, וכל הבושה שייכת רק בין בני בנ"א שהם באופן כללי בני אותה דרגה? זה אינו, שהרי ביאר ה"מסילת ישרים" והוא ידוע, שעיקר טעם כל המצוות וכל העולם הזה על כל תלאותיו כן הוא, בשביל שלא יהיו הברואים מקבלים מהקב"ה בתורת מקבלים וכדי שלא יחושו נהמא דכיסופא וכו' כו', הרי שאף כלפי הקב"ה שייך זה, ואף מעתה אמור כן בכל נתינות בעוה"ז, ואף נתינת אב לבנו, שצריך הבן להרגיש שאביו אף מקבל ממנו ולא רק נותן לו כגמילות חסד.

כך הוא גם הקשר בין הקב"ה לעם ישראל

והנה רואים כך מפורש בפסוקים, בפרשת האזינו כתוב: "הלא' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכנך" (דברים לב, ו) והיינו שהקב"ה מתלונן על בניו וקניניו שעזבוהו. וכן בהמשך שם "זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך; כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים לב, ט-ז) מרע"ה אומר לעם ישראל את הדברים האלו ממש, שהקב"ה לא סתם רק גומל עמנו חסד, אלא אנו חלקו ואנו נחלתו וזה העסק שלו, ואין להקב"ה חלק ונחלה ועסק אחר מבלעדיו, ושבלא זה הקב"ה ללא חלקו וללא נחלתו.

והנה המתבונן יראה שכל עניני המוסר שבתורה ושבתנאים אינם תוכחה בעלמא על כך שעם ישראל התנהגו שלא כהוגן ושהקב"ה סתם נותן להם מוסר על עבירתם, אלא מבואר בפסוקים שהקב"ה מוכיח אותם ומצטער על פרידתם ממנו וקורא אליהם לשוב אליו, וכאילו שהוא רודף אחריהם וכאב המתלונן על בנו שעזבו. בפרשת האזינו "וַיִּטֹּשׂ אֱלֹהִים עֲשָׂהוּ" (דברים לב, טו) הנה כתוב כאן לשון נטישה משמע שיש מישהו שננטש, וכן במיכה "כִּי רִיב לָהּ עִם עַמּוֹ וְעַם יִשְׂרָאֵל יִתְנַכַּח; עַמִּי מֶה עָשִׂיתִי לָךְ וּמֶה הִלַּאתִיךָ עָנָה בִּי; כִּי הִעֲלִיתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבְּיַת עֲבָדִים פָּדִיתִיךָ וּגּוֹ; עַמִּי זָכָר נָא מֶה יַעַץ בְּלֶךְ מְלֶךְ מוֹאָב וּמֶה עָנָה אֵתוֹ בְּלַעַם בֶּן בְּעֹר" (מיכה ו, ב-ה) הנה הקב"ה מדבר כבע"ד שפגעו בו ולא כשופט, דהרי לשופט אין ענין אישי אם הבע"ד הוא צדיק או רשע, וכל מה שמענין אותו אינו אלא את דרישת הצדק, אך הקב"ה מדבר כאן למה עשיתם לי כך, ואני גמלתיכם טוב אימרו לי מה לא הייתי טוב. וכן לשונות הפסוקים 'שובו אלי ושובה אליכם'. והרבה מהנבואות הם כאשה שעזבה את בעלה, והוא מתלונן שהיטיב לה והיא בוגדת בו, והוא מדבר אליה להשיב את ליבה אליו.

אהבה ע"י הערכה, ואהבה ע"י נתינה

הנה במכתב מאליהו (ח"א עמ' 39): 'וכך אני אומר תמיד לזוג בעת שמחת כלולותם, הזהרו יקרים שתמיד תשאפו להשביע נחת זה לזה, ודעו אשר ברגע שתתחילו לדרוש דרישות זה מזה, הנה כבר אושרכם מכם והלאה' עכ"ל. וא"כ שמא נבין מתוך זה, שאם רוצים זוגיות תקינה, צריך להתעסק רק בנתינה שזה יהיה עיקר הענין, ובזה נהיה "נותנים" והאושר יהי' גדול, ולא להתעסק בנטילה, וממילא בעצם למה שאשתי תגיש האוכל? אולי אני אגיש, ולמה שהיא תוריד ותסדר אולי אני, וכן ע"ז הדרך, ומה באמת הנכון בענין?

הנה דבר ראשון צריך לדעת, שהן אמנם שבמכתב מאליהו (שם עמ' 36) מביא ממסכת ד"א זוטא, אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו, דהיינו אם נבוא ונשאל הרי האהבה והנתינה באות כאחת, האם הנתינה היא תולדת האהבה, או להיפך האהבה באה מן הנתינה, יעו"ש שהוכיח מהך שהנתינה מולידה אהבה, ואמנם זה ודאי כן הוא שנתינה מולידה אהבה, וזה אחד מהדרכים להגיע לאהבה.

אך הנה כשהר"מ כותב בפרק ב' מיסודי התורה: 'האל-הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו וכו', והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שמתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד "צִמְאָה נַפְשִׁי לְאֵלִים לְאֵל-חַי וְכוּ" (תהלים מב, ג) - והנה הרי הך אהבה אינה כלל מתולדת הנתינה ואעפ"כ אפשר להגיע לאהבה זו! עוד כתב בחיי עולם בשם רעק"א בחוט המשולש; דטבע האדם לאהוב את מי שאהבו, והנה הך אהבת האהוב לאהבו אינה מתולדת נתינה כלל.

ואמנם מרן הגרי"י ז"ל כתב בברכת פרץ (ויקרא) דמה יהי' במי שמתבונן וכו', ולא חלי ולא מרגיש גברא, ואיך יגיע לאהבת ה', יעו"ש שנתן עוד עצה להתחסד עם קונו, בדברים שאין חיוב, דמעשים החיצונים מעוררים להרגשה, על דרך דנתינה מולידה אהבה.

הנה כי כן שאף שאמת היא שאחד מהדרכים להגיע לאהבה זה ע"י נתינה, אך ודאי דלא זה עיקר תורת האהבה, אלא אנו רואים שרגש אהבה מגיע מהערצה או מראיית מעלות, או כשרואה יופי ואצילות ועדינות תום וטוהר, שזה גורם חיבור של אהבה, דהיינו שבעצם גדר אהבה הוא כשרואה מעלות בהאחר הגורמות לו חיבור אליו.

קיום אהבה ע"י הרמוניה

אך בעיקר צריכים לידע שקיום של אהבה בין שנים יכולה להיות רק במצב של הרמוניה, דהיינו שכל אחד גם נותן וגם מקבל, ואין קיום לאהבה כשאחד מהצדדים רק נותן, דלזה לא יקרא אהבה, כי הרי אהבה יוצרת חיבור, ובמצב של חיבור אהבה כל אחד נותן ומקבל, ואין אהבה בחד סטריות דנתינה בלבד, וידוע אשר הנאהב שמח ומתחבר יותר כשמרגיש שאהבו צריך לו, והיינו שהאהוב אינו יכול להיות לבדו בלא אהובו, וזה מגביר את האהבה כשיידע האהוב כמה האהוב אינו יכול בלעדיו. ויקשה עליו לו אהבו עושה למען אהובו ולו עצמו אין צורך, והנה האהוב מרגיש מצוין בזה שאהבו צריך לו.

אהבה גורמת שאפילו מדברים טכניים נוצר רגש אהבה

ואמנם אם נשאל איך ייתכן ששניהם ירגישו מרויחים שמקבלים יותר מאשר משקיעים? ואיך זה שייך במציאות, הנה זהו לפי שתורת הזוגיות עיקרה אינו טכני, דאי אכן כל תורת הנתינה והקבלה הי' בענינים טכניים, הנה לא ייתכן שכל אחד נותן ומקבל יותר, אך עיקר ענינה רגש, ובזה יש הנאה גדולה, והרגשה נפלאה אף בהנתינה עצמה, שברא הקב"ה שיש הנאת נתינה וכו' ובסה"כ כל אחד מרגיש טוב.

זאת ועוד אחרת דבין אהבים לא נשאר לבסוף שום דבר טכני, לפי שאף דברים ומעשים פשוטים וטכניים ספוגים ברגש דאהבת איש ואשתו, דזה הסיבה שכשהזוגיות תקינה, הנה האשה לא מרגישה גם בעת שטיפת הבית והכלים, שאני עתה עוזרת בית, וטבחית, וכו', וזאת לפי שכשאהוב עושה לאהובו, הנה אף בעת שעושה דברים טכניים פשוטים שרגיל אף פילפיני לעשותם, הנה מונח כאן רגש האהבה, הקיימת בין אשה לבעלה, ואין עשייה שהיא רק טכני.

אהבה גורמת רצון לסייע לשני

דוגמא לדבר; ממה שאנו רואים שבשבת שמגיע החתן או הכלה, הנה כל בני הבית מתגייסים לעזור ולהכין השבת, והכל נעשה מעצמו, ושלהבת עולה מאליה, בזמן שבשבעות רגילות, פעמים האם צריכה להתווכח הרבה

שיעזרוה, ועתה הכל כנעשה מאליו, וכ"כ למה? הנה לפי שיש רגש חיובי, ואהבה הגורם רצון, עד שאף בהעשייה והנתינה מרגישים קבלה, וזה כשהמצב תקין, ויש גם הנאת נתינה.

אוהבה כגופו

סיפר אברך אחד שאשתו מצירה על כך שלא איכפת לו המצב של דחקות הפרנסה בה הם שרויים, והוא טוען: איני יודע מה אשתי רוצה ממני, הרי תורה היא וללמוד אני צריך, ומה יכולני לעשות יותר מאשר צורת ההשתדלות הרגילה המוטלת על אברך כמוני בענין פרנסה, שבלא"ה הנני עושה כן את אשר שייך שאעשה בזה במסגרת האברכות שלי, ולמה היא מתלוננת עלי?!
ושאלתי: באם לא יהיה לו מקום ומיטה נוחה לשינת הלילה שלו, או לא יהיה לו אוכל בצורה הרגילה והנוחה לו, וכי גם אז יענה לעצמו שהעיקר זה לימוד התורה, ואפשר להסתדר גם כך בצרכי החיים דאכילה ושינה, או שיטרח הרבה להשיג כהנדרש לו?! וא"כ למה הוא משקר עצמו שיוצא ידי חובת אשתו בהשתדלותו המועטה כי העיקר זה תורה, ולמה על צרכיו ורצונותיו האישיים בעיני החיים אינו מתרץ לעצמו כן?! ועכ"ל דרצונותיו עדיפים לעצמו מצרכי אשתו וא"כ אינו אוהבה כגופו, וא"כ היא צודקת בתלונותיה!

ומעתה למה הוא משקר את עצמו ואת אשתו שבפרנסה הוא יוצא ידי חובת השתדלות ביחס לחיוביו לאשתו בשיעור השתדלותו כיון דהעיקר הוא תורה, ולכך שישאר המצב כמות שהוא?! ולמה לצרכים האישיים שלו אינו עונה לעצמו 'כך היא דרכה של תורה' אף שאינו במצב המושלם?! אין זאת אלא לפי שהאמת היא וזה אשר כואב מאוד לאשתו, שהיא מרגשת ורואה שהרצונות והצרכים שלו עדיפים בעיני עצמו יותר מאשר צרכי אשתו, וזה אשר יכאיב לה ויצערנה שהוא אינו "אוהבה כגופו", דלו היה "אוהבה כגופו" הרי הוא היה מרגיש רצון וצורך שהיא תרגיש נוח בזה. רק דבענין פרנסה כיון שהדרכים שלו בזה מסודרים הוא מוכן להטיף לה שהעיקר זה תורה, אך אם רק לו היה חסר לו משהו מצרכיו היה נעלם ממנו לפי שעה שהעיקר זה תורה....

ולכך הוא צריך לידע שהיא צודקת בטענותיה. ובאמת שהוא היה אמיתי ולכהפ"ח לאחר ששמע הדברים הוא הודה שאמת נכון הדבר שלא מאהבת תורה הוא אמר את אשר אמר, והוא קלט אכן שמוטל עליו לראות מה הוא יכול לעשות למעשה, ואינו יכול לדחותה בקש להגיד שהעיקר זה תורה כשכלפי עיני עצמו היה כן משקיע ודואג לעצמו את רצונו וצרכיו.

עוד זאת שאלתי: לו היה מצב שיש לך איזה קושי באיזה ענין החשוב לך ביותר, וכי לא היית מצפה שאשתך תקרין לך אכפתיות על צערך?! וכי היה לך נוח לו אשתך לא היתה מתעניינת ואיכפתית עבורך בהענין?! ולמה לא תנהג בה כרצונך שתדאג עמך בנסיבות הפוכות המטרידות אותך?! אלא ודאי ש"אוהבה כגופו" אמור להיות שצרכיה ורצונותיה יהיו חשובים בעיניו כרצונותיו לעצמו.

עשיית חסד מחוסר נעימות

והנה יש כמה סיבות הגורמות לאדם להיטיב עם זולתו:

א. 'אהבת הטוב' יש מצב שארצה לעשות להשני מתוך אהבת הטוב ואהבת הנתינה, שיש להאדם טוב לב, ומחוק הטוב להיטיב, ומחוק טבעו יש לו רצון פנימי להיטיב עם השני, בלא לשם ייחוד אלא מתוך היותו באמת בעל חסד.

ב. 'רצון להשתלם במידת החסד' אחד שעדיין אין לו רצון ותשוקה פנימית להיטיב, אך כבר הגיע להבין את מעלת החסד, עד שירצה להשתלם ולהתלמד בחסד, ומרגיל עצמו בהטבה לאחרים, ואף הוא עושה מתוך הבנה, שכך טוב וראוי, רק שעדיין לא הגיע להרגשת רצון פנימי.

ג. מצב של כעין 'שמור לי ואשמור לך', כעין מסחר ועסקים, או סבלונות, ואף זה מצב קיים בין בני"א.

ד. יש מצב 'שלא נעים לסרב', או כי פלוני מבקש או המצב מבקש ולא נעים להגיד לא, או נדמה לו שהוא חייב, ובעצם בלבו אינו רוצה והוא מרגיש מנוצל.

והנה אדם שעושה חסד כמו החלק הרביעי משום שלא נעים לו לסרב, הך עשייה אינה קשורה כלל למדריגת חסד שלו, דהנה ביד הקטנה וכן באו"ש בהל"ת כתבו דכל שיעור ענייני מצוות של מידות לא נתפרש שיעורן בתורה, וזהו לפי שעצם שיעורי הך מצוות משתנים בכל אחד לפי אופיו, מזגו, תכונותיו, הרגשותיו, ומצבו, ואין בזה שיעור מוגדר, וזה שונה מתפילין, מצה, לולב, שופר, סוכה, שבהם משה רבינו וכל ישראל שווים, אך יש מצוות כגון: מצוות דבין אדם

לחבירו, דחסד וכיו"ב, שנבדלו האישיים זה מזה בדרגת חיובן לפי תכונותיהן, ודרגת החסד הנדרשת מראובן לא נדרשת משמעון.

ואדם העושה חסדים באופן קבוע במצב שהוא מרגיש ניצול, הנה ברור דאף אי מאריך אף, הנה לבסוף גבי דיליה, יגיע להתפוצצות וכדומה, ואצל כל אחד יקח משך זמן אחר, ואפשר לכווין את הסטופר כמה זמן יקח, אך אם יום או יומיים יעמוד, או חודש או עשור, ובזה אדרבה ככל שיקח זמן יותר עד שיתפוצץ, כן יהיה הפיצוץ יותר רציני.

וזה יכול להיות הדבר, כגון: אשה שנוצלה אם האשה מרגישה עצמה כעוזרת בית או עובדת זרה, הנה זה מראה שמשהו קשה לה, ואינה מסופקת, וצריך לבדוק מה חסר לה, ומה גרם לזה, אולי אילוצי החיים גרמו לה חסרון, ופעמים אף ייתכן שלא דווקא שבינה לבעלה יש בעיות, אלא דהיא אין לה את זמן השינה הנדרש לה, וזה ממוטט אותה, ולכך מרגישה כן, והרבה סיבות שונות יכולות לגרום כן, שתרגיש כן, אך בצורה הנכונה כשיש אהבה ושמחה, מרגישה נחת ועונג בכל אשר תעשה, אבל אם זה משום שהיא לא מרגישה הנאה מכך שהיא נותנת אלא מרגישה מוכרחת הנה ח"ו יקרה מזה משהו דיכאון, או איזה חולי, או אפילו בריחה מהבית, והדברים הללו אינם להפחיד, ולאיים, ולהלחץ, אלא דבר ראשון שנבין, שלא להעמיד את עצמינו כנותנים בתורת חיוב, ובלא הרגשת לב טובה, לא זו הדרך ולא זו העיר, וגם לא קיים מצוות חסד, רק לא גרע מפלה לו מטבע ומצאה עני ונהנה ממנה, אך לא יהיה כאן אפילו אחר המעשים נמשכים הלבבות שהרי הוא עצמו מרגיש מרירות וחוסר שביעות רצון ממה שעשה.

דזה צריך לידע יסוד גדול, דהך כללא דאחר המעשים נמשכים הלבבות, ופעולות החיצונות מעוררות הפנים, והאדם נפעל לפי פעולותיו, הנה הן אמנם דכל מעשה משפיע, אך הוא משפיע לפי הלשם ייחוד שבסיבתו נעשה המעשה, כך שבעצם כל מעשה הוא כעין חומר גלם לאן הוא ישפיע ולמה יוביל, ושנים יעשו אותו מעשה חסד, ואחד יגיע עי"ז להתעלות במידת החסד, ואחד להתדרדר יותר להכנעת הבהמות, כש"כ בחוה"ל פרק ב' משער הכניעה. דהיינו דהלב נמשך לפי הלשם ייחוד של המעשה! וכסביבת המעשה היתה מטוב לב או מרצון להתלמדות בחסד ויש לאל ידו לסרב אלא שרוצה מטוב או להתלמד- הנה זה יגרום להימשך למעלת החסד. ובאם עשה כן מחמת שפלות נפש והכנעת הבהמות- יעשה שטייגן בנחיתות ובשפלות נפש כבהמה. והעושה חסד בשביל לעשות לעצמו שם בארץ- יעשה ע"י ריבוי החסדים שטייגן נפלא, בלעשות לעצמו שם!

והכרתי אדם שכולו עסוק יום ולילה בהטבה לאחרים דורש טוב לעמו, ופעם נצרכתי לאיזה טובה ממנו, ולאשר קשה להשיגו, ויש לי ולו ידיד משותף, לכך ביקשתי מידידי שהוא יידו שיקבע לי עמו זמן, ושאלני; במה דברים אמורים, ואמרתי לו כך וכך היה מעשה וכו', ואמר לי תשמע, לו זה היה חילוני היה אפשר לארגן פגישה גם על נושא קטן שכזה, אך כיון שאתה מאנ"ש, הנה א"א לארגן פגישה על דבר פשוט שכזה, אך אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוי, ואני בעת אחד הזי'צים שאפצח עמו פיצוחים אשאלנו ואשיבך דבר, והנה יהודי זה עשרות שנים עסוק בחסד, והיכן אחר המעשים נמשכים הלבבות? אך הנה הלשם ייחוד זה משרה, ומעמד, ובנינים, ושלטיה, וכבר היה יכול להיות אברהם אבינו של הדור, והפסיד מעלת החסד ואין זה איש חסד אף שנקרא כן, ואמנם הוא מועיל לאלפים, ושכרו איתו ופעולתו לפניו, והוא עדיף מבעלי מחלוקת, אך לפי מעשיו יכל לגדול והשאיר עצמו גמד קטן.

וידוע השאלה מהפנסיונרים של צבא ניקולאי ימ"ש למה היו עצלים, שהיו עשרים וחמש שנים בצבא בזריזות וחריצות נוראה לעבודת הצבא, ואילו משנשתחררו היו ידועים וניכרים ברוסיה כאוכלים ואינם עושים, מלבד שתיית וודקה לשכרה ולישב ליד התנור בקור החורף. ושאל הסבא מסלבודקא ז"ל: להיכן נעלם ברגע אחד כל הזריזות הנוראה, והרי "האדם נפעל לפי פעולותיו", ו"מעשים החיצונים מעוררים את הפנימיות", ו"אחר המעשים נמשכים הלבבות"? וביאר, לפי דכל ענין הרצוא ושוב והתלהטות הזריזות והחריצות שלהם היה אך ורק למטרה אחת, והיא כדי לא לקבל עונשי גוף של מכות אכזריות, שהיה שם משטר דיקטטורי נורא שעל כל סטיה מההוראות והפקודות הצבאיות יש עונשי גוף קצובים נוראיים! ומאחר שכל סיבת החריצות הוא להימנע מקבלת עונש ולא העסיק אותם שום ענין הצלחה וערך העבודה וכו', לכך משנשתחררו נשאר אכן נאמנים לאותו יסוד, והוא שהמטרה היא לא לקבל מכות, ועתה מושגת המטרה הלזו תוך כדי שתיית וודקה לשכרה ורביצה כעופרת אחורי התנור. - הרי לך דהמעשים החיצוניים הם כחומר גלם לענין מה יקבעו וישפיעו על הנפש, והכל תלוי בה'לשם ייחוד' ובסיבת העשייה. ולפי"ז גם ביאר מה ההבדל בין בעל מלון לאברהם אבינו וכו', ושעכ"פ באם בעל הבית מלון יחשוב בטובת אורחיו, לא רק בגלל התשלום, אלא מרצונו להיטיב, רק דהוא צריך פרנסה, שבאברהם כתיב "וְאֶבְרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵהוּ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב" (בראשית יג, ב), אך הוא עדיין צריך פרנסה ולחתן ילדיו, הנה ככל שיהי' לו גם רצון להיטיב, זולת ענין עסקי ממונו, כך ישתלם במידת החסד אף בנוטל תשלום.

וה"נ העושה חסד מתוך נפש שפלה שאפשר לנצלו ולהשתלט עליו ואין לו אומץ להגיד לא, הנה כל מעשה כזה זה שטייגן בשיפלות נפש וגרע מתוהה על הראשונות, דהא כל הזמן הוא במרירות, וזה נקרא בלע"ז 'פרייאר', ובחיה"ל קורא לו 'בהמה', שהקב"ה הטביע בהם טבע של הכנעה, כדי שיוכלו בני אדם להשתמש בהם לרכיבה ולמלאכה אף שהם גיבורים הרבה מהאדם וכו', וביאר שם דיש בנ"א שיש להם הכנעת הבהמות, ושזה מידה מגונה, ואינו שייך לענוה וחסד, עד שיצא מזה ויגיע להתרוממות נפשית וכו' יעו"ש. ולכך ודאי דלא שייך לבסס החיים בצורה של כבישה.

לפעמים התאפקות שאינה לפי הכחות, בסוף הוא מתפוצץ

ואמנם עבודה על עצמו להתאפק ולהבליג, הנה הבלגה שהיא מתאימה לאופיו, בבחינת נעלבים ואינם עולבים, וזה בתורת עבודה, הנה צריך להתבונן אי עושה כאן עבודה שידרש עליה תשלום לבסוף, או שזה עבודה שתשלום הוא עצם העבודה, ואם לא יהי' בסוף ביום פקדי ופקדתי ניחא, אך הרבה מהעובדים האלה, הם עובדים לא רק על המידות שלהם, אלא אף על עצמם! כי בסוף יתנקם וצריך להיות אמיתי, ושיש כמה מיני סוגים ומצבים, ולהכיר עצמו והצורה הנכונה.

ויתור לא צריך להיות בצורה של 'ביטול היש'

עוד זאת, שבענין ויתור יש סוג ויתור שאני לא קיים; גוי נתתי למכים, ולחיי למורטים, פני לא הסתרתי מכלימות ורוק, ונפשי כעפר לכל תהיה, ומי שבדרגה זו אשרי חלקו, אך בינתיים אנו מתפללים ע"ז, ועדיין לא הגענו, וראוי לידע שמצד של ויתור של ביטול היש, הנה ודאי שלבסוף זה יפרוץ, אך יש ויתור של במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנות, וויתור כזה גורם להערכה, לפי שמרוב גודלו ומעלתו הוא מוותר, וזה לא משאיר מרירות.

וצריך החכמה להבחין בין ויתור של התבטלות ואי נעימות, וכן כשלא מגלה את עצמו ורצונותיו, שבאלה יש את כל השלילי אשר דיברנו, אך ויתור שממרום מלכותו יורד לעם ומוותר, שלמרות גדלותו הוא מעניק את הויתור, וזה כשהוא שווה את זה, וע"י הידיעה יהיה שווה את זה, ולא שיגיד זאת במפורש רק שיקרין זאת, וזאת ע"י שיקרין שבעצם הוא נותן לה משהו, דהיינו לא שאין לו ענין, או שאינו צד כלל, אלא שיש צד אחר, ובעצם יש לו רצון אחר, רק בשבילה כדי שיהיה לה טוב, והוא הרי אוהבה, הנה הוא מוכן לצדק משלו וליתן, וזאת הן בנתינת פעולה ועשייה, או ממון, והן בנתינה בהל' דעות, דלמרות שיש לו דעה אחרת, הנה בשבילה הוא מוכן לתת לה כדעתה, וכל זה שייך רק במכיר את ערכו, ומקומו, וזכויותיו, וחשיבותו.

לא לחיות עם כללים ודפוס התנהגות

דצריך לידע שכל אדם יש את מדריגתו בחסד ובמידות, והוא אמור לחיות כפי מה שהוא, וא"א כל הזמן לחיות עם מסיכה, כי מסיכה זה רק לפורים, ולא לכל השנה! ויש עוד סוג דאף דאינם חיים מתוך דיכוי ושפלות נפש, מ"מ הם תלושים מתוך המציאות של עצמם, וחיים לפי איזה כללים, ולא לפי מצבם ועולם הפנימי, ואלה ישארו תמיד תקועים בדפוס שקבעו לעצמם, ולא יתעלו וישארו כמות שהם בריבוע - דאותם שחיים עפ"י כללים ודפוסים, אמנם אפשר הרויחו את זאת שאין להם חריגות בהתנהלות חייהם, מאחר שהם קיבעו עצמם בדפוסים ובכללים קבועים, אך הרבה פעמים בגיל שבעים הם ברמה של בחור בישיבה קטנה ולא פרוחו, מתוך שלא חיים בטבעיות, בהשראה, ביצירה, וברגש.

ואמנם החי טבעי אינו חי בטקסים וכללים, אלא כפי מדריגתו ואמנם הוא גם שוקד להתעלות, אך צורת העליה היא להעלות את מדריגתו, ולא לפי מעשים וכללים, ואמנם זה כולל גם שינוי מעשי, אך לא בתור שינוי מעשה, אלא בתור התעלות של מדריגה, רק דזה לא יכון אלא ע"י מעשה, אך אין התכלית מעשה, אלא המדריגה הנובעת ממעשה זה, ויש שהעמידו כל עצמם על כבישה ומעשים וכללים, ולא על המציאות הטבעית והפנימית שלהם, ועליהם נאמר "גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול" (סוכה לו, ב).

עד שיש שאף תפילתם אצלם היא בגדר מעשה, וכל עיסקם בדקדוק האותיות, ובדקדוק פירוש המילות, ושכחו שתפילה היא עבודה שבלב, עד שבחובה"ל אומר (חשבון הנפש ג) שבעיקרה בהרהור הלב היתה, ורק אמרו להוציא בפיו, כי הקול מעורר הכוונה, והוכיח כן מבעל קרי מהרהר בליבו ואינו מוציא בשפתיו, והיום יש הרבה שאף תפילה אצלם היא איזה מעשה תפילה, ואורעא כל התפילה לדקדוק האותיות ולפירוש המילות, וכבר יודע שלברוך יש ב' פירושים אך עדיין לא יודע מה כתוב ביסוד מלכות על "אתה"... אתה אתה כמודים מודים משתיקין אותו.

* * *

פרק חמישי: הזדהות ריגשית

הנה בס"ד נדון עתה על נושא מאוד יסודי, אשר כמעט שאין דבר עיקרי ממנו, רק זאת אגיד אשר כמה שישמעו חתנים מענין זה, הנה לא אדע כמה הם מסוגלים להבין זאת, דעד אשר לא חיים יחד עם האשה קשה לתאר זאת, וכההבדל בין ללמוד חולין עם ספר ציורים, או לראות בפועל בבית המטבחים, וכל אחד מבין שא"א להגיע להוראה דרך ציורים, אף לא דרך ציורי תלת מימד, וזכורני בכולל שהביאו ריאות, ובן פקועה וכו', וגם זה אינו כלילך לבית המטבחים ממש, וכן אשר נדבר היום, אולי יועיל לבסוף, להרגיש לבסוף כהמעידין בגודלן על מה שראו בקטן.

והנה זהו איזשהי תופעה מופלאה שקורית אחר החתונה, שהנה הבת העצמאית הזו, שפעמים לפני החתונה כבר היתה גברת ממלכות, ומנהלת, ואחרי החתונה נעשית תלותית בבעלה, וצריכה היא שירגיש אותה בכל עניני רגשותיה, ואצלה עצמה זה נוצר רק אחרי החתונה, ואינה מכרת עצמה, ואומרת; כאילו מהחתונה שלפו לה את החוט שדרה שלה, והחוט שדרה שלה הוא של בעלה, והנה טרם שנרחיב הדברים, אך הנה במהלך הנישואין יש הרמוניה בין שני בני הזוג, ומצב מערכת, שיוצר את אשר כל אחד מבני הזוג נותן ומקבל בחיי הנישואין, דהרי הבעל בעצם מקבל את השטל"א של בעל, דרק התחתן וכבר קיבל משרה להוביל ולהנהיג, ושבעצם צריכים אותו ומשרתים אותו, דהרי זה בעצם דבר פלא ששני צעירים באותו גיל, ואחד משרת ומשמש את השני, כאילו הוא איזה מלך, והוא משרתו ומגיש לו אוכל, ומכבס, ומנקה הבית, והכלים, ובישולים וכו', כאילו אדמו"ר ומשב"ק, וכל זה בטבעיות, ובהרגשה נוחה, ונעימה לה בעשותה זאת, ואף הוא מקבל זאת בטבעיות בס"ד, ומרגיש טוב ונוח בזה, עד מצב שאם לא יהיה כן יחסר לו.

והנה מה גורם לה להתנהג כן? הנה מפלאי תמים דעים דע"י הנישואין היא נהפכה לאשה תלויה בו, עד שכל בטחונה, וכל קיומה ומציאותה, תלויה בו, עד ששואה לה; בשביל 'ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה', והיא רוצה שיפרוס כנפיו וטליתו עליה, ויחזיקנה שתחסה בצילו, ותבטח בו, ותרגיש שהיא לא לבד, והוא מגן עליה ואוהבה, ובתמורת זאת היא מוכנה לעשות הכול בשבילו, לשרתו, ולעבוד לו, בבחינת 'ואנוכי לא אהיה כאחת שפחותיך', והרי כך הוא הביטוי בחז"ל 'ומשמשתו' וזה כולל כל עניני שימוש, וזה תמורת אשר הוא מעניק לה, ונמצא שהוא מקבל את המציאות המנהיגותית הזאת, שא"א לה להסתדר בלעדיו, וזה בעצם נותן לו רוח עוז ותעצומות, שיש כאן אדם קרוב אלי, שכל חייו תלויים בי, וזה בעצם נותן ויוצר את מעמד וכבוד הבעל, והוא מצידו מעניק לה את אשר היא צריכה, והנה זהו המבנה הכללי של המערכת הבינאישית הקיימת בין האיש והאשה, וכל אחד מישך שייך להשני, שהיא תלויה בו וצריכה לו, וזה בעצם נותן לו מעמד וכבוד והיא משמשתו, והוא בעצם מעניק לה משלו את אשר היא צריכה, וזה גורם לה לרצותו, ולו לרצותה וכו'.

והנה בדרך כלל כשנשאל בעל מה אשה מצפה מבעלה? והתשובה אשר נשמע, הנה היא פעמים רבות אף מבעל הנשוי כמה שנים, שיאמר שאשה רוצה שבעלה יאהב אותה; ואשה רוצה שבעלה יפרגן לה; ואשה רוצה שבעלה יעזור לה, ושבעלה יעריך אותה.

והנה נעלם מהם דבר עיקרי מאוד, עד כדי שהרבה מאוד מבעיות בשלום בית נובעות מההעדר ענין זה. הוא; דאשה רוצה שבעלה ירגיש אותה, ויהיה נושא בעול בכל אשר תרגיש, וזאת בשונה מגבר, דמה גבר מצפה כשהוא מספר על איזה בעיה, או קושי שיש לו לגבר אחר, הנה הוא מצפה לאיזה עצה או פיתרון לבעיה, או איך נחלצים מהקושי הלזה, זה ציפיות גבר, וזה מה שאנו מכירים בעצמינו, והנה מתבקש מאיתנו הבעלים להכיר, שאצל נשים זה עובד אחרת לגמרי, וראוי שנדע אשר העם הנשי הוא שונה מהותית מהעם הגברי, ממש כשני סוגי יצורים משני עולמות, ובלא שנכיר בזאת, הנה יהי' סבל וצער רב, למרות הרצון הטוב שלנו, ומעתה עלינו לדעת דאצל אשה הדבר האחרון שהאשה מצפה מבעלה, כשהיא מְתַנָּה לו איזה קושי שלה, זהו שיתן לה עצה ופתרון, אלא היא רוצה להרגיש שהוא מרגיש אותה, בבחינת "עמו אָנְכִי בְצָרָה" (תהלים צא, טו).

בבחינת מתו מוטל לפניו

והנה כדי להמחיש זאת, לנו הגברים, שאנו הרי כ"כ שונים, הנה אפשר להמחיש ע"י איזה ענין דאף הוא אולי טרם הכרנוהו, אך בכ"ז בס"ד יעזור להבנת הענין, דהנה מבואר במתניתין דאבות (ד, יח) 'אל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו'; והנה המציאות היא שכשמת לאדם, אחד מ-ז' קרובים, והלוויה יוצאת מבית הנפטר, או הנפטרת וכדומה, והנה מיטת המת מונחת במרכז הסלון, ונרות דולקים, והאוננים יושבים סביב המיטה, וממררים בבכי על אבלם ואוננותם, ושקועים בצערם, הכול לפי ענין גודל הצער שיש להם, והנה המציאות היא שרוב המלומים יצטרפו להלוויה כשהיא כבר

ברחובה של עיר, אך מכרים וקרובים ביותר נכנסים לבית שהמת מוטל שם, כדי להיות שם מהחל, ולשהות עם המשפחה ברגעים הקשים הללו, והנה כשהם נכנסים, והרי המשנה אומרת: 'אל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו', והנה מה בכל זאת מצפים האבלים היושבים שם על הריצפה סביבות המת? כשאפילו לשוחח עמם לנחמם א"א, והנה נשאל באופן שמרגיש שעד שהלוויה תצא, יקח עוד עשר דקות או רבע שעה, ויש לו כמה סידורי טלפון דחופים, והוא ישוחח שם בחדר בפלאפון את סידור עניניו, הנה כל אחד מבין, שבזה הוא פוגע בהאבלים פגיעה אנושה עד מאוד.

ומה הם בעצם מצפים? הנה הם מצפים דהוא יתחבר להאווירה השרויה כאן, ולהרגיש שהוא מישך שייך לההרגשה של הפרידה של; הולך האדם לבית עולמו, ויתומים היינו ואין אב; או ואין אם; או אין בן; או ואין אשה, וכו'. את התחושה הקשה של שיא שעת קושי של פרידה מאחד מ-ז' קרובים, ושכל מי שכאן הוא מישך שייך לצער הגדול הלזה, ולהרגשת האבידה הגדולה, ועתה נא לדעת; שאצל אשה כל הרגשה, זה כאצלינו ההרגשה והציפיה שלנו, כשמתו מוטל לפניו.

לא מחפשת עצות וכדו' אלא רק רוצה השתתפות בצערה

ומעתה כשאשה מספרת לבעלה על איזה קושי שחוותה; או על איזה אכזבה; או על איזשהי דאגה; או על איזה תסכול; או צער; או פגיעה בעבודה; או איזה לחץ; או איזה הרגשה שמרגישה לא טוב, הנה טרם שנראה למה היא כן מצפה, הבה נתבונן למה היא לא מצפה, דהיינו דקודם שנראה מהו העשה המוטל עליו, הבה נראה מהו הל"ת?

הנה בשלב ראשון זה של עצם דבריה, אינה מצפה לקבל ממנו עצה, ואף אינה מצפה שיציע לה פיתרון, ואף לא שיחפש עמה פיתרון, וגם אינה מצפה שיבטל את הבעיה ויקטינה, כדי להרגיע אותה, כמו למשל להגיב לה; עזבי לא קרה כלום; אל תדאגי יהיה בסדר; והיא גם לא מצפה שהוא יוכיח לה דהיא עצמה גרמה לעצמה שתרגיש כן, ואינה דאזקא אנפשה, ובכך תמנע מעצמה מהעתיד לעשות כן מלהזיק לעצמה; היא גם לא מצפה שהוא עתה ימתח ביקורת ותרעומת על מי שגרם לה להרגיש תחושה שלילית זאת; היא גם לא מצפה שהוא יעזור לה ליקח הדברים לפרפורציה הנכונה, וכך יופחת צערה; היא לא מצפה לחיזוק באמונה ובביטחון; היא לא מצפה שיתן לה בהירות בהשקפה, כדי שתדע איך להביט על מצבה; והיא לא מצפה שעתה ילמדה איך לדון לכף זכות את הזולת, וכך לא תרגיש רע, כאשר היא מרגשת.

תגובות שכאלה מכאיבות לה מאד

והנה למרות שבכל אחד מהדברים האלה, הבעל מצידו בעצם נתכוין בכל ליבו, ובכל נפשו לעזור לה להתמודד עם הקושי שלה, וכולו לטובתה בא, אך בתפיסה הנשית, משמעות כאלו תגובות הן, כאילו בעלה אומר לה, את לא צריכה להרגיש כך וכך, אלא את צריכה להרגיש משהו אחר, ומבחינתה הוא כאילו מוחק אותה ומבטל אותה, שבעצם הוא לוקח את מציאות אישיותה, ושם ע"ז פס, ומנסה לצקת אותה מחדש, והיא מרגישה; הוא לא איתי, הוא לא מבין אותי, והוא לא מרשה, או לא מסכים שאני אהיה מה שאני, וזה כואב לה מאוד, ואף פעמים מרגשת שהוא אכזרי כלפיה, אף שהוא בכל נימי ליבו התכוון להחזיר לה את שלוות נפשה, הנה בפועל גרם לה ההיפך והעמיק לה הקושי, במניעתו ממנה את תחושת הביטחון שבעלה מבין אותה, שבעינייה זה חלק נכבד מהציפיות הרגשיות שלה ממנו.

[רק להעיר שכן הוא ברוב רובם של המקרים, שאינה מעוניינת בכל אלו כתגובה ראשונה, זולת במקרה שבד בבד תוך כדי השתפכותה לבעלה, היא מצהירה שהיא מעוניינת בעצות; פיתרונות; חיזוק באמונה; הבהרת השקפה; הדרכה כיצד לדון לכף זכות - ז"א שהיא כבר אוחזת בשלב האחר, הנה בכה"ג כמובן יתן מענה למבוקשה].

ובודאי שלא להתעניין לשם סקרנות גרידא, או בדברים אחרים

והנה עד עתה דברינו מה היא מרגישה בכל אלו התגובות למרות שהוא בעצם נתכוין לעזור לה, וק"ו כשנתנהג בצורה פחותה יותר, והוא מתעלם לגמרי מרגשותיה, והוא מתחיל להתעניין בעצם פרטי המקרה מתוך סקרנות, כאילו הוא שמע איזה סיפור על מישהו אחר, והוא מתעניין בפרטי הסיפור, שבזה הוא כלל לא עסוק עמה, ואפילו אינו עסוק בתורת לעשות עמה טוב - רק בצורה לא נכונה, אלא הוא עסוק בסקרנות על האקש'ן שהיה שם, והיא מרגישה שהיא בכלל לא מעניינת אותו, רק הסיפור מעניין אותו.

או באופן שהוא מתחיל לדבר על רגשות של אדם אחר מתוך הסיפור שסיפרה, דהיינו שהיא סיפרה לו על עסק עם חברה בעבודה; או במשפחתה; או שכנה וכדומה, והוא במקום להתעסק ברגשותיה, הנה הוא מתעסק ברגשות של אדם אחר ששייך לסיפור.

או אם הוא מתעסק במה שזה משפיע עליו הסיפור אשר אשתו סיפרה, וברגשות של עצמו בעקבות מה ששמע ממנה, שבהנך ג' אפשרויות הוא בעצם בכלל לא שת ליבו לאשתו, ולא רק שטעה, אלא אפילו לא נתכוין לטובה, אלא עסוק בסקרנותו; או עסוק באחרים; או עסוק בעצמו.

והנה מה קורה עם האשה בהנך ג' אופנים, או באופנים הקודמים? הנה היא הרי כ"כ ציפתה מתי יגיע המלאך שלי, ויתמכני בימין צדקו, והנה קרה מה שקרה וזה יכול ליצור אצלה, מתח וכעס; או תלונות ובכיות; או ריחוק; או שמנסה להסביר לו שוב, והוא כבר יש לו חור בראש מלשומעה, והיא עדיין מסברת לו שוב ושוב, כי מבחינתה הוא פשוט לא הבין! וכמובן שכל תגובה מסוג זה של תגובותיה על תגובתו, מולידה אצלו מתח, והוא מתעייף, וחש חסר אונים, ומקנא באותם בעלים המצליחים לגרום אושר לנשותיהם, ורוצה לברוח, ומגיב לצערה, ואף לדמעותיה בכעס, ולבסוף אוכל את עצמו על כך.

היא מצפה ממנו שיקשיב לה לגמרי כעת

והנה עתה ראוי להתבונן למה אשה כן מצפה, כשהיא מתנה לבעלה את אשר עבר עליה, אם כבר ידענו, שאינה מצפה בשלב א', לשום אחד מהאפשרויות שאמרנו, א"כ למה היא כן מצפה? הנה דבר ראשון, היא צריכה שבעלה יקשיב לה, וכולו איתה, ועיניו וליבו עמה, ללא שום היסח דעת [ועוד ירויח בזה לקנות בנפשו מציאות של "שמיעת האוזן", שזה כידוע גם אחד ממ"ח קניני התורה. והיה ידוע בירושלים שכשאומרים להגרא"י פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר שטיקל תורה היה משלם ע"ז, והי' מופלא בהקשבתו בהשתוקקות ובאהבת תורה מופלאה, אף שהיה זה נושאים שבעצמו ידעם והכירם רובי פעמים ברוב גאונותו ובקיאותו, ואעפ"כ היה שש וששמח לשמוע עוד אברך ועוד אברך כשאומרים לו מחידושיהם על אותו נושא, וזהו דוגמא נפרזה של שמיעת האוזן והקשבה].

וכן שיזדהה עמה בדיבור

וגם ציפתה שהוא יבטא בשפתו הזדהות מילולית מפורשת, המורה שהוא עמה ברגשותיה והוא מזדהה עמה באשר היא חשה ומרגשת, וקודם לכן; הנה בעצם ההקשבה עדיין לא שודר לה אני מבין אותך, עד שיבטא זאת בשפתיו בפירוש. ובהמשך יבואר בס"ד הצורה איך לעשות זאת.

הזדהות עם זה שכך היא מרגישה

והנה יש שיתמהו; איך אתחבר לרגשותיה כשאני בעצם לא מסכים שהמצב היה אמור להביא להרגשה זו? ואם אני אזדהה א"כ נמצאתי מסכים לאשר הנני מתנגד, דהרי לדעתי יש כאן טעות, יש כאן עיוות, יש כאן הגזמה, ואחרי זה יהיה לי בעיה להגיד אחרת?!

אך התשובה פשוטה שההזדהות משדרת 'אני מסכים איתך שכך וכך את מרגישה' ואני מרגיש את אשר את מרגישה, בבחינת נתן עיניו וליבו להיות מיצר ודואג; ועמו אנוכי בצרה, אך אין מונח בזה כלל שכך וכך את אכן צריכה להרגיש. ומעניין מאד שהמציאות בשטח היא שכשהבעל מקשיב, ומזדהה מילולית רגשית כדבעי, ואח"כ אומר את דעתו היפך כל המהלך של הרדשותיה שלפני רגעים הזדהה עמה, היא מקבלת זאת בטבעיות ואינה מרגשת שום סתירה בזה והטעם כהנתבאר.

גם ראוי לידע שמבחינת הל" לה"ר הנה כשאשה במצב רגשי בעקבות התנהגות של אחר כלפיה והיא מספרת זאת לבעלה אין בזה איסור לה"ר, שהרי אינה מתעסקת בלגנות אחרים אלא בהרגשתה הקשה, ואף הוא אינו מתעסק בשמיעת לה"ר אלא בלהרגיש את צערה, ויש לזה מקור בח"ח שאין בזה איסור לה"ר וכך מורים גדולי ההוראה [זאת ועוד אחרת, שעי"ז היא נרגעת ושוכחת ויוצאת מהפגיעה או הכעס על האחרים והועיל להם בזה].

לאחר שלב ההזדהות יש אפשרות לבעל לתת עצות לאשתו

ולכך באמת אחרי א. הקשבה פְּיָנָה. ב. והזדהות רגשית מפורשת בדיבור. - וכפי שיבואר בס"ד בהמשך - הנה עתה שכבר הוא היה בעלה במה שציפתה, כבר הגיע עתה הזמן לתת עצות להציע פיתרונות, לגמד את הבעיה; להוכיח לה שהיא עצמה גרמה לרגשותיה השליליים, ושכדאי לה להימנע מכך בעתיד; להחזיר הדברים לפרפורציה הנכונה; לחזקה באמונה; להבהיר לה השקפות; ללמדה כיצד לדון לכף זכות. ובשלב ג' זה, אחר; א. הקשבה. ב. הזדהות. תקבל זאת בלב שלם, ובנפש חפוצה.

דוגמא לדבר; ילדה קטנה הבוכה על ציור שהתקשקש לה; או בלון שהתפוצץ; או איזה מכה קטנה שקיבלה מנפילה וכדומה, והנה האמא ודאי בשלב א' עמה בצערה, לפי רגשותיה של ילדה קטנה, שהרי זהו הצורך שלה עתה, ורק אח"כ לכשתרגע, היא תסביר לה שהגימה, ופרפורציה בענין, וכל אחד מבין, שלהתחיל מיד לדבר עם הילדה כפי האמת והיחס הנכון לעניין, הרי"ז ממש לקחת את הילדה, ולמחוק אותה, לא לתת לה להיות ילדה, אלא כאילו היא מבוגרת, בזמן שהיא הרי קטנה ותינוקת. וכך אשה מצפה בשלב א', שהבעל ירגיש אותה, ואחרי שיקשיב ויעשה כן, וזה גרם להורדת מפלס הצער והמתח, הנה עתה זכותו וחובתו, להגיד לה את אשר בדעתו על הנושא.

גם בדברים שהוא עצמו פגע בה

והנה הך עניינא דהזדהות רגשית לא סוף דבר במשיחה על צער או עגמ"נ, מדבר שקרה לה בעבודה או מהילדים וכדומה, אלא אפילו כשמביעה לו איזה דבר שהיא נפגעה או צר לה ממנו, מאשר עשה, או לא עשה; או מאשר דיבר, או לא דיבר, הנה אף בזה דבר ראשון אשר היא מצפה, זהו שהוא יבין וירגיש אותה, כפי שהיא עתה בצערה, יגונה, וכעסה על הענין אשר הביעה, ורק אח"כ יתנצל, או יגיד לה דעתו בהענין, ובאמת ראוי להתנצל אף בשלא נתכוין והיא טעתה, דמ"מ נצטערה בגרמתו לפי דמיונה, ועל כך הוא מיצר ומתנצל, ורק אח"כ יבהיר לה שבעצם הוא לא נתכוין וכו', ולא נוח לאשה שמיד יבקש סליחה קודם שהרגישה שהוא מרגיש את פגיעתה והרגשתה השלילית ממנו.

ומעשה שהיה, וזה סיפור קיצוני אך מעשה שהיה כך היה, באשה שהיתה כל הזמן מקניטתו בדברים, כמה חבל שנישאתי לך, ומקח טעות הוא זיווגינו, והוא דעתו מיטרפת עליו על חלומותיה ודבריה, ונומית לו: שיבכה עמה על מר גורלה שנפלה בפח... ומעתה מי הוא זה הראוי להיות בעלה, אם לא אותו אחד המיצר ודואג עמה על הצער הגדול והמרכזי הלזה, וזה סידר הענין שם בבית בס"ד, והנה הוא באמת לא עשה איזה הודאת בע"ד או שוויא אנפשיה, בדבריו אלו כאילו הוא באמת לא בסדר, אך וכי היא לא מסכנה ואומללה לפי הרגשתה, שמרגשת מקח טעות, והוא נשתתף בכל ליבו בצערה הנורא הלזה, וזה גרם שהיא בחרה בו לבעל, על אשר היה עמה בסבל הכי גדול שלה בחיים, והנה אותו בעל היה שלם עם עצמו שהוא בסדר, ולא לקח זאת אישי, כי באמת לא היה סיבה שיקח אישי, לפי מה שידע האמת, שלא בו האשמה, וידע שהיא מחמת עיוותי חשיבה והשקפה, הגיעה לידי כך, ולא יכל ליתן לה מוסר, שהרי היא גם לא רואה בו עדיין כבעלה, ואנו הרי צריכים להגיע לתוצאות, ולא לחקר האמת מי צודק, וכרגע שהיא מתוסכלת, היא צריכה הזדהות ושהוא עמה.

אף כשהיא כועסת עליו מ"מ אין לקחת זאת באופן אישי

[יסוד לזה; לא לקחת באופן אישי אף כשאחר מחרפיני, מצאנו בהגהות מהריעב"ץ אבות פרק ד' משנה ד' על הגליון ז"ל: 'נ"ב תיתי לי דאתא עובדא לידי, מאחד מבני ברית, בזוי ושפל מאד, מפחותי ההמון, שקללני קללה נמרצת, והרבה להכלים אותי, ולבזותי בדברים קשים ומרים, יורדים חדרי בטן, ואמר אלי שמותר, ומצוה לנתק מעי מקרבי, ולחתוך מבשרי רצועות, ועדיין לא יש בזה די, לפי ערך מעשי (אם שלא עשיתי לו מאומה רע מימי, לא הכרתיו מעולם) וכזה וכזה אמר בקללו, ולא התפעלתי כלל מזה, ונענעתי לו ראשי, גם דנתיו לזכות, אמרתי; לפי מחשבתו טוב עשה, לפי דמיונו המוטעה הותר לו דמי, ומחלתי לו, אך עונותיו ילכדונו למקצת הימים, כתוא מכמר'].

לא כל הנשים שוות בדבר זה

והנה קודם שנמשיך, יש להבהיר; שלא כל הנשים פורקות את רגשותיהן של אכזבה; דאגה; תסכול; צער; תחושה פיזית לא טובה; לחץ, בפני בעליהן באותה עוצמה, ובאותה תדירות, ולא לכולם הצורך בהתעניינותו ברגשותיהן, והזדהותו נחוצים באותה דרגא, כי הדבר תלוי בטבע האשה; בחוסן נפשה; בנסיבות חייה; ומספר השנים שעברו מעת נישואיה, [והיינו שאם הבעל מספק לה צרכיה במשך שנים, יתכן שהם פוחתים במשך הזמן, ואולי עובדה זו תבהיר לבעל הצעיר, למה הוא לא נתקל בכאלו צרכים, ובכזו עוצמה אצל אמו בציפיותיה מאביו] עם כל זאת חשוב להדגיש שכל אשה זקוקה להתעניינות ברגשותיה, ולהזדהות של בעלה, יותר מאשר מכל בן אדם אחר.

ובדרך משל, דאף אשה שהיא בטיבעה עוצמתית ושכלתנית, ובימי בחרותה היתה פורקת את תיסכוליה בפני אמה או חברה טובה וכדומה, רק כאשר ההתמודדות היתה בדרגא עשר, שזה דבר שהיה קורה עמה בממוצע פעם בחודש, שרק אז היא ציפתה מהן להתעניינות, ולהזדהות ברגשותיה, והנה לאחר שנישאה היא מגלה להפתעתה שלה עצמה, שצרכיה הרגשיים התעצמו, והיא צריכה לפרוק רגשותיה לפני בעלה, אף רגשות שהם בדרגה פחות קשה מאשר היתה

צריכה בבחורות, ועתה ממילא זה קורה אחת לשבוע, וזאת למרות שאירועים ברמה כזו **בבחורות** לא ערערו כלל את שלווה נפשה, ועתה היא חשה שדוקא הזדהות שלו, היא אשר תשפר את הרגשתה.

יתכן שרק על בעלה תפרוק את צערה

כדי שלא נהיה מתוסכלים נתאר סיטואציה מוכרת! הנה קורה שאשה משיחה עם בעלה, על היום הקשה שעבר עליה, ומביעה צער רב, והנה תוך כדי דבריה, נשמעת דפיקה בדלת, ושכנה שם, ומבקשת דבר מה, והנה אשתו ממלאת בקשת השכנה, ומנהלת עמה שיחת רעים קצרה, מלאת חיות ושמחה, ובעלה שומע ונפגע, מה קורה כאן? מדוע רק כשהיא עימי, היא עצובה? האם יש בי משהו שגורם לה לדיכדוך? האם היא מתכוונת להאשים אותי בהכול? ומהי באמת התשובה?

הנה זהו לפי שרק הבעל חשוב לה באמת, ורק אותו היא מחפשת, ורק הוא הכתובת שאצלו היא מעוניינת לפרוק את רגשותיה, ואילו ולהזדהות היא מצפה, וכלפי השכנה היא רק מציגה! נמצא שהעובדא שהיא מביעה בפניו את צערה, אין זה אמור לאיים עליו, אלא להיפך היא בעצם מאותתת לו שהוא עתה בתפקיד, ושרק הוא מסוגל להרגיע אותה, וכאשר הוא אכן מזדהה עמה, היא חשה תחושת ביטחון, המשחררת אותה מהתחושה השלילית, ונותן לה כוח להתמודד, ומעניק לה רוגע שלווה ביטחון עצמי, ומבט נכון על החיים, כי זה ממלא בה צורך אמיתי ובסיסי ביותר, שיש בה בתור אשתו, צורך שאינו נובע מחוסר בגרות או מרגישות יתר, אלא הינו תוצאה ישירה של רצון הבורא ש"אֵל אִישׁךָ תִּשְׁקֶתָּךְ" (בראשית ג, טז) [ובאותה מידה הכבוד שהיא רוחשת כלפיו מעניק לו רוגע, שלווה, ביטחון עצמי, וכוח להיות במיטבו, כי זהו צורך אמיתי ובסיסי שיש בו בתור בעל, וצורך זה אינו נובע כלל מגאווה או אנוכיות, אלא הינו תוצאה ישירה של רצון הבורא, שהטביע בו ש"והוא יִמְשֵׁל בָּךְ" (שם)].

בעל שיודע להזדהות כראוי מצליח לשנות את מצב רוחה של אשתו

והנה כשהבעל מצידו מבצע, ומגיב במשפטים מזדהים, הוא מגלה פתאום אשה רגועה בזכותו, שמצב רוחה השתנה, בעקבות כמה משפטים שלו, וזהו בעבורו, תחושה משכרת של מתיקות, ושל סיפוק עצום, על כך שהוא השיג, את הבלתי יאומן, נמצא איפוא, שהתלות הרגשית שלה בו, כפי שהטביע בה הקב"ה, אינה מהווה אסון, לא לו ולא לה, אלא להיפך, היא מעלה את קרנו בעיניה, ומהווה את אחד הסודות להצלחת חיי הנישואין.

ומעשה באברך צעיר ששאלו מרן הגראממ"ש זצ"ל; כיצד היה מגיב, אילו אשתו היתה מתלוננת בפניו, שאין לה מה ללבוש, כאשר בעצם הארון מלא בבגדים? האברך ענה לתומו; שהוא היה מצביע לאשתו, על בגד פלוני ואלמוני, ושואל אותה: 'מה איתם?' מרן ז"ל העמיד אותו על טעותו, ולימד אותו; שכאשר אשה אומרת לבעלה; שאין לה מה ללבוש, חסרים לה שני דברים: 1. חסר לה מה ללבוש. 2. חסר לה ההרגשה, שבעלה מבין, שאין לה מה ללבוש, ולכן כאשר הבעל מבין את הצורך שלה, הוא מפיס אותה, גם אם הוא עדיין לא סיפק את רצונה.

עכ"פ נתבאר בזה; שבשלב א' אשה זקוקה מבעלה שיקשיב, ושישמיע לה משפטים המשדרים, שהוא מסכים עמה; שכך וכך היא מרגישה [ולא בהכרח שכך וכך היא אמורה להרגיש, כפי שיבואר בהמשך].

צורת ההזדהות עם האשה

ועתה נבאר; איך בעצם עושים את זה? הנה באופן שהיא סיפרה לו סיפור יבש, בלא שתיארה לו את רגשותיה, אלא שהדברים ניכרים שמהו מאכזב אותה; מדאיג; מתסכל; מצער; כואב; מלחיץ, הנה בזה הבעל יהיה חכם, ויפנה אליה בקריאת שמה הפרטי, ויתאר לה, את אשר הוא מבין ומרגיש; מה היא מרגישה, בעת שקרה מה שקרה, ומה חששותיה ביחס לעתיד, לאור מה שקרה. ואז יפנה אליה שוב בשמה הפרטי, וישאלנה האם הרגשתי אותך נכון? ובאם אינו קולט בדיוק, את מה שהיא מרגישה, יקדים וישאל; שאלות של התעניינות ברגשותיה [לא שאלות על פרטי המקרה, מתוך סקרנות] אלא ישאלנה; מה את מרגישה? ואף אם היא בוכה, עליו לידע שהמצב אינו בהכרח קשה מאוד, אלא שדמעותיה או צערה מאותתים לו, שהיא זקוקה עתה להזדהותו.

ובמקרה שהיא כבר תיארה לו, את כל קושי רגשותיה, בעקבות הנושא, עליו היא משוחחת עמו. והיא כבר תיארה, וביארה לו, באר היטב, מה היא מרגישה, בעקבות מה שקרה, הנה בזה תפקידו של הבעל, לפנות אליה בשמה הפרטי, ולתאר לה בשפה שלו, כמה קשה לה, וכמה עגמת נפש יש בעיניו, וכמה היא סובלת, וכמה זה מפחיד, ואיך שייך בכלל לשרוד במצב כ"כ קשה וכו'.

ופעמים אשה אפילו מצפה לשמוע; או ויי כמה רחמנות עלייך, כמה מסכנה את, דישי נשים שממש, זה יתן להם את ההרגשה הכי טובה, כאשר שמעתי כן מכמה בעלים, שכאשר אמרו לנשותיהם; אוי ויי איזה מסכנה את, הן ממש מתמוגגות מזה, אך יש נשים שלא מתאים להם, שהבעל ישדר שהן מסכנות, וכל אחד ילמד את אשתו, ואת השפה, שמתארת לה את רגשותיה, כגון: איך בכלל הצלחת להמשיך, את היום, אחרי זה?! איך היה שייך לתפקד, במצב זה?! ויש אשר יקצר ויגיד: או ויי, איזה צער! איזה עגמ"נ! או איזה אכזבה! הנה כבר עשה משהו, וככל שמתאר יותר, על אשר קרה, ועל חששות עתידיים, הנה זה נותן לה הרגשה, שיש לה על מי לסמוך, ובמי לבטוח.

ואז בשלב הבא, יהיה חשוב לה לשמוע, מה יש לו לומר, על עצם הענין, וכל אחת לפי עניינה, לפי שרק אחרי ההזדהות הוא דבעצם יש לו 'שם' בעל, וזכות דיבור של בעל, להביע לה את דעתו, על גוף הדברים, והוא צריך להיות; חכם עיניו בראשו, לידע; מתי הגיע העת, והשעה, להביע את דעתו, דזה קורה אחר שהיא נרגעה, פעמים זה בדקות אחדות, פעמים יותר, פעמים שעה וכו', אך כל עוד, היא טרידא למיפלט, לא בלעה, דאידי דטריד למיפלט, לא בלע, והכול לפי העניין, האם כבר נרגעה, ונתיישרה דעתה, והגיעה העת, והשעה, לדון על הענין, מבחינת הגיון והשכלה.

זו הרגשה אנושית של הבעל ואינו הצגה

והנה יש אברכים ששאלו; וכי אעשה הצגה?! והרי אני לא מרגיש שצריך כך לנהוג, ואיזה טעם יש בזה? הנה ידעו נא; שבעלים אנושיים, מתנהגים כן מעצמם, בטבעיות, כי אכן זהו הצורך הטבעי האמיתי של אשה בעת הזאת, ועל בעלה לספק לה צורך זה, וכך היא צורת תקשורת טבעית בין אשה לבעלה בעת אשר צר לה מאיזה ענין, ואף הוא יגיע לזה, לאחר ההרגל. וביותר ראוי להדגיש ולידע; שכשאדם מרגיש איזשהי הרגשה, אין שום נפק"מ בין אם אמת הדבר מבחינה עובדתית או לא, כגון הסבור שרוצים לרוצחו נפש, וזה לא נכון, אך הוא בטוח שכן, וכי הוא פחות מפחד וסובל מאשר כשזה כך באמת?! או הרי שנודע שמת לו מת אחד מז' קרובים, ונתגלה אח"כ שלא נכונה השמועה, וכי פחות סובל קודם שנודעה הטעות?! וה"נ כשאשה שרויה באיזשהי הרגשה, הנה זוהי המציאות הרגשית שלה כרגע, ואיך נוכל להעמידה על טעותה כדי שתצא מההרגשה הקשה? הנה זהו רק ע"י ההזדהות רגשית, וככל האמור בדברינו בזה.

צורך זה מתחדש ומתחזק לאחר החתונה

והנה כבר נתבאר; שהסוג צורך הלזה, מתחדש אחר החתונה ביתר שאת, וביתר עוז, מאשר היה לאותם נשים הללו, בבחרותן בעודן בנות, דהיינו שזה איזה תהליך, של הבשלת הנשיות שלהן, שקורה עמם, תוך כדי מציאות; חיי הנישואין שלהן! ולכך, אף אם לא ראינו אצל אחיותינו, דברים כאלו, הנה יש לידע; שלא הרי בת בבית אביה, כנשואה! וכבר נתבאר שבזוג מבוגרים, הנה כשהכול היה כהוגן בשנים הראשונות, הנה היא בטוחה בבעלה, עד אשר 'בנוסח הקצר' יספיק, ולכך אמותינו, לא ראינום עם אבותינו, עד כדי כך! וסגי לאמא שלי, בקיצור, ובקודים. אך אל לנו לסבור, שבזה שלא חשנו אצל ההורים, עד כדי כך, הנה זה יהיה לאות, שאין צורך בכך; או שיכול להיות טוב בלא זה, דאין הדבר כן, אלא מוכרח הענין, והצורה, ככל שנתבאר, ואין לנטות מזה, לפי דכדי שיהיה טוב, צריך לכל הנתבאר.

אדם אנושי מתרגל לדבר זה בטבעו

והנה ראוי לידע; אשר גברים שבאופיים הם אנושיים, ומרגישים בטבעי הרגשי בני אדם, הנה הם קולטים בחוש הטבעי, לפעול ככל האמור, וטוב להם ולנשותיהם, ז"א שאין מדובר כאן בדברים מחודשים, אלא סה"כ ביטוי להדברים הנדרשים, וגילוי מילתא בעלמא למי שאינו מכיר.

וזכורני שסיפר מן הגראמ"ש למו"ח; שהוא מתפעל, מבחור צעיר המשמשו, והוא מכיר בכל עת, את אשר זקן כמוני צריך, ופלא הוא בעיני, איך בחור צעיר, מרגיש בצרכי אדם זקן כ"כ, בכל פרטיו, ודקדוקיו, וכל הזמן קולע למטרה, והנה מי שיש לו את החוש הלזה, מרגיש זאת בטבעיות, בלא צורך בשום הדרכה, ובחור צעיר אחר, שיוטל עליו לשמש אדם זקן, ואינו מכיר בעצמו בצרכי הזקן, הנה הוא צריך להדרכה, לידע הצורה, והאופן, שיתעסק עם הזקן, והנה אותו קורס, אינו בא לחדש מושגים חדשים, אלא גילוי מילתא בעלמא, רק דמי שיש לו חוש להענין, מרגיש זאת מעצמו, ואשר לא ירגיש מעצמו, צריך התלמדות לזה.

והנה נחזור לעניינינו; אשר כשאשתו מתנה לו את רגשותיה, והוא מזדהה עמה, ויהיו דבריו אליה למשיב נפש, וכמים קרים על נפש עייפה, הנה הבעל עצמו שכרו איתו, ופעולתו לפניו, ואין לתאר העונג, והשמחה, והאהבה שיש להבעל, מזה שהאיר עיני אשתו, דאין ענין זה, רק נתינה לאשה ולא קבלה לעצמו, אלא כשאורו עיניה והיא מרגישה

את אשר קיבלה ממנו, הנה זה מעביר שם זרמים חמים ונעימים לשניהם, ונמצא מתן שכרה בצידה, ולא שעתה רק הוא השקיע ויקבל ממנה בפעם אחרת, אלא מקבל מיד ובמזומן.

והנה במשך הזמן, מי שרגיל בזאת, זה נעשה אצלו טבעי, וכמתעסק יהי' כן אצלו, רק צריך לקלוט זאת, שכך הוא אצל נשים, דנשים עם בפני עצמן הן (שבת סב,ב), וכאשר אנו רואים; אברך הולך עם ילדתו לגן, ואנו רואים שהוא משוחח עמה, ממש כגננת, והיכן למד מקצוע זה דגננת? הרי הוא גם היה בחור, כמו שאר הבחורים, אלא דהמציאות של היותו אב לבת קטנה, גרמה לו, להבין מדעתו כהנדרש, ולא שהוא ירד משהו, מרמתו ודרגתו, דהרי בכלל, הוא בכלל הודו והדרו, רק דהוא רכש עוד מקצוע, דהוא כבר, גם גננת, וגם בעל. וזה מיומנות, שלכל הפחות בחלקה, היא נרכשת, תוך כדי מציאות החיים, רק צריך להכיר זאת, ואז יצליח את דרכו, ואז ישכיל.

וענין זה דהזדהות רגשית, הוא כ"כ עיקרי אצל נשים, עד שאם נשאלם; באם יש רק דבר אחד שבעלך יעניק לך, במה תבחרי? הנה היא תענה; שיזדהה עם רגשותי!

נעתיק בזה מכתב של אשה שמתארת מצב הזוגיות שמתוכו נבין עד היכן הדברים מגיעים.

זוה לשון המכתב: "במטרה להביא לשמחה לביתנו, הבאתי כאן כמה נקודות, שגורמות לחוסר שמחה ולקצרים ועוגמות נפש, ובמקום להתקדם ביחד יש ירידה".

"אני לא מרגישה שהוא פנוי ריגשית אלי, לא מרגישה במשך היום את הצורך שלו בי, והרצון בי".

"אני מרגישה שאין בינינו קשר חזק שהוא חי את החיים שלי ושותף ואחראי ודואג למה שקשור לחיים שלי, ואני איני חווה את החיים שלו".

"אני לא מרגישה שבעלי זה המקום המגן עלי, החמים. מקום ששם אמצא תמיד נחם, יציבות משענת ועזרה לכל לבטי, אכזבתי, או סתם חוסר מצב רוח".

"אני לא מרגישה שהוא מאוד אוהב אותי ואני בשבילו מס' אחד, לא בהכרח".

"פעמים רבות הוא חי את חייו, ושוכח, כך נראה, שיש כאן עוד משהו בבית, וזה אשתו!".

"הרגשת הביחד חסרה, צרכים רגשיים רבים שיש לי, אין לי מענה, אני לא מרגישה שהחיים שלי זה החיים שלו, הוא הודה בפני שמאוד קשה לו לעשות משהו בניגוד לדחף שלו, וזה הרבה בא על חשבונות".

"לא משתתף בצורה נעימה, תגובותיו יבשות, כאשר אני מספרת לו חדשות, חידושים או סקופים מהעולם שלי".

"לא לוקח אחריות על הבית בענינים טכניים, לדוגמא אינו שם לב שאת קליפות השמיטה שם בכיור, ואני צריכה להוציא ולשים בפח השמיטה (דבר לא נעים)" ע"כ לשון המכתב.

דברים שאשה מצפה מבעלה

הנה הבה נתבונן; למה עוד אשה מצפה מבעלה? הנה פשיטא, ודבר ראשון; שהיא מצפה שיאהבנה.

עוד היא מצפה; לתשומת לב, דהיינו שירגיש בענייניה, דהיינו; שירגיש כל שינוי וחידוש, ולא מיבעיא כשהוא בא לביתו, והיא מצוברחת, ולא חלי ולא מרגיש גברא בזה, הנה זה מצערה עד מאוד! מה, לא ראית איך אני נראית?! או כל שינוי; או התחדשות; או שילוב בבגדיה; או איזה סידור בהבית, דכגון; שבזמן היותו בכלל שנעדר מהבית, היא עשתה ספונז'ה, והוא בא לבית, ולא אמר; אוהו!!! איזה נקיון, איזה נעים להיכנס לבית, הנה זה מאכזבה עד מאוד, כי כשהיא עשתה את הנקיון, היא כל הזמן סברה בליבה; בעלי יגיע הביתה, ויהנה מזה שניקיתי לו, להבעל, לפי שכל אשר תעשה האשה, עיניה וליבה, על התגובה שבעלה יגיב לה, וזאת לפי, שנשים חיות, וחשות את הזוגיות, בכל אשר תפנינה ותעשינה, וכל הזמן חשות, ומרגישות; היכן בעלי, בעסק אשר אני עוסקת [ממש דמיון יהודי מאמין, שבכל אשר יפנה הוא מרגיש, היכן הקב"ה כאן! וכשואה ע"ז אומר: 'ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו', וכשואה ע"ז שנעקרה אומר: 'ברוך שעקר ע"ז'. דבכל אשר יפנה הוא מרגיש את הקב"ה בהענין] וכמה נח"ר יש לאשה, כשבעלה חש, ונותן לה תשומת לב, על עשייתה בענייני הבית; או מלבושיה; או בישוליה; וכדומה.

עוד אשה מצפה; שבעל יחוש, יכיר, ויעריך את מעלותיה.

עוד היא מצפה; שבעלה יקרין לה; שהוא מרוצה, ושבע רצון ונחת ממנה.

עוד היא מצפה; שההלך ילך של בעלה, עמה בבית, יהיה מתוך התחשבות בה, ולא שהוא חי, כאילו היא לא נמצאת, ואפי' בנושא שאינו מתעסק עמה, מ"מ עניינו והתנהלותו בבית, היא בצורה; שנרגשת התחשבות עמה, ופשוט דכל ענינים אלו, אינם באים לבטל את היותו ישות עצמאית, ויש לו גם רצונות, וצרכים, רק הנושאים; הם הדברים, אשר היא מצפה ממנו, וכל אלו הדברים, אינו סתירה לכך, שיהיה לו את רצונותיו, וצרכיו, ודעותיו, רק דהמהלך הוא, לפי האמור.

גם אשתו מצפה לצורת התייחסותו אליה, מול התייחסותו להוריו ולבני משפחתו, דהיינו שהיא עדיפה אצלו והיא מספר אחד אצלו בחיים וכדלעיל, בבחינת "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו".

גם היא מצפה; להתייחסות נאותה שלו לבני משפחתה, ושיהיה מצידו יחס שווה למשפחתה כלמשפחתו.

גם היא מצפה; התפייסות, במקרה של פגיעה.

והנה כפי הנראה; הנה בדורות קודמים, הספיק לאשה, כשהיתה מְתָנָה לבעלה, על איזה ענינים שקשה לה, היה מספיק לה, הקשבה כנה של בעלה, כדי להרגיש שהוא מבין אותה, וממילא מיד לאחר ההקשבה, כבר יכל לעבור לשלב הבא, שהוא; להביע דעתו בהענין, לפי אחד מהדברים שנאמרו לעיל.

אך דורינו, דור חלש מאוד, מבחינה רגשית, עד שבזמנינו, הקשבה בלבד, אינה משדרת לאשה 'אני מבין אותך' ולכך לא סגי בהקשבה, אלא צריכה גם לשמוע ממנו מפורשות, הזדהות רגשית, ובדרך כלל סגי לזה ברגעים ספורים, ורק אח"כ להגיב, את אשר עם דעתו בהענין, וכדלעיל.

ומציאות זו כיום; הינה אף ביחסי אנוש אחרים, שאף ילדה, אינה מסתפקת בזה, שהאמא שלה תקשיב לה, כאשר היא מספרת, על חוויה בלתי נעימה שחוותה, אלא מצפה במקביל; למשפטי הזדהות, ואם כך המציאות בדורינו, בין בת לאמא, הנה עאכ"כ, שכן הוא בין אשה לבעלה, שהרי היא מוצפת בציפיות רגשיות ממנו.

סגנון הזוגיות שבדורינו שונה מדורות קודמים

וגם עוד שמעתי מת"ח מבוגרים; שהסיגנון זוגיות שבדורינו, הם שונים מאשר בדורות שלפנינו, והיום יותר מפותח, מאשר ה' רגיל בדורות קודמים, ויש דברים, וצרכים שניתוספו, מאשר רגילים זקני הדור, די ש צרכים שנתחדשו, גם אצל הגברים וגם אצל הנשים, מאשר היה רגיל פעם, וזה או מפינוק או מחולשה.

וכמו שכל צורת החיים, מפאת כל מיני הקלות בצורת החיים, מאשר היה קודם, והיום התנאים יותר נוחים, מאשר בדור העבר, ואפילו הורי, שהם ילידי ב"ב, כשהם מתארים את ילדותם, ובחרותם כאן בעיר הזאת, בתנאי הדוחק שגדלו, זה נראה כאילו היה בהסטוריה הרחוקה, ולא כאן בעיר, לפני סה"כ כמה עשרות שנים, ולנו נראה; שאנו לא מסוגלים כלל, לכזה צורת חיים. גם שמעתי ממו"ח ז"ל; על האוכל שהיה בישיבה בבחרותו, איזה מיני צנון בכל יום, בכמה ארוחות, ממש עניות ודוחק, לא יתואר לבן דורינו.

גם ראיתי בעצמי שפעם נזדמנתי לרופא שיניים מהדור הקודם, והיה מוגלה בשן, ובכה"ג א"א לעשות הרדמה, ויאמר אלי הרופא: אנא ממך תן לי לקדוח בשן עשר-חמש עשרה שניות ואז אוכל לשחרר את המוגלה, ונחסוך לקיחת אנטיביוטיקה חריפה לעשרה ימים, והסכמתי, אך הנה רק נגע המקדח בהשן וקפצתי מהכסא מכאבים ולא יכולתי להסכים להמשיך, ויאמר אלי הרופא: הלא אביך ה' אצלי לא מכבר והיה לו כעין זה ויותר והסכים להקושי של הזמן המועט כדי לחסור לקיחת אנטיביוטיקה, ואען לו אנא לגבי אבוא כחלא לגבי חמרא, ומהו סוד ההבדל? הנה פינוק של הדור הצעיר שיש לו פחות כח סבל מהדור המבוגר, אף דשנינו נולדנו וגדלנו כאן בעיר - וכך גם מערכת הקשרים והמהלך שבין איש לאשתו, נדרש יותר מאשר היה רגיל פעם.

סיפורים על פגיעה וחוסר הזדהות עם כאב האשה.

אשה שמכורה למחשב

ונספר סיפור; סיפר לי אברך בן עליה ממש, בעל מידות נפלא, אישתו מכורה לעבודה, לא יודע למה אבל כך המציאות, וחשוב לה מאוד למצוא חן ולהשביע את רצון הבוסים שלה בעבודה, ולפי המציאות אם יהיה לה מחשב בבית היא תוכל לקבל מיילים, או דברים גם בזמנים שהם חוץ לשעות העבודה, וכך היא תוכל להפיק יותר רצון מהבוסים שלה לא בטוח אפילו שתהיה לה ע"י זה העלאה במשכורת אבל יהיו יותר שבעי רצון ממנה. הוא ידע במאה אחוז וגם

היא ידעה שזה יהיה על חשבון הבית הבעל והילדים בצורה ממש טוטאלית, וזה ממש יגרום שלא יהיה בית, כי היא כ"כ מכורה לעבודה, שזה יגרום שלא יהיה בית. כמה שהוא ניסה להסביר לה זה לא הלך; היא רוצה, היא לא מוכנה, היא כן רוצה, לא היתה לו ברירה אלא לקדש מלחמה על זה עד שהיא ראתה שאין מצב, זה לא ילך והיא התייאשה, הוא בעצם דפק על השולחן והוא ניצח.

בוא נשאל; האם הוא היה צריך לפעול בדבר? מאה אחוז שהוא היה צריך! זה היה מוטל עליו העול והאחריות לקחת מנהיגות שלא יהיה מחשב בבית, וזה לא היה שם הנושא של בעיות המחשב האחרות, זה היה נטו נושא של עבודה אבל זה היה הורס את הבית מבפנים מצד המציאות שהיתה שם. אך צורת התנהגותו והתנהלותו עימה בנושא שגרם לה צער ושברון לב עמוק וקושי גדול ביניהם, והוצרכו לילך לאדם שלישי לפתור את הבעיה שנוצרה. ואמר לו המטפל; הסכלת עשה, והצורה שנהגת אינה נכונה, ופעלת עוול. ובמה טעה ועיוות? הנה בזה שהוא לא הזדהה עם הצורך והרצון שלה!

מה הוא היה צריך לעשות? הוא היה צריך לדון איתה; מה את מרגישה? למה את כל כך רוצה? ולהרגיש אותה; כמה שחשוב לה למצוא חן בעיני הבוס, וכמה שזה בעצם קשה לה לוותר על הדבר הזה, וכמה יש להעריך שלמרות שהיא כל כך רוצה את זה, בכל זאת היא מבינה, והיא מוכנה לוותר, הוא יכול לדבר קצת על שם העתיד שהיא מוכנה לוותר, לזכות לה את המוכנות הזאת או באיזה צורה, אבל שהוא יעשה את זה בכנות. לו הוא היה מזדהה איתה עם הצרכים שלה, עם הרגשות שלה, שהיא באמת כן רוצה, זה לא היה מגיע למלחמה, זה לא היה מגיע לכזה מתח, וברובא דרובא של המקרים העסק היה נגמר בטוב ובנעימים.

אמנם אמת נכון הדבר שאם הוא יזדהה איתה בשלמות ובכל זאת היא לא מקבלת את מה שהוא אומר, הוא חייב לקחת את המנהיגות ולקבוע דברים בשטח למרות שהיא לא מסכימה ואע"פ שהם לא הגיעו לעמק השווה, יש כזה מצב גם, אבל אם הוא לא הזדהה איתה אז הוא בעצם לקח אותה ומעך אותה, כי היא הרי יש לה איזה רגש לענין והוא הלך ואומר לה; לא מענין אותי הרגשות שלך ואני קובע! ואילו אם הוא היה מזדהה איתה עם הצרכים והרגשות שלה בענין, אז היא היתה מרגישה שיש לה בעל רק כעת הבעל קובע מוביל קו בבית והוא לא רוצה שיהיה את זה בבית, והיתה זאת בהבנה, אבל עכשיו היא מרגישה; אין לי בעל! הוא מוחק אותי! הוא דורך על הרגשות שלי! עכ"פ נמצינו למדים; שעל הבעל מוטלת החובה להזדהות עם אשתו גם כאשר לדעתו מוכרח הוא לשנות מההנהגה שנוהגת אשתו בבית, אבל מכל מקום עליו קודם כל וראשית לכל להזדהות עם הקושי הריגשי שלה, ורק לאחר מכן לנסות להוביל ולהנהיג את דעתו, מפני שאחרת דבריו לא יתקבלו כראוי.

רגש של האשה לעזור לבני משפחתה

היה סיפור, אישה צעירה אחת, היתה לה אחות יותר גדולה, שכבר היתה לה משפחה עם כמה ילדים, והיא בתור בחורה היתה הרבה הולכת לעזור לאחותה, והיא הרגישה מאוד רגש וערך לענין הזה, כי באמת לאחותה היה מאד קשה בבית, היא היתה מטופלת בילדים, ובעלה שקוע בלימוד, היא הרגישה זכות גדולה לעזור לה. והדבר הזה לא הירפה ממנה גם אחרי החתונה, היא היתה אוהבת ללכת לעזור לאחותה ופעמים רבות זה היה ממש על חשבון הבית. ויום אחד בעלה כבר התפוצץ והוא הודיע לה שהוא אוסר עליה ללכת לאחותה, היה לה צער ושיברון מאוד על זה, ובעת העדרו כשהוא הלך לכולל היא התקשרה לאיזה מטפלת והשיחה לה את צערה על זה שככה בעלה חונק אותה ולא נותן לה ללכת לאחותה, אותה מטפלת הזדהה איתה, ובזה עשתה בעצם את התפקיד שבעלה היה צריך לעשות, והצליחה אכן להרגיע אותה ולהסביר לה שבעצם בעלה צודק; ואמנם חבל שהוא לא הזדהה איתה אבל בעצם הוא צודק. היא קיבלה את מה שאותה מטפלת אמרה לה, והיא אפ"י התפללה לקב"ה ששבעלה יחזור היא לא תבכה על הענין, כי היא ידעה שהיא עלולה להתפרץ בבכי ע"ז שהוא לא נתן לה ללכת, אבל היא כבר הבינה שבעצם הוא צודק, אמנם חבל שהוא לא הזדהה איתה, אבל למעשה יותר טוב בשביל האווירה בבית שהיא תיכבש את צערה כי הוא היה מאוד כעוס על הדבר הזה.

למעשה כשבעלה הגיע הביתה כן יצאו לה דמעות שהרי כך טיבעה של אישה, כעת בעלה נמצא אז בלי לרצות התחילה לבכות, הוא שואל אותה מה את בוכה, הוא לא ידע והוא לא הבין שיש כאן איזה משהו, היא לא רצתה להגיד, ורק אמרה; לא משנה תן לי להתמודד עם זה, לא שייך אליך, לא רציני, זה לא שום דבר, אבל הוא לא וויתר, אני רוצה לדעת למה את בוכה, עד שבסוף הוא הצליח להוציא ממנה למה היא בוכה ואז התגובה שלו היתה: עוד פעם אחותך הורסת לנו את הבית!!! את הזוגיות שלנו!!! התחתנת עם אחותך או איתי?!!! התעצבן כמו אני לא יודע מה, ונהיה שם

עוד אש עוד יותר. שנים רבות היא זכרה לו את זה ממש ביום פקדי ופקדתי, כמו חטא העגל, שאין לך פורענות שלא מגיע הדבר הזה, תיכף נראה מהי תקנתא דהאי גברא.

פגיעה נוראה בליל טבילה

נספר עוד סיפור שהוא אולי קצת סיפור קיצוני, אבל זה גם מעשה שהיה, מעשה בזוג צעיר אחד, ממש בתקופה הראשונה אחרי החתונה, היה בדיוק ליל טבילה, והאישה הזאת היתה קצת אישה יצירתית, והבעל הגיע הביתה בזמן שהיא הלכה למקווה, והוא רואה שהיא הכינה ממש שולחן שבת, היא פרסה מפה של שבת, והדליקה נרות, והכינה תבשילים של חג ויו"ט, עשתה ממש אווירה אווירה חגיגית של יו"ט. טוב, היא חוזרת הביתה והנה היא רואה שאין זכר לכל מה שהיא הכינה, והכל נראה ממש יום חול, המפה מקופלת, הנרות מכובים... אין שום זכר, היא היתה ממש בהלם, היא שואלת אותו; מה קרה? והוא ענה לה משפט אחד: "בשלושת השבועות לא עושים יו"ט". זה היה שלושת השבועות והוא כנראה היה אחד מפוסקי הדור, והחליט שבשלושת השבועות לא עושים יו"ט, אז לכן הוא פירק את העסק הזה... היא נפגעה עד עומק נשמתה באופן שאי אפשר לתאר מה שזה עשה לה! ופה היה הפרדוקס הגדול, במשך הזמן, מאה פעמים הוא ביקש סליחה, ביקש וביקש ושום דבר לא עזר, כל פעם שהיה איזה משהו שהזכיר את זה היא היתה מתחילה לבכות בכי תמרורים, ולא נגמר הסיפור הזה.

הוא לא ידע מה הוא יכול לעשות, יש לזה כפרה? מה עושים? הוא זכה להגיע לאדם המתאים, והוא הורה לו כך; הוא חיכה להזדמנות שהיה זמן רגוע שהיה אפשר לו לדבר, ואז הוא אומר לאישתו; אני רוצה לדבר איתך על אותו ליל טבילה טראגי שהיה בשלושת השבועות, והיא מיד אומרת לו, בשביל מה שנדבר ע"ז ואני אתחיל לבכות, ויתחיל מתח, עזוב, אך הוא בשלו; לא, אני רוצה לדבר, אני רוצה לדעת מה עבר עלייך? איך הרגשת אז? בקיצור הוא לא וויתר, והיא דיברה והתחילה לבכות, והוא שואל אותה; ומה הרגשת? והיא מתארת, והוא אומר לה, איזה אטום הייתי, באיזה אכזריות התנהגתי, הוא נכנס איתה לעומק הרגשות שלה, ותיאר לה כמה הוא היה לא בסדר, עד ששניהם יצאו בהרגשה נפלאה, וממש לא יאומן שמאז, תחת אשר עד אז במשך שנים כל פעם שנזכרה הסיפור היא היתה מתחילה לבכות, מאז כל פעם שנזכרו בסיפור הזה היא היתה מתחילה לחייך. מה בעצם קורה כאן? הרי הוא ביקש כ"כ הרבה פעמים סליחה, למה באמת זה לא עזר?

אחד שהזיק לשני אלף שקל, והוא מבקש ממנו סליחה בצורה כזאת שכאילו הוא הזיק לו עשר שקל, האם זה נקרא בכלל בקשת סליחה?! ברגש של אישה עד שהיא לא מרגישה שבעלה מרגיש מה הוא עשה לה, הסליחה לא שווה, הוא מבקש סליחה כאילו הוא הזיק נחושת, ובעצם הוא הזיק זהב, ולכן הסליחה לא מדברת אליה בכלל, זה כלום, זה לא נוגע ולא פוגע בכלל בסיפור. לעומת זאת כשהוא בעצם הזדהה עם מה שהיא עברה והיא הרגישה שהוא מרגיש באמת מה עבר עליה ואת מה שהוא עולל לה, אז כעת הסליחה שלו היא על אלף שקל, לא על עשר שקל, ובזה נגמר הסיפור.

פגיעה באשה בליל הסדר ע"י אבי הבעל

עוד מעשה שהיה, זוג התארחו אצל הורי הבעל בליל הסדר, ואבי הבעל נזדרז מאוד לקדש וכמבואר בשו"ע, והנה בעת שרצה לקדש התינוק של הזוג טינף והיה צריך לנקותו, והאשה יצאה עמו לחדר אחר כדי לסדרו, וכשחזרה ראתה שחמיה עשה כבר קידוש! היא נדהמה והיתה בהלם וממש נפגעה פגיעה עמוקה על כך שבלייל הסדר היא הפסידה קידוש של ראש המשפחה בזמן שהעיכוב היה מחמת הצורך לנקות נכד של הסבא שהוא אבי בעלה, ושאלה לבעלה בקול בוכים; למה לא אמרת לאביך להמתין לי לקידוש?! והבעל נצטדק ואמר; ראיתי שאבי היה ממש כחותה על גחלים, ועיניו רושפות אש לעברי מרוב עצבנות, ולא היתה לי שום אפשרות אחרת רק לרמז לו שיכול כבר לקדש, וכמובן שאותו ליל סדר נהפך מיו"ט לאבל יגון ואנחה, ושאל הבעל, מה יכולתי לעשות? [באמת האבא הזה היה צריך טיפול...]. ואמרו להבעל, שאפילו שבאמת לא היתה לו ברירה אחרת והיה מוכרח להסכים שאביו יקדש, אך מכל מקום היה מוטל עליו תחילה לא להתעסק בהתנצלות ובהסבר למה נהג כך, רק קודם כל היה צריך להזדהות עם אשתו על צערה והשפלתה בזה שעשו קידוש בלעדיה, ורק אח"כ להסביר את הסיבות שגרמו למצב הזה, ולו היה נוהג כן, היה מפחית בזה תשעים ותשע אחוז מהקושי והפגיעה, (כך אמרה האשה אח"כ בעת דיון אצל אדם שלישי על אירוע זה).

קושי ריגשי ללכת לחתונה של קרובי הבעל

היה עוד סיפור, היה איזה חתונה במשפחה שלו; והיא אומרת לו: אני לא רוצה ללכת! למה את לא רוצה ללכת? כי בחתונה תבוא אחת הדודות שלך ואנחנו לוינו ממנה סכום כסף גדול ולא נעים לי שעוד לא שילמנו לה, הוא אומר

לה: אני מכיר את הדודה שלי, היא בכיף זורמת, היא בכלל לא כועסת, אין לה שום בעיה עם זה, מה הקשר?! היא לא דחוקה בכלל, והיא שמחה בכלל שנשאר ההלוואה, והוא מכריח אותה באה לחתונה. הוא מאה אחוז צודק, אבל הוא עשה כאן פשע גדול, כי היא יש לה איזה קושי ריגשי, היא ברגש שלה זה נראה לה, שאם היא באה ולדודה ההיא היא חייבת כסף, יש לה קושי בזה. והוא לא מתייחס, לא! הכל בסדר! את תבואי!

אם הנושא היה האם ללכת לחתונה של בת דודה שניה שאצלו במשפחה רגילים ללכת ואצלה לא רגילים, אין לה קושי רגשי בזה, רק יש לה רצון אחר מהרצון שלו, ופה אין מקום להזדהות, אלא הוא אומר לה אבל אצלנו זה כן מקובל ואני מבקש ממך כן לבוא, ואין כאן שום קושי רגשי שצריך לפייס את הרגש הזה,

אבל במקרה הזה גם אם זה ג'וק הרעיון הזה לגבי דודה שחייבים לה כסף, והוא מכיר את הדודה ושזה בכלל לא משנה לה, ושאין לה בעיה שיחזירו לה גם בעוד שנה, אבל מה לעשות שאישתך כן מרגישה קושי בזה, אתה לא יכול למחוק את זה, היא כן מרגישה, והגיון לא פותר כאלה דברים, זה לא עובד בהיגיון אצל נשים, לא עובד הסברה בזה, אלא הוא צריך לשאול אותה מה את מרגישה? למה זה כ"כ קשה לך? אה את מרגישה שהדודה כועסת שלא החזרנו וזה לא נעים? ואחרי שהוא יזדהה איתה, הוא יסביר לה, תראי הדודה הזאת אין לה בעיה לא חסר לה הכסף הזה, אני מכיר אותה כבר הרבה שנים, וכך היא תקבל את הדברים.

ואגב דאיירינן בה, הנה צריך לידע שלכל אשה יש ג'וקים, ואדעתא דהכי נשתתפו! סיפר אברך אחד, שלילה אחד חורפי שהלכו לישון, שמה האשה לב שאחד מדלתות הארון בחדרם לא סגור עד הסוף, ותאמר לבעלה; איני יכולה להרדם כשהדלת לא סגורה, ואין לי כח לקום מהמטה, 'רחצתי את רגלי איככה אטנפם', אנא ממך קום וסגור הארון. וקום מיד ועשה כן, ואמר יודעני בה שאכן זה יציק לה לישון כך, ואף שזה ג'וק, מ"מ הנני בעלה ואיני יכול להתעלם ולהמנע מלעזור לה בזה.

אשה שתמיד מתאמצת מאוד לארגן את קניית מתנות סוף שנה

היה עוד סיפור, היה זוג אחד שהיו להם כמה בנות, והאמא היא זו שתמיד היתה אוספת את הכסף בסוף שנה כדי לקנות מתנה לגננות ולמורות, היה לה הנאה בזה לבחור את המתנה ולקנות אותה. אבל למעשה כל שנה היה לה מזה הרבה צער ומתיחויות, יש כאלה שלא רוצות בכלל לקנות מתנה והיא צריכה לשכנע אותן, ויש כאלה שמסכימות שצריך לקנות מתנה, אבל מתווכחות על גובה הסכום שצריך לשלם, והיו גם כאלו שאמרו לה דעות מה צריכים לקנות, וכל שנה היה לה מזה שמחה וישון והיתה מתחרטת לבסוף על שלקחה על עצמה את הגבאות הזאת, ולשנה אחרת חוזר הסיפור שוב... שנה אחת בעלה הודיע לה; גמרנו, את השנה לא אוספת כסף לזה! מה לי ולצרה הזאת, לא אוספת ודי!!!

הוא מאה אחוז צודק, כי באמת יצא שכרה בהפסדה מכל עסק הגבאות הזאת, אבל למעשה הוא עשה כאן פשע גדול, כיון שלה היה צורך ריגשי כן לאסוף ולמרות שהיא עצמה כל פעם היתה מתחרטת לבסוף, למה לקחתי את זה על עצמי וכו' וכו', אבל היה לה בזה באמת כן רצון והוא מחק לה את הרצון הזה, ולו הוא היה מזדהה איתה, ושואל אותה למה את באמת כל כך רוצה את זה? מה הענין בזה? אולי כי את מרגישה הכרת הטוב? או כי את רוצה שזו תהיה מתנה לענין ולא שסתם ילך כסף? או לא משנה מה שהוא היה שואל אותה, שהיא תתאר לו למה היא רוצה ושהוא ירגיש אותה. ואחרי שהוא ירגיש אותה הוא יכול לבא ולומר לה: אבל זה גורם לך בסוף לעגמת נפש וכדו' ואז הכל היה בסדר מצידה. אבל כשהוא בצורה חד צדדית ביטל את ההתעסקות שלה, אשתו מאוד נפגעה, והוא לא הבין מה הבעיה, הרי מאה אחוז אני צודק, והרי היא עצמה אחרי זה מתלוננת על זה, ואומרת איזה טיפשה הייתי שלקחתי שוב על עצמי את הגבאות על מתנה לגננת! אז הרי אני בסך הכל עזרתי לה זה היה הרי צודק? והתשובה על דבריו: אבל לה יש קושי רגשי בענין, וכיון שיש לה קושי רגשי, אז כמה שהדבר פשוט וברור וכונן מכל מקום הוא צריך לדעת שהקביעה והפסיקה שלו אמורה לבוא רק לאחר ההזדהות הרגשית.

ומזה נלמד שענין צורך האשה בהזדהות רגשית אין זה רק באירועים ומצבים שעברה בעבודה או עם הילדים או עם עצמה, בבית או בשדה, עם שכנים או בדברים שביניהם, אלא יש צורך בהזדהות רגשית אף בדברים עתידיים, וכגון בנושא ששייך להנהגת הבית שכפי שנראה להלן על הבעל לקבוע ולהוביל את הנהגת הבית, כשהוא רוצה לקבוע דברים, ולהוביל קו בבית באיזה נושא שיש לה קושי בזה, שהדרך היא שיזדהה עם הקושי שיש לה בדרך שלו השונה משלה, להקל עליה את ההסתגלות.

ומעשה היה זה סיפור קיצוני אך כך היה מעשה; בזוג שהיו להם שלש עשרה ילדים בלעה"ר, והוא מספר שלאשתו יש מבינות בעיני עיצוב ואדריכלות פנים, והיא הוגה איזה רעיון בשינוי פנימי בבית, וכל כמה חדשים יש לה רעיון חדש, שעולה לסכום נכבד, והוא מספר שאין כסף לגמור החודש, ואומר; מילא אם היה מוסיף עוד מטר לשטח הבית, היה על מה לדון, אך הכל זה בתוך הקובייה הקטנה, ומה יוסיף זה?! וכל מה שמנסה להסביר, איננו מועיל וחסר תועלת, והיא דורשת וממרת לו את החיים, עד שהולך לגמחיים, וכך זה חוזר חלילה כל כמה חדשים, ולא יודע לשית עצות בנפשו, ואמרתי לו: איעצך ויהי' אלוקים עמך, הנה בפעם הבאה שתדרוש דבר כזה, תתלהב ותתפעל הרבה מרוב האומנות שבזה, ומהחכמה, והצורך, ותדבר עמה שאתה תלך לגמ"ח להשיג ההוצאות, ותעשה זאת באמת ובטוב לבב, דוכי לא מגיע לאם הבנים שמחה ארמון, וירושלים של זהב, וכל ישראל בני מלכים, ואמר לי: כ"ש דפקרה טפי, ואמרתי: אתה תחזה אשר יהיה סוף הדבר, ותעשה זאת באמת, אף דבדליכא כו"ע ל"פ, מ"מ תרגיש עמה כדעתה ורצונה, וכך עשה, וראה זה פלא דהיא ענתה ותגד לו: רגע, רגע, זה להלכה ולא למעשה, שהרי כסף מנלן? ואני רק אומר מה טוב שיהי', אך לא לעשות עתה בפועל. והוא כבר הבין הענין, וצייד שכן לעשות, ונתחלפה השיטה בויכוח, עד שניצחה היא, לדחות הענין. ופגשתיו לאחר ג' שנים, ואמר לי שמאז לא זז מסמר בבית... והכל בסדר.

עוד דוגמה אחרונה להבין עד היכן נדרשת הזדהות רגשית! מעשה באשה שחזרה לבית ולחרדתה גילתה שארנקה נשמת מהתיק, ובו היה סכום מזומן שקיבלה היום משכורת על מילוי מקום לתקופה, שציפו לזה זמן רב, צערה ויגונה היה רב, אך לא היה אפילו אפשרות להשיח לזאת לבעלה שהיה בכלל, ופלאפון אין לו. והנה לבסוף כשהוא חזר לביתו אחר הכולל, מצא הבעל עצמו את ארנקה תחת אחד השיחים, והופתע ונתמלא שמחה על ההשגחה פרטית, וירץ לבית ויקרא בקול גדול בשמחה ובקול תרועה; מצאתי את ארנקה! תראי איזה השגחה פרטית! וכולו עליז ושמח, ואף היא נסחפה להשמחה תחת הצער והיגון שהיו לה כמה שעות. אך הנה לא טוב לה בלב, ומרגישה קשה, לפי שלא חוותה עם בעלה את צערה הגדול באותם שעות עד שנמצאה האבידה, ולא היה סיפק בידיה מרוב שמחתו במציאת הארנקה לשוחח עמו על צערה ויגונה מעת שאבד הארנקה עד שמצאו, והיא גם מרגישה שתהיה בעיניו כמתעתעת לו תתמרמר כשמבחינתו בבאין כאחד באה הישועה, אך היא נפשה מרה לה בצורך לשתפו, ושיחוש אף צער שכזה, שנתבטל כבר, בינו זאת!

אשה רצתה משהו מבעלה ולא נזדמן לו ולא עשה וסחב וסחב ועדיין לא עשה הוא מרגיש יש כאן סה"כ בקשה שלא מולאה למשל לוויתי מאה ש"ח ועדיין לא פרעתי למרות שהגיע זמן הפירעון בהחלט לא בסדר עבד לזה לאיש מלוח פריעת בע"ח מצוה ויש בזה אף כעין גזל אך ברגש שלה כל יום שעובר זה כהלואה נוספת זה דקירה חדשה כל יום, כל יום זה הלואה נוספת מאה ש"ח חדשים הוא ממשיך לישון רגיל והיא כל יום דקירה חדשה נוספת לא שהדקירה הראשונה עדיין לא נתרפאת אלא כל יום מאה ש"ח חדשים נוספו להלואה ודקירה חדשה אחרי מאה ימים 10,000 = מאה פעמים מאה מגיע הוצאה לפועל וגובה עשרת אלפים ש"ח כך הוא ברגש של אשה, אשה מבקשת דברים או צרכים מבעלה ולמעשה הוא לא עשה, הזניח וכדומה, וזה גורם לה להרגיש אני לא אצלו לא מספר אחד בחיים, לו הייתי אצלו מס' אחד למה לא עשה לי למה לא מילא בקשתי למה לא בא לקראתי, נמצא שבהרגשתה אין לה בעל ואם היא ממשיכה להיות אשה זה אשה ללא בעל ומשמעותו אדם שעובד עבודה ללא משכורת – כמה זמן אדם יכול לעבוד ללא משכורת ולהשאר שווה נפש הלא זה ודאי יגרום או דיכאון או התפרצויות ופעמים אף בריחה מהבית, אדם לא יכול לאורך זמן לעבוד ללא בתרומה.

* * *

פרק שישי: הדרכות כלליות בנישואין

ויכוחים בענייני הוצאות וכספים

עוד זאת שפעמים בכל מיני ענייני הוצאות כספים יש הבדלים הנובעים הן מהבדלי תרבות של בתים, הן מהבדלי אופי וטבעים, כגון האם כיון שאנו דחוקים בכסף נקנה הזול, אף שמתקלקל מהר יותר, ודייה לצרה בשעתה, או דנקנה משהו איכותי למען יעמוד ימים רבים, ובדברים אלו לא שייך לקבוע אמת אחת, אלא דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ונהרא נהרא ופשטיה, וכל אחד לפי סיגונו האישי, והנה המינימום הוא דאי אדם נייטרלי לא יגיד על אשה זו, או על בעל זה, שהם מחוץ לנורמה, הנה כן אין ראוי לאחד מבני הזוג שיקרין שלילי להשני, מחמת שדעתו והרגשתו שונה, אלא ידונו ויגיעו לעמק השווה.

ועוד דאף ההפרש בין הבעל להאשה בזה, ואף אי האשה יותר רוצה להוציא, הנה כדאי הוא ליתן לה כרצונה, והסכום השנתי שיצטבר מחמת זה יהיה מס שלום בית... ותהי' הברכה מצויה אצלם, מחמת טובו ונתינתו לה.

ובפרט שברוב הדברים זה יותר במילי דביתא, שהם יותר מענייני ומעסקי האשה, ומה הוא בעל מדבר בנושא שלא אכפ"ל כ"כ, ואפשר דלו היה זה נושא שאיכפת לו, כבר היתה דעתו כאשתו, וכמו שבנושאים שחשובים לך אתה רוצה שיהיהכדעתך, כך תן לה רצונה בדברים שאיכפת לה.

לא לדבר ב'סלנג' ובצורה פוגעת אבל לדבר גלוי

ושאל אחד; הרי על כורחי לא אוכל לחיות עם אשתי בטבעיות, שהרי לא אוכל לומר לאשתי; 'חתיכת טיפשה' כשתדבר לא לענין, כמו שאני אומר לחבר בכה"ג; 'חתיכת טיפש?' [ואמנם אף לחבר אין ראוי לפנות כן אך עכ"פ כך ההוא שאל] ואמנם זה נכון כי אשה היא רגישה, וא"א לדבר עמה בלשון כלחברים, וזה באמת חשוב להכיר טבעה ומהותה של אשתי, וזאת כדי להגיע לסלנג הרצוי בדברי עמה, אך לא שאני אמור לתקשר עמה בכיסויים ובהסתרות, דאחר כל ההדרכות, שקלטנו כבר מה זה אשה, עתה נדבר עמה טבעי כפי המתאים - כמו שאף בחברה, המציאות בשטח היא שבצורת התקשורת בין אדם לאחרים, שונה צורת התקשורת של ראובן עם שמעון, לראובן עם לוי או עם יהודה, לפי אופיו ורגשותיו של אדם אשר הנני משוחח עמו, וד"ל.

וכאן המקום לעורר! שהכרתי מקרים שהבעל חכם ועצמתי, והקרין בסיגנון ובניגון כשדיבר [אף שלא אמר כן להדיא] שאשתו אינה מבינה ענין, והיה לה הרגשה נכונה בתקשורת ביניהם שהיא יוצאת קטנה... כאשר היא משוחחת עמו על כל מיני ענינים, וזה פגע בה עד מאוד, רק דשתקה ושתקה, ואח"כ הוצרכו להתעסקות רבה ליישב הענין, ואיהו דאזיק אנפשיה בזה שנתנהג כלפיה בגאווה אשר כזאת, דאף דאשה בטבעה שמחה ורוצה בעל עוצמתי ומנהיגותי, אך צריך לכבדה לפי ענינה, כהא דאף הורים צריכים לכבד את ילדיהם, ורב את תלמידו, ולא להתייחס עליהם כאילו אין להם מעמד וחשיבות, ובודאי אשה מצפה לכבוד והערכה מבעלה אף לדעותיה, אף דהיא בטיבעה מכבדתו בכבוד דאשה לבעלה.

הצורה הנכונה להביע ביקורת

ובאמת דהצורה להגיד הערות במסגרת זוגיות היא כך, שיתאר לבן הזוג השני מה הרגשתי במה שעשית, או לא עשית, או אמרת, או לא אמרת, ואני מתאר מה אני הרגשתי בעקבות כך וכך, ובזה הרי לא באתי בביקורת שאת לא בסדר, אלא סה"כ אמרתי מה אני הרגשתי, וממילא צורה זו לא פוגעת, שהרי אפשר טעיתי בזה שהרגשתי כך, ומ"מ כך הרגשתי ולא להגיד למה פגעת בי, או את לא בסדר שפגעת בי, אלא לומר שנפגעת מזה, והכלל הוא 'הבעת רגשות' ו'בקשה' דהיינו לבקש דבר מסוים מכאן ולהבא, בעקבות שהיה כך וכך, ואני מתאר לך אשתי היקרה, מה אני מרגיש ופה הרגשתי אכזבה וכו'. ובאמת שצריך לידע שבני זוג אוהבים ואנושיים וטובי לב, הנה כך הוא אצלם בטבעיות, ואינם צריכים הדרכה ע"ז, ואז אין פגיעות ובכל זאת הביע את כל אשר היה קשה לו וכו'.

והיינו שמבקש דבר לא בתורת ביקורת עליה, אלא כי לי זה קשה, ואני לא בא לשנות אישיות שלה, אלא בקשה פרטית, ובקשה פרטית על פרט מסוים, אינו בקשה לשנות את עצם אישיותו של השני, כי הרי כל אדם שהוא אישיות מסויימת, הנה רגיל לשנות פרטים לפי המציאות של החיים כשנצרך איזה שינוי פרטים. ובסיפור ההוא, שהיא נתמקחה עם המוכר והורע בעיניו, הנה הוא רצה שתשתנה באופיה כי זה נפק"מ בעוד הרבה דברים, ורוצה שלא תהא גברת ממלכות, אלא איזה נעב'ך, אך כשמבקש איזה דבר פרטי, ודאי זכותו לבקש כי זה לא נגד עצם אופיה. ולמשל; אדם

מסודר שאשתו אינה מסודרת וקשה לו על זה, הנה אי ינסה לשנות טבעה לא יצליח ורק יפגע בה, אך אם יבקש פרט מסויים שתעשה כך וכך בצורה כו"כ זה קל לה ואינו נגד טבעה ותסכים לו.

לא לזלזל במשפחת בן הזוג

והנה צריך לידע ענין חשוב מאוד שבין בני זוג חשוב מאוד שלא יבקר אחד את הורי ומשפ' השני, ולא הוא יזלזל בהוריה ומשפחתה, ולא היא תקלל יולדיו בפניו. וכן שבכללות היחס לעניני משפחתה יהי' כלמשפחתו, למשל בהשתתפות בשמחות וכו', ולא שתהי' העדפה על אירועים ושמחות במשפחתו מאשר במשפחתה, דהרי סה"כ שניהם חוצבו; זה מהוריו והיא מהוריה, ולזכור שפעמים רבות במבזה משפחתה היא נפגעת מאוד ותזכור לו זאת שנים רבות, אם לא במקרה שהיא כבר ייחלה לרגע שתצא מהוריה... ואין שום זכות לבעל לבקר את הורי אשתו, דאמנם משנשאה לו היא משועבדת אליו, ופטורה מכיבוד אב ואם כשזה סתירה לצרכי בעלה, אך הוא אסור לו לבקרם ולבזותם כי זה פוגע בה עד למאוד. ואמנם לא כל דבר ראוי לעורר מיד, בטרם נתחזק הקשר ביניהם, אך אחר שמרגישים טוב זה עם זה, הנה למה שלא יגיד לה; אני מרגיש לחץ מאביך, ובדרך כלל היא תאשר זאת, אני כבר הרגשתי זאת עשרים שנה, ופעמים תראה לו שאין מה להלחץ, ויכול להתנהג טבעי והיימיש.

בני זוג הם שותפים לחיים ואין מקום לתחרות ביניהם

עוד זאת שיש בעלים שמטריד אותם בתחילת הנישואין איזה מעלה שראו בנשותיהם שאין בהם, עד שהגיעו לכעין תחרות עם נשותיהם, וכעין התחרות המצויה פעמים רבות עם חברותא בישיבה, שפעמים מנענע לו בראשו כאילו הבין אף שלא הבין, ובתחילת שיעור א' זה מצוי הרבה, וזה נגמר אצל כל אחד לפי מה שהוא אדם. וכמהמצב זה הוא לא לענין, שהרי אני לא חלון ראוה מול החברותא, אולי שנינו חלון ראוה מול אחרים, אך בינינו לבין עצמינו אנו שותפים למטרה מסוימת של להבין הסוגיא. וכי יש מצב שאדם שיש לו משפט, והוא משוחח על כך עם העו"ד שלו, וכי לא יגיד לו הכל?! וכן חברותא הרי הם ביחד בונים הסוגיא בשותפות!

ואם יבוא הבעל וישאל: אבל איך ארגיש כשאני מוצא בה מעלה שאין בי? הנה רגילני לומר; דהיה עשיר אחד בעל מפעל או ביח"ר, שהשיג מנכ"ל היודע לנהל יותר טוב ממנו. והנה הוא יגיד: יש לי הכל, יש לי מפעל, ויש לי מנהל שיעשה יותר טוב ממני. וה"נ יש לי אשה, ומה שקנתה אשה קנה בעלה, וזכיתי למעלה נוספת שלא היה לי עד היום, ואף בזה נשתדרגתי ע"י הנישואין, וכן אשה מקבלת מבעלה מעלותיו. ואחר שנתחברו ונתקשרו זה לזה כדרך איש ואשתו, ודרים באהבה ואחוה ושלוה ורעות, כבר לא ירגיש כלל כזאת, ככל שני אוהבים שאין תחרות ביניהם, ולא עולה כלל בלב אוהב איזה קושי בזה שלאהבו יש מעלות שאין בו, כיון דהרגשת אוהבים שהם אחד, וכל מעלה הקיימת ב"חוג" המאוחד היא לרווחת כל השותפים שבקשר.

לא לנהוג בייצוגיות, ולהתנהג בהצגה

בתחילת החיים יש מצב של קצת ייצוגיות, כי עדיין לא נתרקם הקשר, אך באמת שאף בזה יש טבעי ומסכה, דיש את המצב בטבעי שלי לפי אופיי בתחילת קשר, שעדיין זה ייצוגי, אך זה הטבעי שלי, ויש כאלה שחיים במסיכה, ולא טבעיים, וזאת צריך הבחנה שאמנם העסק לא מיד כרגילות אחרים ובני הבית, אך זה עצמו טבעי עתה אך לא שינציח מצב דהעמדת פנים ייצוגיות ומסיכה, ובני זוג פשוט שלא ינהג בייצוגיות, שהרי אין לך סתירה גדולה לזוגיות, מאשר להתנהג בייצוגיות, וודאי דבכלל 'והיו לבשר אחד' לחיות טבעי לגמרי בלא הסתרות ומסיכות.

והיה אברך אחד שסיפר שאשתו אמרה לו: אף פעם אתה לא מתעצבן, וכי אין דברים שאיכפת לך? ולמה אתה חי בעצירה וכבישה?! דזאת למודעי שאשה מרגשת מצבו האמיתי של בעלה, וא"א להסתיר, ומה ירויח במשחקיו?!

וסתם אשה אינה תמימה וטיפשה שלא לקלוט את בעלה הקרוב אליה, כהא דאנו קולטים את חברינו המוכרים לנו, ויש לנו דיאגנוזה ואיבחון מדוייק על כל חבר, כך בל נסבור שנשותינו לא קולטות אותנו, נא לידע שודאי שאף אחד לא מושלם, רק על כל פשעים תכסה אהבה, שכשמתרקם הקשר טוב הינם אוהבים זל"ז, ואל המעלות של כאו"א עיני האחר נשואות, ולא אל החסרונות.

ועוד דמשעה שנזדווגו לחיות יחד, וליתן ולהעניק זל"ז, הנה חלק מהנתינה הוא לספוג ולקבל ולרצות בקשר, למרות החסרונות, ולהסכים להתמודד ולחפש פתרונות, וזה מוליד אהבה דהרי נתינה מולידה אהבה, אך לא לסבור שע"י הצגה יצליח.

ומה שסובר שרוצה שבמושכל ראשון תראה בטובה, לא אאמין כ"כ בזה, כי היא תכירנו האמת, דהמושכל ראשון לא קובע ומועיל לזה כלל, כי מיד מרגשת, רק דבר אחד טוב יש במושכל ראשון, והוא שכשהיא תרגיש שהמצב במושכל ראשון הוא שבעלה מנסה להיות חבר, זה ירזז את בניית הקשר הקירבה והחברות להגיע למצב שעל כל פשעים תכסה אהבה -

לא להחביא מהאשה את חסרונותיו

והיה לי עסק לפני שנים הרבה עם איזה בחור שהיה לחוץ מאוד מהחברה, ומלא בחרדות חברתיות; איך אני נראה בעיני אחרים, וכולם מסתכלים עלי וכו', ופיתח לעצמו איזה שיטה לצאת מהלחץ, שכשהיא מרגיש את עצמו בלחץ גדול, היה עושה מעשה דרסטי היפך הלחץ, כגון שהיה יושב עימי בבימ"ד, וכשהיה לחוץ היה מסוגל לצעוק בקול גדול קוקוריקו... ולהראות כמתעתע, ואז היה נרגע, וכשהגיע אחר שנים רבות לאיזה מנוחה ונחלה, הנה בהגיע עת דודים; בהפגשו עם נערה אחת, ויאמרו לו הוריו אשר לא יגיד לה כל שטויותיו והבליו, אשר עשה בימי נעוריו הראשונים, כדי שלא יהיה בעיניה כמתעתע, ויביא בזה ע"ע קללה ולא ברכה, והוא לא שת ליבו לדברי הוריו, ולא הסתיר מהנערה מאומה, ולא כיחד דבר, רק סיפר הכל, והנה מעשה שהיה; שהוריה המשיכו לברר תוך כדי הפגישות, ואז נודע להם כל מעלליו מה שלא שמעו כן בתחילה כל כך, ורצו לירד מהשידוך הלזה, והיא בתם אמרה: לא כי אלא אנשא אליו אף אי אצטרך לברוח מבית, כי כ"כ שבה את ליבה גילוי לבו אליה, ונמצא שאם היה עושה כדבר הוריו לא היה יוצא השידוך לפועל, אך שם גילוי ליבו גרם לאיתדבקות רוחא ברוחא, ונתחברה לו ונישאו ויש להם ילדים, וחיים בטוב ובנעימים - ואין סיפור זה הוראה, אך כך היה מעשה.

ומעשה בחתן אחד מהישיבה שהיה בקשר עמי כמה שנים, וערב חתונתו בא ונפשו מרה עליו והיה נראה כאבל ולא כחתן, ושאלתי: מה זה ועל מה זה? והשיבני: יש לי איזה בעיה שלא הגדתיך עד היום, והיא שמדי פעם יש לי תקלה וקלון של הרטבה בלילה, ואנא אשא את חרפתי בעיני אשתי? ושאלתי: האם בכל עניני התקדמות והתעלות, כגון להיות ראש ישיבה, דיין, פוסק, או בשאר עניני מקצועות, האם אחד מהקריקטיונים הנדרשים לתפקיד הוא לא להרטיב בלילה? ... הרי לכל עניני מעלות הן רוחניות והן ארציות, הנך מוכן להעפיל עם בעיה זו או בלעדי בעיה זו בשוה ממש, ולמה תסבור שנגרע מערכך וחשיבותך בשל ענין זה?! ואם אתה תרגיש כן שאין זה פחיתות, שוב אף בעיני אשתך לא ייגרע מערכך. רק זאת יעצתי; שימתין איזה ימים בהסתרת הענין שלא להבהילה, וכן שיסדר בעצמו ענין זה ולא ישאיר לה, דתבוא אם ותקנח צואת בנה, ולא אשה...

ואמנם אין הכוונה שיהי' שוטה ויבוא לאשתו להתוודות על כל פשעיו ושטויותיו!

הנהגת החתן עם חמיו ועם גיסיו

ובענין השווער; הנה בדרך כלל זה תלוי בהחתן, שהוא צריך להיות שלם עם עצמו, ולא להכנס לתחרות עם חתנים אחרים של חמיו, או עם אחי אשתו, אלא להיות שלם עם עצמו כפי מה שהוא, ובזה אף אחד לא ירדוף אחריו, והוא לא צריך כל הזמן להצדיק עצמו, ואת קיומו וחשיבותו, אלא לקחוני כפי מה שאני, ותו לא מידי, ומי שלא מוצא חן בעיניו שיתמודד עם זה. דהחתן צריך לידע דמשנשא אשה לא קנה אדון לעצמו, את השווער, ואין להחתן ליקח ע"ע תפקיד של לרצות את השווער, אלא יכבדו כאחד הזקנים כפי המבואר בשו"ע, ותו לא מידי. ואין צריך לריב, דאדרבה מכיר לו טובה שנתן לו ביתו וממונו, אך אינו אדונו, והוא אינו עבדו, אלא אני בתומי אלך, ואף אחד לא ירדוף אחריו.

אך אם החתן יתן עצמו תחת חמיו, הנה מה לו כי יתלונן?! הלוא סתם אדם כשאחר נותן עצמו תחתיו, למה שלא ינצל זאת להנהיגו ולשלוט עליו, אם אינו צדיק כהח"ח ואיהו דאזיק אנפשיה, ולמה לא יסבור השווער, שהוא יודע יותר מאחרים, ואין הכוונה שלא לכבדו, אלא אדרבה לכבדו כאחד הזקנים כמבואר בשו"ע, וראוי אף להתפלל עמו כשבא לאכול אצלו בש"ק, אך לא להתחרות עם גיסים וכדומה.

ולענין להתייעץ עם השווער, קשה ליתן בזה כללים קבועים והכל לפי הענין, רק לידע דמשיתחיל זאת יהי' קשה לו להפסיק אף אם ירצה, ודי בזה.

עוד יש להדגיש, דמה שצורת הכיבוד להשווער הוא כאחד הזקנים, זה גדר ההלכה ביחס שבין חתן לחמיו, אך בהרגש של אשתו שהיא הרי בת חמיו וחמותו, היא רוצה להרגיש שבעלה מתייחס לאביה ואימה כלהורים, וכך הוא הנכון לנהוג ביחס לבינו לבין אשתו - ביחס להוריה, דיש הורי הבעל ויש הורי האשה, ו'הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם', ואף הוריה ראויים לכבוד שמכבדים הורים, עד שיש חתנים שקוראים אבא ואמא לשווער ולשוויגער,

ואין במשמעות שהם אב ואם שלו, אלא תפס לשון קצר וכאומר אבא של אשתי אמא של אשתי, ומה שפונה אליהם בתיבת אבא אמא היינו "יד" (כידות נדרים) ל"אבא של אשתי" ול"אמא של אשתי".

כיצד לנהוג כשיש הבדלי דעות בין שווער לחתן

יש חתנים שקולטים שהם נכנסו לבית שהמהלך והקו והדרך אינו בדרגה ובצורה הרוחנית תורנית השקפתית וכו' שהם בנו וביססו לעצמם, והנה הם סבורים שכדי לבנות בית של תורה כאשר איוותה נפשם הם צריכים לנהל מערכת הסברה לנשותיהם בשלילת סיגנון בית הוריה וכו', כדי שתתאים את עצמה למהלך הנכון והישר של בעלה.

והנה פרשה שלימה בתורה על ענין זה - יעקב אבינו חתנו של לבן הארמי, והוא בונה את ביתו וחי בבית חותנו שלש עשרה שנים, כולל גידול אחד עשר ילדיו שבטי י-ה, [שהרי 'זה לי עשרים שנה בביתך', ונשא את לאה ורחל אחר שבע שנים, והיה שם עוד שלש עשרה שנים, ובנימין הרי נולד בדרך חזור]. והנה כל אותם י"ג שנים יעקב אבינו לא מדבר עם נשותיו רחל ולאה מילה וחצי מילה על אביהן, שהרי יעקב אבינו קרא לרחל ולאה השדה אל צאנו לשיחת נפש, והוא מספר להם: "וַיֹּאמֶר לָהֶן הֲאֵה אֲנִי אֶת פְּנֵי אַבְיָכֶן כִּי אֵינְנוּ אֵלֵי כְּתַמֵּל שְׁלֹשָׁם...; וְאַתְּנָה יְדַעְתָּן כִּי בְּכָל כַּחַי עַבְדְּתִי אֶת אַבְיָכֶן; וְאַבְיָכֶן הִתֵּל בִּי וְהִחְלַף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עִשְׂרֵת מָנִים וְלֹא נָתַנּוּ אֲלֵהֶם לְהַרְעֵ עַמְדִּי; וַיֹּאמֶר אֵלַי מְלֶאֶךָ הָאֱלֹהִים בְּחֹלּוֹם יַעֲקֹב וְאָמַר הַנְּנִי; ...רְאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לָבֵן עָשָׂה לָךְ; וַתַּעַן רַחֵל וְלֹאֵה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנִחְלָה בְּבֵית אַבְיָנוּ; הֲלוֹא נְכָרִיּוֹת נְחָשְׁבָנוּ לוֹ כִּי מְכַרְנוּ וַיֹּאכַל גַּם אֶכּוֹל אֶת כֶּסֶפְנוּ" (בראשית לא, ה-טו) וגו'.

והנה המשמעות של הפסוקים היא שיעקב אבינו מנסה לבדוק האם רחל ולאה עמו, או שהן רוצות להישאר בחרן בבית אביהן, והוא בא להסביר ולשכנען לעזוב את בית לבן אביהן, וכל משמעות הפסוקים משמע שלראשונה הוא משוחח עמהן על אביהן, והן עונות לו; אנחנו יודעות את המצב, ואנחנו איתך! "וְעַתָּה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵהֶם אֵלַיךְ עֲשֵׂה" (בראשית לא, טז).

ומעתה תמה אמתמה, איך יעקב אבינו לא שוחח על כך עם נשיו כל השנים כדי לבנות את ביתו על אדני היושר ודרך ה', ולמנוע השפעה שלילית משווער וסבא שכזה לנשותיו וילדיו? אלא חזינן מכאן שאין הצורה לדבר עם בנות נגד בית הוריהם! ואם אחז"ל "גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה" (סנהדרין צד, א), עאכו"כ שלא תבזה הורי אשתך בפניה. אלא אתה תבנה את ביתך בכיוון החיובי כהקו וכההשקפה ובדרך, ודרך נשים לילך בדרך הבעל עם היותם עדיין ממשיכות להעריך את הוריהם, ואין בזה סתירה בהיות כביכול אצלן הרגשות סותרות, מצד אחד לילך בדרך הבעל, ומצד שני להעריך את הוריהם, ומקום יש בראשן ובלבם לשני ההפכים הללו בלא שייפגע מאומה ממהלך ודרך בעליהן, הן בין לבין, והן בחינוך הילדים, וכמ"ש החזו"א ב"אמונה ובטחון" (פרק א' אות יא') "שתפנוקי הנפש מפנקים את בעליהם להיות משמשים למען הטוב המלא גם בשני הפכים בענין אחד".

המורם מכל זה, שאשה לא צריכה לדעת ולהחליט שאביה רע כדי לדבוק בדרך בעלה, בקשר שביניהם, ובחינוך הילדים בדרכו.

בענין כלה וחמותה

ובענין כלה וחמותה שימיה כימי עולם, שצרות זו לזו ופסולות לעדות (יבמות קיז, א), הנה מהו שורש הענין? הנה נראה דהכל תלוי בבעל, והוא המפתח לכלה וחמותה, וחמותה וכלתה, דבעצם שנים או חזין בטלית, שנים או חזין בו אמו ואשתו, אמו אומרת בני אתה אל תעזבני ואל תטשיני, בני אתה אני היום ילידיתך, ואשתו אומרת אתה בעלי, ועל כן יעזבו איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. וכשאשתו חשה שהוא עדיין בן של אמו, ולא בעל שלה, הנה היא שונאת לחמותה שגוזלת לה את בעלה, ומשאררת אותו להיות בנה, תמורת שיהי' בעל לאשתו, וזה יוצר שינאת כלה לחמותה, על שאינה נותנת לבנה לצאת מלהיות צריך לאמו, והנה החמות מהכיוון השני מרגשת שהכלה גנבה לה את הבן יקיר שלה, ועוד רגע קט הוא יאהב את הגפילטע פיש של אשתו יותר מאת שלי, אמו, וזה גורם לשוויגער טענות על הכלה שלקחה לה את בנה.

והנה אם הבעל בעולם ברור, שעזב את אביו ואמו ודבק באשתו, הנה אין לה טענות על כלתה, כי זה בנה והוא זה אשר החליט ועשה כן, ובחר לעוזבני ולהיות בעל לאשתו, ומה לי כי אלין עליה, והוא זה שעשה כן, אך כשהוא מנסה כל הזמן להראות לאמו שהוא עמה, רק מה אעשה ואשתי, ואשתי וכו', והוא מנסה לרצות את ב' הצדדים, הנה אמו מרגשת שהוא בעצם רוצה אותי, את אמו, רק אשתו משגעת אותו, ואז אמו שונאת לאשתו, אך אם הוא שם גבול ברור, זהו זה, אני בעל של אשתי ויצאתי מתחת אבי ואמי לאשתי, לא יהי' לאמו טענות על אשתו, והוא הדין והוא הטעם

כשאשתו תרגיש בטוחה בו שהוא בעלה, ולא בן של אמו, הנה היא תרגיש טוב, ואדרבה למה לא לכבד את אם בעלי, לאשר אין זה סתירה לי, ואמא של בעלי זה תואר חשוב הראוי לכבוד ויקר.

כבוד אמו וכבוד אשתו מי קודם?

וראיתי לתשובה מהגרר"ק שליט"א ששאלו אחד: אמו ואשתו מי קודם, והרי כיבוד או"א עשה חמור, שאינו שייך כלפי אשתו; וענה לו: "עָזַב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ" (בראשית ב, כד). חזר ושאל וכו', וענה לו כנ"ל, ושוב בשלישית וענה לו כנ"ל, כדרכו. והנה מי אשר יתנהג כן, יהי' לו גם אמא וגם אשה, ומי אשר לא יתנהג כן, לא יהי' לו לא אמא ולא אשה!

וא"ת מהו באמת טעם הדבר, הא בשלמא באשה אחר נישואיה היא משועבדת לבעלה, ומבואר בקידושין דפטורה משום זאת מכיבוד אב ואם, אך גבי בן לא נתבאר בשום מקום דאחר נישואין נשתנה אצלו הל' כיבוד אב ואם, ולמה מורים גדולי הדור להעדיף את אשתו על פני אביו ואמו, ומהו המקור להוראה זאת? וי"ל דהנה בשו"ע הל' כיבוד אב ואם בשם תשובות הרא"ש דבאמר לו אביו אל תתחבר עם פלוני והוא לא שונא לו ולא מבקש רעתו ואינו אדם רע, אסור לו לשמוע לאביו דהוי ליה כאמר לו אביו לעבור על ד"ת, על עשה ד"וּאָהֲבַתְּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח), ואתה ואביך חייבים בכבוד המקום (יבמות ה, ב) - וה"נ אחר החתונה הנה אשתו היא חברתו בחיים והיא הידידה מספר אחד שלו בחיים, וכך ראוי להיות, וזהו קרא דודבק באשתו והיו לבשר אחד, ומעתה כל אשר ירצו ממנו אביו ואמו איזה דבר דאין ראוי לנהוג כן לחבר מס' אחד הנה זה נחשב שאמרו לו אביו או אמו לעבור על ד"ת, ואתה והם מחוייבים בכבוד המקום לא לעבור על מצוותיו, שציוונו "עָזַב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ" (בראשית ב, כד) שהיא מס' אחד אצלו, ולכך הוא דעפי"ד צריך להיות עם אשתו בכה"ג, ודו"ק.

והכרתי איזה זוג שאם הבעל היתה חשובה וצדקנית אך טיפוס שמרן, שהיה לה דעות איך הנכדות צריכות להיות לבושות, והיה באיזה מקרה שהיא ראתה את נכדותיה בלבוש שלא מצא חן בעיניה, והנה באמת לא כל נושא קשור לצניעות כלל, אלא יש נושאים בלבוש שקשורים לסיגנון ולשמרנות, ולא לצניעות כלל, וכבר היה יכול להיות הפוך, שלו לכלתה היה טעם בסיגנון של חמותה, ולחמותה בסיגנון אחר, גם היתה מעירה כן, ואמנם בדרך כלל חתנים עוד לא מבינים בבגדי נשים, אך המציאות תחייבם להבין, ואבי הנכדות אמר לאמו כשהעירה לו על כך: 'אמא, את הסבתא הכי טובה בעולם אך הבנות תלכנה באשר תלבישם אמם', ופסקא למילתא בהא, וראה זה פלא, שעמו היה הכי פחות מתחים יחסית לשאר בניה, שניסו לרצות את הסבתא, ולצאת ידי שניהם, וזה א"א ורק מסבך הענין, וזה וזה לא עלתה בידו, ובעל צריך שיהי' עם אשתו מול אמו.

ואמנם כשיש לבעל עצמו הערות בענין, הנה מותר וחובה עליו לעורר אשתו לכך בצורה הראויה ובניחותא, אך חס מלבוא בשם אמו שזה 'העבירה הכי גדולה', ולא אכגון זה אמרו האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, אלא בזה יביא את הגאולה כשלא יאמר בשם אומרה...

שלא להתייעץ עם אמו ללא ידיעת אשתו

וזה עיקר גדול חשוב ופשוט, שמי שינהל מחתרת תקשורתית עם אמו בלא ידיעת אשתו, הנה אשתו לבסוף תגלה, ואין שייך לחיות במחתרת עם אשתו, ואשר לא נוח לאשתו שיספר לאמו, הנה עליו מוטל להיות בעל נאמן ואוהב ולא לספר, דאדם שאוהב את השני לא עושה לאהובו אחורי גבו את אשר לא יחפוץ, אף אי לא יידע, וכ"ש דבר שלבסוף יידע, דסוף גנב לתליה! והכל מתגלה. ואין ראוי לבעל להתייעץ עם אמו, אף באופן שכשאמו גילתה דעתה על הענין קלט בעצמו בגדר גילוי מילתא בעלמא שאכן יש כאן צורך בתיקון, אא"כ אשתו מסכמת ושלחתו לכך, וחס גם מלדבר עמה במחתרת, וכבר היה מעשה לאחרונה בבעל שנשאר קשור לאמו מידי אחר החתונה, וזה סיבך את העסק, עד שנגזר עליו מגדולי הדור, שבמשך חצי שנה, לא יראה, ולא ישוחח עם אמו אפילו בטלפון, עד שוך חמת אשתו, ואיך הגיע לידי מצב כזה? הנה שם היה ג"כ איהו דאזיק אנפשיה, שהוא ניסה בתחילת החיים לרצות את אמו, והדליף לה דברים כל הזמן, ואשתו הרגישה שאין להם בית משלהם אלא ביתם פרוץ לחמותה, וכאילו יש וידיאו מבית שלהם לחמותה, ואשתו קלטה ונסערה מזה עד שהגיעה לחשדות ולפחד גדול מהענין, שהוכרח לתרופה של ניתוק חצי שנה, מרוחקני ממך, מופרשני ממך, שלא אדבר עמך.

הסיבה שהיום יותר צריכים הדרכה מפעם

הנה בכל נושא של קשר בין הורים לילדים נשואים; הנה בזמנים שגיל הנישואין היה צעיר, וכמו שמצוי אף היום אצל חסידים או ירושלמים שהם מתחתנים ממש צעירים, וזה בגיל שרמת העצמאות בנפש של הצעירים עדיין לא הושלמה, ומצד עצם מציאותם האישיותית והנפשית, הנה באמת מתאים להם שינהיגום וינהלום ברמה זו או אחרת, ולכך מצוי באמת יותר אצלם, שההורים בשלב הראשון אחרי החתונה עדיין ממשיכים להדריך ולנהל, וזה לשביעות רצון הצעירים המרגישים עצמם ללא משען ומשענה, ותעיתי כשה אובד, באם לא יהי' איזה גדול עומד על גבי, ואולי נקרא לזה כעין חפיפה, שעניינה; שכאשר מנהל עוזב ומגיע מנהל חדש, הנה יש תקופת חפיפה ששניהם בשטח, כדי שהמנהל הישן יעביר את המהלך למנהל החדש, וזה דבר שהוא מחוייב המציאות, לאשר הוא נכנס למצב שאין לו "שימוש" בו, והוא צריך עזר וסיוע והתלמדות בתחילת דרכו.

והנה בעצם כשנישאו צעירים, זה התאים אפילו לאופי האישי של הנישואים, ואמר לי רבי יוסף גריינימן שליט"א שאמר לו מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל דאחד הסיבות אשר בדורות שעברו לא היו כ"כ צריכים להדרכה קודם החתונה, זהו לפי אשר ההורים המשיכו לנהל את הזוג אחר החתונה כחונך מלווה והיה די בכך, וכיוונו אותם בבאין כאחד תוך כדי החיים, עד שהיו מדדין, ועד שהיו מפריחין בכנפיהם, ויצאו לעצמאות, ובאמת כשמתחתנים צעירים זה מתאים גם לאופי, וגם למציאות החיים החדשה, דאיך אוכל לצאת ולבוא כשאינני מכיר מציאות דחיי נישואין, ואין לי "שימוש" בזה.

לנהוג בחכמה בהדרכת ובליווי ההורים את הזוג הצעיר

והנה בזמנינו אשר גיל הנישואין נתאחר לגיל שהצעירים יותר בוגרים ועצמאיים, ומצד מציאות נפשם ואישיותם אין נוח להם שיהיה גדול עומד על גביהם, ופה נוצר איזה קונפליקט ותרתי דסתרי, כי מצד הענין הנה הם נכנסים לארץ לא זרועה, ולמצב שאינם מכירים שזה מצב חדש, וטוב להם שיהי' להם הדרכה והכוונה להיכנס לחיים בצורה טובה, אך מצד המציאות האישית הנפשית הם כבר עצמאיים לחלוטין, וזה יוצר מצב של תרתי דסתרי וכהאמור, והנה ההורים רוצים מצד עצמם לעזור לילדים להתארגן בחיים, ובפרט שהשקיעו הרבה חלב ודם בהבאת ילדיהם לנישואין, כל אחד לפי עניו, והם מבינים ורוצים ללוות קצת את הזוג הצעיר בתחילת הדרך, וכמדומה אשר גם הורים אשר מלויים את הזוג הצעיר בתחילת הדרך, זה רק עד שלב מסוים, ולא יותר משנה או שנתיים אחר החתונה, דאז הם כבר מחוץ לתמונה, דהרי אם הם בתוך העסק, הנה זה לא רק לזכות אלא אף לחובה, שישמרו על התינוקות הנכדים, ופה חסר כסף, וכדומה מענינים אשר הזוג יערבם, והם אינם רוצים ליקח אחריות מידי על הזוג, על כל עניו ופורשים מעצמם, ונמצא אשר האיכפתיות של ההורים, וגם היותינו ירוקים בתחילת הדרך, הנה זה יכול לגרום לנסייון מצידם להתערב.

והנה באם בני הזוג מצידם חכמים ונבונים ויודעים לקבל זאת באהבה וברצון, לאשר מרגישים את התועלת, ולא להזדקק מיד על הרגליים האחוריות, אבל מה עם העצמאות שלי? כי עצמאותכם קיימת ואל תדאגו, עדיין נשאר הרבה עצמאות, וירגישו בני הזוג לפי ענינם מה צריך ונוח להם להיוועץ, בבחינת 'שאל אביך ויגדך', וליהנות מזה, וגם באופן שזה לא יסתור את מציאותם העצמאית, אך אם כל אחד מנסה מידי, דהיינו הזוג מנסה מידי להיות לגמרי עצמאי, וההורים מנסים מידי להידחק, הנה זה יוצר מצבים מורכבים המצריכים לפעמים אח"כ, טירחה יתירה ליישר ההדורים וכו', בזמן שהי' אפשר למנוע לו נדע מצד אחד לכבד ולקבל מאשר ההורים רוצים ליתן, שהרי ההורים באמת אין להם כל כוונה רעה, רק יש להם אחריות ואיכפתיות עלינו, באשר באמת אנו נכנסים למציאות לא מוכרת וצריכים אנו רב לזה, ואם נשכיל להחכים הנה יהי' טוב לכולם.

ובאמת דדי בכך שצד אחד או הורים או הצעירים יהיה חכם דיו כדי שלא תיווצרנה בעיות, אך כששני הצדדים אינם חכמים מספיק ואין יודעים איך להתגמש מצד אחד, ואיך להשים הגבול מצד שני, אכן עלול המצב לצאת מידי שליטה ולהגיע למצבים מורכבים.

ולכך כשנישאו יותר צעירים היה נוח אפי' לבעל שאשתו רדופה לבית הוריה, וזה היה מקל עליו את העול אשה שהרי הבעל נכנס בעצם לעול אשה מ – אפס אחוז ל – מאה אחוז לקחת אחריות על אשתי שנתונה לחסותי ולמרותי ושכל חייה תלויים בי, ושכל זה בא בב"א במעבר חד מכלום למצב של מושלמות, ולכך בהיותה בתחילה קשורה עדיין להוריה ואינה לגמרי של בעלה, אלא בשלב אחר שלב, הנה זה בעצם לטובתו ולהקל עליו, שלא יפול עליו מיד כל העול הרגשי, רק הבעל פעמים נפגע, כי זה לא מתאים לו למושג של העצמאות שלו, דהיינו שלמרות שזה מתאים למציאות החיים הקיימת עתה בתחילת הדרך, אך מה עם העצמאות? ובזה טוב למבינים לידע הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו, וליתן לה בתחילת הדרך להיות קשורה להוריה, ולאט לאט תבוא אליו.

אפשר לשמוע ולהסכים ולעשות אח"כ מה שהוא מבין...

עוד זאת דאדם חכם שומע האמת ממי שאמרה, ואינו צריך להפגין איני רוצה לשמוע, אלא כשהאמת יורה דרכו ישמע האמת ממי שאמרה, וכשיאמרו דבר שאינו יהנהן בראשו ויעשה אח"כ כהבנתו, דאין להם עין אלקטרונית לידע מה עושים בפועל, וזהו בדרך כלל ואמנם יש פה ושם מציאויות פרטיות חריגות, אשר א"א ליישכן במסגרת כללית זו, ודיה לצרה בשעתה, שאם קורה כן יפנו לשאול לאחרים, וגם בענייני דעות אין זה מחייב לעשות הכל ככתבו וכלשונו אלא אפשר לשמוע ולהתבונן בדברים בשים לב, ואח"כ לראות מה מתאים לנו.

כשיש לאשה חברות שלא לרוח הבעל

והנה מה קורה כשלאשה יש חברות שלא לרוח הבעל? הנה דבר ראשון לידע שח"ו מלהתעסק בזה מיד בתחילת החיים, כי בעיניה בתחילת החיים כשהוא בא לשנות אצלה משהו, הנה הרגשתה שאני משוללת אצלו, הנה הוא לא מקבליני כמות שאני, שהרי אלו חברותי ובא בעלי ואומר איני מקבלך במציאות של החברויות שלך, והיא מרגשת שאינו מקבליני כפי שאני, אלא באיזשהם שיורים או תנאים ע"מ שתהיי שונה ממה שאת, ורק אז אקבלך לי לאשה, וזה מאוד קשה לה, ולכך בשלב א' ובפרט שכך הורגלה מקודם, והרי כבר דיברנו שכל אחד מבני הזוג מקבל את השני ראשו על קירבו ועל כרעיו כפי מה שהוא, וזה כולל החברויות שלה דזה מה שהיא, וזו אשתי וזה חבילתי, וזהו בשלב א' דהתקמות הקשר שלא להתחיל בהערות וביקורת; מה מתאים ומה לא מתאים, דעד שלא מתקם הקשר לגמרי, הנה הרגשתה באלו הדברים שאינו מקבליני לגמרי.

זאת ועוד אחרת; דבהרבה דברים הזמן עושה את שלו, דמציאות שנבנה ומתקם הקשר ביניהם, ונושאים חן אחד בעיני השני, וזה יגרום שנוצר גם מהלך ורוח של בית, בצורה של הנאה לתרווייהו, ושווה לשניהם, וטוב להם להתנהג לאור המציאות הזאת.

אין צורך ואין חובה לקבוע מסמרות בתחילת הדרך

ובאתי לשלול את הסבורים לומר שאני חייב לקבוע מסמרות בדבר מיד בהתחלה כדי שלא יקנה שביתה, דאם לא אסדר מיד הנה יקבעו דברים, ולשנות את הידוע אינו פשוט, אך באמת זה טעות גמורה, דהרי כפי שכבר דובר; אין נוח לאשה להרגיש שאינה טובה ורצויה, ומקבלים אותה על תנאי, וזה קשה לה מאוד, ומבחינת אשה כשמעיר לה בתחילת החיים, היא מרגישה כאילו הוא בא לשלול אותה, ואינו מקבלה כמות שהיא. ולעומת זאת כשמרגישה שקבלוה, ורק אחר פרק זמן שמרגישים פתוחים אחד עם השני, והכל בשלום ובמישור הלך עמי, הנה אז היא רואה את זה כפרטים ולא כדבר השולל את עצמיותה, ושוב נימא דאחרי אשר נבנים החיים, הנה רוב הדברים נפתרים מאליהם, בהיותה מבנת מעצמה מה מתאים ומה לא מתאים, וגם הרבה דברים הוא יבין, שאשר סברתי בתחילה שהיא שלילית, זה בעצם לא שלילי, כי הרי איננו מכירים עדיין את העם הנשי, שהרי "נשים עם בפני עצמן הן" (שבת סב,ב). וככל שנכנס לענינים ונכיר, הנה דברים אשר היו נראין לנו בתחילה אשר הם שלא כדת, כראוי, וכנכון, הנה נוכח במשך הזמן שאינו כן, ולא מצד אשר נתקרה אצלינו משהו בידישקייט ח"ו, אלא לפי שאנו קולטים וקוראים את התמונה בצורה יותר טובה ככל שנכנסנו לחיים.

נשים עם בפני עצמן הן

דאנו מכירים פעמים שבחור נעשה צדיק, וכל הזמן נותן מוסר לאחיותיו, וזה משום שהוא פשוט לא קולט במאי עסקינן, אף שאחיותיו אינם צדיקות פחות ממנו, אולי יותר, רק דהוא לא מכיר את העם הנשי, וכשהוא רואה את אחיותיו, למשל; מביטות הרבה במראה, הוא מעיר; מה את כ"כ חומרית, ושקועה בהבלי עוה"ז?! וזה כל אחד מבין שהוא טיפש, רק זה מתאים לגילו, ומצבו, ועוד יגדל שהרי הוא נצרך לחנכו, ולחכמו, ויתבגר, ואף אנו בתחילת הדרך אין אנו מכירין כ"כ במידה מרובה, ואין ראוי שנקבע דברים בענינים אלו, והבה נתעסק בבניית הקשר בחלקים שבינינו, ולאט לאט כל אחד יבין אני והיא, ורוב הדברים יסתדרו מאליהם בלא עשייה כל שהיא, ומה שעדיין יצטרך, הרבה יותר קל יהיה במשך הזמן מאשר בתחילה.

גם כשמעיר לאשתו יעשה כן בחכמה ולא בבקורת

והנה לבסוף כשהגיע העת לדון ע"ז, אנא ממך בעל יקר; אל תתן לאשתך הוראה, דאין אשה מסכמת שבעלה יהיה עמה כמורה דרך בפקודות, אלא תשאלנה; איך חברתך הנ"ל בירא"ש? וכי אין בה משהו לא ברור כ"כ?! והיא תענהו,

והוא ישמענה ויגיב, והרבה פעמים יבין ממילא, למשל; שהיא תגיד לו; שאותה אחת היא דוקא כן ירא"ש, ורק יש מודרניזציה בלבוש, אך בדעותיה היא כן ירא"ש, והיא אשתו אינה נמשכת לצד השלילי שבה, אלא לידידות האישית שאין בה דופי ופגם.

ותמיד הכלל הוא כן, דגם כשצריך להעיר, שלא יעשה זאת בביקורת, אלא בחכמה, ובצורת שאלה כעין שאמרנו; מה טיבה של עובר זה, על אותה פלוניתא המדוברת, שבזה יש יותר תקוה לשיתוף פעולה ולסדר הענין בשלווה ובשלום ולא במתח.

* * *

פרק שביעי: מנהיגות הבעל

איך הבעל מסוגל 'לשלוט' באשתו?

הבה נתבונן במציאות המתרחשת בחיי נישואין של איש ואשה הנישאים זה לזה שיש בזה הרבה מקום לעיין ולהתבונן על הדילמה של הבעל; שמצד אחד הוא רוצה להיות 'מענטש' ולהתנהג עם אשתו בכבוד הראוי וכשווה בשווה, ומצד שני הוא לא מבין איך זה מסתדר עם מה שנאמר: "אשה כשירה עושה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו רבה - ט') וכן את מה שכתב המאירי: "שעוזבת מידות אביה עד שתדומה כבת בעלה". - שהרי הוא יודע שאישה היא גם אישיות בפני עצמה, ויש לה צרכים משלה השקפות ודרך חיים, והיא באה מבית מבוסס; כגון שאביה תלמיד חכם והיא היתה בסמינר טוב וגירסא דינקותא, ויותר קשה להבין איך היא יכולה בכלל לעזוב את הכל, זה כאילו נשמע שהיא מאבדת את האישיות שלה.

ופעם אמר לי איזה בעל, כששאלתי אותו איך הוא חושב שאשה יכולה להסתדר עם זה? הוא אמר לי: "אין שתי מלכים משתמשים בכתר אחד", ולא יתכן ששני בני הזוג ינהיגו את הבית אם כן בהכרח שאחד צריך להנהיג. ושאלתי אותו: נכון הדבר שא"א שתיים, אבל למה מצפים דוקא ממנה שהיא תהיה במעמד נחות, אולי שהיא תהי' המלך והיא זו שתנהיג, או אולי רוטציה מחצה על מחצה? ובאמת מי שיש לו קצת נפש מבינה ונפש רגישה, מבין שצריך פה קצת משהו יותר עמוק.

היו גויים באמת שראו את הסבל של האישה וניסו למצוא לזה פיתרון בדמות 'שיויון זכויות לנשים'. אך הם בעצם לא פתרו שום בעיה, כי זה נוגד את האופי של הבעל וגם של האישה וכמו שנראה.

הרבה פעמים כששאלתי גברים הם אמרו לי: 'אם יש אהבה הכל יסתדר'. ופה נשאל; נראה אתכם שעם אהבה אתם תוותרו תמיד, מה זה קשור, בגלל שיש אהבה היא צריכה תמיד לוותר?! הרבה פעמים גברים שמתמודדים עם בעיות בשלום בית חושבים ש'בטח אצל אחרים המצב אידיאלי ואין בכלל את השאלה הזאת מכיוון שיש שם אהבה', אך זה כלל לא נכון, כי מה הקשר בין אהבה למושל שליט - ונשלטת, וכי אהבה היא סיבה למחוק את אישיותה של אשתו?! הבעל נשאר עם הטבע של מנהיגות, ואיך הם מסתדרים עם זה?

טבע האיש וטבע האישה

כדי לענות על השאלה הזאת עלינו להכיר ולהבין קודם כל את ההבדל בין הטבע של האישה לטבע של הבעל, אם הוא לא יודע את זה היטב, זה כמו לתת לאדם צמא לאכול במקום לשתות, ולאדם רעב לתת לו לשתות במקום לאכול, אם לא יודעים את הצורך האמיתי, אז יכולים לתת לכל אחד משהו שזה בכלל לא מה שהוא זקוק, קראתי פעם שר' ישראל סלנטר מישוהו בא אליו והוא אמר שהוא כל הזמן נותן ונותן לאישתו והיא אף פעם לא מרוצה, אמר לו ר' ישראל; כנראה שאתה נותן את מה שאתה רוצה, ולא את מה שהיא רוצה, קודם כל צריך לדעת מה הצורך האמיתי של האישה כדי לפתור את הבעיה.

כידוע עצם הבריאה של האשה היתה במטרה שהיא תהיה "עזר כנגדו" לאדם הראשון ושתלווה אותו בדרכו בחיים. והקב"ה לא ברא אותה עם תכונות וצרכים זהים לשלו, כי אז היא היתה מתקוממת נגד עצם הרעיון ללכת אחריו ומצב זה היה מוליד ביניהם התנגשויות אין סופיות, כמו למשל אילו הרמזורים של הולכי הרגל ושל המכוניות היו ירוק בו זמנית. לכן הקב"ה ברא את האשה עם תכונות שונות מאוד מאלו של הבעל ובזכות השוני שבתכונות כל אחד מסוגל למלא את הציפיות של השני ממנו מבלי לגרוע מעצמו מאומה.

טבע הבעל הוא שהוא מרגיש צורך להנהיג את הבית. והתורה הקדושה היא זו שמגלה לנו את הטבע של מנהיגות של הבעל בפסוק: "והוא ימשל בך". והרמב"ן מפרש פסוק זה: "...שלא תהיה היא מצווה עליו עוד (אחרי החטא) והוא יצווה עליה..." (בראשית 2:25) הרמב"ם אף הוא מגדיר לאישה את החיוב שלה ללכת אחרי בעלה (הלכות אישות טו כ). המהר"ל מבאר שעוד לפני החטא, אדם הראשון הרגיש צורך להשפיע על אשתו ושתהיה כמוהו, כל בעל זקוק לאישה שעליה יוכל להשפיע כי רק על ידי כך הוא מגיע אל השלמות ואל המנוחה (ע"פ המהר"ל חידושי אגדות יבמות סג ונתיבות עולם, נתיב כוח היצר פרק ד). ויש בטיבעה להתאים את עצמה לבעלה, ולתת לו להנהיג זה בטבע שלה והיא מסוגלת לזה, המהר"ל אומר: שהיא 'החומר' והוא 'הצורה', ז"א שהיא גמישה היא מסוגלת. כמובן שיש תקופה של בניה והסתגלות, אבל עם הזמן היא מסוגלת.

וזו הצפייה של הבעל מאשתו שהיא תאפשר לו להנהיג ולקבוע את צביון הבית, והמציאות היא שגם אם הוא לא הרגיש את זה לפני הנישואין הוא ירגיש איך שקשר הנישואין מוליד אצלו את הצורך לזה, וזה מתעורר אצלו, וכבר למחרת הנישואין זה כבר קיים, אם הוא אינו מודע לשוני שבין איש לאישה, הוא עלול לחשוב בטעות שאשתו אף היא זקוקה להנהיג ושאינן זה ראוי לצפות ממנה שתשפיל את עצמה ושתעבוד על מידותיה כדי לדכא צורך זה, והוא עוד מסוגל להגיע למסקנה שעליו 'להושיט לה באצילות את הכתר' לעיתים כמה שיותר קרובות. ואם הבעל נוהג כך, עם הזמן הוא הופך לאדם ממורמר כי הוא חש שהבית אינו מתנהל לפי עקרונותיו ורצונותיו. ואם לפחות "קרבן" זה היה משתלם ואשתו היתה מסופקת ומרוצה באמת ניחא, אך גם זה לא קורה: היא אינה מאושרת באמת ואף מתלוננת על כך שהוא אינו מספיק "גבר" בבית! הוא חש כמו אדם שהתאמץ מאוד להגיש אוכל לאדם אחד אך מתברר בסופו של דבר שההוא היה צמא ונשאר בצמאוו!

ומאידך טבע האשה הוא לקבל את מנהיגותו של בעלה ולרצות בכך, והיא דוקא מעוניינת וצריכה שהוא יקבע ויחליט עבורה, אמנם יחד עם זה הצפייה של האישה מבעלה שהוא גם יבין אותה וירגיש אותה, כלומר יתחשב בקשיים שלה הן הטכניים והן הרגשיים, וזה מה שגורם לה לקבל בטבעיות את מנהיגותו ואף לשמוח בה. צורך זה של האישה הינו תוצאה ישירה של הפסוק: "ואל אישך תשוקתך" הגורם אצל האישה תלות רגשית בבעלה. הבעל בעיקר צריך להרגיש מאישתו, שהיא נותנת לו את המעמד ואת הכבוד ואת המנהיגות, הרי התורה עצמה כותבת; בעל צריך את ה"והוא ימשל בך" (בראשית ג, טז), ואישה צריכה את ה"אל אישך תשוקתך" (שם). ושהוא ימלא את התשוקות שלה, והתשוקות שלה זה לקבל ממנו חום ואהבה ורגש וביטחון, והבעל צריך את מה שהוא צריך.

אם כן, אין כל סתירה בין העובדה שהבעל 'מנהיג' את הבית לבין העובדה שהוא אמור להתחשב בה ולהיות 'מענטש'. יותר מזה העובדה שהבעל מנהיג את הבית היא המחייבת אותו להתאמץ להרגיש אותה כי אם הוא אינו "בעל", באיזה זכות מותר לו לומר לה מה לעשות? במה הוא עולה על אדם זר שכמובן אינו רשאי לצפות שהיא תאמץ את דרכו?

והבעל צריך לדעת, שכמו שלו יש את הטבע הזה של להנהיג, לה יש גם טבע הקיים בה דוקא ביחס לבעלה, ובעצם כל הכוח של אישה להתבטל כ"כ הוא רק לבעלה, ללכת אחריו ודרכו שלו ואחרי המהלך שלו ואחרי הסיגנון שלו ולשכוח בית אביה ומולדתה, ז"א הקב"ה הטביע את זה בטבע של אישה שיש לה את הכוח הזה ביחס לבעלה, ואילו אל כל בן אדם אחר שהוא לא בעלה, וכגון ביחס לחברה או אפי' ביחס לרבנית שהיא מעריכה, היא היתה יוצאת מדעתה אם היא היתה צריכה לבטל את עצמה ואת כל המהלך שהיא היתה רגילה עד היום ולהתחיל כעת מהלך חדש, אבל ביחס לבעל זה עובד טוב. ולמה זה עובד טוב? כי בעצם בתוקף היותו בעל שהוא מעניק לה את הצרכים שאישה מצפה מבעלה, ובראשם זה שהוא מרגיש ומזדהה עם הרגשות שלה, זה גורם לה, שהיא 'נמסה' ומוכנה להטפיל את עצמה לבעלה לגמרי, 'מפקרת' עצמה לא רק במעשה הקידושין אלא בכל צורת החיים, ומאבדת את השם משפחה שלה. והכל טיבעי, ברגע אחד יום אחד אחרי החתונה, עד היום קראו לה פרידמן וכעת היא חותמת רבינוביץ, ובזרימה טיבעית, למה? כי זה בעלי! עם בעלי זה עובד, הקב"ה הטביע בטבע האשה שבשביל בעלי זה עובד, אבל מה זה בעלי? אם הוא מרגיש אותי! וממילא כיון שלמעשה כל שינוי יש בו איזה קושי, לכך מה שמחליק את הקושי הזה, זה מה שהוא מזדהה איתה.

[גם אישה שגדלה בהשפעת שוויון זכויות לנשים, מתכחשת לתלות הרגשית שלה בבעלה וסוברת שהצורך שלה הוא להנהיג, מייחלת בתוך ליבה להבנה שלו. כאשר בעלה ינהיג את הבית ונד בבד יתחשב בה, השקר של העולם המודרני ירפה ממנה לאט לאט והיא תגלה את אושרה האמיתי].

על הבעל מוטלת החובה להתחשב ברגשותיה.

ומאידך מוטל על הבעל לידע שהצורך האמיתי שלה שיתחשבו בה, ובעיקר שבעלה מתחשב בה, כמו שהחזו"א אמר "עליו עיניה נשואות" - שהיא צריכה להרגיש שבעלה מבין אותה ומתחשב בה, ברגשות ובקשיים. ואגב; לא רק בקשיים שלה הוא אמור להתחשב, אלא גם באלו של הילדים, לעיתים קרובות, כאשר הבעל מחליט החלטה הגורמת לילדים קושי טכני או רגשי, האישה חווה קושי זה כשלה. הבעל מתפלא על כך ואולי אף נפגע: וכי הוא לא פועל מתוך אהבה אליהם? וכי רק היא דואגת לטובתם ולא הוא? אולם עליו להבין שאישה רגישה ביותר ביחס לילדים יותר מאשר האיש, וממילא היא מתקשה לראות בצער ילדיה יותר מאשר הוא, ולכן היא זקוקה להיווכח שבעלה מרגיש לא רק אותה אלא גם אותם. ליתר דיוק, היא זקוקה להיווכח שבעלה מרגיש את ילדיה-ילדיו, באם לא כך היא מפרשת זאת שהוא אינו מרגיש אותה. וכשהאבא מידי מקשה עליהם, ומחליט החלטות שהיא מרגישה שזה מידי קשה לילדים, ושזה גורם

סבל לילדים, היא לוקחת את זה מאוד אישי, וכאילו שהוא עשה לה משהו, כי זה הילדים שלה, וראוי שידעו הגברים שכשזה מגיע לילדים; אשה נהיית לביאה, זה משהו מדהים, זה גם נכנס לאותה חבילה ולאותה משבצת, שאם הוא לא מתחשב בה, או לא מתחשב בילדים היא לוקחת את זה מאוד קשה.

דרך ברורה בחיים

והנה כדי שהאשה תוכל להרגיש שאכן בעלה הוא בר הכי שמסוגל להנהיג אותה היא צריכה דבר ראשון לראות שיש לבעלה מהלך ברור בחיים, ולא שסתם 'קופץ' לו משהו, אלא אשתו תראה שיש לו קו ומהלך ויודע לקראת מה הוא הולך,

לא בצורת כפיה

דבר נוסף צריך הבעל לדעת שאין זו הדרך להנחיל את הדברים שהוא רוצה ומבין בצורת 'הכרח וכפייה' וכמו שהורים כופים על ילדיהם או רב על תלמידיו, אלא כאן צריך שיהיה בצורה של מנהיג שמוביל את העניין. וכשיש לבעל קו ברור וחוט שדרה שצועד למטרה מסוימת, הנה זה יגרום שבמשך הזמן היא תשתף עמו פעולה, כשייעשה בשלב אחר שלב, אך כשהוא עצמו לא ברור לו הדרך ופעם מקרין כך על הנושא, ופעם אחרת, הנה כשהוא לא נמצא בעולם ברור והוא לא לגמרי שלם עם עצמו, למה שיצפה שהיא תרצה בדבר כזה?! אך כשהוא שלם, וברור, ובצורה שנתבאר, הנה בס"ד יוכל להוביל דברים, וזה מכיוון שהנהגה אצלו היא מבפנים ולא רק מנהיגות חיצונית כאב וכרב.

הבעל צריך להכיר בכך שהוא המנהיג.

ולפעמים יש מצב שהבעל לא מכיר בכך שיש לו "שם בעל", וצריך לדעת שזו בעיה ושהוא צריך עזרה ויעוץ בזה, כיון שזה יכול לגרום לעיוות בבית, וכבר יצא לי להכיר כאלה מקרים שהבעל היה מידי טוב, וכיון שלאישתו היה קשה בהתחלה לשנות דברים מהמהלך של בית הוריה, הנה הוא מצא את עצמו לאחר חצי שנה מהנישואין שהבית שלו ממש העתק של בית חמיו, וזה מאוד הפריע לו, כי דבר זה הוא נגד המציאות של 'להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו', זה נגד הטבע והצורה איך שמתאים שיתנהל הבית. והבעל לא אמור להסכים לכזה דבר, רק הוא צריך לבנות ולהגיע לזה עם הזדהות כשקשה, וכמובן שכשיש לו איזה רצון ולה יש קושי, מעולם אינו פטור מלהזדהות עם הקושי שלה כדי להגיע למילוי הרצון שלו וכמו שיבואר להלן.

גם כשהאשה מביאה משכורת הבעל מחליט.

עוד זאת לעורר; שיש מרגישים בטעות שמאחר שהיא מביאה הכסף ממעשה ידיה, לכך היא בכללות הקובעת בעניני הוצאות וכו', וטעות גמורה הוא זה, דבטבע הפשוט של אשה שהיא מרגשת שהכסף שייך לבעלה, והוא בעה"ב, והיא צריכה ליטול רשותו, שהרי מעשה ידיה שלו, ואמנם אי הוא יקרין לה שהוא סמוך על שולחנה, הנה הוא יצליח לשכנעה... דאפשר לעוות הכל, וזה יגרום שהיא תכתוב לו מה, ומתי להוציא. ואמנם הוא בעה"ב על עניני ממון, אך הנה למשל בעל שמפנק עצמו ונוסע במוניות לרוב... וכדומה, וזה גורם להאשה להרגיש שהיא עובדת ויגעה והוא מבזבז עמלה לשוא, הנה אין זה מן המידה לצערה, אלא יראה להכירה כהרגלה, ולמצוא דרך ישרה שיהי' הרגשה טובה לשניהם בעניני הוצאות.

ואמנם ודאי אף דהוא בעה"ב, מ"מ ודאי יקרין לה, מה הייתי עושה בלעדייך, לא קמח ולא תורה, והכל בזכותך, אך לא מתוך שהוא מתנצל; או מקבל נדבה; או שהוא סמוך על שולחנה, רק דהוא מעריך ומכיר בטובתה אליו.

אבל ודאי דכל נידון על הוצאה, נוח להאשה שידבר כשותף בכיר ובע"ב, ולא כמשקיף מהצד, דיש שסבור שיגיד לאשתו אני חותם לך בלנקו, ואני סומך עלייך ככל שתוציא והוא חשוב שהוא בזה הבעל הכי טוב, ובעצם זה מצערה מאוד דהנה אינו שותף עמה כלל, ודו"ק. רק יש נשים שעל ענין הוצאת ממון סגי להו בזה שהבעל סומך עליהם, ורק בענינים שברגש הן רוצות שיזדהה עמן, וכל אחד יכיר אשתו וינהג כהוגן.

ויוצא מכלל זה בעל "בְּטָלָן" שאינו יודע ואינו רוצה להתעסק בטיב מו"מ, ורק היא מנהלת הכל, וכל נושא זה בא להורות שלא ישאירה הבעל לבד, כשהיא רוצה את דעתו בעניני קניות וכו' ולא יגיד לה עשי אשר תרצי, אך עצם ניהול הכספים והתשלומין של חשבונות, יש שהבעל עושה זאת ויש שהאשה וכו', דיש בעלים ששקועים מאוד בלימוד ונשותיהם כאניות סוחר, והוא לא יודע צורת מטבע, ואמנם כל קשר בין שניים, בנוי מאוד על התחשבות אחד עם השני, ורמת ההתחשבות היא קשורה בודאי לרמת הצרכים של השני, ולפי היכולת שלי לתת לו.

יצא לי לדבר עם כמה חתנים, שהבעל אומר; "אבל אני לומד בכלל ולא מביאים כלום והיא מביאה את כל הכסף!" אבל צריכים לדעת שזה דבר טיבעי ופשוט בכל בית רגיל למרות שהאישה עובדת, היא מביאה את המשכורת לבעלה, וכשהיא צריכה לקנות משהו היא שואלת את בעלה: האם אתה מרשה לי לקנות? זה המצב הטיבעי והפשוט בין בני זוג, ואם הוא חושב לעצמו: מה פתאום, היא הרי עובדת לכך זה שלה, וזה נראה לו לא מוסרי, כנראה שאצלו לא מוסרי מה שכתוב בגמ' "מה שקנתה אישה קנה בעלה" (מיר כד,ב). רגילני תמיד לומר, שאפשר לגרום עיוותים במהלך של הבית, ושכסף היא תהיה 'הבוסית' והוא יצטרך רשות ממנה לקבל דמי כיס... אבל זה 'איהו דאזיק אנפשיה', זה לא המהלך הנכון.

[זה נכון שיש גם הבדלי אופי, היה חתן שאמר לי; לא רוצה כלום, לא רוצה לגעת בכסף, רוצה לשבת ללמוד, ושהיא תנהל! ואכן יש נשים שהם היתה כאוניות סוחר, והיא הרבה יותר מוכשרת בניהול פנים וחוץ של עניני הכסף, והוא טרוד בגירסיה ולא רוצה בכלל להתעסק בזה ונוח לו שהיא תיקח, וכשכך הם פני הדברים הנה מה טוב ומה נעים, אין זה איזה דין בדוקא שהוא ינהל את הענינים. אבל בדרך כלל, בהתנהלות הרגילה אצל זוגות הבעל מנהל את עניני הכספים, ומי שזה כך מתאים לו והוא לא עושה את זה, הנה איהו דאזיק אנפשיה].

להסביר לאשה שכך הוא טבע הבעל.

וזה דבר שחשוב מאוד לדעת! שכמו שנשותינו שוטחות לפנינו את צורכיהן, כך גם אנחנו כשאנו רואים שאינה קולטת הענין הרי מוטל עלינו להסביר להם את הטבעים והצרכים שלנו, לא להתבלבל אלא להסביר להם שכך הוא בטבע, ורק כשהדבר קיים זה נותן לבעל את המעמד ואת היכולת להעניק לאשתו, אם הוא בעל הוא יכול להחזיק את אשתו, אם הוא לא בעל איך הוא יחזיק את אשתו?! בדיוק כמו שאם היא לא אישה איך הוא יהיה בעל; אם הוא לא בעל איך לה יהיה את מה שהיא צריכה?!

וכמובן שצריך לנהוג בחכמה והוא לא צריך לבוא ולומר לה: 'אני כאן המנהיג!' 'אני ואפסי עוד', רק יסביר לה שזה צורך ריגשי שהקב"ה הטביע בטבע של הגבר, וזה לא איזה כבוד שהוא צריך ממנה... אבא שמקריין מול הילדים שלו את מעמד האבא לא צריך להסביר להם שהוא האבא, אוי ואבוי לאבא שצריך להסביר לילדים שהוא האבא, אלא הוא רק צריך לדבר אליהם ולנהל איתם את המהלך כמו שאבא מתנהג ומעצמם הם מבינים שהוא האבא. אבל בין בעל לאישה זה לא תמיד כך ואם האישה לא מכירה מה זה בעל או שקשה לה להתרגלות לזה, אם הוא יסביר לה את זה היא תבין את זה.

אין בזה גאווה.

ואין כאן שום חסרון של גאווה, וכמו שאם יש בן שמתנהג עם האבא כמו חבר והאבא נפגע מכך, האם זה בגלל שהאבא בעל גאווה?! ממש לא! נכון שבעל ואישה זה לא בדיוק כמו אבא ובן או אבא ובת, אבל כמו שדיברנו יש הבדלים בין הבעל לאשה, למה את מגישה לי אוכל ואני לא לך?! למה האשה שנתה את השם משפחה לשל הבעל והוא לא? או למה לא נעשה ששני השמות משפחה ישארו ולמשל שיקראו גולדברג-ידלר או חבשוש-תורג'מן או כל שם שהוא, למה ויתרת לגמרי על שם המשפחה שלך ולמה אני לא ויתרתי לך?! אלא מבינים שיש כאן איזה מהלך,

צריך להבין עוד שזה כלל לא שייך לענין של גאווה, בדרך כלל מרגישים הרגשת גאווה מכיוון שזה לא מתאים שאתה תכבד אותי, אבל כל זה שייך אם אנחנו שנינו נמצאים במעמד שווה ולמרות זאת אני מנסה להשתרר עליך, 'כי תשתרר עלינו גם השתרר', אבל בקשר שבין בעל לאשתו זה לא כך, כיוון שהם לא באותו המעמד, יש מעמד של בעל ויש מעמד של אישה, וזה מעמד שונה, כמו שרק הוא יושב בראש השולחן ולא היא אלא היא רק יושבת לידו, והוא לא בעל גאווה בזה שהוא יושב בראש, כך גם אמור להיות המצב הטבעי שכך ההנהגה בבית.

ראוי לדעת יסודות אלו אף שלא מיד אחר החתונה הבעל מרגיש הרגשת מנהיגות.

ודבר זה חובה על הבעל לנהוג כך, אף שנכון הוא שלוקח זמן להתרגל לדבר הזה אבל בסוף הוא יגיע לשלב שזה יתבשל אצלו ה'שם בעל' שבו, וכמו שאצל אישה ככל שהיא נכנסת לעניינים מתבשל אצלה ה'שם אישה' וזה תהליך שנבנה וממילא כל הצרכים של הבעל בדיוק כמו שאצל אישה, זה לא אומר שמהרגע הראשון הבעל מרגיש טבעי את כל צרכיו ומעמדיו כבעל. ולכן באמת בתקופת ההסתגלות, תקופה של שנה ראשונה זה תקופה שיש בה הרבה מטענים ריגשיים, וגם דברים שבמשך החיים זה דברים פשוטים בהתחלה יש קושי, והבעל צריך להזדהות עם זה ולהכיר את זה, כי בתקופת ההסתגלות יש קושי וזה לא שבלחיצת כפתור כל הענינים הללו מתחילים, אבל יגיע שלב שיבנה בו

כבר לגמרי השם בעל וכל צרכי הבעל, ואז אם הבעל לא השכיל לנהוג כפי שדברנו הוא עלול להרגיש 'עשוק', גם אם הוא לא ידע להגדיר את זה הוא ירגיש עשוק, וזה יפריע לו, ולכן טוב שהוא ידע את זה.

בעל שמוותר לאשתו לא מגרע ממעמדו אלא להפך.

יש להדגיש שכאשר בעל מוותר לאשתו בגלל הקושי שלה, הוא אינו מרגיש מאוים בצורך שלו להנהיג, הוא אינו חש שהכתר נלקח ממנו אלא בדיוק ההיפך: עצם העובדה שהוא רואה את אשתו מאושרת בזכותו ובזכות ויתורו נוסכת בו תחושה של הצלחה ומוצלחות, שממרום מלכותו 'במקום גדלותו שם אתה מוצא ענוותנותו'.

מוותר לאשה לדון עם בעלה אבל הוא המחליט.

ובאמת מותר לאישה לדון עם בעלה, אבל כל זה בתנאי שהיא לא פוגעת בסמכות ובמנהיגות של הבעל, ולכן גם כשלאשה יש קושי, עליה לדבר ברגישות לבעל, ואם בעקבות הקושי שלה, אשתו מתבטאת כלפיו בצורה של התנגדות, הדבר עלול לעורר בו תסכול או אפילו תחושה הכרתית או תת הכרתית של השפלה, ולדוגמא אישה אומרת לבעלה 'לא מסכימה' או 'לא רוצה', לפי הטבע של הבעל זה כמו סדין אדום לשור, מה זה לא מסכימה, אני בעל הבית כאן! כך זה עובד אצלו, אולי הוא יצליח לעצור את עצמו, אבל בטבע זה בעצם מרידה במעמד ובסמכות שלו.

עצה יעוצה לכל אישה, (וכעת הדברים לא נאמרים לנשים, אבל יהיה מותר לכם, בהזדמנות אם יבוא מעשה לידים, להגיד את זה, כמו שהנשים יודעות להגיד את מה שהם רוצות, מותר גם לגברים להגיד את מה שהם רוצים, ולא צריך להתבייש בזה, כי כך זה הטבע שהקב"ה ברא, הקב"ה הטביע את הטבע הגברי בדיוק כמו שהוא הטביע בנשותינו את הטבע הנשי. אז נא לדעת; אישה שאומרת לבעלה לא מסכימה או לא רוצה, זה סדין אדום לשור שחור ביומי ניסן, כך זה), אז מה שהיא כן תגיד? שהיא תגיד: קשה לי! אישה שאומרת לבעלה קשה לי, הוא 'משתפך אליה', זה גורם לו לרצות לבוא לקראתה, כי היא בעצם מדברת כמו אישה לבעל, היא לא מדברת נגד בעל, אלא היא מדברת כמו אישה לבעל.

יכוח על קניית מתנה להורי הבעל.

היה סיפור היתה איזו שבת שהם הלכו להורים, והוא רצה לקנות מתנה להורים, מתנה שעולה סכום מכובד, והיא אמרה מה פתאום?! למה חייבים מתנה, אני אביא איזה תבשיל, אני אעשה איזה עוגה או משהו, מה פתאום לקנות מתנה?! ונהיה מזה מריבה גדולה. והזוג הזה הגיעו לטיפול, והמטפלת שטיפלה בזוג הזה סיפרה שהיא שאלה דבר ראשון את האישה; האם המצב הכלכלי שלהם מאפשר את קניית המתנה? והיא אמרה שמבחינה כלכלית אין שום בעיה! ואז היא אמרה לה, סליחה! אין כאן שום קושי, והוא בעל הבית, מה זה צריך להיות שאת מתווכחת איתו?! הכסף שייך לו, אין לך איזה קושי כי אין לכם בעיה במצב הכלכלי, אז מה את מתווכחת?! בעצם את מתווכחת 'מי קובע כאן', נו ומי הקובע בבית? הבעל קובע זה כסף שלו! מה זה צריך להיות?! נתנה לה 'שפכטל' על זה,

מותר לאשה לדון ולחשוב יחד עם בעלה באמת האם אתה חושב שצריך לקנות את זה? אולי אפשר להסתפק באיזה מאכל או עוגה? מכיוון שהיא לא חושבת שנדרש כזה סוג מתנה, מותר לה לנסות להגיד לו צד אחר אבל לא בצורה של מריבה אתו, אלא הוא יחליט אם הוא מקבל את הצד הזה או לא. ושם כיון שלא היה שם שום קושי ריגשי, אלא זה היה ממש רצון מול רצון, והוא מאוד היה חשוב לו הרצון הזה, לכך אמרה לה המטפלת ההיא שהתנגדותה לרצונו היא לא בסדר, זה שייך לו, והיא הוסיפה ואמרה לה; תדעי לך שכשאת רוצה משהו להוציא כסף והוא לא מעונין אם אין לך בזה קושי ואת בכל זאת מפעילה את רצונך זה גזל, זה 'תליוהו ויהיב' זה לא כסף שלך, והיא אמרה שצריך להסביר את זה לנשים, הכסף הוא לא שלהם.

אחרי שהבעל אמר שכך הוא רוצה זה כבר נהפך אצלו גם לצורך 'שיתמלא רצונו'.

ויש עוד לדעת, שכשבעל רוצה משהו, אז בהתחלה זה היה רק רצון, אבל אחרי שהוא ביטא את זה אז הוא כבר רוצה שתי דברים, זה הופך אצלו לשתי דינים, א- הוא רוצה. ב- אני הבעל וצריך להתמלא רצוני ע"י אשתי. כך זה עובד אצל בעל, אנחנו חייבים להודות ולהכיר את המציאות של עצמינו גם.

מה היא מרגישה?

אבל אנא מכבוד הבעל, המלך הגדול, שהוא יהיה מלך רחום וחנון, וגם אם אישתו אמרה לו לא מסכימה או לא רוצה, בהחלט מן הראוי שהוא ידבר איתה ושהוא יסביר לה את זה, כמה שזה קשה לגבר לשמוע מאישתו לא מסכימה, ושלא יוותר אלא יסביר את זה, אבל בכל אופן אם היא כבר כן אמרה והוא רוצה שלא יתפתח כאן כעת בלגן שלם, אז שהוא ישאל אותה: מה את מרגישה? מה קשה לך? לזכור: לשאול אישה 'מה את מרגישה', 'מה חסר לך כאן', 'מה קשה לך' זה מילות קסם ששוברות הרבה מחיצות וצער ומתיחויות, לזכור את המילה; מה את מרגישה? מה את מרגישה בענין? מה קשה לך? ולכן גם בעניינים עקרוניים שברור שכך אמור להיות שהקו שלו הוא הקובע וכמו שיתבאר בהמשך אי"ה, ואפילו בדברים כאלה שגם היא עצמה יודעת בסתר ליבה שהוא צודק, מכל מקום אם לה יש איזה קושי בזה, לא צריך להיות חכם גדול מדי כדי להבין את זה, אלא מספיק גם להיות חכם קטן כדי להבין את זה שיש לה כאן צורך רגשי בעניין שהיא נתפסת ונצמדת לענין הזה, ושלא למחוק לה את הרגשות, אלא לדון איתה ולהזדהות איתה ורק אח"כ לקבוע.

שלא להקשות מדי.

דבר שני: גם כשמבין שצריך להוביל קו אחר בבית צריך להיזהר שלא לחדד את ההבדלים כדי לא להקשות עליה את הענין, אלא כמה שיותר להקל את הדבר, שלא תרגיש שהוא הולך כעת לעשות שינוי חד שזה דבר שקשה לה, וכן לדבר ע"ז לאט, טיפין טיפין, וגם שלא להציג את הדבר בתורת הכרח אלא להגיד לה: אולי ננסה, וגם להראות לה כמה שזה חשוב לו.

מעשה בהדלקת נרות חנוכה של רבי נחומקה מהורודנא.

הח"ח בא פעם לרבי נחום מהורודנא זצ"ל בימי החנוכה וראה אותו מתמהמה מאוד בהדלקת נרות חנוכה, ומתאחר בהדלקתן. ולתמיהתו של הח"ח על כך, ענה ר' נחומקה כך - חז"ל פסקו נר שבת ונר חנוכה נר שבת קודם, משום שלום בית דוחה. ואני יודע שאשתי נהנית לשמוע אותי מדליק נרות, ואצלי זה דוחה מועד הדלקתן (בינת המידות ח"א עמ' 101).

להסביר כמה זה חשוב לו.

דבר נוסף: הוא צריך להראות לה שהוא מבין כמה שזה לא קל לה, אסור לו לבא בצורה של 'לדפוק על השולחן' אלא צריך להבין שלא כל דבר אפשר להשיג הרגע ועכשיו, אלא צריך להוביל את הענין לאט לאט, אריח ע"ג לבינה ומתוך מהלך ואסטרטגיה בצורה שהיא תרגיש שאינו מחליט באופן חד צדדי, רק הוא דן עמה ומתאר לה את חשיבות הדבר, ומבין את הקושי שלה ומחפשים ביחד פיתרון, ואינו מפקיר הענין מצד אחד, ומצד שני הוא גם לא רץ, וכשהיא מרגישה כמה זה חשוב ואכפת לו, וכמה זה יושב לו קרוב ללב זה גורם לשיתוף פעולה. ופעמים שבשלב א' צריך רק לדון על הנושא באופן תיאורטי, ובכלל לא בצורה חדה שמקשה ורק אח"כ להמשיך עד שמגיע למטרה.

צורת בקשת עזרה בבית מהילדים.

כי הנה אנו רואים בענין שיתוף הילדים לעזרה בבית, שהדרך הנכונה היא לא ללכת עם הילדים בתקיפות ולהחליט לילד או לילדה כך וכך תעשה כי כך קבעתי, אלא בתחילה צריך קודם לבקש מהילד אם הוא יכול לעזור קצת, ולא באופן קבוע, ובפה רך, ולאט לאט הילד או הילדה מתרגלים לקחת אחריות, ובצורה שאין מרגישים שכפו עליהם הר כגיגית, כי בצעקות ובהכרח של הילד זה לא תמיד עובד, אלא יש לאתגר את הילד שמצד אחד רואה שזה חשוב להורים, וגם רואה שמכבדים אותו, מסבירים לו, ומבקשים ממנו, ולאט לאט הוא משתף פעולה ברצון, וכמש"כ הגר"ח מוולוז'ין במכתבו ... "וע"י סבלנות משיגים יותר מע"י כל תקיפות שבעולם".

כל זה דווקא בזמן שהבעל מתנהג כמו בעל לאשתו.

זה דווקא כמו שכבר נתבאר דוקא אם הוא מתנהג כבעל, אבל אם היא מרגישה אותו כזר, כי הוא לא מתנהג כמו בעל שלה; אז היא חושבת לעצמה באמת מי אתה שתקבע לי?!? כהמעשה שהיה, באותו אחד שכשהיה מטייל עם אשתו, הוא זה שהיה תמיד קובע בטבעיות את המסלול ואת הפניות בפרשת דרכים ימינה או שמאלה, ולא ויתר על מעמדו ושליטתו בזה, וזה עבד טוב, עד שפעם אחת כשטיילו בדרך היא נפגעה ממנו, והוא כמנהיג ומנווט הטיול ניסה

לפנות כרצונו ימינה או שמאלה, והיא סירבה, ותען ותאמר לו: מי אתה שתחליט לי לאיפה ללכת?! זה עובד טוב אצל אישה, אם היא מרגישה באמת שהוא בעלה שהוא נושא אותה ומזדהה איתה ואוהב אותה, זה מסתדר לה, זה זורם.

נושא העמידה בזמנים.

עוד דבר חשוב: אם הבעל והאישה הלכו לחתונה או משהו דומה, והם קבעו זמן באיזה שעה הם נפגשים בחוץ, צריך לדעת שיש הבדל גדול בדבר הזה בין טבע האיש לטבע האישה, אם הוא יוצא והיא עוד לא נמצאת והוא צריך לחכות לה, זה פגיעה אנושה בכבודו ומעמדו של 'אדון בעל', כך זה בטבע, והוא מרגיש ממש פגוע מזה. אישה לעומת זאת אם היא קבעה זמן עם בעלה ובסוף היתה צריכה לחכות היא לא מרגישה בזה שום פגיעה. ז"א כך, אם היא מאוד ממהרת הביתה כי יש לה הרבה עבודה בבית או היא עומדת כאן בשמש קופחת או במקום שלא נחמד לה, או קשה לה לעמוד על הרגליים, אז יש לה בזה קושי פיזי.

אבל באופן שבעצם אין לה שום בעיה לעמוד כאן, וזה לא יוצר לה שום קושי, והוא פתאום נזדמן לו משהו שמתבקש כעת שהוא יתעסק בזה אבל זה יגרום לו איחור, אבל אם זה יהיה פיקוח נפש האיחור הזה לאשתו הוא ידחה את זה, איך בעצם הוא צריך להתנהג? אז צריכים לדעת שאישה היא 'נטרן לגבריהו', וזה לא פגיעה במעמד שלה, כי זה לא בטבע האישה שהיא תיפגע אם היא צריכה להמתין לבעלה, אבל היא כן תיפגע או תרגיש רע מאוד אם זה היה כרוך אצלה באיזה קושי, כמו כל דבר שכרוך בקושי והיא רואה שבעלה לא מתחשב בה. לדוגמא כי היא מיהרה הביתה, או כי קשה לה לעמוד כאן, כי היא הפסידה בזה שהיא יצאה יותר מוקדם, היה לה נעים שם וכדו'. אבל יש הבדל עקרוני בין המתנת בעל לאישה לבין המתנת אישה לבעלה, באישה כל הקושי הוא רק אם זה היה משהו שהיה לה קשיים נספחים למצב הזה, ואילו בבעל עצם הרעיון שהוא ממתין זה פגיעה במעמדו.

והנה כשאשה סבורה שבעלה יגיע הביתה בשעה מסוימת, והוא מאחר, הרבה פעמים זה גורם לה דאגה, וזה קושי גדול לה, על כן יקפיד להודיע כשקורה שמאחר.

לפעמים יש נשים שמאוד קשה להם לדייק בזמנים, מובא בראשונים שהסיבה שהאישה פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, כי קשה להם להתאים את עצמם לזמנים, יש נשים שמאוד קשה להם הדיוק בזמנים, אז בעל שמכיר שיש לאישתו את החולשה הזאת שקשה לה לדייק בזמנים, אז גמרנו אז הוא מקבל את זה. הוא מקבל שיש לה איזה חולשה מזה והוא לא נפגע מזה, הכל לפי הענין, אבל ברעיון שהוא יבטא את עצמו, בדיוק כמו שהיא מבטאת את עצמה, כשיבטא את עצמו, היא תבין את זה.

* * *

פרק שמיני: כאשר ישנם חילוקי דעות

ג' מצבים בחילוקי דעות.

והנה כשהבעל מבין בשכלו שראוי לבנות את הבית בצורה מסוימת, ואשתו לא מבינה כמוהו, וזה דבר שמצוי מאוד כי לא כל הלבבות שווים, ולא בכל דבר יש השתוות, כיצד יעשה וינהג? והרי בכללות הרי הבעל צריך להוביל, והדבר הזה שייך בכל נושא.

זה ברור שבנושאים עקרוניים שהמהלך בבית אמור להיות כמו הבעל, ולא דוקא בענינים רוחניים כגון להנהיג או שלא להנהיג חומר מסוימת, או כל סיגנון הקו של הבית, אלא אפי' בענייני רשות אך הם עקרוניים אצלו כמו ענייני בריאות וכלכלה, האם לאכול לחם מלא או לאכול לחם רגיל, יש אחד שיש לו עקרונות לכיוון הזה, ואחר יש לו עקרונות לכיוון זה, בכל מיני ענינים שהיחס של בני אדם לזה זה כנושא עקרוני.

בכל סוגי הדברים האלה למעשה הבעל אמור להוביל והקו שלו אמור להיות בבית, אבל המציאות היא שפעמים שיש לאישה קושי בזה. ולא תמיד כ"כ קל לה להתבטל אל העקרונות שלו.

ונראה לחלק את הדברים לשלשה מצבים שונים, מתי על הבעל לוותר לאשתו ומתי עליו לעמוד על שלו!

מצב ראשון: כשהסיבה שהבעל רוצה לנהוג כך, אינה משום שזה דבר עקרוני אצלו, אלא שלבעל יש חשק או רצון לנהוג או להנהיג בצורה מסוימת.

מצב שני: כשהבעל חושב שכך נכון לעשות אבל זה לא חובה, אלא משהו שהוא חושב להמשיך כמו אבא שלו למשל, ואף מבחינתו זה רק נכון ומעלה אך לא כחובה, ואילו היא רוצה אחרת.

מצב שלישי: כשהבעל מבין שכך חייבים לעשות, והיא רוצה אחרת.

במצב הראשון: כאשר לבעל יש חשק או רצון.

ניתן לחלק זאת לשלשה מקרים:

(א) באופן שזה גורם לה לקושי, וזה רצון שלו מול קושי שלה,

(ב) באופן שזה גורם גם לו קושי וזה קושי שלו מול קושי שלה.

(ג) באופן שזה לא גורם לה לקושי אלא יש לה רצון לזה וזה רצון שלו מול רצון שלה.

* * *

ונבאר: כשזה רצון שלו מול קושי שלה: הכלל בזה הוא שהוא צריך להתחשב בה, ויותר מזה; שכשהוא ניגש אליה ובא להגיד לה שהוא רוצה דבר כזה, דבר ראשון הוא מעצמו צריך להרגיש ולבדוק האם זה קשה לה, לפעמים יש בעלים שהצורה שהם פונים לנשותיהם היא: האם את 'מסכימה'? זה לא השאלה הנכונה! השאלה הנכונה: האם 'קשה לך' הדבר? או האם נוח לך הדבר? האם יש לך קושי טכני או ריגשי, או לחץ וכדו'.

וברגע שהיא אומרת שזה קשה, זה הא-ב של ההתחשבות, לקחת את הקושי שלה בחשבון. כי אם הוא לא מתחשב בקושי שלה יש לה תיסכול כפול, יש לה את הקושי עצמו; הבושות, הלחץ, העומס יתר... ויש לה הרבה יותר מזה; יש לה תיסכול אמיתי שבעלי לא מבין אותי, שבעלי לא אכפת לי, הוא עומד על שלו ולא אכפת לו, ולכך בזה הנכון והישר הוא להתחשב בקושי.

דוגמאות: למשל כשמתחשק לו להוציא כסף על משהו, כשהמצב שלהם מוגבל, ואח"כ כשהיא תבקש ממנו דברים לא יהי' לו, וזה מאוד מתסכל אותה שהוא מוציא כסף על רצונותיו הלא הכרחיים, ואח"כ חסר להם כסף לצרכיה ולצרכי הבית. עוד דוגמא; מתחשק לו לפעמים לנסוע לשבת לקרובי משפחה שלו, והיא מאוד מתביישת שם. או מתחשק לו מאוד לקנות משהו לבית וזה לא לטעמה, זה מאוד מפריע לה לראות את זה כל הזמן מול העיניים וזה לא לטעמה. או כשהוא רוצה להעניש את הילדים. עוד דוגמה, גם יש גברים שמתערבים לאשה בכל מה שהיא עושה וכל מה שהיא מבשלת, שמתחשק לו לדעת הכל, וזה גורם לה הרגשה שהוא לא סומך עליה, הוא גורם לה עומס יותר, הוא גורם לה הרגשה מאוד רעה - וזה לא בסדר.

אמנם אם נראה לו בכנות ולאחר מחשבה שהקושי שלה אינו אמיתי ושהיא תהיה מסוגלת להתגבר עליו אם רק תחליט כך, מכל מקום גם בכזה מקרה הוא חייב קודם כל להציע לה את זה במשנה זהירות. ולא שהוא ינסה לכפות עליה להרגיש כמוהו ולכן אסור לו לומר: "זה לא קשה, את תסתדרי", "אין לך מה לדאוג" או "אם תחליטי שזהו הדבר הנכון לעשות, לא תהיה לך אי נעימות מהסביבה". אם הוא יתבטא כך הוא יצטייר כעריץ בעיניה ויגרום לה קושי כפול כמתואר לעיל.

ואם ח"ו הוא סתם כך יעמוד על שלו ללא פשרות וגם ללא כל ריכוך, הוא יגרום לה קושי כפול: עצם הקושי הרגשי או הטכני. וגם קושי עוד יותר גדול החותר בבשר החי ואינו נותן לה מנוח: התחושה ש"לא אכפת לבעלי ממני ומהקושי שלי, הוא אינו מבין אותי ואני נתונה לחסדיו". לאור התלות הרגשית של האישה בבעלה שכבר הוזכרה, אין לשער כיצד משפיעה עליה תחושה זו: היא חשה חסרת אונים, בודדה בעולם, תלויה בין שמים לארץ משל הקרקע נשמטת מתחת לרגלים שלה. וכאשר התעלמותו מקשייה מתבטאת שוב ושוב בעוד סיפור ועוד סיפור, התסכול קורע את נשמתה והיא אף עלולה לחוש "למה לי חיים?" במקביל, היא גם חשה קושי עצום להתמסר אליו מול התנכרותו. לעיתים, מצב עגום זה מביא את האישה עם הזמן לפעול על דעת עצמה ולהסתיר ממנו את מהלכיה.

* * *

וכשזה קושי שלו מול קושי שלה: בדברים שהם יותר חשובים אצלו, בזה כשאין לה קושי רגשי בענין, זכותו לעמוד על הרצון שלו, ואם הוא באמת בעל טוב באופן טבעי היא גם תקבל את זה ומכל מקום גם בזה צריך הרבה הזדהות איתה כדי שהם יגיעו יחד לעמק השווה וכמו שנתבאר,

* * *

וכשזה רצון מול רצון: וכגון שמצידו זה דברים שסתם מתחשק לו, ואילו היא מצידה מתחשק לה אחרת, בזה יש פעמים שישנם רצונות סותרים בדברים שברור הוא שאין לה שום קושי רגשי בזה, והוא רוצה שיהיה הכל כרצונו, בזה בכללות צריך לדעת שכאשר יש סתירה בין הבעל לאשה ברצון מול רצון; הוא קודם לה, שזהו כבודו ומעמדו, ומ"מ כשזה דברים לא כ"כ חשובים אצלו ואין כזה נפק"מ יש מעלה ורוממות שהוא יהיה ג'נטלמן ואצילי הוא יבוא לקראתה ומידי פעם יתן לה את רצונותיה, אא"כ זה לא כ"כ חשוב עבורה ואילו אצלו דבר זה מאוד מאוד חשוב. [אבל גם זה לא תמיד - כי לאט לאט הוא נהיה ממורמר, והיא לומדת להשתלט עליו, וצריך לזהות אצל עצמו, אם זה גורם לו מירמור אז לא, הוא לא חייב, תלוי מה ותלוי כמה.]

וכגון כשמטיילים יחד ומגיעים לפרשת דרכים, והנידון; האם לפנות ימינה או שמאלה? ולה יש רצון לחד גיסא ולו לאיך גיסא, ומן הדין זכותו לקבוע ד"והוא ימשל בך" (בראשית ג, טז) כתיב, אך האם זו משנת חסידים?! וכי הוא באמת חייב שכל דבר יהיה כרצונו?! ולמה לא יהיה אצילי ויתן לה פעמים שיעשה כרצונה?! ולא משום שהוא צריך 'להתכופף', אלא שראוי להיות ג'נטלמן, להיות אצילי ולפרגן לה פה ושם כרצונה, ז"א כך, בעצם מצד 'יקוב הדין את ההר' הוא באמת צודק! זכותו לדרוש את הרצון שלו, אבל זה לא הנהגה אצילית וג'נטלמנית תמיד לדרוש את הרצון שלו, מצד שני גם זה לא טוב אם הוא בכל פעם ידחיק את הרצונות שלו מפני הרצונות שלה, כי זה בעצם סתירה לכל מעמד וצרכי הבעל במשפחה, וכפי שדיברנו ובסוף זה עלול לגרום שיום אחד הוא עוד יתפוצץ והיא לא תבין מאיפה זה נוחת עליה. אבל מותר לו גם להבין שלא על כל דבר הוא צריך להיקהל ולעמוד על המשמר, ושלא על כל דבר לעשות כזה עסק.

במצב השני: כשהבעל חושב שכך נכון לעשות.

ונבאר את החלק השני: כשהוא מבין שכך נכון לעשות, כגון שזה הדרך של אבא שלו, זה הדרך שהוא רגיל בה. אך זה דברים שלמרות שכך קיבל מבית אביו וכדומה, מ"מ אין זה אצלו מעיקר הדין, ולכן אם יש לה קושי גדול בזה צריך לבדוק עד כמה זה קשה לה ולהתחשב בה: אמנם גם במקרה שא"א לוותר צריך לדעת איך לדרוש דבר זה באופן שייקל עליה לקבל וכדיבואר בהמשך בס"ד.

חומרות שנהגו בבית הוריה.

ויש להוסיף בזה נקודה נוספת: שיש מקרים שהיא רוצה אחרת ממנו בגלל רוחניות, עיקרון, או משהו שהיא חושבת שזה יותר טוב לנהוג כך - וזה יכול לאיים עליו, כי הוא מרגיש שהיא יותר רוחנית, ושהיא יותר מעריכה את הדרך של אבא שלה, וזה קשה לו. אך הנה היה מעשה באשה שמחמת הרגלה בבית הוריה בנעוריה, היא רצתה להכשיר עופות בביתם אחרי החתונה, ולבעלה היה איכפת מזה, ואמר לו הגרי"ג אדלשטיין שליט"א: מה אכפת לך? אכלת צהריים?

לך ללמוד! אכפת לה מבחינה רוחנית, למה לא לוותר לה, הרי לו זה לא קושי?! ולמה לו להרגיש פחיתות במעמדו ובחשיבותו בזה שהיא רגילה לאיזה חומרה שקשה לה לפרוש מזה.

אבל אחר כל זה נראה; שאם יש הרבה דברים שהיא רוצה להחמיר כמו אביה, כדאי שהוא יסביר לה שזה לא טוב לו להרגיש שהיא עדיין אוחזת מהדרך של אבא שלה, הוא גם לא חייב להסכים אם הוא מרגיש מאויים. בהתחלה ודאי שהוא חייב לוותר ולתת לה זמן של הסתגלות, אבל בהמשך זה משהו מורכב, וזה תלוי איך הוא מרגיש עם זה.

וגם בזה הוא צריך בעצם לשקול את החשיבות של הענין מבחינתו ואת הקושי שלה, אם זה קושי משמעותי, או אם זה קושי קטן.

חומרות וכדו' דברים שאינם מעיקר הדין.

יש דברים שהם לא שייכים לגדרי תורה והלכה אך יש לבעל דעה והשקפה על הנושא, ואילו לאשה זה גורם קושי מאוד גדול והדוגמא המקוממת ביותר, וזה פשוט פשע; זה לא לתת לה לקחת אפידורל בלידה, שאדם יש לו עיקרון שזה לא בריא, יכול להיות שזה עיקרון מאמא שלו אפי', אבל איך הוא יכול לכפות על אשתו כזה דבר?! זה הדוגמא הכי קשה, שמבחינתה זה קושי ענק, ומבחינתו עיקרון לא חשוב כ"כ.

וזה יכול להיות בהרבה דברים, שיש לו כל מיני חומרות שהוא עצמו יודע שאינם מעיקר הדין, יש לו לפעמים מושגים בכבוד שבת, יש לו כל מיני מושגים בחסד, יש לו כל מיני עקרונות בחינוך, יש לו כל מיני עקרונות בחיסכון של כסף, כל מיני עקרונות שאינם לא דברים שהוא אוחז שזה הלכה או שכך הוא חייב, אלא משהו שהוא אוחז שכך נכון לעשות, בזה ברור שהוא צריך להתחשב ולבדוק עד כמה זה קשה לה. לא צריך תמיד לוותר, אבל הוא לא צריך להתעלם מהקושי שלה, ולמרות שאצלו זה גם חשוב אבל אם יש לה קושי הוא צריך לשקול.

ומספרים על הגראי"ל זצ"ל; שאחרי שאשתו נפטרה ביקש שיכינו מים לכל הפסח מער"פ. ואמר שהוא ראה שלרבנית זה היה קשה, והוא לא רוצה להחמיר על חשבונה, אך אחר פטירתה הוא רוצה לשוב להחמיר כן.

גם סיפרו על הרב דסלר שמשבת הראשונה אחרי שאשתו נפטרה הוא השתמש בכוס של קידוש אחר, שאלו אותו מה עם הכוס שהיה עד עכשיו, הוא אמר; זה לא היה לכתחילה השיעור, אבל כיון שהוא קיבל את זה מהשווער שלו, הוא לא רצה לצער אותה, ולכך כל החיים שלה הוא השתמש בזה, ועכשיו אחרי שנפטרה הוא מחליף. ומכל זה נלמד שגם אם זה עיקרון אצלו, אנא שיבדוק; עד כמה זה גורם לה קושי, ואם זה באמת קושי, שישקול אם זה נכון לדבוק בעיקרון.

[דרך אגב יש ללמוד ממעשים אלו דרגת יר"ש ודקדוק הלכה של אדם גדול, שאחר עשרות שנים שנהגו באופן מסויים מסיבה מסויימת עדיין לא כהה ההרגש והרצון להענין, ומרגע שנתאפשר עשו את אשר יזמו לעשות]

וכשזה גורם לה רק לקושי קטן בלבד.

ואם זה גורם לה רק לקושי קטן מותר לבעל לעמוד ע"ז, כי בסה"כ זה הבית שלו והוא רוצה להעמיד אותו כמו שקיבל, וזה לא כמו במצב הראשון שהבאנו שסתם מתחשק לו, כי זה באמת עיקרון. אמנם גם במקרה הזה שבאמת מותר לו לעמוד על שלו, כי זה מבחינתה קושי וצער קטן, ואצלו זה בכל אופן חשוב. מ"מ הכל לפי שיקול דעתו של רואה כיון לנהוג בדרך הישר והטוב.

במצב השלישי: כשהבעל מבין שכך חייבים לעשות.

דברים שהוא מבין שהם ממש חיוב והוא לא יכול להתיר, וכגון בדברים שזה ממש הלכה או עיקרון שקיבל מאביו או מרבתי. ובזה אין מה לעשות כיון שהוא לא יכול לוותר, וכן דברים שנוגעים בצפור נפשו שאין באפשרותו לוותר עליהם וכן לפעמים יש דברים חריגים ממש, שבעצם גם היא מבינה שזה בעיה, ובזה ראוי לדפוק על השולחן שאין על מה לדבר, ובזה פסקא למילתא, וכארי יתנשא, שהיא תראה שאצלו זה כעין ייהרג ואל יעבור.

ואמנם גם במצבים כאלו שהבעל צריך לדפוק על השולחן, אך גם זה רק בדבר מאוד קיצוני וכשברור לו שידו תקיפה ואחרי הזדהות רגשית וכדלקמן, ולא כשחושש שזה יצור את ההיפך- ריב ומדון וידו על התחתונה, ולכך תמיד צריך להיות חכם עיניו בראשו להכיר סוף דבר בראשיתו, רק שלפעמים הוא מרגיש שבני הבית מכירים האמת, רק דהוא צריך לדפוק על השולחן לקבוע זאת כשאין דרך אחרת, אך לא לעשות מידי הרבה קווים אדומים, ולא לעשות מכל דבר קו אדום, וגם זה רק אחר הזדהות רגשית וכדיבואר בס"ד.

(אבל עכ"פ גם בזה שיעשה את ארבע הנקודות האלו שיבוארו להלן, שאיפה שאפשר להקל להקל, איפה שאפשר להסביר להסביר לה, להזדהות, ולהעריך).

וכל ערום יעשה בדעת שפעמים צריך לקבוע שאין כאן כלל נושא לדיון, ובדרך זה נרגע הענין, דככל שזה בציפור נפשו כך יהיה נקבע הענין אך לא בכל דבר לנהוג כך, ובעל חכם מבין, שכשהיא באה עם איזה רעיון מהפכני, שזה שינוי מהמהלך הרגיל, הנה גם היא מבינה שזה לא דבר פשוט, ובעצם היא כעת בוחנת מה תהיה תגובתו, ולא שזה אצלה באיתגליא אלא אף יתכן שהיא בעצמה לא שמה לב לכך שבעצם היא גם בודקת את התגובה שלו.

ארבעה דברים שיכולים להקל עליה גם במקרים שהבעל לא יכול ולא צריך לוותר:

יש ארבעה דברים שמאוד חשוב שהבעל יעשה אותם כדי לתת לאשתו את ההרגשה הטובה. שגם אם הוא מצפה שהיא תלך אחריו וזה בדברים כאלו שזכותו גם לדרוש זאת ממנה, מ"מ זה אחריות שלו שהיא תעשה את זה בשמחה! אך כשהוא עומד על העקרונות שלו, והיא אכן הולכת אחריו, אך עושה זאת בעצבות ובלי שמחה, בזה בעצם הוא הפסיד את המערכה וזה לא חכמה. ז"א שבד בבד עם זה שהוא רוצה להעמיד את הבית ולהכניס את העקרונות, אך זה אחריות שלו שתעשה את זה בשמחה, ויש ארבעה דברים שהוא יכול לעשות אותם וזה יכול מאוד להקל עליה.

דבר ראשון: זה **להסביר** לה למה זה חשוב, לא סתם לזרוק לה את העיקרון, כדי שתבין את העיקרון שמאחורי זה, יש אנשים שפותרים את הענין הזה מול נשותיהם, בכך שהם אומרים: סליחה! כך אבא שלי נהג! כך שמעתי מפה ומשם, זהו! נקודה. וזה לא נכון, כי הרי הבעל והאשה הם כעת שותפים, וזה מחייב גם אותה, ולכך הוא צריך להסביר לה.

דבר שני: לנסות **להקל** עליה איפה שאפשר להקל, בחומרא, וגם בעיקרון של חינוך, נגיד שהוא יותר לוחץ על הילדים כדי שאחרי זה לא יצאו מפונקים. אבל איפה שהוא יכול להקל - שייקל. למשל שאם מאוד קשה לך בהשכבה, אם הוא רוצה שהיא לא תתן להם לקום מהמטה, אז הוא יכול לעזור לה בהשכבה, כי איפה שהוא יכול להקל להקל.

כשאינן כ"כ מה להקל, גם אם יכול להקל חמש אחוז מהצער שלה ומהלחץ שלה, וזה יכול להיות חמש אחוז משתי כיוונים, או שזה השתדלות שיש בה רק חמש אחוז סיכויים שתצליח ותבטל את הקושי שלה, או שזה יוריד רק חמש אחוז מהעומס, מהצער, מהלחץ, ומהבושות, אבל אפי' שזה קצת הוא צריך לעשות את זה כדי להראות לה שאכפת לו מהצער שלה, ואז זה נותן לה יותר מחמש אחוז.

הדבר השלישי: **להזדהות** עם הקושי, להגיד שאכפת לי מזה שקשה לך.

הדבר הרביעי: שלאחר מעשה כשהיא עושה את זה, מאוד **להעריך** אותה על כך, היה בעל אחד שהיה אצלו חומרות בפסח, אמנם זה נכלל במצב השלישי של דברים שהוא חייב, ושאצלו זה ממש עיקרון ממש מאוד גדול, אבל עכ"פ אמרתי לו: כעת אחרי שכבר נגמר פסח עם כל המליון חומרות שהיה לך, זה המקום והזמן לקנות לה מתנה קטנה עם פתק שהוא מעריך אותה על כך שהיא נהגה והחמירה כמותו.

כשיש שינוי בהשקפה

עוד יש נושא שלפעמים יש שוני בהל" דעות והשקפה, ובזה צריך לידע האמת שרוב חילוקי דעות בעניני השקפה המצויים אינם ענין עקרוני, שהרי שיש הקב"ה ונתן לנו את התורה וציוונו תרי"ג מצוות, זה דבר עקרוני ובזה ודאי משתווים, ורוב שאר עניני השקפה הם חשובים רק בתור שכך הורגלנו, וכך למדונו מהלך מסוים, וראוי שלא לפרוש מזה, אך כבר היה יכול שיהי' ההיפך, ואז היינו צועקים את ההיפך, שהרי ברוב הענינים שיש בזה צדדים שונים והפוכים, הנה לכשנקח את ב' הצדדים ונדון עמם לפני גדול מדורות שלפנינו, יגיד אפשר כן, ואפשר כן, ושקולין הן ויבואו שניהם דהי מינייהו מפקת, ויש פנים מסבירות לכל צד.

וזה לא סתירה להא דכל אחד ינהג כדעת רבותיו, או כפי איך שמעצמו למד תורה, ויש לידע שהרעיון הזה לתת מקום בלב למי שקיבל או סבור אחרת ממני, או מבין אחרת, או יש לו דעת אחרת, הנה זה לא אמור לגרום לי להיות פחות ברי לי בדעתי, לפי שיש אשר כדי להיות ברורים בדעתם, הם צריכים לבטל כל צד ודעה אחרת כעפרא דארעא, לפי שמבחינתם אם קייים צד או דעה אחרת, שיש לה מקום, שוב לא יוכלו להיות ולהרגיש ברי טוב בדעתם ובהשקפתם.

וכבר היה מעשה בבחור אחד חכם, מהישיה"ק שהי' ממש שובת לגמרי ומה גרם לו לא לתפקד כלל? הנה טענתו היא לפי דכל אשר יסבור ויבין איזה ענין, הנה לא נפלאת היא ולא רחוקה, אשר יש חכם שכמותי שמבין אחרת, וחולק

עלי, וא"כ למה אסמוך על עצמי, ולכך אנה אפנה ומה אעשה, ואין איתי יודע עד מה, למה אכריע כך או כך, ונמצא זה בשב ואל תעשה ולא עשה כלום! וכמו שמספרים על חתול שיש לידו ב' כוסות חלב במרחק שווה, שמתוך שלא יודע להעדיף אחד על השני נשאר בשוא"ת, עד שימות מרעבון וצמא, וה"נ הוא נשאר תקוע מהעדר הכרעה למה יעדיף צד אחד על צד אחר, כשבודאי יש חכם כמותו הסבור כהצד האחר, וכו', ומה באמת התשובה על הטענה הזאת?

הנה ראוי לידע שחלק מתכונת "בְּצֵלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (בראשית טו, ו) הוא; לכל אדם יש כוח אלוקי להיות ברי ומוחלט בדעותיו, גם אם אחרים יגידו אחרת, ולא מצד שסבור שהאחר פחות חכם ממנו, אלא אף במסכים שהלה חכם יותר, אך מ"מ ברי לי בדעתי שאני צודק בזה עד שיתווכח עם האחר, ויגיד רחמנא ליצלן מהאי דעתא ויענהו האחר אדרבה רחמנא ליצלן מדעתא דידך, (שבת פד, ב) או שיאמר הדין; וכל דיינא דלא דאין הכי לאו דיינא, ויאמר חבירו ההיפך ושכל דיינא דלא דאין הכי לאו דיינא (ב"מ לו, ב) ולא שהיה הויכוח שם בין אביי לרבא או בין ר' חנינא לר' אילעא, מי גדול ממי, אך בכל זאת ברי לו דעתו, ומי שאיבד את השיקול דעת להיות ברי בדעתו, הנה הוא בעל מום, שנאבד לו כוח זה שהטביע בו הקב"ה בטבע הפשוט.

ולכך אמנם החלק הזה אשר מי שלמד והחכים והבינו מדעו, או שקיבל מאבותיו, או רבותיו מהלך מסוים, ומרגיש ברי בה הנה זה כהוגן וראוי שיהי' כן, אך מאידך גיסא האם להפוך את השני לאפס בגלל זה או לטועה בדבר משנה! זה גם לא ראוי, אלא כך היא דרכו של עולם, וכך היא כך דרכה של תורה, שאתה סובר כן, ואני סבור אחרת, וכמדומה שזה פחיתות גדולה, כאילו אני לא יכול להיות בטוח בדעתי, אם לא שהשני מדבר שטויות, אך שכמדומה שזה אשר גורם לבטל כ"כ את האחרים, וזהו חסרון דעת, והעדר בטחון עצמי, לפי שיכולני להיות בטוח בדעתי, אך מ"מ אני נותן פנים מסבירות לאחר לסבור ההיפך, ואינו פחות חכם, וכל זה מדובר על גיוון וריבוי דעות בתוך קהל החרדים לדבר ה', לאפוקי מהפורשים מהחרדים לדבר ה' כגון המזרחי וכיו"ב.

וידוע מש"כ הבית הלוי על מש"כ (תענית לא, א) דלעתיד הקב"ה עושה מחול לצדיקים, והוא יושב באמצע, וכל אחד מראה באצבעו, הנה אלוקיני זה קוינו לו ויושיעניו וכו', שביאר בזה; דכמו שמהנקודה שבמרכז העיגול לכל צד שבעיגול, המרחק שווה, כך זה בא להורות דאף דחילוק יש בדרכי הצדיקים בהאי עלמא, עד שנראה שזה קרוב מזה מ"מ לעתיד לבוא יכירו וידעו שכולם שווים לטובה, וכולם לדבר אחד נתכוונו, רק ויאחז צדיק דרכו כל אחד לפי דעתו וטבעו, ולא שזה גדול מזה וכו'.

תוכחה על חוסר בצניעות

עוד זאת שראוי לידע, שראוי להיות חכם, ולא להקפיד ולהוכיח לאשתו, על עניני צניעות וכדומה, לפי שהיא נפגעת ואומרת מה פתאום? זה כן צנוע! וויכוחים כאלו הם כסגולה בדוקה לגרום לה ירידה בצניעות, ובדקדוק הלכה, ובפרט כשמרגשת שהוא רואה אותה כלא צנועה, או מזלזלת בהלכות, עד שאומרת לעצמה הרי אכן כך מתאים שאתנהג, שהרי איני צנועה, ואיני מדקדקת בהלכה, וכך דנני בעלי, והרי לשנות לא תמיד קל לאדם, ובפרט כשמרגשת ששוללים אותה, ואוחזים שהיא בעצם לא בסדר, בזמן שהיא כן הורגלה כן, מתמול שלשום, והנה זה יוצר לה מצב של פגיעה, שבעצם אתה אומר על מה שכך גידלוני מנעורי, והיה הכול כדת וכדין, והנה האחד בא לגור וישפוט שפוט, ובעצם אתה בא להגיד לי שאני לא בסדר, והנה זה בדרך כלל לא משיג את המטרה, ואולי אפילו יגיע להיפך המטרה ח"ו.

ואינו דומה לנושא שההנהגה נקבעת בבית לפי מהלך של הבעל, בעניני רוחניות דבזה אין האשה מרגשת שהיא נשללת, אלא היא כהולך ממקום למקום שנוהגת כמקום שבאה לשם, ואמנם אף בזה צריך לעשות זאת בחכמה כי יש נשים שקשה להם הדבר בתחילה, דכמו דעצם בניית וחיבור הקשר הוא בבנייה איטית אריח ע"ג לבינה, כך גם עזיבת מנהגות אביה והליכה בדרכי בעלה נבנה לאט לאט ככל שהקשר יתהדק, וכל ערום יעשה בדעת. אבל בדבר שאינו נוגע לסגנון של חוג מסוים, אלא שהוא פתאום מעיר לה על דברים שהורגלה מתמול שלשום, שהם כדת וכהוגן, הנה יש מזה נזק גדול וקרוב להפסד מלשכר.

עוד זאת שאם יעורר ענין בגד לא צנוע על ויכוח האם מותר או אסור האם בסדר או לא בסדר, הנה זה פוגע, אך כשיעמיד שאינו נהנה מזה, הנה זה לא ויכוח אלא מציאות שלא אוהב, ובזה היא לא תפגע, וגם לא תנסה לשכנעו כי אם הנושא מותר אסור, היא תנסה לשכנע, אך אם הנושא שהוא לא אוהב, היא לא תנסה לשכנע, וא"א להכריחו לאהוב מה שלא אוהב, וזה עכ"פ בבגדים דמכאן ולהבא.

כשיש לאשה סגנון לבוש שלא על פי טעמו של הבעל

גם מצוי שיש לבעל טעם אחר בעיני לבוש וכדומה, הנה ראוי לידע שאם אמנם בטבע הפשוט של אשה זה להתענג מחינה בעיני בעלה, ולזה עיניה צופיות, ולבה הומה, אך מאידך גיסא צריך לידע שהבגדים זה מסמל את עצם אישיותו, ואצלו אין זה הנהגה גרידא, אלא הן והבגדים חד, ובזה הן שונות מהגברים, שאצלינו כולם שחור לבן פחות או יותר, ואין הבדלים גדולים כולם חליפה וחולצה לבנה [ואולי יש כאלו שאף אצלם זה נושא, ועל כגון דא אחז"ל (פסחים סה,א): 'אוי למי שבניו נקבות'] אך אצל נשים זה כאילו הנשמה שלהן, עד שלהגיד לאשה שתלביש בסגנון אחר, זה כאילו לומר לה תהיי לא את, תהיי אישיות אחרת, כך הוא ברגש של אשה. ולהמחיש לנו הגברים - הנה זה כלהגיד לליטווק שילבש שטריימל וקפוטה, או להגיד לחסיד ללבוש קצר וקנייטש.

ולכך בעל חכם לא אומר מיד, אלא הוא זורם עם החיים, והיא קולטת לבד מעצמה במשך הזמן, שרוצה ומתאמת עצמה לטעמו, וכן ע"ז הדרך בעיני צניעות, שאין כאן הנושא רק לימרינהו בניחותא, אלא צריך ליצור רקע ואוירה שגורמת לרצות.

ושאל אחד והרי אני מרגיש שאני מתבייש לילך עמה כך ברחוב ומה אעשה? אך ז"א כלל, דהרי תאמר לו אתה לקחת אותי, ולא הסתרתי כלום, זה לא סימפון בסתר, וכי אתה מתבייש באשתך? ואין לך פגיעה גדולה מזו, ואין לעשות בדברים אלו זבנ'ג וגמרנו, זה לא עובד, ואם יצליח זה שובר, רק יעשה במהלך ובחכמה כדי שזה יהיה טבעי.

בעל טוב, ממילא אשתו תלך אחריו

ומעשה בבנו של אחד מגדולי הדור שליט"א שאצלם ממליחים בבית, ולא נסתדר אצלו בביתו למלוח בבית, ובאיזה זמן כשנזדמן אצל אביו, חזא ביה אביו בישות, ושאל הבן את אביו: הלוא לא לימדתני לריב עם אשה, ולמה יחרה אפך בי? וענה לו אביו: לא על מליחת הבשר טענתי, אלא שאינך בעל טוב, דבעל טוב אשתו הולכת אחריו, אף בג'וקים שלו, ואם היא לא מוכנה במליחת הבשר, הנה כפי הנראה אינך בעל הגון, וע"ז ביקורתי כלפיך! ולזה ראוי להיות חכם עיניו בראשו, ובודאי בתחילת הדרך קודם שנוצר הקשר בשלימות, הנה פשיטא שאינו זמן להגיד דעות.

כאשר האשה מזלזלת בבעלה

שאל אחד החתנים: מה ההנהגה הראויה כשאשה מזלזלת בבעלה, לפי שהוא שמע בזה דעות חלוקות הוא שאל מה ההנהגה הראויה?

האמת שהנושא הזה הוא מתחלק לכמה שאלות, עד כדי שבאמת מסתבר שמה שאותו אחד אמר שהוא שמע דעות חלוקות בענין, אולי זה לא קשיא זה הא לן והא להו, וזה תלוי בכל מיני סוגי מצבים.

יש בתים שרגילים לדבר שם בציניות

בוא ננסה להתבונן כמה סוגי מצבים שיתכנו שיגרמו כזה דבר; יש מצב שיש הבדלים בין סיגנון הבית שהיא גדלה לסיגנון הבית שהוא גדל, יש בתים שלדבר בציניות זה חלק מצורת התיקשורת - כך עובד שם. רק כדוגמא נאמר את זה; יש בתים שנושא של קינטורים הדדיים זה חלק מהמערכת התיקשורתית - כך עובד בבתי האלה. וכמובן שיש בתים שלא זו הדרך ולא זו העיר, לא מתעסקים שם לא בציניות ולא בקינטורים - זה לא צורת המערכת, טיבעי שיש הבדלים בין בתים. או למשל יצא לי מקרים להכיר שיש כל מיני ביטויים וסלנגים שהיו רגילים בבית של אחד מהם וזה הפריע לאחר, וזה באמת היה שהאחר נפגע מזה.

פשיטא שבכאלה דברים מן הראוי שבני הזוג ידברו על זה ויעלו את זה על השולחן, אם הבעל מרגיש שמפריע לו הסלנג הזה, או מפריע לו הקינטורים או הציניות, הוא צריך לדבר ע"ז שמפריע לו הקינטורים. הרבה פעמים זה לא מגיע מאיזה מקור רע או מאיזה רצון להתנהג לא בסדר, אבל כך היא רגילה, והיא מעתיקה את הסיגנון תיקשורת שהיא רגילה. בכזה מקרה זה לא הנושא כעת לתת לה סנקציות או לצאת לאיזה מלחמה, אבל דבר ראשון; תסביר את עצמך, תבטא את מה שקשה לך, את מה שלא נוח לך בזה, ובהרבה מקרים זה יספיק, זה יגרום לה להבין מה נוח לו ומה לא נוח לו, ובכללות רצון בני הזוג זה להפיק רצון אחד מהשני, וסביר להניח שיהיה שיתוף פעולה.

אסור לבעל לספוג דברים כאלו בקביעות, וזה סותר ל'הוא ימשול בך'

אבל פה הקריאה לבעלים לא לחשוב שהם צריכים לספוג מצבים לא נוחים אם הם באים בקביעות, ולהגיד; אני אוותר! כבר כמה פעמים דיברנו ע"ז, זה נגד המציאות הטיבעית של האדם לחיות כל הזמן באיזה מצב של סופג ולא נוח לו. יש מקרים קיצוניים לאורך גיסא שהאישה בכלל לא קולטת את החלק הזה של מעמד וכבוד הבעל, היא בכלל לא מכירה במציאות הזאת, היא לא מכירה לא בצורה הנשית שהיא אמורה להתנהג, והיא לא מכירה גם את המושג של מעמד וזכויות הגבר במשפחה איך שנקרא לזה.

כי אנחנו חייבים לדעת את זה, שה'והוא ימשל בך' (בראשית ג, טז) - זה לא רק איזה קללה או איזה הוראה, אלא זה מבנה בנפש הבעל שהוא צריך להרגיש את ה'והוא ימשל בך', שיש לו את מעמד וכבוד הבעל במשפחה, בדיוק כמו שאצל האשה זה המצב של "וְאֵל אִישָׁךָ תִּשְׁקֶתְךָ" (שם), שהיא צריכה מבעלה כל מיני צרכים ריגשיים, וכל מיני תשוקות שהיא צריכה מבעלה, ושכלי זה חסר לה. ובדיוק כמו שהיא לא צריכה להתבייש בצרכים שהיא צריכה מבעלה, והיא מבקשת אותם מבעלה, כך הבעל גם צריך להכיר בזה שיש לו גם צרכים, ואם הוא לא יבטא את זה, או יתבייש בזה שהוא צריך את זה, יש לו בעיה בזה שהוא לא מכיר את עצמו שזה המציאות שלו.

ולדעת שגם אם בתחילת הדרך הוא לא כ"כ מרגיש שזה קשה לו, אבל בטבע הצרכים והטבעים של בעל בחיי הנישואין הם הולכים ומתפתחים במשך המציאות של חיי הנישואין. כמו שגם הצרכים והטבע הנשי והצרכים של האשה הם גם מתפתחים תוך כדי התרקמות מערכת הנישואין, למרות שכפי שהזכרנו; בתור בת לא היה לה את הסוג צרכים ריגשיים האלה שיש לה אחרי הנישואין - ממילא אם המצב הוא מצב לא טוב, אמורים לדבר ע"ז.

לפעמים צריכים לגשת לטיפול

הייתי רוצה באמת לספר; כרגע יש לי איזה עסק עם איזה זוג, זה מפלאי הבריאה איך שהקב"ה 'מושיב יחידים ביתה, מוציא אסירים בכושרות', איך שהקב"ה זיווג את הזוג הזה; שני בני זוג שהם באים מרקע ומנטליות שונה שא"א לתאר, שניהם ממשפחות ממש חשובות ושבמרכז הציבור.

הורי האשה; הבעל הוא יהודי ת"ח מובהק וצנוע שיש לי קשר איתו מכמה וכמה סיבות, והוא ממש ת"ח שכולו תורה, ממש א"א לתאר באיזה רמה של ת"ח הוא, והוא יושב שנים ולומד לבד, מחדש ומחבר, משהו מיוחד מאוד. אבל יש לו אופי של ילד קטן ממש, כמעט לא ראיתי כאלה בכל ארץ מצרים לרוע, סוג כזה אופי (לא ילדוטי או קטנוני) אבל אופי חלש, והוא צריך כל הזמן עידוד ותמיכה כמו אחרונת הנשים ממש, וצריך לנהל אותו כמו שמנהלים ממש ילד קטן. אישתו היא טיפוס בוסית גדולה, וגם יש לה סוג עבודות שהיא מופקדת על פיקודים שתחתיה, ממש גברת ממלכות, ובאמת היא מנהלת אותו כמו את אחד הילדים בבית. והיא אמרה לי כמה פעמים שהיא אוהבת את בעלה והיא מעריכה אותו, אבל אין לה ברירה, היא קולטת עם מי יש לה עסק, והיא מנהלת אותו ויכולה גם לצעוק עליו, ובעצם במציאות של החיים שלהם זה אפי' טוב לו, הם חיים טוב, אין להם בעיה ביניהם. - אבל מה שהבת ספגה בבית, שיחס של אבא לאימא זה כמו יחס בין אימא לאחד הילדים שלה, עם זה היא הגיעה לחיים.

הבחור לעומתה הוא חי וגדל בבית שהאבא הוא ממש דיקטטור, והאימא שפוטה שלו בצורה ממש לא מקובלת ולא נוחה, והיא ממש סובלת מזה, ויש לזה גם משמעויות כפי שאמרנו, שהיום היא כבר לוקחת כדורים לדיכאון וכדו'. אבל זהו, איך אומרים; היא נפלה בחיק אדם כזה וזה החיים שלה - ממילא הבחור היה רגיל שהאבא זה איזה קיסר, איזה שייך, או איזה קאדי, כל מה שהוא אומר, זורק פקודות, על פיו ישק כל דבר, ואין בכלל פוצה פה ומצפצף, ואין בכלל זכות דיבור ושימוע, כך המהלך שם בבית.

והקב"ה זימן את שניהם לפונדק אחד, את הבחור הזה ואת הבת הזאת; ועכשיו כל אחד משניהם צריך למצוא את האיזון איך לבנות בית שיהיה באמת טוב לשניהם. כשקורה כזה דבר, וזה באמת מקרה חריג, אבל הקב"ה רוצה ששניהם יגיעו לאיזון. אין סיכוי שכזה זוג יסתדר לבד, הגיע שם שהמצבים שם היו מאוד קשים. אבל מעת שהם הבינו שצריך ללכת לדבר ע"ז עם אדם שלישי והם עשו את זה, אז ברוך ה' הענינים שם על דרך המלך, בדרך להגיע למנוחה ולנחלה. בכזה מצב זה ודאי מצב חריג, ומצב כזה ודאי דורש התערבות חיצונית, כי זה "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים" (ברכות ה,ב). כשיש כזה מצב קיצוני, וכשבעצם כל אחד עשוק. שהמהלך של החיים שם היה עד שהם הלכו לאדם שלישי, היה מהלך ש'כל דאלים גבר', כל אחד ניסה לכבוש חלקים, לא היה שם בכלל מצב נורמלי של קשר. אבל עוד פעם זה מקרה חריג, לא מקרה שיגרת.

עכשיו, בכזה מקרה; מה קורה אם אחד מבני הזוג מבין שצריך ללכת לטיפול והשני לא מוכן? לפעמים אין ברירה אלא לראות באיזה סוג מהלכים אפשר לנקוט כדי להבין שבעצם צריך ללכת להתעסק בזה, וא"א להשאיר את זה בכזה צורה.

בבאור דברי הרמב"ם שהאיש יהי' עלוב בתוך ביתו

ואם ישאל השואל; שהרי כתוב ברמב"ם שהאיש יהי' עלוב בתוך ביתו? התשובה; שיש עוד רמב"ם, שהרמב"ם גם כותב (אישות כא-י): "כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן, כופין אותה ואפילו בשוט". ובהשגות הראב"ד: "מעולם לא שמעתי ייסור שוטים לנשים". במהלך ובסיגנון הזה, 'העלוב' היינו שאם פעם קורה שהאשה היא בבחינת "מַרְבִּי שִׁיחֵי וְכַעֲסֵי דְבִרְתֵי עַד הִנָּה" (שמואל א' א, טו) אז ראוי להוד מעלתו השיך, שיהיה קצת עלוב ולא ילך כעת לתפוס אותה על המילה, אלא ש'לא יתן את אמתו לפני בת בליעל, כי מרוב שיחי וכעסי דיברתי עד הנה', אבל אין כונת הרמב"ם שלבעל לא יהיה את המעמד שלו. רק מי שמכיר איך נראים כאלה שמתנהגים בדיקטטורה, אז אצלם זה 'לא נשכח ולא נסלח' כל איזה ביטוי, עד שלא ימצו את הדין עד הסוף וישיבו את כבודם הראוי.

ע"ז אומר הרמב"ם זה לא הנהגה, כי תהיה עלוב, לא קרה כלום, כי אם פעם קרה אולי מקרה רק תתפרגן מזה, למה היא אמרה לך את זה? כי היא מחכה שאתה תרגיע אותה ותתעורר, היה חשוב לה לקבל ממך את הרגש אז היא אמרה את זה, אבל ודאי לא דיבר הרמב"ם לגרע, שהמהלך יהי' מהלך של זילזול או מהלך של פגיעה, פשיטא ופשיטא שלא זו הדרך ולא זו העיר.

בתחילה האשה עדיין רגילה להנהגת בית הוריה

והנה יזכור נא הבעל שאם מרגיש שהיא עדיין לגמרי בראש הוריה הנה צריך להיות חכם עיניו בראשו, שאם המצב הוא שאותה יזעזע לשמוע צד אחר או מהלך שונה מהוריה, הנה דבר ראשון אין לו מה לבקרה על כך, דהא כרגע זהו מצבה, ומה הוא רוצה? וזה גם לא נותן לו ציון נכשל, אלא פשוט זה עדיין לא הגיע, ואם תעירו ואם תעוררו עד שתחפץ, שעדיין לא הגיע השלב הזה, וכפי שדיברנו כבר, שהבת הרי בעצם עוזבת בית אביה, וחדר הורתה, ובאה לבית איש זר, אשר לא הכירתו מתמול שלשום זולת איזה שעות, והיא נתונה מעתה לחסדו או לשבטו של האדם הלזה, וכל חייה תלויים בו, ולכך היא עדיין קשורה לבית הוריה, כי קשה לה המעבר הלזה, ועדיין אינה חשה לגמרי את כל הביטחון והפתיחות, לפי שזה תהליך שבעצם אמור להיבנות שלב אחר שלב ולא בב"א.

דזאת ראוי לידע אשר למרות שנוצר קשר טוב עוד בזמן שהיו חתן וכלה, הנה אין לזה כלל שייכות לרמת הקשר שקורה אחרי החתונה, דהיינו שהסוג קשר שבין חתן וכלה, דהיינו הקשר אשר כלה צריכה מחתן, הנה הצורך שלה ממנו מתעצם אחרי החתונה בהיותה מתהפכת לאשה, ואיתה לכל צורכי האשה שהרי בתור כלה היא היתה בת ולא היתה כלל אשה, שזה קורה אחרי החתונה, וקצת זה קורה בהתעמק הקשר בין החתן וכלה, כשהקשר טוב ועמוק סמוך לחתונה שהיא כבר מתחלת להיות אשה, ועכ"פ אין דמיון בין צורכי כלה מחתן מבחינה רגשית מאשר אשה צריכה באופן רגשי מבעלה, שע"י החתונה מתהווה ויוצא אצלה מהכוח אל הפועל 'השם אשה' שלה, ואמנם תהליך זה דהיא נעשית אשה זה תהליך שמתרקם באופן טבעי, אך בדרך בנין אריח ע"ג לבינה ולאט לאט, ולכך הוא דעד אשר נבנה זאת היא עדיין רדופה לבית אביה, ואין צריך לעשות מעשה מיוחד בזה, אלא זה קורה ממילא במשך הזמן כשיש לו סבלנות, ויש שנטלו וניתקוה בזרוע וניצחו בקרב והפסידו המלחמה, בהיותה מזכרת לו עוון נעוריו שניתקה מהוריה כאשר שמעתי וידעתי ממקרים כאלו.

ואמנם יש מקרים יוצאים מן הכלל שעליהם נאמר 'יש שופטים בארץ', ויוצרכו להדרכה, אך בסתמא ליכא למיחש להא. ופעמים רבות זה תלוי במצבה בבית הוריה דכל שבית הוריה היה בית חם, ונעים, ועוטף בחום ואהבה, והיא היתה קשורה הרבה להוריה, כך הרבה פעמים זה יקח יותר זמן עד שלגמרי תהיה של בעלה, ואילו כשלא היה לה כ"כ טוב בבית הוריה, וכבר ציפתה לצאת משם הנה יותר מהר מיתדר לה בבית בעלה, עד שנמצא תקנתו קילקולו, וקילקולו תקנתו. ויש עוד כל מיני סיבות באופי ובתכונות שלה ושל בעלה, שגורם אי המיזוג יהיה מהר או איטי אך צריך סבלנות. אך צריך גם לידע שיש נשים שאינן מכירות בצורך הנפשי והרגשי של הבעל לקבל ממנה כבוד ומעמד בעל, עד שזה גורם שצורת התקשורת שלהן עם בעליהן אינו כדרך אשה לבעלה אלא דורשת ממנו בצורת פקודות, ומסרבת לבקשותיו בנחרצות, ובכה"ג אם מרגיש בנפשו שהוא יכול לאלפה בינת הענין בלא מריבה מה טוב, ואם לאו יוצרכו ליעוץ ואכמ"ל וד"ל.

בעל שנהיה פחות מתמיד ויותר עסקן.

יש עוד נקודה אחת, וזה בנושא של ההתנהגות האישית שלו - דהיינו שזה לא בדברים שהוא מבקש ממנה, אלא בצורת ההנהגה בהתנהלות האישית שלו בדברים שקשים לה, וגם בזה יש מקום להקל עליה.

ומעשה באברך מאוד חשוב ממשפחה טובה ויהודי אמיתי, אבל יש לו קצת טבע של עסקנות, והוא לא הכי מתמיד, ואשתו מאוד ציפתה שיהיה לה בעל מתמיד, ובאיזה שלב לקח על עצמו (זה לא היה זה, אבל נגיד) להיות רב'ה בחיידר, משהו קצת יותר מכובד מזה אבל זה ממש לא מה שהיא רצתה, והוא טוען בלהט שזה לא עניינה וזה חוצפה מצידה שמתערבת בזה, והיא עשתה לו פרצוף שבוע בגלל זה.

ונראה שמאוד לא נכון ההסתכלות הזאת של הבעל, כי בס"ה היה לה את החלומות שלה, בס"ה זה אכזבה, בס"ה זה ג"כ בושות. ואמנם לא נאמר לו שלא יעשה, אם זה נכנס לנושא של החלק השלישי, כיון שזה כמו עיקרון, זה דבר שהוא חייב לעשות אותו, אין מה לעשות, זה מה שטוב לו ועם כל הבושות שלה הוא יעשה.

אבל מכל מקום את ארבעת הנקודות הללו הוא חייב לעשות אותם; להסביר לה למה. ולהזדהות עם הקושי. ולהקל איפה שאפשר להקל - נגיד; היא לא רוצה שהוא יהיה 'רבה', ושאכפת לה במיוחד אם מישהו מסוים ידע מזה, אז לעשות השתדלות שהמישהו הזה לא ידע מזה, שזה בשבילה רק חמש אחוז, אבל לעשות מה שאפשר כדי להקל עליה. וגם להעריך מאוד שהיא מסכימה, אף שסו"ס זה לא דבר שהוא דרש ממנה עשייה כל שהיא אלא זה נושא אישי שלו, מ"מ הוא צריך להבין את הקושי שלה, ועכ"פ להעריך אותה שהיא הגיעה לתובנה הזאת והיא נותנת לו בשמחה - האברך הזה לא עשה כלום מארבע הנקודות האלה, לא פלא שעשתה לו פרצוף שבוע.

אמנם האשה לא משגיח של הבעל אבל זכותה להצטער על התנהגותו.

וכמדומה שזה ממש אכזריות כשבעלים אומרים; מה שאני עושה זה לא ענינה, אומרים את זה הרבה על הלימוד תורה, שהיום הרבה אומרים גם לגברים וגם לנשים שאישה לא אמורה להיות משגיחה של בעלה וזה לא ענינה. זה נכון ולא נכון, ז"א שהרי היא עובדת קשה לפרנסה, וגם היום מסכמים ע"ז מלכתחילה; זה היה הסכם אילם ביניהם שהיא תשתדל לפרנסה והוא ילמד, ואם הוא הולך לעסוק בדברים אחרים זה לגיטימי שזה כואב לה - הוא לא צריך להימנע ולהרוס את החיים שלו בגלל הכאב שלה, אבל יש לה צער וזה לגיטימי.

הבעל המדובר ממש לא רצה לקבל הסתכלות זו, הוא דיבר נגד הסמינר ונגד המורות וכו', הוא אמר; זה קטנות מוחין ומה זה השטיות האלה!?! ומה זה ענינה?! **בראש הגברי זה עובד שאם היא לא צודקת בטענות שלה אז הוא לא חייב לה כלום**, אבל זה לא נכון, שאלתי אותו מה הוא הרגיש לפני שבא לספר לה שהחליט להיות רב'ה; האם הרגיש "אוף אשתי תתעצבן ואיך אסתדר איתה" או שהרגיש "זה יכאב לה ואיך אוכל להקל עליה"? הוא הודה שהוא בכלל לא חשב על הכאב שלה (כנראה גם הוא לא שלם עם עצמו ולכן לא רוצה לחשוב על זה).

חומרות של הבעל

והנה עוד דוגמאות של דברים שזה אצלו עיקרון מאוד חזק והוא לא יכול לוותר ע"ז, אבל זה קשה לה. נגיד חומרות שהוא לא אוהב שזה חומרות אלא חיוב, לדוגמא; לעשר, והיא לא רגילה לזה וזה מאוד קשה לה, הוא לא יכול לוותר ע"ז, אבל נגיד אם הוא יגיד לה שכשהוא בבית הוא ישתדל לעשר, איזה פעולה שישתדל להקל עליה, לקנות לה משקל וכדו', לעשות מה שהוא יכול כדי להקל עליה, וגם להעריך מאוד ולהזדהות עם הקושי.

לחכות עם דבור באידיש

או נגיד, מעשה שהיה בזוג צעיר שהבעל מאוד רצה לדבר אידיש בבית, וזה היה אצלו מאוד עקרוני, שהוא היה מדבר אידיש בבית של ההורים, אבל לה זה היה קשה, והיא לא אהבה את זה, והוא לא ויתר ע"ז, אך בהתחלה כיון שהוא ראה שזה קשה לה, לכך במשך חצי שנה הוא לא דיבר איתה ע"ז, והכניס את זה לאט לאט בצורה טיבעית, וזה גרם לה לגמרי להיות מרוצה מזה, ונלמד מזה שאיפה שאפשר לחכות - לחכות, ובמקום שאפשר להקל - להקל.

כשהאשה רוצה מקום לימוד אחר לילדים

או בענין מוסד לימוד, שיש כאלה שהם לא יכולים לשלוח את בניהם למוסד לימוד או לישיבה שהם רוצים, למרות שזה עיקרון ואוהזים שזה דרך לימוד יותר טובה, או שזה מוסד לימוד יותר מתאים - והם לא יכולים כי האשה מתנגדת

נחרצות. והנה מצד אחד זה מאוד מפליל את האשה, אבל מצד שני זה יכול להיות שהבעל גם לא נוהג בצורה הנכונה, שלפעמים יכול להיות לה בושות מהמשפחה שלא אוחזים מהישיבה הזאת, ולכך למרות שזה לא מוצדק שיותר אם זה נושא כ"כ עקרוני אצלו, אבל בסופו של דבר הוא בעל, ובעל אמור להתחשב גם ברגשות שלה ולעשות את ארבעת הדברים שאמרנו, ואז יצליח להוביל בלא לשוברה ולמעכה, וכן בעיניי שידוכים וכדומה.

אברך שכולו התבטל לאשתו מרוב טוב לב

והנה כבר הזכרנו לעיל, אך הגיע עוד מקרה כזה מאברך מהישיבה, שנוצר אצלו קושי כתוצאה מזה, וראוי להזכיר זאת שוב, והוא; אשר אותו אברך, מרוב כל אשר שמע בהדרכות, הנה הוא לקח על עצמו, להיות בעצם הנציג של אשתו, דהיינו; שהוא בעצם מייצג במערכת הנישואין את אשתו, ולא את עצמו, דהוא עצמו כבהתבטלות מוחלטת, וכאילו תפקידו במערכת הנישואין, זה לייצג את אשתו, ולכך את רצונותיו, את צרכיו, ואת דעותיו, כבש בפנים, ולא הראה חוצה, וכל עניינו היה; איך להיטיב ולהעניק לאשתו, את כל הטוב שבעולם, אשר יכל, ובעצם, הזוגיות היתה חד סטרית, להיותו נותן ולא מקבל, זולת איזה מינימום של מציאות של קבלה, מתוך מציאות החיים, אך הוא עצמו, לא ביטא, ולא דרש את עניניו, וקשייו.

והנה הרי במציאות, שכל שנים שהם יחדיו, כגון: חברי חדר, הרי במשך הזמן, כל אחד קולט את אופיו, ורגילותו של חברו, ויודע להתאים עצמו, כפי הראוי אף לצרכי חברו, ועי"ז מגיעים לכך, שתשא הארץ אותם, לשבת יחדיו, אך אם אחד מחברי החדר, רק עסוק בלהתחשב עם אחרים, ואינו מחצין כלום, מצרכי עצמו, ואינו מקרין כלום, מאשר ירצה או יפריע, ולכך, אף כשחבריו בעלי מידות, מ"מ הרי נראה; דלא מפריע לך הרעש, ולא מפריע לך האור, עובדה שלא אמרת, אתה כנראה סוג כזה, ששקוע בשינה עמוקה, ושום דבר לא מפריע לך, דמהיכן אלמד להתחשב בך, אם אינך מודיע כלל את צרכיך ואינך מביע את עצמך, וכי אבין מעצמי לכל אשר תצפה בלא שתגלה את אזני?

והבעל הלזה לא הביע כלום, עד אשר נתפוצץ לו, ואז נתבטא נגדה בביטויים חריפים מאוד, והיא נפגעה עד מאוד, ולא הבינה מאין זה נוחת עליה, ומה חרי האף הגדול הזה, ועל מה, ולמה?! הרי הכול כ"כ טוב, ומה הוא רוצה?! ואכן לה היה טוב מאוד, כל אשר נצרכת, והוא היה עשוק ורצוף, והנה אותו הבעל; איהו דאזיק אנפשיה, לאשר לא ביטא את צרכיו, ולא נדבר, על אשר לא ביטא ביקורת, אלא על אשר לא ביטא, את עצם רצונותיו, וצרכיו, אלא כל אשר אמרה, ורצתה, הכול מצויין וטוב, ולכך אף שהיא היתה מענט'ש, והיתה מביעה דברים כהצעה בעלמא, אך הוא הלך אח"ז כברצון גמור, בזמן שליבו בל עמו, ולבסוף קרה, אשר קרה.

כל דבר אמר אחריה 'מקודש מקודש'

ואותו אברך סיפר, למשל; כשהיה נידון, היכן להיות בשבת, והיתה אומרת את אשר תרצה, ושאלתו: ומה אתה אומרת? וענה אחריה; 'מקודש' 'מקודש' כרצונה, וכבש רצונו מלבטא אותו; או שהיתה מציעה: מה דעתך לצאת לטייל, וענה; כן, ודאי, ובאמת לא הי' רוצה לצאת עתה, לאשר לא היה לו כוח, ומצב רוח לזה, אך הסכים לה, בהנני, לכל אשר רמזה וקרצה, ובפנים היה אכול ועשוק! וכי לא היה יכול להגיד; אוהו! כמה טוב לצאת לטייל, אך עתה כוחי אין עימי, וכי לא היתה מקבלת, ומבינה זאת? וכי בבית הוריו עם אחיו, ואחיותיו, והוריו, וכי כך נתנהג?! וכי כך היא מדריגתו, שאין לו צרכים, ורצונות משלו?! וכי באמת הכול אצלו במידת ההשתוות?!

אמנם בתחילת החיים אפשר שיהיה כזה מצב

ואמנם העירו; אשר בתחילת החיים, פעמים אשר עדיין לא נתקשרו כ"כ, לדרוש אחד מהאחר, וזה בסדר, כשההרגשה, שהרמה שווה אצל שניהם בהעניינים, ועדיין הם כרחוקים זה מזה, והאי לחודיה קאי, והאי לחודיה קאי, וסו"כ רמת האיפוק, והאי דרישת צרכים, אחד מהשני, היא כעין שווה, הנה זה קורה בהתחלה, הרבה פעמים, ולאט לאט, ייפתחו אחד להשני, ולהביע; את אשר ברצונם, ודעתם. אך אם ההרגשה היא; שיש כאן איזשהי חד סטריות, שהיא בעצם תובעת בפה, וכמובן בצורה נאותה, אך היא מביעה את עצמה, וצרכיה, והבעל חונק את עצמו, הנה לא זו הדרך, ולא זו העיר, אף לא בתחילה, אלא צריך איזשהי השתוות, בכל שלב ושלב.

אשה מצפה שלבעלה יהיה קו ברור

עוד זאת ראוי ליתן לב לנושא שכבר דובר, אך יש מה להבהיר עוד, די ש עוד דבר, אשר אשה מצפה מבעלה, ואינו מוכר כ"כ, והוא; שאשה מצפה, שבעלה יוביל קו, והיינו שייקח מנהיגות, להוביל את הבית, והנה, אינה רוצה להרגיש,

סוג מנהיגות, שהוא קובע בלא שהיא צד בדבר, דהנה אבא מנהיג את ילדיו, לא מתוך נטילת עצה מהם, איך לקבוע ההנהגה בבית, אלא הוא דורש מהילדים, את צורת קביעת ההנהגה בבית, שנקבעה על ידו, ואין כאן נושא לדיון, אלא בכל הענינים המתחדשים, יש לו דעה, וקובע אשר יהי', והילדים שומעים להאב, לאשר הוא המרא דאתרא בבית, והנה הבעל, אף הוא המרא דאתרא בבית, אך לא כאב לבניו, וכרב לתלמידיו. דהרי נשים דידן חשובות הן, וראבי"ה מחייבן בהסיבה, ואין הבעל קובע להן; כאב לילדיו או כרב לתלמידיו, בצורה של פסק, ופסקא למילתא, דצורה כזו לא מתקבלת, על לב אשתו, אך כפי האמור; היא כן מצפה שיהי' לו קו, ושיידע מה הוא רוצה, ושתהיה לו מטרה, כיון ודרך.

והנה סוג מנהיגות של בעל, זה מנהיגות מבפנים, ביחד עמה, וזה לא הצגה, אלא באמת עינייה נשואות אליו, אך זה בצורה שידון עמה על הענין, וישמע, גם את אשר יש לה לומר בהענין, והוא נותן פנים לצדדים השונים שיש לה, ומזדהה עם רגשותיה בהענין המדובר, אך הוא מוביל להשיג את מטרתו, אך בצורה של דיון, והתחשבות.

אמנם הבעל גם כמו חבר לאשתו אבל שלא ישכח שהוא המנהיג!

והנה אף שבכללות יש חבירות, וכעין שוויון בין הבעל לאשתו, ולא השתלטות, מ"מ הוא צריך לא לשכוח, שאין לו להיסחף, ולא להיות מנוח עם הארץ היה, שהלך אחר אשתו, דהיינו; מצד אחד; להיות עמה ביחד, ומצד שני; להישאר בדברים שיש לו דעה בהם, בדעתו, כדי שלא ימצא עצמו לבסוף נסחף, למחוז שלא היה חפץ בו, ולאבד את דעתו, דהיינו דאף דהוא עמה ביחד, ודן עמה, ומתחשב בה, אך מ"מ הוא חותר להשיג קו שלו, ומטרתו, כמנהיגות כלב: "וַיֵּהָסֶ כְּלָב אֶת הָעָם" (במדבר יג, ל) שהיה עמם, וזה נתן לו כוח, וזכות דיבור להם, רק דבכלב זה היה הצגה, שהרי באמת לא היה עמם, ורק שיחק כן, ובח"ח בשמירת הלשון סוף חלק ב'; מתאר ההבדל, בין הנהגת כלב, להנהגת יהושע, ואילו בין בעל לאשה, זה אמיתי שהוא עמה ביחד, ומבין שיש לה צדדים אחרים, אך מ"מ יש לו קו, והוא מבפנים חותר להשיג, ולהוביל למטרתו, דהרי הוא מבין, שלא לבוא בכוח, ובשתלטנות, שהרי אין דרך סתם נשים, לרצות כן, אך הוא דן עמה בצורה שוויונית, אך מתוך דעתו, כדי להשיג המטרה, ואינו נסחף לכיוון שאינו רצוי, עד שישגיג המטרה.

לפעמים הבעל צריך ל'דפוק על השולחן'

והנה גם יש לו הכוח והעוצמה, במצבים מסוימים, כן לדעת, לדפוק על השולחן, דאשה מצפה באמת, שבשעה הרת גורל, כן יחליט בעלה בהחלט גמור, ושאין נידון כלל, אלא מוכרע הדבר, ותו לא מידי, וצריך להיות חכם עיניו בראשו, לידע מתי לעשות כן, ואשה מאוד מעריכה, כשמרגשת שיש לבעלה קו אדום, שבזה אין התפשרות, אך גם בזה צריך לדון, ולהזדהות עם רגשותיה, ולשמע מה יש לה לומר בזה, אך אומר את המילה האחרונה, וכל אחד לפי חכמתו, ופיקוחותו, ועוצמתו, יידע איך להוביל.

האשה מצפה שהבעל יוביל קו ומנהיגות

אך אין נוח לאשה, שבעלה כל דבר יהנהן בראשו לה, ויסכים עמה, ואינו מהווה לה איזה בלם, דהיינו שמגלה את דעתו כשהיא שונה מדעתה, דאף כשהיא אומרת דבריה, הרי פעמים היא בעצם מצפה לשמוע מה דעתו, ואין לו לפחד מלהביע את דעתו בנחישות וברגישות, ולא בצורה שתלטנית; אני אקבע; אני אוביל; אני אנווט, אלא מתוך דיון והתחשבות, אך אשה מצפה לזה, לראות את בעלה, עם כוח מנהיגות, ושיוביל את הבית, ולא שהיא תוביל, או שישאר בלי קו. והיה לי עסק, עם איזה זוג; שהאשה הפריע לה מאוד, שלבעלה אין קו, אפילו לא קבע עצמו, האם הוא משייך עצמו, לאיזה חסידות מסויימת; או שהוא מחסידי אומות העולם, והיה מאוד קשה זאת להאשה, למה אינו לוקח מנהיגות, כי הם היו זוג לא מוגדרים כ"כ מבחינת חסידות, או הונגרישע'ס, והיתה אומרת אני עדיין לא יודעת מה אנחנו, ואף דהיא היתה חכמה מאוד, מ"מ רצתה לידע, מהי דעתו.

* * *

פרק תשיעי: מנהיגות, כן. תקיפות וכעס, לא!

מעשה בבעל שהיה מתוח מאוד, ומאוד כועס על אשתו

הבה נראה צד אחר של המטבע, ומעשה שהיה כך היה: שהגיעו איזה זוג, שאת הבעל הכרתי הרבה בבחרותו כשלמד כאן בישיבה, והם נשואים לערך ג' שנים ויש ב' ילדים, וראוי לשמוע את קרה כדי למנוע מקרים כאלו, והם הגיעו שניהם, וסוכם שהיא תחילה לספר את אשר על ליבה לבדה, כדי שלא יהיה לה מניעה מלהגיד כל אשר יש לה, ואח"כ הוא ייכנס.

והיא מספרת; והיה ניכר כן מתוך דיבוריה ותיאוריה, שהיא על סף קריסה ממש, וזאת, לפי שהוא מנהל את חלק גדול מהחיים, דרך עצבים וכעס, והוא צועק עליה; איתך עובד רק בכעס, דרך כשצועקים וכועסים עלייך, זה עובד; והיא מנסה כל הזמן לרצותו, ולבוא לקראתו, אך מרגישה, שזה לא תלוי בה, ובמה שתפעל, אלא זה תלוי בו עצמו, שמשוה מלחיץ אותו, ולא טוב לו, והוא מתוח, ולחוץ, והיא בעצם הקרבן של המצב הזה, וכל הזמנים שהוא מתוח ועצבני עם עצמו, יש לו טענות עליה, שהיא לא מכבדת אותו כראוי, ואף בשעה זו ששוחחה עמי לבדה, והיתה משוחררת להגיד כל אשר בליבה, וכפי שאכן עשתה, הנה היה ניכר, שהיא באמת מכבדת ומעריכה אותו אף בליבה, ולא רק במעשים, וזאת מתוך שדיברה, שבזמנים שהוא רגוע, הרי החיים מאוד יפים, ופירטה את מעלותיו, וכפי שאכן הנני זוכרו, ומכירו, משכבר הימים, מזמן בחרותו, שבעצם לא הסתדר לי, הבחור אשר היכרתיו מבחרותו, מול אשר קורה עמו עתה, בשטח, בחיי הנישואין, שבעצם הוא בחור מיוחד שבמיוחדים, ובאמת אף היא קלטה את זה, שזה לא ענין של מידות רעות, ואין זה מרוע לב, אלא שהוא כ"כ מתוח ועצבני, וזה גורם לו להתנהג כך, והנה היא מתארת; שהרבה פעמים הוא כועס עליה, וממש מהומה על לא מאומה, שהרי לא היה כלום, רק דמיון ושוא נתעה שלו, והיא מנסה להסביר לו, כדי להראות שקושיה מעיקרא ליתא, ולא בתורת להתווכח, אלא לברר הדבר, והנה כשהיא מתחילה להסביר לו - הוא מיד שואג לעומתה; את גאוותנית, את עוד באה לתרץ את עצמך, את תתכופפי, תבקשי סליחה ומחילה, ואז יהיה על מה לדבר! והיא פשוט תחת הפחד והטרור, והיא באמת אשה כשירה, וטובה מאוד, וכנועה אליו, ויש לה האופי הנשי הרגיל, להיות תחת בעלה, והיא עושה זאת, ואין לה אפילו היכולת להביע עצמה, ואומרת; אני חיה שלש שנים, תוך כדי הדחקת רגשותי, מאין יכולת, אפילו להביעם! וכן כשאנסה להגיד לו משהו שקשה לי, אפילו כשזה לא נגדו, אין לו סבלנות ועצבים, ופשוט משתיק אותי; תשתקי! וזהו, פסקא למילתא. עד שלפי צורת החיים הוא נראה כרוזן ממש.

והאשה כמעט באה לידי התמוטטות

והנה עתה המצב שם, שהיא לא מסוגלת לתפקד, ולחזור לעבודתה, כשעתה הולך ומסתיים החופשת לידה שלה, מקושי רגשי ונפשי, לפי שלצערינו כרגע המצב התפוצץ, כפי אשר דיברנו, שאדם שהמצב שלו הוא; שכל הזמן הוא לא בטבעיותו, אלא הוא כבוש או כובש עצמו, הנה לבסוף יקרה משהו לא טוב, וזה אשר קורה איתה עתה, שהיא גמורה לגמרי, והנה הוא בעת כעסו, אפילו כועס וצועק עליה, על דברים בלי קשר, כגון: למה היא לא עובדת, במשרה שמביאה יותר כסף?! אף שהיא עובדת, בעבודה המשתכרת, יותר מרגילות סתם נשים, וטענתו; שתעבוד יותר שעות, כדי שיהיה יותר כסף, והיא עובדת כמה שהיא מסוגלת, ואומרת מה אעשה, ואיני יכולה יותר מכוחותי.

והוא דורש ממנה לקום מוקדם כדי שגם הוא יקום מוקדם...

עוד היא מספרת, שהרי עתה בס"ד שהיא אחר לידה שניה, ועליה מוטל מלבד עול הילד הראשון, עוד מוטל התינוק שעתה נולד, והיא צריכה להאכילו מידי כמה שעות, אף באמצע הלילה, וכרגילות בזה, והיא מאוד עייפה ומותשת, והרי עתה היא בחופשת לידה, ורוצה לקום יותר מאוחר, מתחילת הבוקר ממש, שהרי חסר לה שינה, והוא לא מסכים, באומרו לה; אם את לא קמה, זה גורם גם לי לא לקום, ונמצא שבגללך אני לא קם, דהיינו שבעצם, גם לו קשה מציאות החיים שלו, והוא מטיל עליה אחריות על מצבו עד כדי שדורש ממנה שהיא צריכה לישא בעול שהוא יקום, והוא; קשה לו לקום לבד, לכך הוא דורש שתקום מוקדם, כדי להקל עליו הקימה, זה המהלך שלו.

מרוב שהוא מלחיץ את עצמו ניתק את אשתו ממשפחתה, וטוען שהיא אשמה...

והנה בתוקף הלחץ שלו, גם דאג מיד אחר החתונה, לנתקה מהוריה בכל תוקף, לאשר יש לו איזה תקיפות וחוזק, וניצח בקרב, והפסיד במלחמה, והנה היא אומרת; שבמשפחתה מאוד מעריכים אותו, ואביה אוהבו לחתנו, בעלה, אהבת נפש, ואין אחד בעולם, היודע מה קורה שם עמם, ומה היא סובלת, לפי שהיא משחקת חלון ראוה מצויין, ואומרת

גם צדדים חיוביים שבו, שהם מוכרים לי היטב מימי בחרותו, שהטוב שבו מוכר היטב, רק כשמדברת על החלק האחר שבו, הנה תסמננה שערות ראש, אך בחוץ הכול נראה טוב וישר, וכל המשפחה מעריכים אותו, והסיבה שגרמה לו לנתקה מהוריה, זה לפי שמתוקף המתח, והלחץ האישי שלו, הוא במתח גדול כשמגיע לשווער, וזה קושי אישי שלו, כי אין שם שום ביקורת עליו, והם גאים בו, רק הוא לחוץ מצד עצמו, ולכך ניתקה מהוריה, והנה הוא מקרין לה כל הזמן, שכאילו היא אשמה בכל המצב שלו, זה ההלוך ילך של כל האוירה שם.

צורת הטיפול איתו היתה שיבין מה עולל לה

וצורת הטיפול עמו היתה; שבכל פרט מאשר סיפרה אשתו דנתי עמו מהכיוון שלה שיבין מה קורה עמה, ואכן מתוך שקלט מה עולל לאשתו נחרד ונצטער עד מאוד, ולאט לאט קלט את הדרך ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, אך זה הי' גם בשילוב הבאתו לרוגע נפשי ולצאת מהמתח והעצבים שהיה שרוי בהם.

וכאן המקום להדגיש! שלצערינו מצוי מקרים פחות חמורים מהמקרה המתואר כאן, אך המצב הוא שהבעל טיפוס מתוח או עצבני, וזה גורם פעמים רבות לאשתו שלא לחשוף צפוני ליבה והרגשותיה אליו במקומות שהיא נפגעה ממנו. ובזה המציאות היא שכשאשה פגועה מבעלה ואינה פורקת הרגשותיה אצלו הנה אינה שוכחת, כי כך טבע האשה שכל עוד לא הוציאה רגשותיה הרי הם מבעבעים בקרבה, והקושי הקטן שהיה בעצם הפגיעה צובר ריבית והצמדה ותוספת יוקר המרובה על הקרן... וזהו כעין "קרנא דתורך קבירא בה", ובהרגשה שלה היא מוסיפה לסבול ממנו סבל חדש כל עת שלא הוציאה חוצה את צערה ויגונה. והוא לא חלי ולא מרגיש, כי מבחינתו אפילו להצד שלא נהג כהוגן הנה זהו דבר קטן, אך בטבעה זה מוסיף והולך או יותר נכון פוחת והולך ו'רבו הגידולין על העיקר', ולבסוף כשמתמוטטת והלבה הרותחת פורצת אינו מבין על מה ולמה רבתה המהומה?! על כן מהראוי שח"ו לא יהיה בבית באיזה דרגה כל שהיא צד אימה שתגרום לה להמנע מלהביע את צערה או פגיעותה וכו'.

מאשתו הוא לא חשש ולכן התנהג אליה לא יפה, אבל מאחרים כן פחד ולכן אליהם כן התנהג יפה

והנה אותו אברך, אצלו הכול בא מלחץ ומתח, די ש לידע, שאף בעל מידות טובות ונאצליות, מ"מ במצבי לחץ ומתח, פעמים שזה גורם לו, שלא קולט כלל, מה קורה עם השני, מרוב שהוא עסוק עם עצמו, בלחצו, וצערו, ואמנם, לא כל מתח ולחץ גורם זאת, אך יש מצבי לחץ ומתח, הגורמים לאדם להתנהג כאנוכי, ודיקטטור, וזה מרוב שהוא עסוק עם עצמו, עד שאינו פנוי בליבו לעוד אדם, אך אף אותו אברך לחוץ, כשהוא עם אחרים, הוא בסדר גמור, ולמה? הנה זהו; לפי שיש כוח נגדו, כי אינו רוצה לשרוף גשרים חברתיים, אך אשתו, לצערינו, לא היוותה כוח מולו, אך לו היא היתה קצת יותר חזקה, ולא היתה נותנת עצמה למרמס ולמשיסה, הנה לא היה מגיע למצב זה, דהיא היתה קוראת לו לסדר, אך היא באופיה מאוד נשית, ונתנה עצמה למרמס תחתיו, ובמדרון חלקלק, הגיע למה שהגיע, ולמצב קשה, ועתה הוא כבר משלם; כפל ודו"ה, על אשר נתנהג.

וצריך, ויהיה בס"ד תיקון, שהרי היא גם זוכרת לו הזמנים הטובים, וכפי שהדגישה בדברה עמי, את מעלותיו וטובו, והיא עוד מסנגרת עליו, אך היא במצב קשה מאוד, ה' ירחם.

גם כשיש לבן זוג מתח, הוא לא אמור להכניס את זה לתוך המערכת הזוגית

והנה אחר שהיא דיברה, ושוחחתי עמו, הנה תחילת הדיבור עמו - שאף שיש מצבים, שאדם קשה לו; מתוח, לחוץ, שבור, מדוכה, שזה מצבים שדיבר הכתוב בהווה, ויכול לקרות לבעל, ויכול לקרות לאשה, ואין שום תביעה על אדם שזה קרה לו, למה זה קרה. אך זאת צריך לידע, שלא כל סוג מצב רוח, שאחד מבני הזוג שרוי בו, אמור ליצור מצב מערכת, לפי אותו מצב. כגון שיש לאדם מאיזשהי סיבה, אף לא סיבה הקשורה לזוגיות, שגורמת לו להיות מתוח, לחוץ, מדוכה וכו', וכך הוא מצבו עתה, אך האם אנהל עתה את מערכת הזוגיות, במתח, וזה יוצר כעין שילטון פחד וטרור, בקשר הזוגי, הנה זה כבר עליית דרגה, וזה לא קשור לעצם היותי מתוח, דאפשר להיות מתוח, אך לא להכניס זאת, בעצם צורת המערכת הזוגית, עתה! דלא כל כועס ומתוח, אמור לנהל כך את הקשר הזוגי.

כשכועס עליה הרי הוא 'מוחק' אותה לגמרי

וגם לא ראוי שבין הורים לילדיהם, צורת הקשר המערכתית תהיה; בכעסים, עצבים, וצרחות, שזה לא צורה בריאה של מערכת קשרי אנוש, ואמנם קורה שאדם כועס, אך לא שכך תהיה הצורה, של צורת התקשורת, כמו שאותו אברך היה אומר לה; רק כשאני כועס את בסדר, ולמה סבר שכך הוא המצב? הנה זהו, לפי שכשהוא כועס עליה, מחק אותה

לגמרי, ועשה כרחל לפני גוזזיה נאלמה, ואז מה שהיה לו טוב בעצביו, שהיא תהיה כבשה שלו, ובכלל לא מוכן ליתן לה אז, שום זכויות, אפילו לא זכות שימוע, אלא צריך רחל לפני גוזזיה נאלמה.

ומעשה בבעל רגיש עד מאוד ורגיל להיפגע, אף כשמצידה לא היתה כלל צד פוגע כי ליבה כליבו ומעריכתו ואוהבתו עד מאוד, והנה היא הרגישה שהרבה פעמים הוא נפגע ממנה, וזה גרם לה לחשבן את צורת התקשורת עמו כדי לא להגיע לידי פגיעה בו. והיה הדבר קשה לה עד מאוד שהיא צריכה לברור דיבורה ולא לדבר בזרימה ובטבעיות, אך לא הגידה לו, וסבלה בדומיה והיה מזה איזה קושי וחוסר נוחות שלא מדברים עליו אך מרחף בחלל הבית משהו לא נח. וזה הבעל היה חכם וטוב לב והרגיש בדבר, ופנה לאשתו ואמר לה יודע אני שהנני רגיש ופגיע הרבה פעמים מעבר להרגיל והמצוי למרות שאין לך שום כוונה נגדי, ואף בישיבה בחברה היה לי קושי זה, אך זאת אגיד לך ואדרוש במפגיע אשר לא תמנעי עצמך מלשוחח עימי כטבעך הטוב ובזרימה חופשית, ובאם אפגע נשוחח על זה ליישב רגישותי, אך לא עלייך תלונתי, כי רגישותי אדע, ולא בך האשמה, ואין לי קושי גדול מאשר שאדע שאת מוגבלת ועצורה בתקשורת עימי. ויהי כאשר אמר כן לאשתו! נתרגשה עד מאוד, ותבך בכי של שחרור ושמחה ורוב אהבה ורעות, והנהגה זו הוסיפה אהבה על אהבתם וטוב לשניהם.

ומכאן מודעה רבא לאורייתא! **דאין מצב שבין מרכיבי הקשר שבין איש לאשתו ואף לא בין אב לילדיו ישורו מתח ועצבים וכעס**, דלכל אדם יש חולשות, אך זה לא אמור להיות חלק ממרכיבי הקשר או צורה להשיג דברים, כי זה משפיל, וזה לא מתאים לאהבה. רק דהשתלטן פעמים שיצר השתלטנות גובר אצלו מנעימות הידידות והאהבה, עד שיבכר כעס ושליטה על פני אהבה וידידות. ובזה זכינו לידע ולהכיר שיש יצר לכעס, דהיינו שלא רק שכשיש דבר שמכעיס הוא כועס, אלא פעמים שיש יצר לכעס כמו יצר לתאוה! כדי לדעת להתמודד עם זה, ובודאי שלא כולם שווים בזה כהא דביצר התאווני נחלקו האישיים זמ"ז.

צריכים להזהר לא להגיע מתוך רגש המנהיגות לידי 'שכרון כח'

והנה הואיל ואתא לידן, האי עובדא, אימא בה מילתא, מכמה היבטים; דעד עתה היו דברינו, בענין; האם הבעל לא עושה מידי לאשתו; או האם לגמרי מזדהה עמה, ולא דיברנו על כאלה סוג מקרים, כעין הך מעשה, לפי שיש רצון בלב, להרחיק מלחשוש למציאות כזאת, והנה צריך להתבונן, מה שקורה לכל גבר שנושא אשה, דהנה בחור אין לו משלו כלום, שהרי הוא סמוך על שולחן אביו, שהרי לא גדול גדול ממש, ולא קטן קטן ממש, אלא גדול הסמוך על שולחן אביו, זהו קטן, ואין לבחור בעצם שום בעלבתישקיי"ט, וכשבחור נושא אשה, מקבל לידו עמדות כוח לא רגילות, מקבל ברגע אחד בית משלו, והוא בעל הבית, והוא יושב בראש השולחן, והוא נוטל מנה יפה בראש, ויש לו אשה המשמשתו, וממליכתו, ובעצם הוא מקבל כוח, מעמד, ושליטה, שלא היה לו קודם כלל, ובאמת שזה טוב, ראוי, ונכון, אך מה לעשות, ויש כאלה שנפלים, מחמת השיכרון כוח שקיבלו, והם בעצם "השתכנעו" שהמלוכה והממשלה אף להם, ובעקבות זאת, הם מגיעים פעמים, למצבים לא נכונים, לא צודקים, ולא מוסריים, ואמנם בכללות, לא חשידי ישראל, ואין זה מתאים כלל שיקרה כזאת, לבני עלייה, עד שכבר היה נראה, שאין צריך להעלות צד כזה, אף לא בדרך שלילה, לרוב ריחוקינו וזרות הענין, אך מה נעשה, ופעמים שזה קורה, ולכן ראוי לדבר על זה, ולהתבונן בזה, מצד מציאות האישיותית שלנו, וכפי שנבאר מיד בס"ד, וזאת בלא קשר להנהגה בפועל, שאמנם יש בה איזה רבנות ומעמד, בצורה הראויה שבין בעל לאשתו, ובין אב לילדיו, ובין רב לתלמידיו, אך לא להגיע לאיזה שיכרון כוח.

סיפור נורא בבעל שהעניש את אשתו בצורה אכזרית

עוד מקרה חמור שהיה, עולה בזכרוננו עתה, ממש קשה להאמין! היה לי עסק עם איזה זוג, שם זה נגמר בגירושין בסוף, כשזה נודע לאבא שלה ההתנהגות הזאת הוא לא הסכים בשום טיפול, אפי' שהיה שם כמה מטפלים מאוד גדולים שאמרו שאפשר לפתור את הבעיה הוא לא הסכים, זה היה כך; כשהיה משהו שלא מוצא חן בעיניה היא צריכה לכתוב ולתלות את זה עם סלוטייף על המקרר, והיא היתה אישה כשרה, כי מאוד לימדו אותה ש"אישה כשרה עושה רצון בעלה" היא היתה גם עושה את זה, והוא היה, זה לא להאמין, הוא היה לפעמים אומר לה; התנהגת לא בסדר, את עכשיו יוצאת מהבית לשעה, היא היתה יוצאת, מעשה שהיה, זה נראה לכם... בחור מישיבה ממש חשובה. טוב זה מצב, אני לא אומר שזה סיפור נורמלי, זה לא סיפור נורמלי, היה לו בעיות, והיה צריך טיפול אח"ז, כאילו זה ודאי שזה נובע מאיזה סיבוך ובעיה ולא נחשדו סתם ישראל ע"ז, אבל כשזה נובע ממצוקות ריגשיות אז זה נושא אחר. אבל לדעת שלפעמים זה מגיע משיכרון כוח, ובנושא של שיכרון כוח זה כן דבר שאדם צריך לשמור על עצמו.

מי שמפחדים ממנו מתיחסים אליו יותר בכבוד ובהתחשבות

כי צריך לידע; שיש איזה מקום, שבו אנחנו, כמו שאנחנו באמת, בלא כיסויים והסתרות, ובלא ייצוגיות, שהרי כל אחד יודע, שאף האדם הכי רע וגרוע בעולם, מכיר את שפת הכוח, ואינו מפעיל את הרוע שבו, מול מישהו שהוא חזק ממנו, שהרי הוא יודע שיפסיד, וזה בעצם גורם, שלאור זאת שחשוב לכל אחד, להצליח בחברה, ולהיות מקובל ורצוי לרוב אחיו; או לכל אחיו, ולהיות אהוד ומכובד, וזה גורם לו, להתנהג בצורה הולמת ומתאימה, הבה נתבונן נא; מה בעצם גורם לנו את צורת התנהלותינו עם אחרים? ואנא, בל נטעה לסבור, שזה נגזר רק מהמידות שלנו, כפי שיש טועים לחשוב, אך המתבונן קצת, יראה; שהיחס שלו לאחרים, שונה מאחד לאחד, ולא לכולם הוא מתייחס אותו דבר, ובאותה צורה, ולמה הוא כך? הרי מבחינת מידות טובות, מאי נפק"מ בין יחסי לראובן או לשמעון?! רק המציאות היא, שכל אחד קורא את המציאות, של חבר פלוני או אלמוני או פלמוני, ולפי אשר יכיר את חברו, ואת כוחו וגבורתו, ואת אפיו ותכונותיו, כך זה יגרום לצורת התנהלותו מול האחר, די שאיזשהי מערכת, איך אני מתנהג מול בן אדם, וזאת כפי שאני מבין, איך תהיה תגובתו, לצורת הנהגתי כלפיו!

וכן הדבר ביחסי שכנים, שלא עם כל השכנים ההנהגה שווה, אלא ככל שהשכן הוא אדם, שדורש את כבודו, ומעמדו, או הוא אדם חזק, או רגיש, וכן שאר מיני סיבות, שהם גורמות לי, איך להתנהג שונה כלפי ראובן, שמעון, או לוי.

לפעמים מתאכזרים ממש לחלש בחברה!

ועתה נתבונן עוד, די ש; אשר יש אחד מהחברה, שהוא כמין תם; או קצת מסכן, וכדומה, שאפשר להגיד בדיחות על חשבונו, ואין לו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש, ויש אשר ינצלו מצב זה, והם יתנהגו כלפיו בכעין התעללות, ולצערנו זה קיים! עד שפעם כשהתבוננתי, נרעשתי, דא"כ אפשר; דכל הטעם שאיני עושה כן לאחרים, זהו לפי שהם יחזירו לי, מנה אחת אפיים, וא"כ איפוא היכן המידות של הבן אדם, היכן אחוזי המידות בצורת התנהגותו לזולת ובקשריו עם החברה? ונמצא א"כ שלכאורה, אצל אדם זה, עיקר צורת התנהלותו מול החברה, ואחרים, אינה ממידות טובות, אלא מהבנת יחסי הכוחות שעומדים מולו, וכפי שהמציאות היא, שכשאינו כוח מולו, הוא לא מתנהג נכון.

כשיש שלווה בחוה זה מפני שכל תרנגולת מפחדת מחבירתה

דוגמא לדבר; אומרים שבלול של התרנגולות אם יש תרנגולת אחת חולה אז חברו עליה חברותיה ומנקרים אותה למוות, כך שמעתי שזה מציאות פשוטה בלול של תרנגולים, וה"ה בכל מקום שיש חיות ביחד בני אותו מין. נמצא לפי זה שכשאנחנו הולכים לחווה, ושלווה בחווה וכל תרנגולת ותרנגולת כבודה במקומה מונח, זהו לפי שהוא יודע שאם הוא יעשה צביטה לשני יקבל חזרה, אבל ברגע שאם אני אתן צביטה אני לא אקבל חזרה אז קטלינא לך, זאת המציאות אצל בעלי חיים, ואוי ואבוי אם זה יהיה המציאות אצל בני אדם.

לפעמים אחרי החתונה הבעל מרגיש משוחרר להתנהג באכזריות לאשתו

אבל המציאות היא שיש כאלה שהם מגיעים הביתה אחרי החתונה, והרי בבית אדם מתנהג כמו בבית, ואם נשותיהם יש להם מאוד חזק את הנשיות ואת הלקבל את הבעל, כמו אותה צדיקה שהיא חשבה שהיא עושה מצוה בזה שהיא כותבת את הפתק הזה או יוצאת החוצה, כי בעלי אומר אז צריך לשמוע את מה שהבעל אומר.

[לפעמים ישנה הדרכה לא נכונה אצל הבנות בסמינרים]

[במידה מסוימת, סליחה על מה שאני אומר, אני אומר את זה אולי קצת במאמר מוסגר, אבל במידה מסוימת החליטו כך, שכיון שככל שיותר נכניע את מין הנשים אז יהיה יותר, בכללי יהיה יותר שלום בית, אז השיעורי הבית היהודי בסמינרים הם בלי פורפוציות בכלל לצורה שראוי להיות, מבחינת החינוך שנותנים לבנות שם להיות בעצם כנועות לבעליהם בצורה שיכול להגיע לכזה מצב שכשהוא אומר לה לצאת החוצה היא תצא כי צריך לשמוע לבעל, ומצד שני יש קרומעקייט בחלק הזה של חינוך הבנות לאהבת תורה ולמסירות לתורה, שיש שסבורות שכאילו היא צריכה להיות משגיח שלו שילמד, יש קרומקייט לצד הזה וקרומקייט לצד הזה אבל זה לא כעת הזמן להאריך בזה, אבל זה יכול לגרום לכאלה שהם לא מספיק אצילי המידות לנצל את עמדת הכוח שלהם ולהתנהג בצורה לא טובה ומן הראוי להתריע על זה].

קצת לימוד זכות על האברך הנ"ל

בסוף יצא לי לדבר עם כמה, כי זה מאוד הטריד אותי על אותו אחד שמתעלל; מה יהיה אם יהיו עוד עשרים כאלה, כך הוא היה עושה באמת? זה המהות שלו להיות כזה אכזר? רק הנה; הרי ילד שמשליך אבן על חתול, הנה ודאי זה לא מגיע ממידה טובה ונאצלת של הילד, רק דהוא גם עדיין לא קולט כמבוגר, מה הוא מעולל לבע"ח, כשהוא משליך עליו אבן, אך אף ילד שעושה כן, הנה זה לא כל עיקר ענינו, ומקצועו, דבכל עת אשר יזדמן לו, יעשה כן עוד ועוד, להשליך אבנים על חתולים, זאת אומרת שאף שהוא עדיין חסר, מ"מ אינו כ"כ רע, דזה לא יהיה עסקו כולא שעתא, להיות פרא אדם, ורובה קשת, ידו בכל ויד כל בו, ולכך גם מסתבר, דאותו אחד המציק, ומתעלל בתם המסכן, לא היה עסוק כל היום בהנך מידות לא טובות, גם לו נזדמנו לו הרבה כאלו, רק יש גם את זה, והתבן מבצבץ מהחבית, אך זה לא לגמרי מציף את כל אישיותו.

טוב, זה איזה לימוד זכות שהוא לא כזה מפלצת. אבל עדיין זה ודאי לא מתאים, לא צריך להיות אצילי מידי כדי לא לעשות את זה, וכל אחד צריך לעשות עם עצמו משהו, ולא לנצל עמדת כוח או יכולת השתלטות בצורה שהוא בעצם מפעיל כאן מידות מגונות. וזה גם יכול לגרום לאותו סיפור כעין הסיפור ההוא שדיברנו על ההוא שהשתיק את אישתו וכדו', ההוא שם היה משתיק את אישתו כי הוא היה מתוח ולחוץ ולא יכל לספור אותה בכלל מרוב הבעיות שלו עם עצמו, אבל לפעמים זה מגיע באמת ממידות רעות ומגאוה.

לפעמים מראה חיצוני של תלמיד, גורם שיקבל מהמורה שלו יחס אחר ומפלה

אך ראוי מאוד להתבונן בזה, וראוי לידע, שראיתי מחקר; שמורים ומחנכים לתלמידים, פעמים שיהיו בכתה ב' תלמידים, שמבחינת הנהגתם, ורמתם, בתורת תלמידים, הם שווים ממש, אך אחד מהם, יש לו הופעה מרשימה, יותר מלהאחר, וכשעוקבים אחר התנהגות מוריהם עמם, אנו רואים; שלתלמיד היותר מרשים, יותר נסלח לו בדברים גבוליים, ולתלמיד הפחות מרשים, ופחות סימפטי, יותר ימוצה עמו הדין הנוקב, למרות שאין לזה שייכות לתלמיד שבו, וזה נורא ואיום, שהמורה מעוות, ומעקל את המשפט צדק, לפי כל מיני גורמים, וסיבות חיצוניות, שאינם קשורים כלל, לענין שבין רב ותלמידו, ולפחות אחר שנדע זאת, ונגיע למודעות הענין, הנה זה יגרום לנו, לא להתנהג כר!

אותו אברך שדיברנו עליו בתחילת הפרק מרוב לחץ לא יכל לשים לב לאשתו

ועתה ניתנה ראש, ונשובה לענינינו; דהנה הר"מ אישות (טו-יט): "ויהיה דיבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב, ולא רוגז" ודקדק הגר"ח פרידלנדר זצ"ל; דלא כתוב כאן בר"מ, שלא יתעצב ממנה או שלא יתרגז עליה, אלא שהוא עצמו, לא יהיה עצוב או רגוז, לפי דעצם היותו עצוב או רגוז, אף אי זה לא כלפיה, זה יכול לשדר לה, כאילו כועס עליה או עצוב בגללה.

ויסוד זה, נמצא גם ברבינו יונה - בספר היראה ז"ל: "אם יבואו אורחים לביתו, יכניסם לביתו, בסבר פנים יפות וכו' ואל יספר לפניהם; כך וכך ארע לי, קצת תלאותיו, כי דברים אלה שוברים את רוחם, כמדומה להם, כי בשבילם אמר כן" עכ"ל. והנה מבואר כאן בר' יונה, שכשאתה מזמין אורחים, ומקיים מצוות הכנסת אורחין, אל תספר להם תלאותיך, כי זה יכול להצטייר להם, כתלונה וביקורת עליהם, ומסיים שהעושה כן: "כמעט, אין לו שכר בעמלו" והנה המעיין שם ברבינו יונה, איך נראית ההכנסת אורחין הראויה, בפנים מאירות וכו' וכו', ואעפ"כ - משסיפר להם מקצת תלאותיו, שיתכן נדמה להם שבשבילם אמר כן, כבר כמעט אין לו שכר בעמלו.

עוד מצאנו כזאת באורחות חיים להרא"ש (אות - ח): "אל יהיו פניך זעומות נגד עוברים ושבים, וקבל אותם בפנים מאירים". והנה רישא דדבריו, היינו; שלא תלך ברחוב, בפרצוף זעום, זה גורם שהעוברים ושבים עלולים לסבור, שנגדם הוא זועם, וכבר אמרו; שפעמים אדם הולך ברחוב, והוא בור המתגלגל ברה"ר! וסיפא דדבריו וקבל אותם בפנים מאירים, וזה כשאתה מקבל את האדם, בזה אין מספיק שלא יהיו פניך זעומות, אלא קבל אותם בפנים מאירים, והיינו; דאף כשאין לך שייכות לאותם בני"א, מ"מ לא יהיו פניך זעומות, ואילו כשאתה מקבל אדם, עשה זאת יותר מזה, בהארת פנים.

ולסיום הענין, נצטט לשון הגר"ח מואלוזין ז"ל לנכדו "ולחמותך ולנוות ביתך, תחלוק כבוד כראוי להם, ושלא להכניס שום קפידיא בליבך על שום אדם, ואין צריך לומר, שלא להשיב בקפדנות לשום אדם, וע"י מידת סבלנות, משיג האדם רצונו, יותר ויותר מע"י כל תקיפות שבעולם, ודרך כלל להיות נוח לבריות, ולהקדים שלום, ולהשיב בנחת לכל אדם,

ושלא להתייחר נגד שום אדם, בשום דבר, כי זולת אשר בעת גבהות הלב, נקרא האדם תועבה, ובמה, הנה; לא נתקבל מאן דיהיר, יצילינו ה' ממנה, ומקצתה, ונזכה להיות דבוק בעול תורתו, ועבודתו לשמה", עכ"ל הגר"ח מואלוזין.

הגיע אברך שמספר שהרבה פעמים הוא מבקש מאשתו איזה דבר שחשוב לו מאד וברובא דרובא של המקרים לבסוף אינה עושה את בקשתו ולטענתה היא נלחצת מבקשותיו והלחץ משתק אותה ולכך אינה עושה ושאלתי אותו למה היא לחוצה ממך? ואמר שאף הוא אינו מבין למה היא נלחצת ממנו ובפרט שהוא מתאפק מלהתעצבן ולהגיב בכעס חיצוני אם כי בפנים הוא רוגז וכועס אך אינו מחצין זאת לא בדיבורים וק"ו לא במעשים, ואינו מוצא בנפשו מנוח מהתיסכולים על שדרישותיו אינם נענות על ידה, ואומר שבמקרים שהיה לה קושי בדבר מחמת איזה עומס בשאר ענינים או מחמת חולשה שתקפתה או מחמת עייפות אין לו בלבו שום תרעומת, אך במקרים שהוא מרגיש שהכל זרם לה בנחת בבית בעת שהוא היה בכולל והא חוזר הביתה ולא עשתה הוא מרגיש כעס עליה ובולם עצמו אך הוא נסער ושואל האם יש פתרון לבעיה זו.

ואמרתי לו שישאלנה מה היה קורה לו יצויר שהיה מבקש ממנה איזה דבר שתעשהו אך לא היה לו שום אפשרות לידע אי אכן עשתה לבסוף את הדבר או לא והיא גם היא היתה יודעת שאין לו שום אפשרות לידע אי עשתה או לא, וענתה ואמרה שבמצב קשה היתה עושה הדבר אף אי היה קשה לה ואף היתה מעמידה דבר זה שביקש בעלה בראש סדרי העדיפויות שלה והיתה מחרפת נפשה לעשות רצונו אף שלא היה יודע כלל אי עשתה או לא מ"מ מרצון לב פנימי שלה היתה עושה רצונו ואמרתי לו שים לב מה קורה ביניכם, אתה בא אליה בבקשה כל שהיא וכשאתה מבקש אתה גם מניף עליה באוויר שוט כאומר אוי לך אם לא תעשי כן דהיינו שכשאתה מראש מבקשה שתעשה היא מרגשת גם איום שלך שאתה תכעס עליה אם לא תעשה ואמנם כעסך בלב, אך היא מרגשת זאת וזה מלחיץ אותה ומשתקה עד שאינה מצליחה לעשות הדבר.

ומעתה דע לך שאתה הוא הגורם שאינה עושה ועליך יש להליץ "איהו דאזיק אנפשיה" בהיותך מערב בבקשתך אף ענין איום וכעס אם היא לא תעשה, וזאת בזמן שלולי ששזור בבקשתך איום וכעס זה היא היתה עושה בשבילך אף אי היה קשה לה והיתה מתאמצת בשבילך נמצא שאין תיקון הענין תלוי בה כלל אלא בך שתבקש בלא איזה הרגשת מאיים וכועס אם לא תעשה, ולא עוד אלא שאתה פוגע בה ועושה לה עוולה שהרי היא בעצמה אשה כשרה שעושה רצון בעלה, אך אינה שפחתך שתשלוט עליה ותאיים עליה, ואתה פוגע בה עד כדי שיתוק ואתה עוד בא לבקש עצה איך לתור בעיה שאתה עושה לעצמך בידיים שהרי אכן היא צודקת שלא אמור להיות כלל בין מרכיבי קשר איש ואשתו תערובת של כעס ועצבים דאמנם לא ניתנה תורה למלאכי השרת ואין לך אדם שלא כועס לפעמים אך אצלך היא מרגשת נימה של איום וכעס בעצם הבקשה שלך ממנה ושזה דבר שאסור שיהיה, וראה גם ראה איך אשתך שמה לך מראה מול הפרצוף שלך ומראה לך מי אתה ומהי צורתך לאיים על אשתך כגופך המסורה לך בלב ונפש בלא שום סיבה צודקת אלא מאיזה חולשת מידות וכדומה שלך בעצמך ואתה עוד מתלונן עליה כאילו היא הבעיה.

אחר שמעו את הדברים הללו הוא היה נדהם ומשתומם כשעה חדא ונעתק הדיבור מפיו, ונפרדנו לשלום ואמרתי לו שיתבונן בעצמו איך לסלק הכעס והאיום בתקשורת שבינו לאשתו כי אז תמסור עצמה לרצונותיו ובקשותיו.

* * *

פרק עשירי: כשיש הבדלי מנטליות בין בני הזוג

אברך צעיר שזה עתה נישא לבת ת"ח, וגם הוא מגיע מבית של ת"ח ואיהו גופיה נמי מרבנן הוא, והוא גדל בבית יותר חוויתי, שאף שגדל בבית ת"ח ולא בבית נהנתנים ובליינים, מ"מ הם רגילים גם לעניני טיולים או יציאות לגינה וכדומה, מעניני קשרי משפחה דרך התכנסויות או יציאות מאוחדות, ואילו היא למרות שאף היא רגשית וחוויתית, מ"מ אצלה קשר משפחתי זה לחזור על דרשות שהיו מאחיה או אביה באירועים משפחתיים שבע ברכות או בריתות וכדומה, וכל חוויותיה הם בעניני תורה ומצוות, ואילו איזהו הנאת טיול או יציאה לגינה צדדית ולסעוד שם מאן דכר שמיה אצלה, ולא זו בלבד אלא שהיא מבקרתו על העדר רוחניות בלרצות טיולים וכדומה, וכמה צר לה על שנכזבה תוחלתה לקבל בעל שכולו רק תורה ויראת שמים, בלתי לה' לבדו באין צורך לאיזה ענין מעניני עוה"ז כלל וכלל, והוא למרות ביקורתיה עליו ורוב דיבורה בהענין, הא מיהא שהוא לא נסוג מדעתו ועמדתו, אך נפשו עליו תאבל על שאינה עמו בצורה ובדרך אשר תהא נוחה לו, ואף דבעיקר הקשר הם דרים באהבה ואחוה ושלוה ורעות, אך כל שצץ לו איזה צורך מהענינים הנ"ל, הנה לא זו בלבד שאינה נענית לו, עוד מבקרת אותו ומתאכזבת מהמצב, והנה היא ממש לא בסדר, שאף שחלמה איזה חלום, מ"מ אתא בוקר והנה חלום, ואין שום כלל שחלום מתממש.

אין כלל שכל מה שארצה יהיה!

ואת זה צריך לדעת לאו דוקא בנושא זה אלא בכל עניני החיים, דהן אמת דמותר לאדם לחלום כל מיני חלומות ולרצות כל מיני רצונות [כמובן לא רצונות אסורים], אך צריך לידע שאין כלל שאשר ארצה כך יהיה! ויש להאדם לידע שכשרוצה דבר ולא צלחה בידו והוא מרגיש רע וקשה, ראוי לידע שהבעיה שלו היא לא כאשר הוא סבור ומרגיש בזה שאין רצונו מתממש, אלא בעייתו היא בזה שהוא ממשיך לרצות את אשר לא מתממש, דהיינו שהוא מרגיש שהבעיה שלו היא זה שלא קורה מה שהוא רוצה, אך האמת שהבעיה שלו היא זה שהוא ממשיך לרצות את אשר לא קורה, דאתה יכול לרצות כל עוד אפשר שיקרה אך משעה שלא קורה אשר תרצה, כלך לך לרצונות אחרים. רצון הוא סה"כ מנוע רב עוצמה הדוחף ומניע את האדם למימוש הרצון, אך אין כל ערובה לכך שאכן זה יצליח... וכשלא קורה אשר ארצה, אפסיק לרצות! ואפנה לרצונות אחרים שהם ברי מימוש.

אין מתפקידה של האשה לחנך את בעלה

ובמקרה המדובר היא כ"כ אדוקה בצורה שהתרגלה בבית אביה בנעוריה עד שאינה מוכנה להסתגל לצורה אחרת, בזמן שבעיקר המדריגה הנה בעלה לא נופל כלל לא בתורה ולא ביראה מחמיו וגיסיו רק שהוא בסיגנון אחר. אך האמת שאף אשה שהיא באמת במעלה רוחנית יותר מבעלה, ואף אם הוא קלטער וקל דעת בדקדוק הלכה, גם במצב כזה אין מתפקידה של אשה לחנך את בעלה, וגם לא תצלח דרכה בזה כשתנסה לחנכו, כי לא מתאים לכבוד של גבר להינתן ביד אשה שתורה לו הדרך אשר ילך, וזה גורם לו ריאקציה והתבצרות במצבו. אלא אשה חכמת לב יודעת שאדרבה ככל שתכבדו ותקרין בו אימון שהוא שואף לטוב וחשוב לו להיות יר"ש ומדקדק בהלכה וכו', כך יותר קרוב הדבר שאכן בזכותה ישוב לטוב. [אך לא נאריך בפרט זה, שהרי לא בהדרכת כלות עסקינן אלא בחתנים עסקינן].

לפעמים צריך ללכת ליעוץ בכזה מקרה שבו האשה בעצם לא קיבלה אותו בתור בעלה

ומה ששייך לחתנים הוא להבין, שבכזה מצב ההגדרה היא; שהיא לא מוכנה להיות אשתו ולא קיבלה אותו להיות בעלה, אלא תבא אלי ותהיה כמוני ובזאת אהיה נאותה לך להיות אשתך, וזה פגם בעצם צורת אשה כשמתנהגת כן, וזה לא קושי בפרט אלא קושי בעיקר וביסוד מהות צורת הנישואין, ואין ראוי לו להסכים לזאת, ובמצב כזה בדרך כלל אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, וטוב שתלך לאיזה מדריכה או רבנית שתסביר לה באר היטב מהו תפקידה של אשה לעת אשר כזאת וכזאת תקרינה אותה בבית בעלה. והעיקר ששייך לחתנים הוא שלא יתנו עצמם כאיסקופא הנדרסת כי נפיק מיניה חורבה, ולא יסבור שאוותר כי לבסוף ישבר מזה, אלא ידרוש לילך ליעוץ וכו'. וטענתי לאותו בעל; דבשלמא אי היא היתה מבינה שהיא צריכה לבא לקראתו רק שקשה לה, הנה באמת לא ראוי לדחוקה וללוחצה אלא מתון מתון ד' מאה זוזי שוי עד אשר תגיע אליו, ואף אי היא בוכה על כך וכו' עד אשר תחזור לעצמה, אך היא מקרינה שאיני מסכימה למציאותך, וזה שולל את מהות צורת קשר דאיש ואשתו.

אבל אם היא כן מקבלת אותו, אלא שיש לה איזו חומרה מבית אביה

ואמנם מאידך גיסא היה מעשה; באשה שהגיעה מבית שיותר מדקדקים למשל שאוכלים רק משחיטה מסוימת ומולחת הבשר בבית, והרע הדבר בעיני בעלה, וכשבא אצל הגרי"ג שליט"א אמר לו; מה עסק שלך איזה ואיך אשתך מארגנת האוכל, העיקר כשאתה בא הביתה ארוחתך מוכנה ותאכלנה בנחת וברצון, ומה לך כי תתקוטט בדבר?! וטעם הוראה זו; דהיא היתה אשה כשירה ומכבדתו בכל הידורי הנהגה נכונה של אשה לבעלה, אלא שהיא רגילה לאיזה חומרות שאינם דורשים ממנו לשנות מסדריו, ובזה איזה פרנציפ יש לך שדוקא תרד מדרגתה, ואדרבה 'עולה עמו ואינה יורדת' שנינו, שהרי יש בזה מעלה, ואינה רואה אותך כנחות דרגה, ואינה מתגדלת עליך כבמקרה הראשון, ולמה לא תסכים, אך אשה אשר כל מהלכה הוא להעתיק את דרך בית אביה, זה אינה דרך ישרה, ולא יוכל הבעל שאת זאת, כשאיין כך אצלו בדעה והסכמה שלימה לנהוג כן.

אברך שדיבר עם אשתו לא בצורה טבעית

עוד מעשה שהיה לאחרונה דאף דאינו מקרה מצוי מ"מ יש ללמוד מזה. ומעשה שהיה; באיזה אברך צעיר ממש שנישא לאחרונה, והוא מרובי הדרכות ששמע עושה כל הזמן חשבונות באיזה צורה להתנהל עם אשתו, וזה גורם שאין תקשורת טבעית ביניהם מרוב שמחשבן מה מתאים ומה ראוי לומר או לא לומר, והיא מרגשת זאת ומרגישה שאין קשר, ואכן היא צודקת, שבצורת דיבור ותקשורת כזאת אין קשר וכימיה אלא זה כעין דיבור לתא קולי... וכשבא שאלתיו; אמור נא לי איך צורת דיבורך עם חברים, האם אתה מדבר עמם בטבעיות? וענה שכן, ושאלתיו עוד; וכשאתה יוצא לך לדבר עם אדם זקן, והרי עם זקן משוחחים בצורה שמתאים לשוחח עם זקן בשונה מצורת שיחה עם בני גילך, או כשאתה משוחח עם ילד קטן, והרי עם ילד משוחחים בצורה שונה מאשר עם מבוגר בן גילך, וכי עם זקן וילד אין התקשורת טבעית אלא עפ"י חשבונות? וכי זה הצגה צורת שיחתך עם ילד זקן, וודאי זה טבעי כי אנו מרגישים שילד שונה ממבוגר זקן שונה מצעיר, ובממילא אנו משוחחים עם כל אחד כפי מה שהוא וכפי עניינו, וכך ע"י ההדרכות ששמעת אתה מכיר את צורת העם הנשי כדי לשוחח עמם בטבעיות לפי עניינן, ואמרת לי שישוחח עם אשתו בלא שום חשבונות, ויאמין בעצמו אשר יש בו עצה ותבונה בעצם מהותו ואישיותו לדבר עמה רגיל בהנאה לתרווייהו, ושלא יחשוב את עצמו שבלא שיחשבן ודאי יטעה, ואכן התחיל לעשות כן ושב ורפא להם בס"ד.

עוד היכרנו מקרים שנשים מתלוננות לבעליהן; דאנו גליות אליכם בכל אשר נרגיש ונעשה, ואילו לכם אין מה לספר כלום מהחיים שלכם, ופעמים זה מגיע מזה שהבעל כאילו מנותק מהרגשים, והחיים עוברים לידו, ואינם בתוך אישיותו, אלא חיייו כאילו עוברים סמוך לו ליד אצנו, ואילו לא יגיעו, ואין לו חוויות מהחיים, ואשתו אומרת שאינה מכירה אותו. ובמקרה כזה שאלתיו: האם יש איזה נושאים שהוא כן עוסק בהם מלבד שיגרת חיינו? ואמר: שפעמים יש לו עניני מוסר ומחשבה שמשוחח על זה עם רב או חבר. ואמרת לי שישתף בהך ענינים את אשתו ובצורה שנח לה כדי שתחוש אותו, וגם לרבות שיגיע הביתה ויספר מאיזה דברים שנתחדשו לו בלימוד בדברים השייכים אף לנשים, כדי שתרגיש ולו במקצת את חיינו. אך לרוב הצער יש מקרים שבהם הבעל אינו פתוח עם אשתו ואינו מגלה את ליבו, לפי שבאמת יש לו סיבוכים עם עצמו והוא בורח מהם וחי באיזה כסות עיניים ומתפקד בחיצוניות כהוגן, הן בבית, הן בכולל, אך אין מסודר לו בעולמו הפנימי, והוא מתחמק מלהתבונן אל תוך עצמו, ומכסה עצמו ופנימיותו וחי בתוך מהלך טוב בלא לב, ומה לעשות ולהאשה אשר נתן לו ה' יש רנטגן להרגיש שהוא חסום ונעול, וזה קשה לה עד מאוד. והנה ראוי לו לידע שכשהיא מתלוננת על כך אינה טרדנית ונודניקית, אלא כך הוא המציאות שנשותינו שמות לנו הגברים מראה מול עינינו כדי שנראה את הפרצוף האמיתי שלנו, ואם בבחורותינו יכולנו לחסום את רגשותינו ובכך להזיק לעצמינו ולהתעלם מהקשיים של עצמינו, הנה לאחר החתונה זה מתפוצץ לנו בפרצוף עדי נעשה עם עצמינו סדר פנימי למען ייטב לנו בפני עצמינו, ולנשותינו עמנו.

עוד סיפר בעל אחד שכאילו אסור לו לספר בבית על איזה חוייה או הנאה שהיתה לו, כגון בחתונת חבר או באיזה התעסקות בידידות עם חבריו, ולא מדובר באופן שנתעסק עם חבריו על חשבון אשתו, ואינו מבין למה אשתו לא מפרגנת לו ליהנות מחייו עם חבריו, וכי עיניה צרות בהנאותיו?! והוא מרגיש שאינו יכול לספר על כגון זאת אלא כמתעסק, וכגדר מהכ"ת, ולא בצורה של לכתחילה כפי אשר באמת נהנה אלא כעין דיעבד, והוא מבקר את אשתו על כך. ועייתי לו; דאדרבה הוא הוא הגורם לכך, מאחר דאינה מרגישה שעמה הוא נהנה כ"כ, ולכך זה גורם לה קושי וקנאה, דהנה עם חבריך אתה יודע ליהנות ולחוות ידידות, ועימי לא, ומדוע עם חבריך עיניך בורקות ועימי לא?! וזה גורם לה להיות עיניה צרות בזה, והוא האחראי למצב זה, והביקורת היא עליו ולא עליה - והודה לדברים!

כשיש חילוקי דעות בעניני הלכה

הנה בגדרי הלכה, ב"אגרות משה" פוסק, בדברים שחלוקים האיש והאשה בעניני הלכה, ואפילו בדברים שהם מעיקר הדין, ולא בעניני מנהגים, כגון אשכנז וספרד, כשהבעל מעדה אחת, והאשה מאחרת, ונפק"מ להלכה ממש, למשל, בהלכות שבת החמורות, כהשו"ע או כהרמ"א. פסק האג"מ; דבית הבעל נקרא 'כהולך ממקום למקום', דדיני ההולך לדור בקביעות במק"א, דנוהג כהמקום שבא לשם, בין לחומרא ובין לקולא, וכך הוא גדר ההלכה בענין זה, שהאשה הרי היא כבאה לגור במקום הבעל לגמרי, כדינו, ומנהגיו.

לפעמים לאשה יש קושי ריגשי בענינים אלו

והנה זהו גדר הדין בזה, אך לא נכחד דיש בזה עוד ענין, דהנה הדבר פשוט, דכהא דבשאר עניני צורך ורגש דהאשה, הנה כל בעל בר לבב מרגיש, אשר הוא צריך להתחשב ברגשותיה, בדברים היושבים חזק בליבה, וזאת לאשר הרי נשותינו, אינם כבנות בלי שם, אשר נחתו לכאן משום מקום, כבעלות תשובה, שאינן יודעים מימינם לשמאלם, אך אין הדבר כן, אלא נשותינו באות מבתיים של ת"ח ויר"ש, אשר באות מבוססות, וספוגות מבית אביהן, וגדושות בהלכה, ויהדות, ומסורת של בית, ואינם גיורות ובע"ת, המחפשות דרך חדשה, ואמנם מן הסתם, מדריכים אותן, אשר בעניני מנהג והלכה, בית הבעל הוא אשר קובע, אך מוטל עלינו הבעלים, להיות חכם עיניו בראשו, ולהבין מצבן הרגשי בזה, ביחס לכל מיני ענינים, והלכה אינה פחות משאר ענינים, אשר בדברי הרשות, כשאחד מבני הזוג יותר סובל מחום, ואחד יותר קר לו, ומה יעשו בדבר מזגן? וכדומה בשאר ענינים, אשר הם שונים זה מזה, והרי א"א למחוק את האחר, אלא באים אחד לקראת השני, וא"א שאחד יעשה כרצונו, בלא להתחשב בצורך ובהרגשת האחר.

זמירות שבת ששרו בבית אביה

ויש אשר אצל אשה, למשל; הזמירות שבת אשר רגילה בבית הוריה, הנה בלא זה אינה מרגשת אוריה של שבת, וכי מהראוי אשר הבעל יעמוד על כך בתקיפות, ומה איכפת לו לשיר איזה זמר, אשר כבר הורגל ושמעו בבית חמיו?! וחבל על בעל שחושב; הנה היא נגדי, ואינה מספיק אשה שלי, ואין זה כלל הענין, רק יש הרבה רגש סביב כל מיני מנהגים; או מסורת בית, בכל מיני דברים, כל אחת לפי עיניה.

והנה מי שיחקור אחר שורש בתיים, הנה נמצא דבכל בית, מושרש מבית הורי הבעל, ומבית הורי האשה, בכל מיני הנהגות, וענינים, הן מילי דשמיא, והן מילי דרשות, וכמובן שעוד מתווסף בהרכב הבית הטעם והגוון האישי של הבעל והאשה משל עצמם, וצריך להיות חכם בענינים אלו, ולא לדורסה ולמוחקה.

וגם לזכור; שיש דברים, שאצלה זה בציפור נפשה, וכהא דכל בעל מתחשב בצרכי אשתו, בדברים שחשובים לה הרבה, כך גם בעניני יהדות, וכי ראוי שבעל יגיד לאשתו; לא מעניין אותי השירים, והזמירות, של אבא שלך, כשאצלה בלא ניגון, זה חסר לה בהרגשת שבת, ולמה לא יבוא לקראתה, וכי יפחת כבודו ומעמדו, באם יאות לניגון ולזמירות אלו, החשובים לה ברגשותיה כ"כ?!

יש נשים שיותר מחוברות לבית הוריהם ויש אשר פחות

ואמנם יש נשים, אשר זכרון בית הוריהם אינו כ"כ לברכה בעיניהם, לאשר היה שם לחץ, וכדומה משאר דברים, אשר חשו ריחוק שם, והמה יותר קל להם, ונוטות לבית בעליהן, לפי שהיה להם הרבה מתח בבית הוריהם.

ויש שכן מחוברות לבית הוריהם, רק דרך חונכו חזק מנעוריהן, שמהחטונה ינהגו לגמרי כהבעל, וכך הושרש אצלם בפשיטות, ובאלו המקרים, הנה הענין הולך חלק כהבעל.

ויש עוד כל מיני סיבות במרכיבי סוגי מהות האישיות של הבעל והאשה הגורמים את סגנון מרקם הזוגיות שביניהם, ולא כל אנפין שוין.

כשהבעל עצמו לא מתנהג ביציבות ומיקל לפעמים לעצמו שלא כהוגן

והנה כבר היה מעשה; באחת שגדלה בבית של ת"ח, מהיותר מחמירים בהלכות, אולי מהמשפחות הכי 'פרומערים' בדורינו, לאשר נתקבץ באותה משפחה, חומרות שהביא הבעל מאביו, וחומרות בית חמיו, שאימצן הבעל לעצמו מרצונו, לאשר נעשה תלמיד של חמיו, וחומרות החוג אליו הוא משתייך וכו', והנה שם בבית, היה חינוך חזק להבנות, אשר מעת חתונתן ינהגו כהבעל לגמרי, הן לחומרא והן לקולא, ושמעי בת וראי, ושכחי עמך ובית אביך, מעת נישואיך.

והיה שם בעיות בעניני הידורים, וחומרות, ושאלתי להאשה; מה זה, ועל מה זה, ואף היא ענתה ואמרה; אשר אם בעלי אכן נוהג בעניני הכשרים וחומרות, בקו מסוים, הנה אף אני אחריו כמותו לגמרי, שכך חונכתי, אך הנה בעלי עצמו אוחז כך וכך, אלא שפעמים פוחז עליו יצרו, ומזלזל באשר הוא עצמו רגיל להחמיר, בעניני הכשרים וכדומה, לאשר; עין רואה, לב חומד, וכלי מעשה גומרים, וכי את העבירות של בעלי, אני גם צריכה לעשות? אתהמהה, והוא עצמו, מתחרט ומצטער אח"כ, ועניתי ואמרתי להבעל; מה אתה רוצה, וכי תדרוש ממנה ליפול עמך ביחד, והוא היה לו חוסר יציבות, והיה לו טענות; למה כשהולכים לטייל, והוא קונה משהו שלא מוצא חן בעיניה מפאת ההכשר, אינה אוכלת, ושאלתי; ואיך תאכל עמך, כשאח"כ אתה עצמך יודע; שאחר אכלך ושתה, יגרס השופט בחצץ שיניך.

אשה היא כמו 'מראה' של בעלה

מובא בגמ' בע"ז (לט, א) ובבכורות (ל, ב): "מעשה באשה אחת; שנישאת לחבר, והיתה קושרת לו תפילין, על ידו [והיתה קומעת לו תפילין על ידו] [ומת] ונשאת למוכס, והיתה קושרת לו קשר מוכס, על ידו". וביאור הדבר; דאשה בעצם היא מראה של בעלה, והיא משתנית לפי ענין הבעל, אי תהי' אשת חבר או אשת מוכס, ואם הוא בעולם ברור, הנה אשתו כמותו אף לרעה ח"ו, אך כשהוא עצמו אינו בעולם ברור, איך תלך אחריו, והיא לא מבולבלת כמותו.

בהנהגה בנחת משיגים יותר תועלת

דרך אגב; שמעתי מת"ח גדול מחוגי המחמירים, והוא חכם, וחכך בדעתו; איך לעשות, והאם להנחיל הנהגותיו, וחומרותיו, לבניו אחריו, היות והוא רואה; שהרבה מחביריו, בניהם אינם הולכים לגמרי בדרכי אבותיהם, אלא מתערבים בהציבור הישיבתי הכללי, וזונחים חומרות ונהגות בית אבא, והנה אחד מהדברים אשר היה נוהג, שלא לאכול בחתונות, לאשר אינו סומך על ההכשר של האולם, במליחת הבשר, וכדומה. והנה כך הוא נהג, ולא גילה אוזני בניו בקטנותם, לאמור; אין לאכול בחתונות, וכשהיה עמם, הם אכלו והוא לא, והיו שואלים אותו; אבא, למה אינך אוכל? והיה מתחמק, ולא עונה להם את הסיבה האמיתית, עד שכעבור שנים הם קלטו טעמו ונימוקו, ואז טענו נגדו; למה לא הגדת לנו, אשר אין לאכול בכזה?! והנה לאותו ת"ח יש הרבה בנים, וכולם ת"ח, אדוקים בדרכיו לגמרי, ואף יותר, וזאת לאשר נהג בתבונה, בהנחלת הנהגותיו לבניו אחריו, בסבלנות, ובהבנה. - ולצערי אנו רואים; הן אצל ילדים והן אצל נשים, אשר הורים, ובעלים, המנחיתים בכוח, מפסידים הרבה בזה.

והעושה בכוח ובלחץ, הנה גם בדברים נכונים, מ"מ כל שעושה בלחץ, ובמתח, ובהפחדה, אין נקנה זאת ברצון, והרבה פעמים זה גורם, ששלא בפניו, ובמחירת, היא נוהגת שלא כדרכו, וזה גורם לה התדרדרות רוחנית, בהאימה יתירה שהוא עושה בביתו.

וכבר היה מעשה באב אחד, שהיה מנהל ביתו מתוך הפחדה ורודנות ודקדוק יתר, וסיפר לי חתנו שהיה מהישיבה; שסיפרה לו אשתו, אשר אחיותיה בנות חמיו מטמינות תחת למזרון ספרי תועבה שאפילו בבתים פשוטים אינם בנמצא, וזאת מחמת שלא הושרש ברצון המהלך שלו, אלא בלחץ ובהפחדה.

עוד רגע אחד אדבר; במעשה בחתן, שבא מבית שיש בו הרבה חומרות, יתירות מבית חמיו, והנה משנתארס, ובא חמיו לקראתו, ושאלו בדבר כשרות וחומרותיו בהמאכלים, וענה החתן ואמר; עד החתונה אני אוכל כפי שאצלכם, ואיני בא לשנות סדרי בראשית, ונתן זמן, ושיעור עיכול, ולא שהיה מזגזג במנהגיו, אלא שהיה; חכם עיניו בראשו, והבין כשאחז"ל: (יומא פה, ב) "מוטב חלל שבת אחת, כדי שתשמור שבתות הרבה" והשיג אח"כ באהבה, וברצון הלב, כל אשר רצה, ורק אחר החתונה, התחיל בהנהגותיו, ובצורה עדינה, ובשלב אחר שלב, וכך היה זאת ברצון, ואשתו נתחברה לזה.

ולא כאחרים שמנחילים בכוח, ונשותיהם פעמים מביעות לילדים; מה העבודה הזאת לכם?! ומה לא טוב אחרת?! והנה, אם כך האשה מקרינה, הנה זה לחטאת הבעל, שלא הנחיל בצורה נכונה, והנה שילד יראה; שאמו רוטנת על חומרות של בעלה, גם אם היא עושה אותם, הרי הנזק שבזה גדול מהתועלת, שבעצם קיום החומרה, ועדיף שלא היה החומרה כלל, מאשר תהיה, ואינו לרצון אצל האם או הילדים.

ולצערי; ראיתי בהרבה בתים, שנהגו בחומרות גדולות, אך לא הנחילום באהבה, והילדים בעטו במנהג אבותיהם, וצריך להיות חכם בזה, וכן הדבר לגבי האשה, לגרום שתרצה בהנהגת בעלה, ולא רק שתעשה זאת על כרחה, דהנה צריך הבעל ליתן על ליבו, גם איך תנחיל זאת לילדים, האם כאילו זה חלק ממנה, וזה מה שהיא רוצה שכך ינהגו בבית,

ושכך ינחלו הילדים את צורת הניהוגים, או שטרטון ע"ז, ותגיד בפיה או בליבה; מה העבודה הזאת לכם?! שבמצב כזה, הרי זה עלול מאוד לגרום, שהילדים לא יתחברו לזה, או אף יבעטו במנהג אביהם.

ואמנם כללות ענין זה אינו קבוע, די שזוגות שמתרקם הקשר בצורה כזו, שאצל האשה מה שבעלה נוהג, היא עונה אחריו מקודש מקודש, בלא הרהורים, וערעורים, ויש נשים, שהם קצת יותר חשובות, או הבעל לא מספיק באופי מנהיגותי, והחלטי, שבזה הענינים מתנהלים באיטיות יותר, וצריך להיות חכם, ולא ליטול בזרוע.

ובפרט בתחילת החיים שעדיין היא לא בטוחה להטפיל את עצמה אליו

זאת, ועוד אחרת; שצריך להתבונן, שבתחילת החיים עדיין אין האשה שלו לגמרי, לאשר היא באה מבית אביה ועוזבת לבית בעלה, ועד שמתרקם הקשר וחשה בטוחה אצל בעלה לגמרי, הנה קשה לה להטפיל עצמה לגמרי, והרבה דברים יגיעו ממילא במשך הזמן, אם לא ילחצנה מיד בתחילת החיים כשעדיין אינה שלו לגמרי, ברגש! ולכך מן הראוי לידע; שאם תעירו ואם תעוררו, עד שתחפץ.

וכן בסוגי הערות למיניהם שימתין עד שיתחזק הקשר ביניהם

וכן הדבר, למשל; בחתן שיש לו הערות, על סגנון הלבוש של כלתו, שאינו לפי טעמו, ולא דוקא בעיני צניעות הבגדים, אלא בטעם האישי, הנה יהיה חכם, באם לא מיד אחר החתונה, יתחיל להורות לה תחליפי, זה לא מוצא חן בעיני וכו', והנה לה, אין זה קל לשנות בגדיה, כי הרי זהו טעם שלה בבגדים, ואילו ימתין עד שתהיה יותר קשורה אליו, ויותר אשתו הנה מעצמה תרצה יותר, להתאים עצמה ובגדיה לבעלה, דחן האשה שתמצא חן בעיניו, והיא גם היא מצפה שיגלה אזניה, מהו טעמו ורצונו, ולא שיענה אמן ומקודש, על כל אשר תנהג ותלבש, בדברים שאין מוצאים חן בעיניו, אך לא ממידת החכמה, שמיד אחרי החתונה או השבע ברכות, יעשה לה סלקציה בגרדובה שלה, שזה כן וזה לא, וכו'.

בעל טוב, אשתו ממילא תלך אחריו

גם רגילני לספר בזה; מעשה באחד מבני אחד מגדולי הדור, אשר אצלם הרגילות למלוח בשר בבית, ולאותו בן, אחר החתונה לא הסתדר הענין, לאשר אשתו לא היתה מסוגלת לזה, ויום אחד כשהיה אצל אביו, חזא ביה אביו בישות, והיה אביו עליו בקפידא גדולה, ואמר לאביו; למה יחרה אפך בי, והרי אבא לא לימדנו לריב ולהתקוטט עם האשה, וכך גדלתי בבית, להיות אך בשלום עם האשה, ומה יכולתי לעשות? ויען, ויאמר לו אביו; לא ע"ז כעסי עליך, אלא אני כועס עליך, על שאינך בעל טוב, דלו היית בעל טוב, היתה הולכת אחרך, אף על הג'וקים שלך, ומדאינה מסכמת לך, ש"מ דאתה אינך מספיק טוב לה!

אין בזה כללים ברורים

ואמנם כל ענינים אלו, כ"כ תלוי ברמת הגמישות והרגישות שלה, וברמת יכולת ההשפעה והמנהיגות שלו, ובכ"כ פרטים לפי סיגנון אישיותה, ואישיות שלו, ולכך קשה מאוד ליתן ולהורות בהעניין כללים ברורים, ואצל כל זוג לפי עניניהם, זה יגרום לצורת ההתקמות בהענינים, רק לזכור שיש דברים שזה תהליך עד שתהיה מסוגלת לזה, ולא להנחית בב"א בחדות ובפסקנות, אלא בסבלנות ובמתון מתון עד שיהיה לה קל.

וכן ע"ז הדרך, לידע; שיש את הקו והמטרה הסופית, ויש את הצורה איך להנחיל זאת. וגם לידע שאין ראוי, ואין דין למחוק כל אשר הורגלה, וראוי להתייחס באהדה ובחיוב, לצורה שנבנתה אצל מבית אביה, וכך דרך בית, שיתמזג בו מעלות ב' הבתים, שמהם באו החתן והכלה, ולא למחוק את הבית שבאה משם, וגם לא מדרך העולם לעשות כן, ואינו מדרך ארץ, וכבר אחז"ל: (סנהדרין צד, א) "גיורא עד עשרה דרי, לא תבזי ארמאה באפיה"; וה"נ כ"ש וק"ו דלא לזלזל ולא לבזות הנהגת בית שבאה משם.

לא להתנהג ביצוגיות

הנה ישנה עוד איזה מציאות שקורה הרבה פעמים, א"א לומר שזה אצל כולם, אבל זה מציאות שראוי ליתן את הלב ואת הדעת על הענין.

הרבה חתנים סבורים שלא כדאי שהם יראו את החולשות שלהם לכלה שלהם, מה, שהוא יראה את החולשות שלו לכלה?! ויש חתנים שסבורים ששמחה ועליזות ורגשות זה איזה חולשה, להקרין שמחה טיבעית ורגשות, יש כאלו שטועים לסבור שזה כאילו איזה חולשה - וממילא כלפי הכלה מתאים כביכול להיות יותר רציני, להתנהג ע"פ שכל, ע"פ ההלכות דעות. וזה גורם לאותם חתנים הרבה פעמים להישאר אף אחר החתונה כלפי נשותיהם באיזה חסימה ריגשית, ז"א הם לא משוחררים או לא פתוחים לגמרי בצורת ההתנהלות שלהם עם הכלה או עם נשותיהם.

כמובן שפשוט וברור שזה לא המצב הראוי והנרצה. לא מן הראוי שבין חתן וכלה [אכן חתן וכלה זה לא בדיוק המצב המושלם כבר], אבל עכ"פ בין איש לאשתו יהיה איזשהם מחיצין חציצין ונעיצין, בין איש לאשתו אמור להיות שהכל יהי' בפתיחות ובזרימה. כמובן שבמצב כזה גם התקשורת היא לא לגמרי אמיתית וטבעית, והדבר הזה באמת לא מתאים לא לו ולא לה. אם אמנם שבתקופת האירוסין הרבה פעמים יש איזה יצוגיות וא"א להכחיש את זה, כי כך המציאות שעוד לא מתקשרים לגמרי, וכך הוא הדרך הרגיל עד שהעסק מתרכב ומתחבר, אבל שיהיה אברך אחרי החתונה בכזה מהלך, זה 'מאן דכר שמיה' להתנהג בצורה לא טבעית.

למרות שתמיד השאיפה היא לרוחניות, אין בזה שום פחיתות להתעסק בבית בעניני הגשמיות

כעת נראה איזה סוג נושא שהדבר הזה עלול להיות בשטח אצל איזה חתנים, ונראה את הדרך הנכונה; המהלך של בחור בן עליה, בכל מהלך החינוך שלו ובצורה איך שהוא מקדם את עצמו; זה לעצור את הגשמיות, להיות רוחני, להילחם בנטיה אחרי עניני החומר, להגביר את השכל על הרצון - בדבר הזה הוא עסוק כל הזמן. כל בחור בן עליה זה נושא מאוד עיקרי אצלו, עד כדי שזה גורם לבחור להרגיש הרבה פעמים, שגם הקצת עוה"ז שיש לו זה בגלל שאולי הוא עוד לא בדרגה לפרוש מזה, אבל זה באמת איזה חיסרון והיעדר שלימות, כי הוא עדיין לא הגיע לשלימות המושלמת.

וזה גורם הרבה פעמים שכשבחור בבחרותו, כשהוא בבית הוריו, והוא רוצה עוד מנה שניה מעבר למה שהוא קיבל, יש כאלה שמרגישים שבעצם כאילו זה איזה ילדות, זה איזה 'מעשה ילדות', מה פתאום אני רוצה עוד מנה?! או אם הוא רוצה טיול, זה איזה הבל הבלים, והילדות והשחרות הבל, הוא באמת רואה את זה כאיזה חולשה, אבל מה הוא יכול לעשות - הוא עדיין לא הגיע לשלימות.

וגם הצורה איך שהוא מצייר לעצמו את הרבנים בישיבה, הוא רואה אותם הרי רק בתורה ויראה, מצטייר לו שמסתמא הם ממש רק רוחניות, וכל איזה צורך גשמי זה איזשהו חיסרון. ממילא אם אחרי האוכל הוא רוצה איזה גלידה או עוגה, הוא מרגיש שזה בעצם חיסרון, אבל מה אני יכול לעשות שאני כן רוצה?! אבל עכ"פ הוא לא מרשה לעצמו לרצות את זה באיזה צורה טבעית, אלא כאילו זה איזה בעיה, אבל מה לעשות הוא עדיין באיזה בעיה.

אנא לדעת שאחרי החתונה שהוא יהיה בבית עם אשתו והוא מבקש עוד מנה וכדו'; אשתו נותנת לו את זה בכל הכבוד! לא באיזה סלחנות על רצון לא נכון, אלא אדרבה היא שמחה בזה. וכשהוא ישוחח עם אשתו על האוכל, ויש לו לפעמים גם הצעות לשיפור, זה לא משהו שמוריד את מעלתו ודרגתו בעיני אשתו, אלא אדרבה עם כל כבודו ומעמדו הרוחני, הוא משוחח איתה גם על האוכל. ועוד אדרבה; בעל חכם הוא ממש מרגיש טוב בזה, הוא מרגיש טוב ויפה שמעת הנישואין הוא יכול להניח לעצמו כמו המציאות הטבעית שלו, וזה לא חיסרון וזה לא דיעבד, אלא זה מה שהוא עצמו, זה המציאות שלו.

ונא לדעת! שבאמת אשה לא רואה את הדיבורים או הרצונות האלה כאיזה חיסרון וחולשה, אלא אדרבה זה מתאים לאשה, למרות ובגלל שהיא יודעת מעמדו ואת דרגתו הגבוהה, אבל הוא אדם חי, ואדם חי ומרגיש רוצה איזה אוכל או רוצה איזה דבר, והיא לא מרגישה אותו באיזה נמיכות קומה בזה שהוא רוצה את זה. למרות שכולנו יודעים שא"א לבלבל אשה, היא קולטת בדיוק במשך הזמן מה בעלה, כמו שגם הבעל קולט את אשתו, בני זוג מכירים טוב טוב אחד את השני, ואי אפשר לרמות אותם, אבל הסוגי דברים האלה לא גורמים לאשה שום פחיתות וירידה במעמד הבעל.

ואדרבה! זה עוד גורם לאשה להתחבר לבעלה ע"י זה

ולא רק שזה לא גורם לירידה במעמד הבעל, אלא אדרבה זה גורם לאשתו מאוד להתחבר אליו, כי אשה מרגישה מאוד טוב בזה שהיא מעניקה לבעלה את הצרכים שלו, כל אשה שמרגישה שלבעלה יש איזה צורך גשמי שהיא יכולה לתת לו את זה. זה משלים את המציאות הנשית שלה, כי זה בעצם חלק נכבד מהתפקיד של האשה, והיא זאת שאמורה

ויכולה לתת לו את זה. לכך לא רק שזה לא מגרע, אלא זה נותן וגורם יותר חיבור וקשר אליו, בזה שהיא מבטאת ומוציאה מהכח אל הפועל את הטבע הנשי שלה, להיות 'אשה לבעלה' על כל המשתמע, על כל הענינים שאשה עושה לבעלה - אדם שצרכים אותו זה גורם לו ליותר קשר, שאם אני צריך טובה ממישהו, והוא מעניק לי את זה, מה שהוא נתן לי מטובו זה גורם לו להתחבר אלי.

גם כשיש לו חולשה בענינים מסוימים מעמדו לא יורד בעיניה

המציאות הזאת קיימת לא רק בצרכים כמו אכילה וכדו', שבעל צריך מאשתו, אלא גם אם לבעל יש באמת איזשהם חולשות וחסרונות. נגיד למשל; אם יש איזה בעל שהוא מכיר בעצמו שבחשבונות הוא מתבלבל, כשמגיע אליו מישהו עם חשבונות הוא מתבלבל והוא לא מסתדר בחשבון. ובעצם כשמגיע איזה נושא כזה, אם הוא יגלה לאשתו: אני בחשבון לא מסתדר ואני צריך את העזרה שלך; מה שהוא חושף לה את החולשה שלו, לא רק שהוא לא גורם שמעמדו ירד בעיניה, אלא היא מרגישה; הנה יש לי עוד משהו שאני יכולה לתת לבעלי! והרי אשה הרצון שלה זה לתת לבעלה את מה שהיא יכולה לתת לו, לכן מה שהוא חושף לה את החולשות שלו, לא די שזה לא מוריד את ערכו בעיניה, אלא זה עוד גורם לה חיבור ואהבה - כך המציאות, ולכן ראוי לדעת את זה ולא להרגיש רע בזה.

אין צורך להתוודות בפניה על כל חולשותיו...

אין כונת הדברים הנ"ל שהכומר וידוי של הבעל זה אמור להיות אשתו, הוא לא אמור כעת לבוא לאשתו עם דו"ח, שאם היום הוא התבטל קצת בסדר יגיד לה; תראי היום חצי שעה התבטלתי בסדר, מה יהי' איתי?! הוא אמור להתמודד עם עצמו, דכל אדם צריך להתמודד עם עצמו עם החולשות שלו- אבל ברעיון לא לחיות ביצוגיות. זה לא קשור שאם נכשלתי היום בלשון"ר אני צריך לבוא לספר את זה לאשתי, מה, זה וידוי דברים?! מה הענין בזה?! שיעשה תשובה לעצמו! אבל בכללות; המציאות הטבעית שלו, והצרכים הטבעיים שלו, זה מגדיל את חינו בעיניה בזה שיש לו צרכים והיא יכולה לתת לו.

אחרי החתונה מעמד הבעל חזק גם בלי גינוני כבוד

עוד בענין זה, משהו שמעין הדברים האלה אבל בנושא אחר; היה מעשה באיזה בחור שהוא היה אלטער באיזה ישיבה חשובה מאוד, והוא היה ממש א'חשובע בחור. אחרי שהוא התחתן כעבור איזה תקופה פגש אותו ידיד נעורים שלו, והוא רואה שהוא עם פחות הופעה ופחות חשיבות, הוא שאל אותו; איפה החשיבות שלך? אני זוכר אותך בתור 'חשובע בחור', איפה זה נאבד? ענה לו אותו אברך, וסיפר לו; היה פעם באיזה זמן אחרי החתונה, שפעם נקשר והסתבך לאשתי הקשר בנעליים, משהו לא הסתדר לה בנעליים, והיא לא יכלה לחלוץ את הנעל מעל רגלה, וביקשה ממנו אם הוא יכול לטפל בהסתבכות של הקשר (או משהו דומה - לא זוכר) והוא התכופף שם ועזר לה לסדר את הענינים, והוא אומר; מאז נפסק לי האגו הזה של המשחקי חשיבות, כך הוא סיפר.

בוא נתבונן מה בעצם קרה כאן; האם באמת בעקבות הסיפור הזה הוא עבר איזה השפלה וירד ממעמדו? התשובה היא לא ולא! אבא שלילד שלו הסתבך הקשר בנעל, והאבא מתכופף לסדר הקשר בנעל, הוא לא מרגיש את עצמו לא מכובד בזה שהוא עשה את זה, בזה שהיום היה נדרש ממנו להתכופף לסדר משהו לילד שלו, אלא האבא ממרום גדולתו וכבודו כאבא, ובאשר הוא אוהב ומסור לבנו, הוא דואג לו גם לסדר את הנעליים 'במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנות'.

רק מה באמת ההבדל אצל אותו אחד, בין מה שהוא היה בתור בחור למה שקרה איתו בתור אברך? בחור הרבה פעמים עוד לא מספיק מרגיש שהמעמד שלו הוא קבוע מוחלט, ולכן יש כל מיני פעולות שנראות לו כהשפלה וכהורדה מדרגתו, ולכן הוא יכול למנוע את עצמו מלעשות את הדברים האלה כי הוא מרגיש שזה סתירה לחשיבות שלו, כי עוד לא ברור לו לגמרי דרגת החשיבות שלו, ושהחשיבות שלו היא קביעה וקיימת ברמה שזה לא יכול ליפול, נראה לו שאוי וי אם אני יעשה פעולה כזאת וכזאת זה עלול להוריד אותי ממעלתי ודרגתי. אבל אדם נשוי הוא כבר בטוח שמעמדו איתו, הוא בטוח במעלתו ובכבודו ובדרגתו, והוא לא מרגיש השפלה בכלל בלעשות את הדבר הזה, אלא אדרבה ממרום גדולתו הוא יורד לעם לסייע להם, ויכול להתעסק כשצריך לנקות את הילד, או אם אשתו צריכה איזה עזרה, כי המעמד שלו איתו ובטוח, הוא לא עסוק בלהוכיח את המעמד שלו ואת הדרגה שלו כמו בתור בחור. שבתור בחור הוא עסוק כל הזמן בלהוכיח את כבודו ומעמדו, אבל אחרי החתונה הוא כבר מרגיש שמעמדו לא צריך איזה טקסיות חיצונית כדי

להרגיש את המעמד שלו - זה המציאות וראוי לדעת את זה, ולכן אנחנו יכולים להרשות לעצמינו להיות טבעיים לפחות אחרי החתונה.

המכבדה יותר מגופו

"המכבדה יותר מגופו" (יבמות סב, ב) - כתוב במהרש"א שזה בעיני בגדים ש"מאני מכבדותא" (ב"ק צא, ב). וכן על הפסוק "וַיֵּט אֶהְלֵה" (שם יב, ח) כתב רש"י: בתחילה נטה את אוהל אשתו ואח"כ את שלו, ובשפתי חכמים: דהיינו לפי דמכבדה יותר מגופו. וביבמות (סב, ב) "המכבדה יותר מגופו" פירש"י דזילותא דאיתתא קשה מדגברא. ובסנהדרין (עו, ב) "המכבדה יותר מגופו" פירש"י בתכשיטין נאים. ועיין כף החיים (ב-כב). תיקח את הגדרובה שלך מול הגדרובה של אישתך זה לפחות פי שלושים... אל תדאג, בכל מיני הצבעים וכדו'. בבגדים ובצרכים הריגשיים של עיני הבגדים.

"המכבדה יותר מגופו" יש אולי עוד ענין בזה; שזה ענין גם ביחס לצרכים הריגשיים שלה, ז"א שהוא הרי לא צריך את הסוג צרכים ריגשיים שהיא צריכה, כך פעם אמר לי מישהו, שבכלל מכבדה יותר מגופו שהוא נותן לה דבר שהוא לא מקבל, שהוא הרי לא צריך את ההזדהות הריגשית הזאת כפי שדיברנו שזה לא בטבע הבעל הדברים האלה, אז הוא נותן לה בעצם משהו שהוא יותר ממה שהוא לוקח לעצמו כי הוא בעצם לא צריך את זה, כך פעם מישהו אמר לי, אני לא יודע אם זה פשט או פשטע'ל או דרוש, עכ"פ במהרש"א שם כתוב שזה בגדים, שמאני מכבדותא, המהרש"א שם על הגמ' הזאת.

* * *

פרק י"א: שנה ראשונה

ב'שנה ראשונה' כל אחד לומד את השני

שאלו עוד: מהי המשמעות של שנה ראשונה? תשובה: בשנה ראשונה בעצם כל אחד מבני הזוג לומד את השני, שזהו ענין גדול ויסודי בכל ביסוס ויצירת הקשר שבינינו, דהנה בעצם שנינו קשרנו את גורלינו וחינו יחדיו, ואנו הכי קרובים אחד לשני, ואנו לומדים בתקופה הראשונה מה עושה לשני טוב, ומה הוא מחפש, איזה דברים מפריעים לו מה עושה טוב ונוח להאחר ומה קשה לו,

דהרי הנה בלב כל אדם מאוזן, תקוע ענין 'טאקט', לידע צורת ההנהגה לפי המקום, והזמן, והחברה, ומנין הוא יודע מה הטאקט הראוי, ומי לימדו זאת? הנה אנו קוראים זאת מהשטח, בלא לשם ייחוד, אלא דהמציאות של היות האדם נמצא במקום, ובצורה, שסביבו יש מהלך מסויים, הנה זה מלמדו להועיל, לידע הדרך המתאמת לילך בה, ואת המעשה אשר יעשה, ואנו רואים בהתקבצות תלמידי ישיבות קטנות, שונות זה מזה בכללותיהן ובפרטותיהן ליש"ג אחת, דהנה במשך הזמן הם מתמזגים במהלך של הישי"ג, לא רק בצורת הלימוד, אלא אף בכל ההנהגה, וכל זה קורה בטבעיות של היותם כאן, שנבלע ונתמזג בממילא בהנהגת ובצורת המקום החדש, וה"נ כשאני חי עם אדם, הנה אני קולטו והוא קולט אותי, ואנו למידים איך להתחשב בו, מאחר ששנינו רוצים להיטיב אחד עם השני, הרי אנו שנינו לומדים מה לא לעשות לצער את השני, ואיך להיטיב עמו שהרי כל קשר חתן כלה, אחרי הכל זהו קשר חיצוני מאוד, כעין הופעה עם כל השמונה בגדים, ועדיין לא היינו יחד עם פיז'מה ולא עם חלוק, ועדיין לא הכרנו אחד את השני בהחיים עצמם, וזה בעצם להיכנס להחיים שייבנו בדרך טובה, שזה מהתעסקות דשנה ראשונה.

ואנו גם לומדים כל אחד מה יש לי ללמוד מהשני, דהרי אין שנים שווים, ולכל אחד יש מה ללמוד מהשונה אצל האחר; מחריפותו, מתמימותו, מישרותו, מחכמתו, מפשטותו, מטובו, מחמימותו, מקור רוחו, אשר כידוע דבכל תכונה יש צד מעלה שיש מה ללמוד ממנה לגדול ולהחכים.

שנה ראשונה גם משרישה את הקשר

זאת ועוד אחרת; דשנה ראשונה משרישה את הקשר, דבתחילת החיים עדיין הכל חדש, ואין הדברים והקשר נטועים בתת הכרה ובעומק האישיות, אלא בתחילה כל הקשר הוא ברגשות החיצוניים [אגב 'קשר' בענין זה נלקח מלשון הפסוק: "וּנְפָשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ" (בראשית מד, ל)] ובמשך הזמן משתרש הקשר עד שבמתעסק ובממילא יתנהל לפי מצב הקשר.

וכמשל רי"ס ז"ל; דאחד שהיה דר בבית אחד עם בנו ועם תלמידו, והתלמיד היה ישר דרך, ולימדו מישרים, וטוב ליבו, ומיזגו הטוב, השביעו רוב נחת ועונג לרבו, ואילו בנו היה הולל, ופוחז, ורע מעללים, ויסב עצבון נפש, ומורת רוח לאביו, וברגשות החיצוניים אהב את תלמידו, ודחה את בנו, והנה; ויקר מקרה אשר פרצה שריפה באישון לילה בהבית אשר דר בו האב והרב, עם בנו ועם תלמידו, ויעור האב בבעתה ראשון, וירץ תיכף ומיד כהרף עין למיטת בנו להצילו מהשריפה, קודם להצלת תלמידו. וזה לפי שבעומק הנפש תקועה אהבת אב לבנו בליבו יותר מאהבתו לתלמידו, והיינו שבספונטני הוא רץ לבנו - וזהו שנה ראשונה שאף כשהכל בסדר מ"מ עוד לא העמיקו השורשים, ודרך בניית שנה ראשונה, יגיעו שמתוך שינה בעת שריפה, ירצו להציל ראשונה אחד את השני.

בשנה ראשונה נקבעת אהבת אשה על בעלה

ודברי החינוך; שענין שנה ראשונה להבעל הוא, שתהיה תקועה בליבו אהבת אשתו, ולא יתן עיניו באחרות, יעו"ש בחינוך על מצוה ד"ק' יְהִי לְבֵיתוֹ" (דברים כד, ה) בפרשת תצא וז"ל: 'גזר עלינו העם אשר בחר להיות נקרא על שמו, שנשב עם האשה המיוחדת לנו שנה שלימה מעת שנישא אותה, כדי להרגיל הטבע עמה, ולהדביק הרצון אצלה, ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב, עד שיביא אצל הטבע, כל מעשה אשה אחרת, וכל עניניה, דרך זרות, כי כל טבע ברוב, יבקש ויאהב מה שרגיל בו, ומתוך כך ירחיק האדם דרכו מאשה זרה, ויפנה אל האשה הראויה לו מחשבתו' עכ"ל.

הנה כאן מבואר בחינוך, דענין שנה ראשונה, הוא בעצם בשביל הבעל, וכאן בחינוך מבואר שורש ענין וצורת שמירת עיניים אחר החתונה, דבעצם ככל שחש קשר טוב ודבוק בה, הנה לא מדבר אליו משהו אחר, וכמו שכל אב ואם שמחים בילדם, והוא טוב ונאה בעיניהם, ולא יעלה על ליבם להחליפו, והאמא מתרפקת על תינוקה, ואומרת איזה מתוק, וחמוד, ויפה, והיא כי ישאלוה: וכי הוא כ"כ יפה, והלוא אינו אלא תינוק רגיל, ויש יפים ממנו? הנה אף היא תשיב

אמריה: הבן שלי הכי מתוק ויפה לי, בהיותו בני, וה"נ צורת הרגשת הבעל כלפי אשתו, שהיא אשתי, רעיתי, יונתי, תמתי, ואין לי שייכות ועסק באחרות, ואינו בודקה מול אחרות ביופיה, לפי שהיא אשתי והן לא, ואין לי כל שייכות אליהן, ודו"ק.

עכ"פ נתבאר מדברי החינוך דההולך בדרך הישר והנכון זיווגו עולה יפה, והוא גזור באופן טבעי מאחרות כל שאינו מחפש לטמא עצמו. ובודאי שבטבע העולם להגיע לאהבת איש ואשתו באופן שלם בלא בדיקה איך היא ביחס לאחרות, דוכי כל אחד יש לו את האשה הנאה ביותר הקיימת?! ואין דרך אדם מאוזן לבדוק אחרות אחר שקנה מקחו לעצמו. ואמנם לא ימלט באיזה מקרים הרגשת יצה"ר, וכדברי הגר"ח מואלזין ב"כתר ראש", דאף לתנאים היה הרהורי עבירה בכל יום, ויסודו מהגמ' ב"ב (ק10): "ג' דברים אין אדם ניצל בכל יום, ואחד מהם הרהורי עבירה". אך זהו ככל עניני ילדי יום יום יקושון, וכשאר התמודדויות של עניני מידות ויצה"ר, וזהו תפקידנו ולכך באנו לעולם, וכמאחז"ל (בראשית רבה ט-ה): "והנה ט"מ זה יצה"ר". וכבר כתב שם עוד ב"כתר ראש" להגר"ח מואלזין, דהסתכלות בעריות היינו כשמאריך לראות להנאתו, ומי שיגדור עצמו אפילו מראיה יבער בו אח"כ היצר כאש בוערת, ואכמ"ל.

חיבת אשה על בעלה אינו תלוי ביופי חיצוני

עוד זאת יש לידע! שחיבת אשה בעיני בעלה אינו שייך ליופיה ונויה החיצוני, דהא קמך דכשנבדוק רמת יופי נשים נשואות, ורמת חיבתן ואהבת בעליהן אליהן, לא נמצא כל מקבילות בין ב' הדברים. דקשר שבין איש לאשתו, הוא ככל קשר בין חברים או בין הורים לילדיהם דאינו תלוי ביופין. רק דקודם שנעשית אשתו, הוא קובע אי רצונו ליקחנה לו לאשה, גם לפי יופיה החיצוני ודו"ק.

והרי אנו רואים הרבה שיש כל מיני שיקולים בבחירת שידוך, ויש שמאוד נכספים לעשות שידוך מיוחס או עם ממון הרבה, ומרצון לבם מתפשרים על רמת יופי חיצוני בשביל ענינים אחרים אשר הם אצלם בסדר עדיפות גדולה יותר, ומגיעים לבסוף לקשר בריא וטוב בשלימות ו'חן האשה על בעלה' וכו' - וזהו לפי שמציאות של מכלול כל חלקי הנישואין מחבר ביניהם עד להרגשה של קירבת דם ואהבה ואחוה, שאינו קשור ברמת יופי החיצוני.

עוד שמעתי מחכמים מביני מדע! שהעם ששמו בחורי ישיבות נותן מקום ליופי ונוי בבחירת השידוך יותר משאר אומות ולשונות, וזאת מפני שמתוך שאינם מכירים לגודל מעלתם וצניעותם מהי מציאות דנישואין ומה הם צרכי הגבר בנישואין לכך הם נותנים מקום גדול לענין היופי, אך המכירים יותר את מציאות הנישואין יודעים את האיוון בין יופי לשאר עניני תכונות ואישיות, ועכ"פ בין כך ובין כך כל ענין היופי הוא בבחירה קודם נישואין, אך במצב נישואין עצם היותר אשתו נושאת חן בעיניו, וכך לי נאה הרבה כך לי נאה קצת.

אחר החתונה יש מעבר חד מפרישות וכדו'

ואגב ראוי לעורר אשר בתחילת הנישואין, הנה המעבר החד בין ההתנתקות של בחור מכל עניני יצר דנשים, הן בהתעסקות עם זה, והן בראייה, ואחר החתונה השינוי החד גורם כעין פרץ רציני, ודבר זה טבעי הוא, ואל יזדעזע ולאט לאט יתאזן, וזכורני בסגפן אחד דכשהרשה לעצמו איזה ענין אכילת ממתקים נפרץ הענין אצלו, ואחזו בולמוס של אכילה, עד שהיה דורש בכל עת אשר בא איזה ממתק לאכול, היפך עדינות טיבעו, ולאט לאט חזר לעצמו, למצב ראוי ומאוזן, ואין לדאוג.

ואגב דאיירינן נבאר עוד; דהנה ההרגל של בחור גזור ויר"ש, אשר כל ענין דקשר דזכר ונקבה זר ומוזר אצלו, עד פעמים רבות בגדר תיעוב, ואם יזדמן לנגד עיניו מאנשי הרחוב מתעסקים זע"ז זו"נ, יהי' לו תיעוב ודחייה מזה, והנה בעצם זהו נגד הטבע הפשוט, דהרי אחז"ל דאין להביט בפני בע"ח בשעה שנזקקין זל"ז (ע"ז כב) הרי דזה מגרה את היצה"ר. ועוד אמרו חז"ל: "גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה ומחמדתן" (מכות כג). ואילו אצל הרבה בחורים יקרים זכים וטהורים, בעת אשר יראו דברים כאלו יעורר תיעוב ומיאוס, ואיך קורה ענין זה היפך הטבע?

הנה ראוי לידע אשר יש ענין התנייה, דאפשר להמאיס על אדם אף דבר שיש בו טעם ונעימות, וכגון דראיתי, שר' ירוחם ז"ל ממיר מתפעל, מאשר ראה כלב שמירה השומר על בשר לבל יקרבו ליקחו אדם ובע"ח, והוא הכלב אינו נוגע בהבשר אשר הוא שומר עליו, אף שכלב עיקר מאכלו בשר הוא, וזאת ע"י התניות שליליות שהכניסו להכלב נגד הבשר וכו', וה"נ יש בחורים שצורת הרגלם בגדירתם בבחרותם, היא לתעב ענין זה עד כדי דחייה ומיאוס.

ומעניין אשר בענין ע"ז כתיב בתורה "וּתְרָאוּ אֶת שְׁקֻצֵיהֶם"; [שקצים ורמשים מאוסים] "וְאֵת גְּלִלְיָהֶם"; [גללים צואה מסרחת] "כִּסְף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם" (דברים כט, טז); והיינו שהתורה ממאסה ע"ז אומנותית מזהב וכסף, כשקצים, ורמשים, וגללים, וצואה, וכך הרגיש יהודי, וכך נכון להרגיש אף שאין כך בטבע הפשוט.

והנה המציאות של חתונה, זהו בעצם מהפך חד, היפך המושכלות הפשוטות שהיו עד היום, והרבה פעמים זה כעין זעזוע רגשי, דעד היום ידענו שכל ענין של גירוי ראוי להרחיק, והנה עתה מורים לנו שזה טוב, ישר, וראוי, וכך הגון שיהי'. ועוד פעמים שזה יוצר כעין התפרצות בולמוס של תאוה, בהיות בצורה קיצונית ברגע אחד שינוי מהקצה אל הקצה האחר, וזה דבר מושכל, דזהו לפי שלגדור יותר קל, וגדירה מוחלטת יוצרת מצב שאינני בפרשה, ולא בתורת הענין, ויש את הכוח של מרעיבו שבע, שזה סגולה מיוחדת של היצר הלזה, די שבו כוח דמרעיבו שבע, ובעצם בחתונה כל הצורה הקודמת של בחור מתפרקת, ונכנס לצורת החיים הראויה והמתוקנת של ענין זה, ובמציאות החיים בצורה ראויה ונדרשת.

והרי טבע הענין קיים בנו, כמו שהטביע הבוית"ש טבע אכילה, שתיה, ושינה כך גם זה הענין, וקרא כתיב: "כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל" (בראשית לט, ו); ופירש"י מחז"ל: "זה אשתו, אלא שדיבר הכתוב בלשון נקיה". וכיון דהטבע קיים, רק עד היום היה באיתכסאי, ועתה נתגלה, וכאילו אנו לא מכירים את עצמינו, ופתאום גם ברחוב רואים את אשר לא הכרנו, וראוי לידע שזה קורה גם לבני עלייה הגדולים ביותר, דמעבר חד מהקצה אל הקצה, גורם כעין זעזוע, עד אשר יתאזן הענין, ואל יירע בעיניו על זאת, דכל נושא שהיה סגור וחתום אצל האדם, זה כעין סיר לחץ, והר געש, שיש בעצם לבה רותחת רוחשת בפנים, ובעת שנפתח זה עלול להתפרץ בצורה לא מבוקרת, עד שיתאזן, ויגיע לפרופרציות.

ומעשה קיצוני מאוד היה באברך מהישיבה, אשר גדר עצמו מבחרותו אף מכל ענייני תאוות אכילה, ובצורה כפייתית, וגדר עצמו מהנאת אכילה, ולא אכל כלל מיני מתיקה בשנות בחרותו ובתחילת שנות אברכותו, כדי לא ליהנות מעוה"ז, ועשה חשבון אשר פתיתים ותפו"א זה בעצם פחמימות, ואפשר בפת תמורתם, ורק העוף והדג אוכל לפי שזה חלבון הנצרך וכו', וגדר עצמו לגמרי, וגם אחרי החתונה גדר עצמו מליהנות מצורת החיים הרגילה, וא"א לתאר המצב, ובאיזה שלב קרה לו התמוטטות רגשית ונפשית.

דהיינו; שהאדם צריך גם ליהנות מעניני עוה"ז החומריים, כל אחד לפי שיעור טיבעו, אך כך הושם בחוק טיבעו של האדם, וכלשון הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד ח-א) "החוק הראוי באדם שגם הוא צריך שיהיה בו היצר הרע והנטיה החומרית" וכשאחז"ל (בראשית רבה - טז) "וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (בראשית א, לא) זה יצר הרע - שאלמלא יצה"ר לא נשא אשה, ולא הוליד בנים, ולא בנה בית.

והנה קרה אצלו דבר מעניין דכשהובן אצלו שיש גם מושג דנזיר נקרא חוטא על שציער עצמו מן היין, ולא רק מושג של נבל ברשות התורה, וכשקלט שאכן הוא בדרך לא נכונה, וראוי שיאפשר לעצמו איזה עניני הנאות הגוף, והעסק הלזה נקלט אצלו, הנה זה גרם לו בולמוס דאכילה, וכל פעם שהיה מגיע היה שואל ודורש לאיזה אוכל ומזונות, היפך מה שהיה עד היום, שהיה דומה לאיזה עיר וקדיש דנחית מן שמיא, שאין לו שייכות כלל לעניני עוה"ז, וגם כשתיאר את הנהגתו החדשה בביתו, הנה א"א לחזור על הדברים כלל, ואהיה כמחריש רק להרגיע, ובאיזה חדשים נתכנס האדם לתוך עצמו, ונתאזן להיות בממדים הטבעיים שלו, בצורה מאוזנת, ועולה ומתעלה מאז ועד עתה, כפי ענינו, וצורתו וכו' וכו', ונא לידע אשר כפי ענין זה יש לכל אחד כפי ענינו וטיבעו, איזה שיכרון בתחילת חיי הנישואין, ולא להתפעל מזה, ובמשך הזמן בס"ד יוסדר בממילא ענינו על הצד היותר טוב, ובצורה מאוזנת, ודיבר הכתוב בהווה, ואין זה מראה על בעיה, ובמשך הזמן מתאזן.

אין לדבר על פרישות בתחילת החיים

והנה מקום איתי להוסיף עוד נקודה חשובה והוא; אשר אין לדבר על פרישות בתחילת החיים, ולמה? הנה הגע עצמך, אדם אשר מאיזה סיבה ניזון ע"י אינפוזיה מעת לידתו עד גיל עשרים, ולא הכיר כלל ענין תאוות אכילה, דהא מעולם לא אכל, ובגיל עשרים נתרפא ויכול לאכול ומתחיל לאכול, והנה; וכי זה זמן ראוי עתה לשוחח עמו, על דבר גדירה ופרישות מאכילה?! הא ודאי דלא! דקודם יגיע למציאותו הטבעית בעניני אכילה כפי מה שהוא, אין את מה לגדור, דהא הגדירה אינה שיור במציאות הטבעית, אלא דמתוך המציאות הטבעית של כל אחד, הנה מגיע שיעור פרישות וגדירה כל אחד לפום חורפיה דיליה, ולפי דרגתו, אך קודם שהגענו למציאות של עצמינו הטבעית בהענין, אין מה לדבר על גדירה ופרישה, דהרי היא תגרום לשיור ולבלתי להגיע לעצם מציאות טבעית דעצמינו, ובזה קודם צריך להגיע להצורה הטבעית דאכילה, ואז יראה מה, ואם, ואיך לגדור, ואמנם כל צורת ההתקמות הטבעית אצל כל אחד, הנה

זה קשור גם לפי מציאות הטבעית שלו בהענין שמתקם, וגם לפי כלל מציאותו המורכבת בשאר תכונותיו, טבעי, והרגל חינוכו, הגורמים לצורה מסוימת בכל נושא ונושא, דהרי דרך משל צורת הריקוד של כל אחד, אינו רק שייך למרצו אלא גם לצורת חינוכו, והרגלו.

ועכ"פ זאת לידע דעד אשר יגיע להיות בקי ורגיל בעניני החיים אשר אחר נישואין, וזה לוקח תקופה ארוכה, הנה קודם לכן אין לדבר ולדון, על פרישות וגדירה, וזה לפי דקודם לכן לא הגיע כלל למציאותו הטבעית, ואינו משוחרר, ואז הוא יהיה עוד יותר שקוע בעניני היצר, דככל שהמצב טבעי, הנה אינו שקוע בהיצר, דהא המציאות של גדירה קודם מציאותו הטבעית, הנה הוא חושב ע"ז כל הזמן, כהגודרים האכילה מהטבעיות שלהם, הנה התאוות אכילה אצלם יותר באיתגליא, ועסוקים בה יותר מאשר האוכל לשובע נפשו, ואינו חושב כלל על אכילה עד הארוחה הבאה, ומשא"כ הגודר עצמו ממציאותו הטבעית, הנה הוא מתעסק הרבה בראשו וליבו באכילה, ולא הרויח מאומה, ורק הפסיד, וכך צריך שיגיע לדרגתו הטיבעית, ולא לחשוב ע"ז כלל לפני עבור תקופה של כחצי שנה, דאז אולי לחשוב איזה רגעים, ושוב לא לחשוב, אלא לזרום עד עוד חצי שנה. ומי שאצלו באכילה הוא טבעי ואינו חושב על "עבודה" כשיושב לאכול, כך גם על כל עניני קשר איש ואשתו שיחיה טבעי ולא ידבר על "עבודה", כי ראוי לדעת שכל מכלול חיי נישואין הם משהו טבעי ככל שאר עניני החיים, וגם ענין אישות אינו יותר שייך למוסר מאשר ענין אכילה.

דזאת יש לידע דכהא דהשפעה חברתית הן טובה והן רעה, יוצרת השפעה דממילא בלא לשם ייחוד, וכך בשאר הענינים, כל אחד מישך שייך למדרגתו הטיבעית, וכך הוא צריך לחיות טבעי ולא כל הזמן לחשבן, וכל מעבר לגדרי מדריגתי אינו אמור לשנות, כי זה לא אני וזה יהי' מעשה חיקוי בעלמא, דכל אחד בכל עניניו הוא במיצוע מסוים ולא בהתחשבנות כולא שעתא, דא"כ לא יהי' במציאותו הטבעית, דכמו דבשאר עניני תורה ומצוות כל אחד הוא בדרגה מסוימת לפי דעתו, ומצבו בהתמדה, וברגש דתפילה, ובמידות וכו', ולא בהתנהלות מחושבנות בהכרה דזהו כפייתיות והיפך הטבע, כך גם בהענין הזה, ורק בכללות כשמרגיש שנשאו ליבו לקרבה אל המלאכה לעלות עוד, הנה מתבונן בעצמו להרגיל עצמו לאיזה שלב נוסף של עליה, שאינו מידי מעל דרגתו, כדי שיתקשר עם טבעו, ויהי' חלק ממנו, ולא מעשה בעלמא, ודו"ק.

לדעת להתאים עצמו לרמה של אשתו גם בדברים אלו

ומעניין לעניין, ולא דוקא באותו עניין ממש, הנה מעשה באברך מהישיבה, שלצערינו ראה בבחרותו סרטים שאינם צנועים, והנה לא היה מקבילות בין צרכיו, מצבו, והנהגתו בענינים אלו לבין מצב הנהגתו והרגשתו כבת ישראל צנועה, וחסודה, וזה גרם לה להרגיש שאינו אוהבה אלא משתמש בה, והנה למה הרגישה כן? הנה זהו לפי שהאוהב מתאים עצמו להרגשת אוהבו, דרק כשהוא מחובר לפי כלל מצב אוהבו, הוא דהאוהב ירגיש אשר האוהב אוהב אותו, אך כשהאוהב מחובר רק לגוף האוהב, ולא לרצונותיו, ואישיותו, הנה לא ירגיש אוהב אלא שמשתמש בו, וזה גרם לה ריחוק גדול ברגש ממנו, ואיהו דאזיק אנפשיה, ואמנם ענין זה בכללות; צריך תמיד שיהי' מקבילות בין הדרכת החתן והדרכת הכלה, וצריך שהמדריך שלו והמדריכה שלה לדבר אחד יתכוונו, כדי לא לגרום פער ושאחד יצפה או שמע מושגים אחרים, ובמצב רגיל יש תיאום ואיזון, אך שם שהוא טימא עצמו בבחרותו, הנה נתנהג כגמל האוחז בין הגמלים ה' ירחם, וכו', דבכללות צריך כל אחד להרגיש היכן אוחזת כלתו, ולילך עקב בצד גודל לפי עניינה, ולא לרוץ קדימה ממנה.

ומאידך גיסא סיפר לי אברך מהישיבה, אשר נשא אשה צנועה וחסודה מבית גדול, והיה קשה לה מאוד בלילה הראשון, והנה הוא לא נאבד, ולא נתבלבל, ולא נפגע, והבין אותה. אך תפס יוזמה ודיבר על ליבה במשך שעתיים, עד אשר קירבה להעניין, ונתרצית, ונתן א' את שכרו שסיים ענין דם בתולים באותו ערב, מה שאין מצוי כ"כ, וכל אלו הדברים רק להבין שאנו הולכים להתעסק עם עוד אדם, ויש לה רגישויות בהענין לרוב מעלתה, ולא שצריך לחשוש ולפחד, רק הרי כולם נכנסו לחופה ולא סברו שיהי' קשיים, וכשמדברים ומכירים, הנה יש בדברים הללו רפואה מונעת, כדי לא להגיע למצבים מורכבים, ולהיות בשימת לב, ולא כשיכור, וכסוס שוטף, אלא להרגיש שיש מולו אדם חי, ומרגיש וכו'.

ולהגיע למצב של אהבה

ומאידך גיסא; הגיע פעם אברך חסידי בנש"ק גדול, והוא היה עדין מלעשות בצורה שתרגיש מנוצלת, ונתנהג הכול כדת, כנכון וכראוי, לשביעות רצונה, אך מושג דלאהוב אשה לא נתפס אצלו דהרי ידוע שספרי מתח בעולם סובבים על "מוות" ו"אהבה", ואצל ספרות החרדים רק על "מוות", ד"אהבה" היא כביכול "ניבול פה"... ולכך לא נתחבר אליה, אלא היה זה אצלו כעין מצב של זנות, שהרי כך הורוהו שאחר החתונה מותר, ובעצם הוא לא חי בצורה של קדושה, לפי

שלא הגיע לאהבה, ונמצא דמתוך מעלתו נהג בטכני בצורה הנכונה, אך לנשמת הענין לא הגיע. ודודו שהיה ת"ח, ומורה דרכו, הרגיש שיש משהו לא כשורה, ושלחו, ואז נתברר הענין, ושוב למד לאהוב, ונתקדשו שניהם כאחד.

נכשל בחטאי נעורים

עוד זאת ראוי לעורר שמצוי הדבר, אשר בחור שנכשל בבחורותו בחטאי נעורים, פעמים הוא מסתבך אחר החתונה, שמא אף ההיתר והמצוה איסור הוא, שהרי כבר טעם טעם איסור? או שמא איך יהנה מזה והוא עבר בזה עבירות? ויש לו לידע שהתיקון השלם לאשר פגם בנערותו, הוא לעשות זאת בהיתר ובמצוה בשלימות כפי הראוי והנכון, דהתיקון הכי גדול הוא להשתמש בהענין הלזה להמטרה אשר בראו השי"ת, חלף אשר נשתמש בזה באופן שאין ראוי. ואנא יידע שהעושה זאת שלא בשלימות ההרגשה דאהבה ורצון, אלא בכעין איסור או דיעבד, הרי הוא מהמתכוין להעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שצריך סליחה וכפרה, דה"נ כיון שמרגיש שמתעסק לא בקדושה, הרי הוא גורם לעצמו להרגיש כעין איסור וחומריות באשר הוא עושה.

להיות נורמאלי

גם ראוי לידע, וזה לכל החתנים; להיות נורמלים! ולא לחפש שהכל יהי' לשם שמים, אלא יהיו דבר ראשון טבעיים כטבע גופם ונפשם, דוכי בעת שהם אוכלים ארוחת צהרים הם אוכלים לש"ש?! או כי הם רעבים! ואנא אל תדברו על לש"ש, קודם מציאותכם הטבעית.

עוד יש שמחמת חטאי נעורים נסתבכו לסבור שהם פצו"ד או עקרים וכו' ומלאים פחדים ודמיונות בזה, ושיידעו שאין בזה ממש כי אם דמיון ושוא נתעה, עד כדי יש שסברו שהם מרמים אותה בקידושין, דהרי 'בעינא חוטרא לידא ומרה לקבורה' (כתובות טד, א), והם לאו ברי הולדה...

עוד מעשה באברך טרי ממש, שהגיע כחודש לאחר החתונה ומספר שאשתו ממש מתרחקת ממנו, מדרך איש ואשתו, וכולו צער ויגון. ובינותי מבין השיטין; שהוא נכנס לכל הענין בהתלהבות גדולה ובאינטסיביות חזקה, שגרמה לה רתיעה עד כדי ריחוק. ונומיתי לו; שיקח כמה צעדים לאחור, וינהל עניניהם ברוגע ובשלוה, ולא בתחושת אחריות להשיג מטרות, וכך עשה, ובס"ד באיזה ימים כבר הודיעני שהרוגע והנעימות והשמחה חזרה לאהלם.

דוקא איש ואשתו מסוגלים להגיע לידי 'ואהבת לרעך כמוך'

ונסיים בפרפרת נאה ששמעתי ממנו"ר הגרב"ד פוברסקי שליט"א, שאמר ע"ד הגמ' קידושין ריש פרק ב': "אסור לקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ" (ויקרא יט, יח), ושאל; ואם ימצא דבר מגונה וכי הבעיה היא עשה ד'ואהבת לרעך כמוך', הלא יהיה המצב שם לא טוב בכל צורת המהלך, ולמה נקט הש"ס ענין ד'ואהבת לרעך כמוך'? וביאר עפי"ד רח"ו ז"ל שאמר שאצל סתם איש מישראל אינו זוכה לקיים הך עשה ד'ואהבת לרעך כמוך' דמי יימר זיכית לבבי להגיע לדרגת 'כמוך' ממש, זולת יחידי סגולה חסידי עליון, ורק איש ואשתו מגיעים לדרגת 'כמוך' ממש. ומעתה הך 'שמא ימצא בה דבר מגונה' לאו מגונה שתמאס בעיניו ממש, דהא כבר חקר ודרש ע"י אחרים ומצאה חן לפניו, ורק שמא יראה איזה דרגת כעין מגונה, שאף שלא יפגע בהשלוה והמנוחה והאהבה ביניהם אך ו"כמוך ממש" לא יגיע, והרי רחמנא אמר 'ואהבת לרעך כמוך', והרי רק בין איש לאשתו אפשר להגיע לדרגת 'כמוך' ממש, ואם שם לא יגיע לזאת היכן יקיים 'כמוך' ממש, אף שחיוו יהיו טובים ונעימים אך ל"כמוך' לא יגיע, ודפח"ח.

* * *

פרק י"ב: תקופת האירוסין, ויום החופה

צורת הקשר בתקופת האירוסין

שאלו כמה חתנים: מהי רמת הקשר המתאימה שתהיה בין החתן לכלה בתקופת האירוסין קודם החתונה? והנה ראוי לדעת שבתקופת האירוסין מלבד שאין ביניהם עדיין שום דבר מבחינה הלכתית, שהרי אין כאן לא קידושין, וודאי שלא נישואין ואין כאן כלל איש ואשתו, ולכך גדרי הל' צניעות הנדרשים הם בתוקפם עפ"י גדרי הלכה וכו' כמובן לכל בר בי רב.

שיעור 'עד שיראנה'

אך יש בנושא זה עוד כמה היבטים ומשני הכיוונים, מצד אחד כבר היה מעשה בחתן מהישיבה שהיה מוטרד לקראת שבת ראשונה לאחר אירוסין שהדרך היא לילך לבית הכלה, והיה מוטרד מאיסור הסתכלות "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה", ואילו מצד "אסור לקדש אשה עד שיראנה" הא כבר ראיתיה ומצאה חן בעיני, ומה אעשה ואיך אנהג בשבת זו? ושאל לסבו שהוא ת"ח מובהק ויד ושם לו גם בהלכה, וענה: דע לך שהצורה שנקבעה במהלך חתן כלה ע"י גדולי תורה וראשי ישיבות דכל חוג וחוג, הנה כל אשר כלול בתוך השיעור הלזה הוא בכלל שיעור "עד שיראנה", דשיעור "עד שיראנה" שיעור יש לו ואינו רגע כמימרא, ולכך כל זה אכניס בשיעור ד"עד שיראנה" וכירנה כהנדרש. וראיתי בעובדות והנהגות לבית בריסק שנתלוננו לפני מרן הגרי"ז זצ"ל על חתן אחד שהרבה לפגוש ולשוחח עם כלתו, וענה להם מרן רי"ז הלוי זצ"ל: מנין לכם שהוא כבר יצא חובתו בשיעור "עד שיראנה" שתבקרו אותו?! והן הן הדברים! עד כאן מבט אחד הצריך שנדע לתקופה זו.

ריבוי הקשר מעל המקובל אינו רצוי

ומאידך גיסא ראוי לדעת שריבוי קשר בתקופת חתן כלה מעבר להמקובל ע"י הרבנים דכל חוג וחוג יש בזה כמה חסרונות: א' דזה יכול לגרום למעידה בגדרי צניעות והלכה, וכמדומה דאין מן הצורך להאריך בחשיבות ענין זה, דגדולה התקוה שלהחתנים יש את היראת שמים להנהיג הנכונה.

ב' ראוי לדעת עוד שהחזו"א אמר שריבוי קשר אצל חתן וכלה יכול לגרום שיקוצו זה בזה, וביאור הדברים - הנה מלבד מה שריבוי קשר מונע את הגעגועים זה לזה, שסגי בטעם זה לבדו שלא להרבות מידי בקשר בתקופה זו, הנה יש בזה עוד ענין וכל משכיל יבין, שהרי חתן וכלה אינם יכולים לנהוג זה עם זה בטבעיות, שהרי אין יכולים להרשות לעצמם שיווצר אצלם איזה קפידא ומתח, שזה חלק ממצואות של כל בני זוג במציאות חיי נישואיהם שלא ימלטו ממצבים שכאלו, דאין זוג שאין לפעמים פגיעות ומתח ביניהם, וכך היא המציאות בחיים הכי מאושרים שיש זמני עלייה ויש מקרים של כעין מתח וכעס, ויודעים כל איש ואשתו את הדרך ליישב הענין ולחזור לאהבה ואחוה ושלוה ורעות

[וכבר אמר החכם שמצב טוב בחיי נישואין אין הכוונה שלא קורה זמני פגיעה או מתח וכו', רק העיקר תלוי באם מצליחים ליישב ביניהם ולחזור למצב הטוב והנעים שקודם הענין, לזה ייקרא זוג החי בטוב ובנעימים, ורק באם לא מצליחים לחדש האהבה והאחוה כמקודם הוא דצריך תיקון!]

אך בתקופת האירוסין שהקשר והצורה בין החתן והכלה היא כעין הופעה, עד שגם חתן כלה שמרגישים נפלא אחד עם השני מ"מ אין הקשר ביניהם בטבעיות גמורה כדרך איש ואשתו, וממילא אינם יכולים להתעצבן אחד על השני, כך היא המציאות שלהם. וממילא זה יכול לגרום שכשיש איזה דברים לא נוחים שזה יגרום צבירת מרירות והקפדה בלב, ואין יכולים לבטא זאת ולהוציא החוצה את אשר מעיק פוגע ומפריע, וזה יוצר קושי פנימי. נמצא שריבוי הקשר הוא גם לא תורם לכלום, דהיינו דגם מי שבריא בנפשו שלא יגיע לשום קושי בהל' צניעות, אך מ"מ ריבוי הקשר לא זו בלבד שאינו מועיל לכלום, עוד הוא יכול לגרום קושי שיגיעו לצבירת מרירות בלא יכולת לפרקו ביניהם, ולכך הטוב והישר לנהוג בזה בכל תקופת האירוסין כהוראת הרבנים וראשי הישיבות דכל אחד ואחד, למען ייטב להם וישמחו זה בזה.

יום החופה

הנה ראוי לידע! ויצא לשמוע כן מכמה וכמה חתנים שכך הוא המצב אצלם, שביום החופה מרוב התרגשות ומתח הרי יום מיוחד זה עובר אצלם במין ערבוביה ולחץ, ולא בהצורה שהם היו מצפים ליום גדול ומסוגל זה, והם מוטרדים

עד מאוד מזה! אך ראוי להם לדעת שיש כאלה שלפי אופיים וטבעם אין להם שום אפשרות להגיע ליום חשוב וגורלי זה בצורה רגועה ומיושבת.

ודוגמא לדבר! כהמצוי בזכרוננו למשל בערב הבחינות לישיבה גדולה, שבדרך כלל בחורים מאוד מתוחים ודרוכים ואין צורה ופתרון לזה, וזאת לפי שבחינה לישיבה גדולה זהו אירוע חד פעמי בחיים, ואין לזה התרגלות והתלמדות ע"י חשיפה להמצב המפחיד שיגרום להסרת והפגת הפחד והמתח, כבשאר עניני מתח ופחד שהדרך הוא להחשף למצב הפחד והמתח ועי"ז יסור הפחד ויתרגל לשגרת החיים הרגילה, כגון המפחד וחושש מלירד לפני התיבה כש"ץ, הנה משירגיל עצמו לעשות כן פעם אחר פעם אף שחושש הנה יסור ויפוג פחדו, דאחר המעשים נמשכים הלבבות, אך בחינות לישי"ג שזהו אירוע חד פעמי בחיים וגורלי וקריטי כ"כ אין לזה צורת התלמדות והתרגלות להכניס ענין זה לשגרת החיים ולהרגע מהענין, ולכך בטבע הדברים הבחורים מתוחים ולחוצים. ולכך הרגילות בזה לומר לבחור שאומר אני משתגע מהמתח של הבחינות, שיידע שכך הוא אצל כולם, וכולם עוברים תקופה זו כך ושורדים ומצליחים, ושכך היא צורת שלב הלזה של מעבר מישי"ק לישי"ג.

וכן הדבר! יש מיעוט חתנים שכעין הענין ההוא כך אצלם גם המציאות ביחס ליום החופה, ואין לזה פתרון להרגיעם שיהי' במנוחת נפש שלימה, רק שידעו נא שיהי' רצוי חשוב ומקובל לפני הקב"ה כאילו קיימו את הנדרש והרצוי ליום החופה בכל פרטיו ודקדוקיו בשלימות הראויה, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאוה בשלימות הרצויה, מאחר שליותר מזה אינם שייכים לפי מציאות אישיותם בגלגול זה...

* * *

פרק י"ג: בענין הקשר שבין איש לאשתו

קשר פיזי יוצר קשר נפשי עמוק

הנה יש כאן ענין נכבד שראוי לנו לדעת ולהכיר! ונקדים לזה שיצא לי לראות פעם בספר טלפונים שיש דפים בתחילתו שיש שם כמה מיני הוראות קצרות לצורת ההנהגה במצבי חירום, כגון עזרה ראשונה לאדם שאיבד ח"ו את הנשימה, באיזה דרך וצורה להנשים אותו עדי יגיעו כוחות ההצלה ומד"א. וראיתי שם דבר מעניין מאוד שיוכל ללמדנו לעניינינו, והוא שכתוב שם; שאם מזדמן לך אדם שהוא בהתמוטטות נפשית, אנא ממך "תחבק אותו!" ודע שחיבוק הלזה הרי הוא מקביל להנשמה אשר מנשימים לאדם שאיבד נשימתו.

וזהו לפי שאדם שהוא בהתמוטטות נפשית הרי הוא מרגיש כאילו נשמה הקרקע שמתחת לרגליו, וכאילו אין לו מקום מדרך כף רגל, וכמרחק בין שמים לארץ, וככל שיארך זמן שהוא ירגיש כן עד שתגיענו עזרה רפואית נפשית, כגון זריקה או תרופה או אישפוז וכדומה, הנה ריבוי זמן במצב הרגשה נוראה שכזו יכול לדרדר את מצבו הנפשי למצב חמור יותר, ופעמים לנזק בלתי הפיך, כהמאבד נשימתו שבחוסר נשימה עד שיגיע אמבולנס יכול להיווצר אצלו נזק מוחי בלתי הפיך, ולכך בינתיים אנא תחבק אותו, וזהו לפי שהחיבוק מקרין להמחובק מבחינה נפשית פסיכולוגית "אני מחזיק אותך, ולא אתן לך ליפול, אתה בידיים בטוחות!"

והנה ממוצא הדברים הנ"ל נבין שכל עניני קירוב קשר פיזי יש להם השפעה פסיכולוגית רגשית נפשית עמוקה, ומעתה כל ענינים שבין איש לאשתו כגון "ישקני מנשיקות פיהו", "שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקיני", הנה כל עניני קשר הקיימים, הם בעצם יוצרים מזרימים ומקרינים הרגשות נפשיות רגשיות פסיכולוגיות, היוצרות את הקשר והדביקות והאהבה, אשר זהו המהווה והמעמיד לכל עניני מציאות איש ואשתו.

ובזה ראוי לידע עוד שאף אותם פעולות קירוב, כגון חיבוק ונישוק הקיימים לאו דוקא בין איש לאשתו, אלא בדרך ידידות, כגון בעת שמחה וכדומה בעת שמאחלים "מזל טוב", שהרבה רגילים לנשק ולחבק לבעלי השמחה, הנה ראוי לדעת שדברים אלו בעת שהם נעשים בין איש לאשתו, הנה יש במהותם השפעה הרבה יותר עמוקה, השפעה השמורה למציאות דקשר ואהבה וכו' שבין איש לאשתו. וכ"ש שעניני קירובים ודביקות הקיימים אך ורק בין איש לאשתו, אין לתאר כלל גודל ההשפעה הפסיכולוגית רגשית נפשית המוקרנת בכל עניני הקשר הקיימים בין איש לאשתו, שאותם דברים הם הבונים ויוצרים את עומק הקשר שביניהם עד לכעין קירבת דם. וזוהי הצורה שהטביע הקב"ה בטבע הנפש, אשר כל המציאויות הקיימות בין איש לאשתו, הם אשר בונים ויוצרים את הקשר הנפשי שביניהם, [צא ולמד ממידת פורענות, הנזק הנפשי הנוצר ממצב של אנס ח"ו, ומזה בין כמה מדה טובה מרובה ממידת פורענות וד"ל].

קשר נפשי שבין איש לאשתו, אין לו שייכות לענייני היצה"ר

וכאן ראוי לידע עוד ענין חשוב עד מאוד! והוא שהקשר הנפשי רגשי והאהבה הקיימת בין איש לאשתו, הנה בשורש וביסוד הענין אין לזה שייכות לענייני יצר, כמו שכל אחד מבין שהקשר והאהבה שבין אמה לתינוק שלה, והיא מנשקתו מחבקתו ומגפפתו וחום ואהבה אין סופית מוקרנת וזורמת ביניהם, וודאי דאין לזה שום... קשר ושייכות לענייני יצר, אלא כך היא צורת אהבת אם לבנה, והוא הדין והוא המציאות שגדר ושורש אהבת איש ואשתו אין זה מכוח ענין יצר.

דוגמא לדבר: הנה כל אחד מבין ששורש ענין אכילה אין לו שייכות לענין תאוות אכילה, שהרי יש אנשים החיים במשך שנים ע"י אכילת זונדה [שענינו צינור שדרכו מוזרם בלנדר שמרסקים לתינוקות קציצות וירקות מבושלים ומאכילים אותם זאת עם כפית, וסופו של הצינור הוא במעיים, והאוכל עובר שם את מערכת העיכול הרגילה כאצל כל אדם, וכל ענין הזונדה הוא לדלג את הצורך בלעיסה ובליעה לכאלה שאינם יכולים ללעוס ולבלוע, אך במערכות העיכול הפנימיות העסק אצלם עובד תקין, וזאת בשונה מאינפוזיה שהוא הזרקת נוזל מרוכז ואיכותי ישר לכלי הדם, שאינו עובר את מערכת העיכול כלל], והינם ניזונים ושבעים מצורת אכילה זו ללא כל תאוות אכילה, וזהו לפי שהצורך של האדם באכילה אינו שייך כלל לתאוות אכילה אלא מצורכי הגוף שיאכל וישתה לקיים גופו.

וכך גם המציאות והצורה שברא הקב"ה את האדם במצב ובמציאות של "לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו", והוא צריך לכלל עניני קשר השמורים רק בין איש לאשתו, ובאמת דאין שום קשר ידידות ואהבה בעולם דוגמת קשר ידידות ואהבה שבין איש לאשתו, וגוף ונפש האדם בנויים בצורה שהם צריכים לזאת, ובזה כמו שכל אחד מבין שקשר של ידידות ואהבת חברים אינו שייך ליצר, כך גם סוד קשר אהבת איש ואשתו אינו שייך ליצר.

וב"חובת הלבבות" (שער הפרישות פרק א') מבואר, שנתן הבורא יתברך שכר לאדם על פעולות אלו מאכל ומשגל את התענוג שיש לו מהן, וגם הפקיד עליו את היצר, כדי להניע ולהמריץ אותו אל האכילה והשתיה והמשגל וכו' שהם לטובת גופו, עכ"ד. ובאמת שכבר יצא להכיר מקרים של אדם שעבר חולי או טיפולים שגרמו לו לאבד את תאוות האכילה, ומלבד זאת כבר היה קם ומתהלך בחוץ כאחד הבריאים, והיה נדרש ממש לכפותו לאכול, דכך היא המציאות, שאדם שאין לו תאוות אכילה, עלול להגיע למצב של תת תזונה, או אפילו עד שערי מוות, מתוך שאינו שם על ליבו את צורך האכילה, ובזה ברא בנו הקב"ה יצר ותאוות אכילה לזרזינו ולגרומם לנו ללכת ולאכול, אך אין שייך לעצם צורך הגוף באכילה. וכן הוא הדבר בענייננו! ששורש אהבת איש ואשתו הוא רגשי ונפשי אף בלא קשר ליצר, רק שהיצר והתאוה הם לזרזו ולשכר על כך, וכדברי החוה"ל הנ"ל.

והנה צורת דרך קשר ואהבת איש ואשתו הוא בשורשו רגשי ונפשי, והנה אהבתם מתעצמת ופרה ורבה ולא זז מחבבה עד שמוסיף והולך לחו"נ, ומתקדמת משלב לשלב עד אשר גולשת לקירבה וקשר הקיימים רק בין איש לאשתו, והכל מתוך אהבה ותענוגים שביניהם. וכבר יצא הרבה לשוחח עם אברכים נשואים מזה זמן שכבר נבנה ונתרקם אצלם מערכת החיים וכו' וכו' שבין איש לאשתו בצורה הטבעית של הענין, שכולם אמרו פה אחד שאין להם טעם ורצון במציאות קשר איש ואשתו, אם לא שיהיה מתוך אהבה הדדית והנאה לתרווייהו ורצון חיובי והשתוקקות הדדית, ובלא זה אינו רוצה את ענין קשר הקיים בין איש לאשתו. וסיבת הענין הוא! לפי שבשורש הענין כולו ענין אהבה ואחוה ושלוה ורעות ולא ענין יצר, ולכך אין לו טעם ורצון זולת שלימות הענין.

ושמעתי שאחד מגדולי הדור זצ"ל אמר באחד השיחים; שאפשר לקרוא וללמוד את שיר השירים כפשוטו מתוך שירת אהבה רגשית נפשית עמוקה שבין איש לאשתו, ולא בתורת שיר עגבים שענינו גירוי יצר, אלא מתוך עומק יופי ההרגשי אהבה בתענוגים שבין איש לאשתו. כהא דכל אחד מבין ששיר אהבה שבין אם המניקה את עוללה, ורגשותיה ההומים מחמלה ורחמים והענקת נתינה את חלבה לו לאכול תוך חיבוקו ואימוצו אליה, אין לזה שייכות ליצר אלא לרגש אהבה ונתינת אם לבנה.

וכך מייטנו מהגר"י שפירא בשם החזו"א, שאמר ששיר השירים אף שנכתב כמשל, מ"מ ודאי יש לנו לשמוע מהמשל איך צריכה להיות צורת ההנהגה בין איש לאשתו בדיבור ובמעשה, ואופן הריצוי והחיבה המתבאר בשה"ש הוא האופן שצריך לנהוג בו.

ובגמ' יומא (נד, א) "ראשי הבדים בארון נראין ואין נראין, הא כיצד דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה, שנאמר "צָרוֹר הַמֵּר דוֹדֵי לִי בֵּין שְׂדֵי יְלִין" (שיר השירים א, ג). אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלילן להם הפרוכת ומראים להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקיבה". וברש"י שם (נד, ב) ד"ה כאיש - "הדבוק וחבוק באשתו בין זרועותיו". והנה ודאי שמאחר שצורה זאת היתה הצורה לבטא השראת השכינה בין בדי הארון הנראין כשני דדי אשה שנאמר וכו', והמשל לחיבת ישראל לפני המקום הוא כחיבת זכר ונקיבה וכצורתם יחדיו, הרי זה ודאי שכל ענין זה ודאי טוב ומעולה וקדושה גדולה יש בו, מדזהו המשל לקשר אהבת ה' לעם ישראל, נוראות למתבונן!

איתא בספרים ויש לזה מקור ב"ראשית חכמה", דא"א להגיע לשלימות באהבת ה' קודם שנשא אשה והגיע לאהבת איש לאשתו, והביאור בזה הוא לפי דקודם שנשא אשה, לא יצא עדיין כח האהבה שבאדם בשלימות - מהלכ אל הפועל, ועדיין אין לו במוחש ובמה לדמות גדר אהבתו להשי"ת. ובספר חרדים פרק ט' מביא את הר"מ (יסוה"ת ב-ב) שמדמה אהבת ה' לאהבת אשה שהוא חולה עליה חולי אהבה וכו', ומוסיף שם החרדים בהמשך דבריו עוד משל ודוגמא מאהבת איש לאשתו לאהבת ה', וז"ל: "דרך החושק לשורר וכו', החושק בחולי אהבתו לתשוקתו תדד שנתו מעיניו כנודע וכו', דרך החושק לקרוא לחשוקתו 'לבבי' - לומר כי כל מחשבות ליבו לעשות כל שליבה חפץ ולבבו ולבבה באהבה נקשרו וכו', וכן דרך החושק לקרוא לחשוקתו 'נפשי' - לומר כי קשה לו לפרוש ממנה כפרישת נפשו מגופו כי מיד ימות", עכ"ל.

על ידי קשר הנישואין, מרגישים התעלות ולא להיפך

עוד יצא לשוחח עם אברכים מכלל החוגים, שכולם ענו ואמרו פה אחד שהרגשתם במציאות חיי הנישואין, שלא זו בלבד שלא נהפכו ליותר חומריים, אלא עוד הרגישו קדושה והתעלות בכל עניני גופם ונפשם מעת נישואיהם! ומדובר בזה באברכים רגילים יר"ש ולא דוקא בבועלי מעלה ובני עלייה גדולים, אלא כך היא ההרגשה של כל יהודי רגיל ירא שמים. והסיבה לזה היא פשוטה וטבעית; דמאחר שהמציאות נעשית בצורה של אהבה והנאה לתרווייהו לכך אין זה מציאות שמגשמת, אלא אדרבה איפכא, זה מציאות המפעילה ומוציאה מהכוח אל הפועל את המידות הכי טובות

ונאצלות של האדם. ואין אנו מדברים על דרך הסוד אלא על דרך הפשט, דכל מציאות קשר דבין איש לאשתו כשזה נעשה בצורה נכונה להנאת ורצון שניהם זה מפעיל את הי"ג מידות של רחמים דה' צלם אלוקים' הטבוע בהאדם ברמה הכי גבוהה הקיימת אצל האדם, מתוך שענינו להתענג לא בצורה אנוכית אלא מתוך התחשבות והעניקה הדדית, ולכך אין זה מגשם ועושהו לחומרי אלא להיפך שמתעדם ונאצל, וכך היא ההרגשה הטבעית הרגילה להחי חיים נכונים בצורה של תורה. וביותר, דמאחר דזוהי ההנאה החומרית הגדולה ביותר אצל האדם, ומ"מ צורת עשייתה אינה בלקיחה לעצמו לבד, אלא מכניס אותה עמו ממש, ובצורה השווה ונוחה לתרווייהו, הנה זה מעדם ומקדש את האדם כשנוהג בזה, בצורה כזו.

ענייני איש ואשתו הרי הם ככל צרכי הגוף

עוד זאת ראוי לדעת! בדבר שרבים שואלים: איך אמורה להיות הצורה של כל עניני קשר שבין איש לאשתו מבחינת עשייתם מתוך עבודת ה'? ובזה ראוי לדעת שמי אשר אינו שואל את עצמו כשהוא הולך לאכול ארוחת צהרים איך אמורה להערך הארוחה מתוך עבודת ה', ואילו בעניני איש ואשתו הוא כן שואל כזאת, ראוי לו לידע שיש לו בעיה! וזאת משום שעניני איש ואשתו הם צורך טבעי של האדם ככל שאר הצרכים הטבעיים כאכילה ושתייה וכדומה, וכש"כ "כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אֹכֵל" (בראשית לט, ו) ופירש"י - 'היא אשתו', אלא שדיבר הכתוב בלשון לחם שהוא עיקר מזונו של האדם, ואין הפרש בעניני עבודת ה' בצרכים הטבעיים של האדם בין אכילה שתיה וכו' לבין עניני איש ואשתו, [רק דבשנות הבחרות צורך טבעי זה רדום ומוקפה! וד"ל]. ואילו מי שכבר הגיע לדרגה שאכילתו כקרבנות ושתייתו כנסכים, הנה אין לו כלל שאלות כאלה, כי אצלו הכל יחדיו יהיו תמים כל עניני החיים ברוממות רוחנית.

לפעמים החושב לעשות לש"ש פוגם ברגש אהבה אמיתי

אך בכללות כלל הצרכים הטבעיים שהוטבעו בנפש ובגוף האדם אמורים להעשות בצורה טבעית, והם בריאים לגוף ולנפש, ומתאימים להאדם! ומתאימים להיהודי! ומתאימים לת"ח ולצדיק הדור! ויש קו מקביל בין דרגה הרוחנית של כל אחד לפי מה שהוא המשליך ומשפיע על כללות עניני הגוף והנפש וצרכי העולם, ואותה דרגה רוחנית שיש לו בכל עניני הגוף והחומר יהיה לו אף בענין זה. וביותר יש לידע! שהמחשבן לעשות לשם שמים, ברובי פעמים הרי זה פוגם ברגש האהבה, וסופו שנעשה מתוך תאוה ולא מתוך אהבה, וד"ל.

צריך שתהיה הנאה לתרווייהו, דאל"כ הרי זה עושק אותה

עוד זאת ראוי לדעת! שהמשקיע בלההנות אותה, ואילו על עצמו וצרכיו אינו שת ליבו, הרי הוא עושק את אשתו, לפי שאין זה אהבה כשזה לא בצורה שוה ומהלך שוה של הנאה לתרווייהו, ואינה מרגשת נאהבת אלא כעניה בפתח המקבלת צדקה, וממילא גם מצידו אין כאן אהבה אלא תאוה, ודו"ק.

ובנדה (ז, א) אסור לאדם שישמש מטתו ביום וכו' שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, וכן לאור הנר נמי אסור כדאיתא התם, ויל"ע איזה דבר מגונה יראה שתתגנה אי רק בשעת תשמיש ממש אסור ביום או באור, וכי אינו מכירנה משלא בשעת תשמיש ממש? וביאר בזה הגר"ש וולבה זצ"ל; דהמציאות בטבע האדם הוא, שהממלא כל תאוותו וסיפוקו מאבד טעם הענין, דרק הדמיון שעדיין יש יותר מהמוכר מאתגר להרגיש ולהתרגש בחווייה של התחדשות, ואילו אם יראנה אף בשעת תשמיש יגיע לכל סיפוקו באיכות התאוה, עלול לבסוף שתתגנה עליו מתוך שהושלם לו ממנה כל רצונותיו, ומתוך שהגיע לידי מיצוי בהיתר הרי הוא עלול לאיסור. וכעין זה איתא להדיא בבעלי הנפש להראב"ד ד"טיילים שעונתן בכל יום, עליהם אמרו שתהא 'שמאל דוחה וימין מקרבת' למעט מהם ברשותה ומדעתה כדי שלא יתגבר יצרו עליו, עכ"ל. ודברי הראב"ד הם בלמעט מכמות הענין, וענינו דריבוי הכמות משביעו מידי עד שאין לו למה לצפות ועלול שיתגבר יצרו לחפש חידושים, וה"נ לא ישמש באור לפי שע"י שיגיע לכל סיפוקו באיכות הענין שמא תתגנה עליו וכו', ודו"ק.

א"א לקבוע דרך מסוימת לדברים אלו

עוד זאת ראוי לידע! שא"א לקבוע מהלך מוגדר וצורה מסוימה ודרך לרבים בהענין, לפי שצרכי כל אחד ואחד שונים כפי טבעיו וצרכיו, ולא הרי צרכי ראובן כצרכי שמעון, וצריך רק להכיר צורת ומהלך הענין באופן כללי, ופרטי וצורת הנהגת כל אחד מסורה בידו לפי צרכיו וטבעיו, ואין ראוי לו למנוע עצמו כשמרגיש צורה וצורך מסוים, כל שאינו

יוצא מגדרי הלכה. ואדרבה ככל שיהיה משוחרר לפי דעתו וצרכיו כך יגבר האהבה, ויקבל לגופו ונפשו את אשר נצרך לו, והרי הוא מתקדש וגדור בחוץ מן היצר, וכמובן שהכל צריך שיהי' בצורה נוחה ומתחשבת בדעתה וברצונותיה.

בנדריים (כ, ב) קאמר אר' אליעזר "ודומה עליו כמי שכפאו שד וכו', וכשהוא מספר וכו' במילי דתשמיש וכו'". ובפירוש הרא"ש - להרבות תאוותיו. וכך נפסק בשו"ע אהע"ז סימן כ"ה סעיף ב'. ויל"ע היאך חברו יחדיו כמי שכפאו שד עם להרבות תאוותיו? ושמעתי מחכ"א דודאי דהצורה של הענין ואף אצל ר"א היא בריבוי תאוות חשק ורצון, וכמבואר בשבת (קמ, ב): "נקיט מרגניתא בחדא וכו'", וברש"י שם - "כשבעליך ממשמש ביך להתאוות לייך לתשמיש וכו' המציאי לו שתתרבה תאוותו וכו' כדי שיתרבה תאוותו וחיבתו וכו' עיי"ש. רק דאצל ר"א היה די במספר במילי דתשמיש להגיע לשלימות ריבוי התאוות הנדרשת, ושוב יכל אף כמי שכפאו שד ולא נפחת בזה חיבתו וחשקו, וסוגיא דשבת איירי במי שצריך יותר כדי להגיע לריבוי תאוותו, דכך הוא הטבע דככל שפרוש יותר מתרגש יותר מדבר קל, ומאיך הפחות פרושים לא יתעוררו מדבר קטן, כך ר' אליעזר היה סגי ליה במספר במילי דתשמיש, וכבר נתעורר התאוות והחיבה, ושוב יכל לעשות כמי שכפאו שד. וכן כל אחד לפי עניו, כך היא צורת הענין לפי צורכו ודעתו.

וכך היא דעת גדולי הדור, שאין ראוי בההדרות להיכנס לפרטים ולחדש מושגים בענינים אלו, דלא כל הלבבות שווים, אלא להשאיר הדברים לפי ראות עיני כל אחד ואחד, מאחר שאין דעת הכל שווה בענינים אלו, עד שאמרו שדרך עקלתון הוא לקבוע הנהגות פרטיות לכללות החתנים! אלא לדבר על הענין באופן כללי וללמד המבט הכללי עפ"י תורה וההדרה המעשית הרגילה, והיותר מזה להשאיר תורת כל אחד ואחד בידו בסתמא, ובמשך הזמן יתקדם אצלו הענין לפי דעתו וצרכיהם, ודו"ק.

חוי"נ יש לו ערך גם בפנ"ע

עוד זאת חשוב מאוד לידע! שענייני חו"נ לא יהיו רק כהכנה לעיקר המעשה, אלא אף בשאר זמנים לא בתור הקדמה והכנה והיכ"ת לעיקר הענין, כי צריך שתהי' לה ההרגשה שענין חו"נ יש לו חשיבות וערך בפנ"ע ולא דוקא בתורת הכשר לענין אחר, ומיהו שיעור הדבר הוא מסור לכל זוג וזוג לפי צרכם ודעתם. וכשאינן חו"נ בתורת ענין בפנ"ע אלא רק בתורת הכנה לעיקר הענין, הנה זה גורם לה ריחוק, בהיותה מרגשת שאין לו ענין בקירוב עמה זולת לצורך עצמו, וד"ל.

ההפרש בין האיש לאשה בענין זה

ולכאורה בפשטות הרגשת וחווית האיש והאשה בעת החיבור דבר אחד והרגשה וחוויה זהה לשניהם, שהרי שניהם אוהבים זה את זה ומתדבקים באהבתם זה לזה.

אמנם ראוי ליתן על לב, שיש הבדל גדול בין תחושת הרגשת וחווית האיש בהתעסקו במעשה, לבין תחושת וחווית הרגשת האשה בעת המעשה.

דהנה עה"פ "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" (בראשית א כח) פירש"י: שהאיש שדרכו לכבוש, מצווה על פריה ורביה, ולא האשה "עכ"ל. וכן כתיב "אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך" וקאי אאשתו, והיא נקראת משכבו. וכן הוא בלשון חז"ל משמשתו דהיינו שהיא משמשת אותו (נדריים טו ע"ב). והיינו שמציאות הענין הוא שהאיש כובש את אשתו תחתיו והיא משכבו ומשמשתו, והיינו שמציאותה הרגשית בענין שהיא מבטלת את הישות שלה לבעלה מתוך שהיא אשתו ומרגישה שאוהבתו, והוא טוב ומטיב וחומל עליה והיא בטוחה בו ופורס כנפיו עליה ודואג לצרכיה ומרגשת מוגנת ובטוחה, ומנהיגות זו גורמת לה רצון להיות נכללת בו שיכבשה תחתיו למשכבו ותשמישו, ויש לה עונג רב ועצום בהיותה נטפלת ונכללת בו. והעונג הרגשי – נפשי שלו בענין הוא דרכו של איש לכבוש שהוא כובשה באהבתו. וזהו פשר הדבר שאצל אשה כאשר דבר זה נעשה בצורה שאינה נוחה לה היא מרגישה קושי גדול והשפלה גדולה עד מאד, ולמה הוא כן? הרי הבעל עצמו אין מרגיש כל כך רע כאשר לא צלח כל כך הענין?

רק י"ל דהרי היא משכבו, ודומה ענין זה למה שאמר אנטונינוס לרבי מי "שימיני מצע תחתך לעוה"ב" (ע"ז י:) ועניינו כעין מעשה שהיה באחד מזקני גדולי הדור שהיתה איזו עצרת גדולה שאף הוא היה אמור להיות שם, וברגעים האחרונים שציפו לבואו שמו לב שגובה המדרגה לבמה ששם ישבו זקני הדור גבוהה יותר מדי לזקן מופלג שכמותו, וחיפשו אבן להניחה שם כדי שיהיה עוד מדרגה קודם הבימה הקיימת. ואמר אחד הנוכחים מהציבור "הלוואי אותו יחיד הדור היה מסכים שאשכב ויעלה עלי למדרגה העולה לבמה..." והנה השפלה נוראה היא לאדם שישכב ויעלה עליו

אחר כשזה לא מרצונו, כעין המבואר במגילה (טז). כשאמר אחשוורוש להמן "מהר קח הסוס והלבוש ועשה כן למרדכי היהודי אל תפל דבר מכל אשר דברת" (אסתר ו, י), ואמר לו המן סק ורכב אמר ליה "לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא גחין" (המן) וסליק (מרדכי) כי סליק בעט ביה אמר ליה "לא כתיב לכו (משלי כד-יז) 'בנפל אויבך אל תשמח'?" אמר ליה "הני מילי בישראל אבל בדידכו כתיב (דברים לג-כט) 'ואתה על במותימו תדרוך'". אמנם כאשר מציאות זו באה מהערצה כעין רבי ואנטונינוס הרי זה עונג גדול וה"נ בעניינו מאחר דאצל האשה מהות העניין דהיא נכבשת לשמשו להיות משכבו, לכך כאשר היא מרגשת כיסופין ערגה וגעגועים והערכה ומאוהבת ובטוחה בו, הרי זה מענג אותה ומשמחה עד מאד. ואילו כאשר אין הרצון דבוק בה הרי"ז אצלה להפך וכו'. ואילו אצלו אין הקוטביות קיצונית כ"כ. מעשה היה והגיע לארץ איזה שחקן - זמר נערץ על המון העם ובאו רבים לקבל פניו, ושכבו המונים כעין שטיח על המסלול המוביל מכבש המטוס שממנו ירד כדי לזכות שילך עליהם, וכל אחד מבין איזו השפלה יש לבני אדם לשכב ארצה סמוך לזה ויפסע אדם על גביהם, ולעומת זאת כשזה מהערצה גדולה הרי הם שמחים ומתענגים בזה.

ופוק חזי הא דאיתא בסנהדרין (עג.) "הרודף אחר הנערה ואחר הזכר לאונסם מצילין אותו בנפשו", וזהו כדן רודף אחר חברו להורגו הרי דלאנוס בהאי ענינא הוא כרציחה ממש דשם מצילין אותו מדין רודף ולא מדין לאפרושי מאיסורא, דדין מצילין בבנפשו הוא דוקא ברודף לאונסם דעליהם אין איסור כי הם אנוסים אלא רק על הרודף כי לאנוס זה כרציחה, ואילו כשלרצונם הוא רק מדין לאפרושי מאיסורא ולא מדין רודף. ודו"ק בזה.

הבדל נוסף בענין הנ"ל

יש עוד הבדל גדול מאד בין טבע האיש לטבע האשה בענין הזה: באופן כללי, והוא שאצל האיש יש התעוררות לענין הזה באופן פיזי, דהקב"ה ברא בטבעו צורך והתעוררות בטבע הגוף וזה המצב גם כאשר מבחינת הרגשה אינו בשלימות של חוויות אהבת איש ואשתו. ואילו אצל אשה אין לה בד"כ רצון גופני טבעי לענין אלא רק כאשר הושלם וחי אצלה הרגשת אהבה וחיבור לבעלה או אז מתעוררת אף התעוררות הפיזית לענין. ונמצא שיש בזה פער בין טבע האיש לטבע האשה, וראוי לדעת זאת ולכן אל יבוא בכל עת אל הקודש אלא אם כן השקיע בהכנה ובפיוס כדי ליצור אצלה רגש קירוב וחיבור והשתוקקות ואהבה כדי שהענין יעשה ברצון ובשמחה וזהו שורש טעם ההלכה של פיוס קודם מעשה.

מהות הענין

ומהות ושורש הענין הוא דבעל ואשה אוהבים עד למאד אחד את השני, ואינו זז מחבבה עד שמרוב חיבה וקשר מתקיים בהם "ישיקני מנשיקות פיהו", "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" (שיר השירים) ולא זז מחבבה עד שמתקרבים ומתעלסים באהבתם עוד ועוד עד לחיבור השלם. זהו שורש וצורת אהבת איש ואשתו שמהרגש מתקדמת לבפועל שלב אחר שלב עד לגמר המעשה.

* * *

נספח: מכתב

שלום רב!

אנחנו נשואים כבר ארבע וחצי שנים, בשלב מסוים הרגשנו שמהלך החיים של בעלי לא תקין ולא בריא, דיברנו על זה בינינו וניסיתי להעלות את הדברים על הכתב כדי ליישב ולסדר את הדברים.

אפשר לקרוא לזה חסימה, צימצום וכו', וזה מתבטא בשלש צורות: א: צימצום הרגש. ב: צימצום השכל. ג: צימצום הפעולות.

צימצום הרגש - עולם הרגשות שלו מצומצם מאוד, יש לו חסימה שגם אם רוצה לעשות פעולות המבטאות רגש לא מצליח ולא יודע איך.

ולדוגמא: כשהוא רוצה להחמיא, הוא חוזר תמיד על אותם מילים למחמאות, קשה לו למצוא מילים נרדפות. וכמו כן יש לו קושי לעשות פעולות ומעשי אהבה, סולד מקירוב, וכן גם באופן כללי בין חברים זה כך כמו לקרוא בשמות פרטיים או שמות חיבה וכו'.

- לא יודע להתלונן, הכל טוב לו! (ואין כזה דבר שהכל טוב לבנ"א), אבל לימד את עצמו שיאכל קש ותבן והכל טעים לו וטוב לו ויפה, והכל הוא אהבה, ונח לו הכל, ולא חם ולא קר... למה להחניק את כל הרגשות האלו?!

- אין לו תאוות, אין רצונות, אין התפעלות, אין סקרנות טבעית והתעניינות, החניק לעצמו את כל הרגשות והתאוות הקיימות בנפש האדם (עוד מגיל ישיבה קטנה), עבד ע"ע כל החיים, עד שהגיע לרמה כזו שאם נביא לו ארטיק חלבי יוקרתי ומגרה הוא לא מתחיל להתגרות ממנו, ואם לא אכל מהארטיק לא ירגיש שוויתר כאן על משהו מרוב שזה הרבה מעבר לרמת המושגים והתאוות שלו, וזו רק דוגמא קטנה!

צימצום השכל - מפריע לו להתפתח בלימוד, לחיות את הלימוד, לזכור טוב מה שלומד עכשיו, עסוק כל הזמן רק בעבר ובעתיד ולא חי את ההווה.

- לא החלטי, לא יודע להחליט, ולא יחליט לאחרים מרוב ענווה וביטול ושיפלות עצמו בענייני העוה"ז וגם בלימוד.

- קושי להתבטא, קשה לו לתרגם למילים - רצונות, ואפילו בקשות די פשוטות, מדבר באופן חצוי.

- שוכח דברים ולא זוכר איפה הניח, מחפש משהו שמונח מולו ולא מוצא - חוסר יישוב הדעת.

- אם נותנים לו שלש מטלות לביצוע, (מטלות פשוטות מאוד! כמו תביא בבקשה כוס מים לשולחן, תחזיר את הגבינה למקרר, ותסגור את החלון) יבצע את המטלה הראשונה ולא יזכור בשום אופן את שני המטלות האחרות.

- מסביר את עצמו **בערך**, מרגיש שכבר הבינו מתחילת המשפט הראשון מה רצה לומר למרות שבכלל לא אמר, (מדמיין בראשו כאילו כבר אמר כי חי בעתיד ולא אוחז מה קורה איתו בהווה כרגע ממש).

- אוהב להשתמש בביטוי "מה העניין?" מה העניין לדבר על זה? מה העניין ללכת לשם? מה העניין לקנות/ לעשות/ ללכת לים? מה העניין ללכת לחתונה? (של בן דוד מדרגה ראשונה).

- לא מסוגל להשקיע בדברים שחולפים מהר, כמו לחתוך סלט ירקות, או למרוח פרוסות לחם בממרח, אם לא יכינו לו הוא יטבול פרוסת לחם בממרח למרות שזה פחות נחמד לאכול בצורה כזו, אבל לא ישקיע את המאמץ הקטן הזה - למרוח. מבחינתו לטגן חביתה זהו "מאמץ על" שאם יבצע ירגיש אח"כ לאות וחולשה בכל איבריו, כנ"ל לקלף לעצמו תפוז, ועוד ועוד.

- חוסר ביטחון עצמי ונחיתות, מרוב שהחניק את הרגשות החניק גם את העצמיות שלו (מרגיש מי אני ומה אני...), נחיתי מאוד בחברה, בכלל, עם החברות, אין הרבה אנשים שהוא משוחרר לדבר איתם חופשי. לא מספיק מאמין בעצמו ביכולות גשמיות (ברוחניות מכיר את עצמו, יחסית). לא יודע לעמוד על שלו במקום שצריך לעמוד על שלו, נכנע, חסר עמוד שידרה.

צימצום הפעולות - את כל ענייני הבית: הנהלת חשבונות/ בנק/ קניות/ שיפוצים קלים/ תשלומים/ וקניית רהיטים לדירה, ודברים רציניים משמעותיים ומהותיים בכל בית - הוא לא שותף! הוא יכול להציע עזרה, לעיתים מתעניין ושואל וכביכול מראה שימת לב, אבל נכנס באוזן אחת ויוצא מהשנייה, אני אוהבת ונהנית לעשות הכל בעצמי כל עוד אני יכולה

ברוך ה', אבל קשה לי מאד העובדה שאם באחד הימים ארצה להעביר את השרביט אליו - (כפי שבפועל קיים ברוב בתי ישראל) - הוא יאבד ידיים ורגליים.

הענין הוא שגם אם אני מנסה להטיל עליו אחריות, או אפילו רק לתת לו משימות פשוטות כמו לשלם ארנונה בדואר, אני מרגישה כמו שאני מסבירה לילד בן שש מה צריך לעשות. ואח"כ אם אשאל אותו מה עשית, הוא לא ידע לומר לי, כי מבצע את הפעולות כמו רובוט בלי התעניינות טבעית, בלי לרצות להבין ולזכור את הדברים, כי לא נותן לעצמו רשות להכניס מידע כ"כ גשמי למוחו. אני נותנת לו את חשבון הארנונה, מבקשת שיקרא מה הסכום שיש לשלם, הוא עונה: מה זה משנה? נותנת לו שטרות ביד ואומרת לו כמה הבאתי לו, ומייד אח"כ שואלת אותו, אז כמה כסף יש לך? וכמה עודף אתה אמור לקבל? לא יודע, מה זה משנה, סומך עלי שהבאתי לו מדוייק והוא לא יסתבך וזהו - וזה מתסכל אותי מאוד!

לפעמים יש מושגים שאני רוצה ללמד אותו, כמו כמה עולה דירה בבני ברק לעומת דירה בפרברים וכו', או מילים לועזיות כמו מוטיבציה, לגיטימי, רלוונטי, - גם כשאני רוצה להחדיר לו את המושגים האלו - והוא מודע לכך, האוטומט שעולה בראשו זה לשכוח ולא להכניס לשום מגירה בראש, ורק כדי לרצות אותי הוא ילחם בנטיה הטבעית שלו והוא יכניס לאיזו מגירה צדדית.

- לא מרשה לעצמו לדבר בחופשיות ולהתבטא כמו שצריך, מה שנקרא - "חופש ביטוי" אין לו בכלל, (הוא אפילו כבר לא מרגיש "שלא מרשה לעצמו" כי ככה התרגל במשך שנים), זה מתבטא בעיקר בשיחות טלפון, או בפגישות אקראיות של שכנים בבנין או מכרים ברחוב.

יש לו מילון מושגים ולקסיקון ביטויים מאוד מאוד מצומצם, הרבה מילים מעולם התלמוד ועוד מילים בסיסיות פשוטות מאוד, יכול לחזור במשפט אחד על אותה מילה שלש פעמים בלי לנסות למצוא מילה נרדפת, כמעט ולא משתמש במילה אני, ולפעמים נשמע כמו עולה חדש, (ושאלו אותו כמה פעמים אנשים אם הוא חוצניק).

- עושה הרבה פעולות בערך, בערך שמע שאמרו משהו והלך, בערך החזיר למקום, וכו' וכו'.

- לא נותן לעצמו פנאי לבילויים ולנופש, וגם אם ישב ויפטפט או ינוח בשלווה לא ירגיש טבעי ומשחרר, גם אם בפועל יעשה פעולה של שחרור וריענון - לא יהיה במצב של שיחרור, עד לפני שנתיים היה לומד כל "בין הזמנים" סדר שש שעות רצוף בתענית דיבור! פסח, סוכות, וקיץ.

- יש לו כח רצון אדיר, יש לו נשמה גבוהה מאוד.

פרטתי רק את ה"חסרונות", אם נתחיל לפרט את המעלות לא נגמור... יש לו מידות נעלות, רק ללמוד ממנו... רק לראות את התפילות שלו כבן המתחטא לפני אביו - מרגש!!!

לעולם לא יכעס! כבר החניק את מידת הכעס והוא כבר לא קיימת אצלו! ממש פשוטו כמשמעו! באף מצב לא ירים את הקול (הרבה פעמים זה כבר מרגיש אותי שמדבר כ"כ בשקט). מתמיד עצום! מסוגל לשבת שעות וללמוד בלי לעבור לנושאים אחרים, אם מתחילים לדבר איתו על פוליטיקה - מוציא לו את כל התאבון ממש! דוחה אותו לשמוע לשוה"ר, מפחד להתקרב לנושאים האלו בכלל.

לא נוטר! לא יכול להיות בינינו אף פעם מריבות וחיכוכים! תמיד הוא מוותר, מבליג, לא מרגיש אפילו שוויתר, כי הוא עצמו הוויתור בהתגלמותו!

אני חושבת שהרבה מהצימצום/ חסימה - שפורטו לעיל נובע מכך שיש מטרה נעלה אחת ויחידה שלשמה בא לעולם - לעשות רצון קונו: ללמוד וללמוד וללמוד...

הוא מושלם בהתמדה! מנצל כל רגע פנוי ללימוד וזה תכלית חייו, כמו שביל צר וארוך המוליך מעל תהום פעורה וכל סטייה קלה מהשביל מובילה למדרון עמוק, כך מבחינתו. השביל - הוא הלימוד, וכל סטייה הכי קלה נחשבת לעוון ומלקה עת עצמו על כך, ואפילו דברים ממש פעוטים אסורים אצלו, הרי חייבים להמשיך ללמוד, ולא נותן לעצמו רשות להכניס לראש מושגים וענייני העוה"ז, וזה כבר מגיע לדברים פשוטים ממש שגם להם לא נותן אישור להכנס למוחו וראשו - כל כולו תורה!!!

אפשר לסכם את זה במשפט אחד: ציר החיים נע סביב מה שצריך לעשות, ואף פעם לא לפי מה שמתחשק/אוהב/ מתאוה...

תוכן עניינים

- 3.....ועדים לחתנים
- 5.....פרק ראשון: במעלת הנישואין
- 5.....האם נישואין הם רק בדיעבד?
- 5.....בשביל מה צריכים בכלל ילדים?
- 5.....המטרה בחיים היא רק לעשות את רצון ה' בשלימות!
- 5.....חיים עם שלימות זה רק אחרי הנישואין.
- 6.....רווק מבוגר זו בעיה מסוימת באישיות של האדם
- 7.....וזוהו לא טוב היות האדם לבדו
- 7.....צריך שיהיה רגש לדבר הזה ולא רק כמצווה ועושה
- 8.....העדר נישואין זה לא רק העדר מעלה אלא שלילי בחיוב
- 8.....על ידי הנישואין הבעל מקבל רגש
- 8.....האם נישואין שייך לעבודת המידות?
- 10.....זוגיות מאושרת לא תמיד תלויה במידות טובות
- 11.....קשר שבין איש לאשתו צריך שיעשה באופן טבעי ולא מתוך 'עבודת המידות'
- 12.....פרק שני: ההבדלים שבין האיש לאשתו
- 12.....לפעמים בהדרכת חתנים מצטייר אצל החתן שכעת עליו ללמוד להתמודד עם אתגר עצום וגדול
- 12.....המציאות היא לא כך, אלא יש גברים שטבעם כנקיבות וכן להיפך
- 12.....חוץ מההסתכלות וההדרכה הכללית, יש צורך לכל אחד להכיר את בן זוגו
- 12.....קשר בין איש לאשתו הוא דבר טבעי ואין כל כך מה לחשוש מזה
- 13.....דוקא ע"י השוני בין בני הזוג האדם מצליח יותר להתפתח
- 14.....דוגמא לדבר שהאשה מיישרת את בעלה בדבר שיש שוני ביניהם
- 14.....זוג מתאים היינו כשהשוני יוצר התאמה
- 15.....וביתר ביאור והרחבה! נתבונן מה הם חיי נישואין, מהי זוגיות טובה? ומה היא צריכה לעשות לאדם?
- 16.....ההדרכה היא לא איך אסתדר עם הבן זוג, אלא איך אתחבר עם הבן זוג
- 16.....להתבונן מה השוני תורם לי, ולא מה השוני מפריע לי
- 16.....למשל, איזה תלונות יש לגברים על נשים:
- 17.....על הבני זוג להבין שבעצם כל אחד בעצמו חסר
- 17.....ההשלמה הזאת יוצרת אהבה וחיבור אמיתי
- 18.....גם זכירת דברים שהיו היא דבר נצרך
- 18.....אם הבעל הזדהה נכון עם המצוקה של אשתו, היא תשכח מזה
- 18.....לסיכום נעמיד כעת את כל הדברים זה מול זה:
- 20.....אצל חבר אין את ה'אימון' הזה ולכן יותר כיף להיות עם הבחורים מאשר עם האשה
- 20.....שאלו; מה עם שאר ההבדלים דברים שלא קשורים להבדל בין גבר לאישה, כמו מסודר ולא מסודר, רחפן ולא?
- 20.....חיי נישואין טובים מפעילים כל הזמן את המידות הטובות
- 20.....כל אחד צריך ללמוד מהשני ולא 'לקבע' את עצמו
- 21.....כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות
- 21.....ואין לבן זוג לשנות את בן זוגו

- 22..... לקבל את האשה כמות שהיא
- 22..... לפעמים קל לאשה ולפעמים קשה לה להתבטל לבעלה
- 22..... ישנם בכלליות ג' סוגי זוגיות
- 23..... אשה רגל ראשון רדופה לבית אביה
- 24..... ענין הרגש אצל האשה
- 24..... גבר מחפש פתרון לבעיה
- 25..... כשהבעל מרגיש את אשתו היא תתן לו הרבה אפשרויות ללמוד
- 26..... אשה אינה משהו חיצוני לאדם אלא חלק ממנו
- 26..... על הבעל לבטא את אשר בלבו כמו שהאשה עושה זאת בדר"כ
- 26..... לא לחשוב שהבן זוג צריך להבין מעצמו
- 26..... כל אחד צריך שיכירו לו טובה על מה שעשה
- 28..... פרק שלישי: ענין הנשואין, וענין אשה ובעלה**
- 28..... שורש הנישואין הוא כי לא טוב לאדם להיות לבד
- 28..... האשה אמנם נבראה לצורך הבעל, אבל זה על דעת שהבעל ישלם לה על כך
- 29..... עול אישה
- 29..... צורך נפשי לאשה לשרת את בעלה
- 29..... כדאי לעזור בדברים שיש בהם התחדשות, אבל אין בזה כלל מוגדר
- 29..... מכבדה יותר מגופו
- 30..... כשהאשה רוצה לכבד את בעלה
- 30..... על הבעל לדון ולהתייעץ עם אשתו בהנהגת הבית
- 31..... על הבעל להכנס לעומק הענין ולא לומר לאשתו עשי כטוב בעיניך
- 31..... כשהבעל חוזר הביתה, אשתו ממתינה לו כדי לשוחח איתו!
- 32..... על האברך לדאוג שהוא יגיע הביתה עם כח ורעננות לשמוע את אשתו
- 33..... לשתף את האשה בחוויות רוחניות
- 34..... בהמשך השנים פוחת הצורך בסממנים חיצוניים להראות קשר ואהבה
- 35..... פרק רביעי: אהבה**
- 38..... אהבה אינה חסד
- 39..... אין אפשרות כל הזמן רק לתת ולא לקבל
- 42..... קיום אהבה ע"י הרמוניה
- 42..... אהבה גורמת שאפילו מדברים טכניים נוצר רגש אהבה
- 42..... אהבה גורמת רצון לסייע לשני
- 43..... אוהבה כגופו
- 43..... עשיית חסד מחוסר נעימות
- 45..... לפעמים התאפקות שאינה לפי הכחות, בסוף הוא מתפוצץ
- 45..... ויתור לא צריך להיות בצורה של 'ביטול היש'
- 45..... לא לחיות עם כללים ודפוס התנהגות
- 46..... פרק חמישי: הזדהות ריגשית**
- 46..... בבחינת מתו מוטל לפניו

- 47..... לא מחפשת עצות וכדו' אלא רק רוצה השתתפות בצערה
- 47..... תגובות שכאלה מכאיבות לה מאד
- 47..... ובודאי שלא להתעניין לשם סקרנות גרידא, או בדברים אחרים
- 48..... היא מצפה ממנו שיקשיב לה לגמרי כעת
- 48..... וכן שיזדהה עמה בדיבור
- 48..... הזדהות עם זה שכך היא מרגישה
- 48..... לאחר שלב ההזדהות יש אפשרות לבעל לתת עצות לאשתו
- 49..... גם בדברים שהוא עצמו פגע בה
- 49..... אף כשהיא כועסת עליו מ"מ איו לקחת זאת באופן אישי
- 49..... לא כל הנשים שוות בדבר זה
- 50..... יתכן שרק על בעלה תפרוק את צערה
- 50..... בעל שיודע להזדהות כראוי מצליח לשנות את מצב רוחה של אשתו
- 50..... צורת ההזדהות עם האשה
- 51..... זו הרגשה אנושית של הבעל ואינו הצגה
- 51..... צורך זה מתחדש ומתחזק לאחר החתונה
- 51..... אדם אנושי מתרגל לדבר זה בטבעו
- 52..... נעתיק בזה מכתב של אשה שמתארת מצב הזוגיות שמתוכו נבין עד היכן הדברים מגיעים
- 52..... דברים שאשה מצפה מבעלה
- 53..... סגנון הזוגיות שבדורינו שונה מדורות קודמים
- 53..... סיפורים על פגיעה וחוסר הזדהות עם כאב האשה
- 58..... פרק שישי: הדרכות כלליות בנישואין**
- 58..... ויכוחים בענייני הוצאות וכספים
- 58..... לא לדבר ב'סלנג' ובצורה פוגעת אבל לדבר גלוי
- 58..... הצורה הנכונה להביע ביקורת
- 59..... לא לזלזל במשפחת בן הזוג
- 59..... בני זוג הם שותפים לחיים ואין מקום לתחרות ביניהם
- 59..... לא לנהוג בייצוגיות, ולהתנהג בהצגה
- 60..... לא להחביא מהאשה את חסרונותיו
- 60..... הנהגת החתן עם חמיו ועם גיסיו
- 61..... כיצד לנהוג כשיש הבדלי דעות בין שווער לחתן
- 61..... בענין כלה וחמותה
- 62..... כבוד אמו וכבוד אשתו מי קודם?
- 62..... שלא להתייעץ עם אמו ללא ידיעת אשתו
- 63..... הסיבה שהיום יותר צריכים הדרכה מפעם
- 63..... לנהוג בחכמה בהדרכת ובליווי ההורים את הזוג הצעיר
- 64..... אפשר לשמוע ולהסכים ולעשות אח"כ מה שהוא מבין
- 64..... כשיש לאשה חברות שלא לרוח הבעל
- 64..... אין צורך ואין חובה לקבוע מסמרות בתחילת הדרך

- 64..... נשים עם בפני עצמן הן
- 64..... גם כשמעיר לאשתו יעשה כן בחכמה ולא בבקורת
- 66..... פרק שביעי: מנהיגות הבעל**
- 66..... איך הבעל מסוגל 'לשלוט' באשתו?
- 66..... טבע האיש וטבע האישה
- 67..... על הבעל מוטלת החובה להתחשב ברגשותיה
- 68..... דרך ברורה בחיים
- 68..... לא בצורת כפיה
- 68..... הבעל צריך להכיר בכך שהוא המנהיג
- 68..... גם כשהאשה מביאה משכורת הבעל מחליט
- 69..... להסביר לאשה שכך הוא טבע הבעל
- 69..... אין בזה גאווה
- 69..... ראוי לדעת יסודות אלו אף שלא מיד אחר החתונה הבעל מרגיש הרגשת מנהיגות
- 70..... בעל שמוותר לאשתו לא מגרע ממעמדו אלא להפך
- 70..... מותר לאשה לדון עם בעלה אבל הוא המחליט
- 70..... ויכוח על קניית מתנה להורי הבעל
- 70..... אחרי שהבעל אמר שכך הוא רוצה זה כבר נהפך אצלו גם לצורך 'שיתמלא רצונו'
- 71..... מה היא מרגישה?
- 71..... שלא להקשות מדי
- 71..... מעשה בהדלקת נרות חנוכה של רבי נחומקה מהורודנא
- 71..... להסביר כמה זה חשוב לו
- 71..... צורת בקשת עזרה בבית מהילדים
- 71..... כל זה דווקא בזמן שהבעל מתנהג כמו בעל לאשתו
- 72..... נושא העמידה בזמנים
- 73..... פרק שמיני: כאשר ישנם חילוקי דעות**
- 73..... ג' מצבים בחילוקי דעות
- 76..... ארבעה דברים שיכולים להקל עליה גם במקרים שהבעל לא יכול ולא צריך לוותר:
- 76..... כשיש שינוי בהשקפה
- 77..... תוכחה על חוסר בצניעות
- 78..... כשיש לאשה סגנון לבוש שלא על פי טעמו של הבעל
- 78..... בעל טוב, ממילא אשתו תלך אחריו
- 78..... כאשר האשה מזלזלת בבעלה
- 78..... יש בתים שרגילים לדבר שם בצניעות
- 79..... אסור לבעל לספוג דברים כאלו בקביעות, וזה סותר ל"והוא ימשול בך"
- 79..... לפעמים צריכים לגשת לטיפול
- 80..... בבאור דברי הרמב"ם שהאיש יהי' עלוב בתוך ביתו
- 80..... בתחילה האשה עדיין רגילה להנהגת בית הוריה
- 81..... בעל שנהיה פחות מתמיד ויותר עסקן

- 81..... אמנם האשה לא משגיח של הבעל אבל זכותה להצטער על התנהגותו.
- 81..... חומרות של הבעל.
- 81..... לחכות עם דבור באידיש .....
- 81..... כשהאשה רוצה מקום לימוד אחר לילדים.....
- 82..... אברך שכולו התבטל לאשתו מרוב טוב לב.....
- 82..... כל דבר אמר אחריה 'מקודש מקודש'.....
- 82..... אמנם בתחילת החיים אפשר שיהיה כזה מצב.....
- 82..... אשה מצפה שלבעלה יהיה קו ברור.....
- 83..... אמנם הבעל גם כמו חבר לאשתו אבל שלא ישכח שהוא המנהיג!.....
- 83..... לפעמים הבעל צריך ל'דפוק על השולחן'.....
- 83..... האשה מצפה שהבעל יוביל קו ומנהיגות.....
- 84..... פרק תשיעי: מנהיגות, כן. תקיפות וכעס, לא!**
- 84..... מעשה בבעל שהיה מתוח מאוד, ומאוד כועס על אשתו.....
- 84..... והאשה כמעט באה לידי התמוטטות.....
- 84..... והוא דורש ממנה לקום מוקדם כדי שגם הוא יקום מוקדם.....
- 84..... מרוב שהוא מלחיץ את עצמו ניתק את אשתו ממשפחתה, וטוען שהיא אשמה.....
- 85..... צורת הטיפול איתו היתה שיבין מה עולל לה.....
- 85..... מאשתו הוא לא חשש ולכן התנהג אליה לא יפה, אבל מאחרים כן פחד ולכן אליהם כן התנהג יפה.....
- 85..... גם כשיש לבן זוג מתח, הוא לא אמור להכניס את זה לתוך המערכת הזוגית.....
- 85..... כשכועס עליה הרי הוא 'מוחק' אותה לגמרי.....
- 86..... צריכים להזהר לא להגיע מתוך רגש המנהיגות לידי 'שכרון כח'.....
- 86..... סיפור נורא בבעל שהעניש את אשתו בצורה אכזרית.....
- 87..... מי שמפחדים ממנו מתיחסים אליו יותר בכבוד ובהתחשבות.....
- 87..... לפעמים מתאכזרים ממש לחלש בחברה!.....
- 87..... כשיש שלוח בחוה זה מפני שכל תרנגולת מפחדת מחבירתה.....
- 87..... לפעמים אחרי החתונה הבעל מרגיש משוחרר להתנהג באכזריות לאשתו.....
- 87..... [לפעמים ישנה הדרכה לא נכונה אצל הבנות בסמינרים].....
- 88..... קצת לימוד זכות על האברך הנ"ל.....
- 88..... לפעמים מראה חיצוני של תלמיד, גורם שיקבל מהמורה שלו יחס אחר ומפלה.....
- 88..... אותו אברך שדיברנו עליו בתחילת הפרק מרוב לחץ לא יכל לשים לב לאשתו.....
- 90..... פרק עשירי: כשיש הבדלי מנטליות בין בני הזוג**
- 90..... אין כלל שכל מה שארצה יהיה!.....
- 90..... אין מתפקידה של האשה לחנך את בעלה.....
- 90..... לפעמים צריך ללכת ליעוץ בכזה מקרה שבו האשה בעצם לא קיבלה אותו בתור בעלה.....
- 91..... אבל אם היא כן מקבלת אותו, אלא שיש לה איזו חומרה מבית אביה.....
- 91..... אברך שדיבר עם אשתו לא בצורה טבעית.....
- 92..... כשיש חילוקי דעות בעניני הלכה.....
- 92..... לפעמים לאשה יש קושי ריגשי בעניינים אלו.....

92	.....	זמירות שבת ששרו בבית אביה
92	.....	יש נשים שיותר מחוברות לבית הוריהם ויש אשר פחות
92	.....	כשהבעל עצמו לא מתנהג ביציבות ומיקל לפעמים לעצמו שלא כהוגן
93	.....	אשה היא כמו 'מראה' של בעלה
93	.....	בהנהגה בנחת משיגים יותר תועלת
93	.....	ובפרט בתחילת החיים שעדיין היא לא בטוחה להטפיל את עצמה אליו
94	.....	וכן בסוגי הערות למיניהם שימתין עד שיתחזק הקשר ביניהם
94	.....	בעל טוב, אשתו ממילא תלך אחריו
94	.....	אין בזה כללים ברורים
94	.....	לא להתנהג ביצוגיות
95	.....	למרות שתמיד השאיפה היא לרוחניות, אין בזה שום פחיתות להתעסק בבית בעניני הגשמיות
95	.....	ואדרבה! זה עוד גורם לאשה להתחבר לבעלה ע"י זה
96	.....	גם כשיש לו חולשה בענינים מסוימים מעמדו לא יורד בעיניה
96	.....	אין צורך להתוודות בפניה על כל חולשותיו
96	.....	אחרי החתונה מעמד הבעל חזק גם בלי גינוני כבוד
97	.....	המכבדה יותר מגופו
98	.....	פרק י"א: שנה ראשונה
98	.....	ב'שנה ראשונה' כל אחד לומד את השני
98	.....	שנה ראשונה גם משרישה את הקשר
98	.....	בשנה ראשונה נקבעת אהבת אשה על בעלה
99	.....	חיבת אשה על בעלה אינו תלוי ביופי חיצוני
99	.....	אחר החתונה יש מעבר חד מפרישות וכדו'
100	.....	אין לדבר על פרישות בתחילת החיים
101	.....	לדעת להתאים עצמו לרמה של אשתו גם בדברים אלו
101	.....	ולהגיע למצב של אהבה
102	.....	נכשל בחטאי נעורים
102	.....	להיות נורמאלי
102	.....	דוקא איש ואשתו מסוגלים להגיע לידי 'ואהבת לרעך כמוך'
103	.....	פרק י"ב: תקופת האירוסין, ויום החופה
103	.....	צורת הקשר בתקופת האירוסין
103	.....	שיעור 'עד שיראנה'
103	.....	ריבוי הקשר מעל המקובל אינו רצוי
103	.....	יום החופה
105	.....	פרק י"ג: בענין הקשר שבין איש לאשתו
105	.....	קשר פיזי יוצר קשר נפשי עמוק
105	.....	קשר נפשי שבין איש לאשתו, אין לו שייכות לעניני היצה"ר
106	.....	על ידי קשר הנישואין, מרגישים התעלות ולא להיפך
107	.....	עניני איש ואשתו הרי הם ככל צרכי הגוף

107	לפעמים החושב לעשות לש"ש פוגם ברגש אהבה אמיתי
107	צריך שתהיה הנאה לתרוייהו, דאל"כ הרי זה עושק אותה
107	א"א לקבוע דרך מסוימת לדברים אלו
108	חו"נ יש לו ערך גם בפנ"ע
109	הבדל נוסף בענין הנ"ל
109	מהות הענין
110	נספח: מכתב
112	תוכן עניינים